

ספר

מטה לוי

130 שלשה ספרים קטנים נפתחים

א' עט ברזל והוא קונטרס השמות כתב יד ישן על שמות גיטין שנתנו
פה קהלתנו יצ"ו והוספתי עליהם קצת הגהות וביאורים,

ב' סדר הגש וסדר חליצה עפ"י מנהג ורנקנורט

ג' שאלות ותשובות

ממני הצעיר

מרדכי הלוי הורוויץ חפ"ק ורנקנורט על נהר מוין יע"א

ורנקנורט על נהר מוין

בדפוס אלימלך ב"ר אברהם סלאבאטצקי

תרנ"א

AKADEMI
KÖNYV-
TÁRA

לכבוד שר התורה ועמוד היראה מספר שמו עט ברזל אדם קשה ככרול בצדקתו וכעצם השמים לטהר
לבו ה"ה אמ"ו הגאון הגדול פאר ישראל עטרת ראשנו כקש"ת מהו'

עזריאל הילדעזוהיימער נ"י

ראש לבית מדרש הרבנים ר"מ ואב"ד בעיר מלוכה בערלין יע"א. ליום מלאת לו' שבעים שנה ש"ק לסדר
בהר ובחוקתי מ"ב למב"י, יפרח בימיו צדיק כתמר ה' יחדש נעוריו וכאשר וכה וזכה את הרבים עד היום הוה
כן יוכה להרים קרן התורה והיראה כארו בלבנון ישגה מעלה מעלה לא יעף ולא יגע יעלה אבר כנשרים
לטובת כל בית ישראל

מוקונטרס השמות אשר חני נותן לפייכס צסס עט ברזל חין להרצות בהקדמות כי כל נוצי הדבר יראו גדל
יקרו וערכו ואין לי להעיר רק שיש מוקונטרס הזה תחת ידי שתי העתקות האחת נתונה היא לי מאת הסודי המנות לזכר
עולם יהיה לדיק כ"ה שלום זעליגמאן גאלדשמידט זכרונו לברכה והשניה היא כתב ידו של הגאון המוזהק מהו' יעקב פונאח
זל"ל ושאלה היא צידי מנכדו ה"ה ידיד נפשי המופלג בחורה וצירחה עושה לדקות בכל עת מהו' צימון ווילהעלס פונאח כ"י
והשני כ"י כאחד טוצים ועידותן מוכונת ועל פי שנים עדים יקום דבר.

ע"ד סדרי הגט וחלילה אשחר פייכס, חצרי הרצנים, אם תסדרו גט או חלילה על פי הסדרים האלה שתלקטו
את החיקונים האחדים מוסף הספר ותכתבו אותם על מוקומם וצולס בגליון. —

אחס ראיחס כי לכבוד חמיו רבן של ישראל הולאתי את הספר הזה לאור לנען יעמד לדור אחרון לזכר
האהבה העוה ויראת הכבוד אשר לא תמוש מלבי ומלבי כל התלמידים הנאמנים בצריתו שזכו לראות את עולם תורתו ויראתו
הקדושה ומעשו הטורים והטוצים לנו ולכל ישראל.

וכאשר שמתו את שם נורו ורבי צראס ספרי חונתי צואת תדעון כי גם בשאלות ומשובות לסודות הלכה לא
חפנתי כי חין נורין הלכה צפני רבו ודי לי אם יזכו דברי לעורר את הדעת ולצרר את הדין לחיותו.

קונטרס השמורה

העקתי (ה) מכתב ישן נושן אות באות אשר כתבו ר' משה סופר וגם בנו ר' שמעון סופר ע"ה (ג)

כל השמות שמצאו (ב) בגיטין ישנים

סימן א'

א' גט של מה"ו יעקב מרגליות (ד) כתוב בו אנא אליה בן דוד גוטטהיל בת אברהם דמתקרי ישראל ואמר לי הסופר שלו שסדר ד' גיטין בגט האחד כתוב אליה שם האישי גוטטהיל בת אברהם דמתקרי ישראל ובשני ישראל דמתקרי אברהם (ה) וכן אליה (ו) ב' גיטין כזה ונתן אותה זה אחר זה (ז) כסדר ולכל אחד שאלותיו והתנה הרב המסדר שאין גט אחד מבטל האחר כי כלם איש אחד ואשה אחת רק השינוי נעשה משום ספק (ח) אליה ואליהו ישראל אברהם אברהם ישראל, ולא ידעו אם השם עיקר כי

נשכה איזה השם שהיה להם בעת נימולם ב' אלעזר המכונה ליפמן (ב) הסכימו הגאב"ד (י) נר"ו ומה"ו ועליקטמן (יא) לכתוב אלעזר בלי יו"ד (יג) ג' גוטפיל, כתבתי ביו"ד ביו פ"א ללמ"ד (יג) וכתבתי ב' פעמים (יד) ד' אברהם בן יצחק (טו) נתנאל, כן נכתב בגט והוא היה בן אייזק שטיילינגען ולא נכתב המכונה אייזק (טז) והיה פה עוד אחד ששמו אברהם בן יצחק ונקרא גם כן אייזק לכן הושלש ה' גיילן בת שמואל הכהן, ניתן פה ק"ק ורנקנורט מטהור"ד הירץ טריוש וצ"ל (יז)

כ"ו כ"ו. חתום יש לוונר סג"ד לא היה הספק רק שמקלחם קרלוזה חלום ומקלחם חליוו כמו שזכרנו צ"ל אזכרם ישראל וסלך כהצו צ" גיטין שזדח"י היה לו צ" שנות ולא ידעו איזה העיקר חזל בספק השם חלוי בלחם פסק המסדר כצ"ש וגם הלשון כי נשכה וכו' אפשר לפרש בלחם זה.

(ז) הטעם תמוס ח"ן צריכה ופסקו כן צ"ש ס"ו קב"ט, י"ט. (ח) כמו כן כתב הרמ"א שם ונרשם שם שהוא מסדר מהר"י מייך וחלוי היו שם ראשי תבות מר"י וכוונתו על מהר"י מרגליות שלפניו או ששניהם כונו לדעה אחת.

(ט) וזה וצורר לכתוב דמתקרי חס שני השמות הם מלשון הקודש ואם אחד מהם שם לע"ז כתבו המכונה צ"ן שילא ומשם הקודש צ"ן לא דהא בלחם א' כתבו דמתקרי ישראל ופה כתבו המכונה ליפמן ח"ך שליפמן ח"נו יולא בהצננתו משם אלעזר וכן לקחן בכל דמתקרי ומכונה דייקו צ"ה וע"י ג"ז קב"ט כ"ה. (י) כפי הנראה הוא הגאון מה"ו נתן עפשטיין ז"ל ע"י

בסוף סימן זה. (יא) הוא מה"ו ועליקטמן צ"נ אופנהיים ז"ל ע"י הערתנו בסוף הסימן.

(יג) וזהו שזכרו להסכים ש"מ שהיה ספק ואפשר שהסכימו מטעם שהכינו ליפמן היה חזוי ביותר לשם אלעזר כדמשמע וצ"ש וע"י ג"ג.

(יג) ע"י ג"ג מ"ג ס"ו קי"ח.

(יד) ר"ל ומהות ח"זה טעות ולא מסיקה דדינא. (ט"ו) כ"ל בן נתנאל שאלו היה שמו יצחק נתנאל לא היה נדון לשלם דהרי שם השני ופורש שלא היה כי אם אזכרם בן יצחק ועוד כיון שהושלם לא היה שחק משם חצי חזוי.

(ט"ז) ע"י ג"ג חות יו"ד ס"ק צ"ל שפלל חצ"ש צדעת הרב"ל ולכאורה מוטב דידן רחיק לדבריו שאין כותבין המכונה ח"יזק חזל יש לוונר דאין רחיק כל כך. דאפשר שהסכימו שלא לכתוב כיון שהושלם כוונתו.

(י"ז) צ"ש זה לא נודע לנו כ"א הגאון הנקובל צעל התפלה חצי הרב חצ"ד מה"ו אלעזר טריוש. ונצד פירוש על התפילה כתב חצורים קטנים שונים ומהם נדפסו סימנים על חידושי חצוי וציאורים יפים עליו נדפסו וחדש ש"ו בהידרוס וגם הדפיס הסליחות לק"ק ורנקנורט עם הקדמה קלרה שראשי הדפים ורח"ס חת שמו נפתלי טריוש [אחרי חיפוש ויגיעה רב] השגתים ונחת ידיו הגאון מה"ו רפאל צעל רחבינאוויץ ז"ל שאמר לי שהיה לפי דעתו יחודה [צולס] נעטי גיטין היה מהור"ד הירץ טריוש מראש דשומעתה שמיצר סדר ושמות גיטין, ע"י צ"צ גיטין צ"ש חצולפה שהצ"א צ"ש החסיד מה"ו הירץ ונציא גם ספרים אחרים שהצ"א דין זה צ"ש החסיד מה"ו הירץ טריוש ז"ל והוא היה קודם זמנו של הרמ"א שהרי ספריו נדפסו שנים צננת ש"ו ורמ"א לא האריך ימים ונפטרו

(ח) המתקין הראשון שאסף וקצן את אשר מלא עם הגיטין שכתב צלמו הוא הסופר ונחמן ר' אזכרם ד"ן אשר נדבר ומונו ח"י"ה בסוף הגיטין ססדר הגאון מה"ו נפתלי כהן ז"ל ומונו העתיקו הרב צעלי הורחא ודייני הקהל.

(ט) הסופרים האלו היו ר' ושה לערצם שהיה נחמן הקהל ושנת ח"ג עד ח"ן וצנו ר' שמואל לערצם שהיה גם כן נחמן הקהל ושנת ח"ו עד שנת ח"ו. ע"י פנקסי הנאמנים בחריף קהלתו, ואז וצנו מעידין בשמותיהם שהיו ראשי המשפחה שנתן הגאון צעל חתם סופר ז"ל ילא מונח.

(ב) ר"ל ר' ושה סופר וצנו ר' שמואל סופר כתבו השמות מגיטין ימים ואספו אותם זה אל זה, חזל מוכח שגם לפנים היה כבר קיצוץ שנות והערות שכתבו סופרים הקדומים לפנים שהרי נראה פעמים הרבה לדומה בלחם ח"י שכתבו ואמר לי הסופר וכו' ומוצן וטעמו שהסופר של מה"ו יעקב מרגליות לא דבר עם ר' ושה סופר הכ"ל.

(ד) הוא הגאון שהצד אותו סדר גיטין שהצילו האחרונים וע"י ג"ז גיטין שם פירדון שכתב ח"ל חזל לע"ד חס"ג אין רחיק שם כתבו חס"ג של מה"ו יעקב מרגליות שהיה באשכנז ומוכו על הכלל וכו' והצילו מהר"ו צדינים והלכות שלו ס"י ל"ז הר"ר יעקב מרגליות שאלני ע"ש והמר"ק צ"ח ס"ו כ"ו כתב עליו „וופלח צחכותה וצוקנה ח"ש חלקים קדום הוא ר"ג ור"מ הרב הגדול מה"ו יעקב מרגליות" וגם תשובה זו שכתב חלוי מהר"ק היא צענינו גט שלא היה צ"ד. השליח שטר שליחות וגם כתוב צו פלוני צר רצי פלוני ע"ש ולא ראה מהר"י מרגליות שינתן ליד האשה.

(ה) מה"ו ומה"ה שכתב בסוף כי נשכה ח"זה השם שהיה להם צעח ניוולס ומוטע שהסופר לו צעח קטנותו שם ומהות חלוי על שמו והוא לא ידע ונשכה מהטעם ח"זה עיקר שמו אזכרם או ישראל. ואם אין לנו חפץ בדחוקים ומוטע שהוא חתם עלמו בשניהם וגם נקרא לתורה בשניהם דאל"כ היה להכריע אחר החיות ידו או אחר קריאתו לתורה ולפי זה לא ס"ל להמסדר שצ"ה כותבין שני השמות צ"ל המכונה או דמתקרי דאל"כ היה לו לכתוב אזכרם ישראל דמתקרי ישראל אזכרם כוונתו [וע"י וזה שכתבתי לקמן בגט אזכרם דן ושנת ח"ו] וידוע שחלוי צננתה ח"ס מוסיפין צעניו ומהות חלוי על שמו או מעקרון ח"ה השם שהיה לו ולדברי הכל השם החדש הוא עיקר שמו אם נתפרסם ולפי זה הא דאמר כי נשכה ח"זה השם שהיה להם צעח ניוולס ח"נו ודוקדק כ"כ ונראה שנקט ח"ך לישנא משום ששייך גם על שם ח"זה דקאי עליה וע"י צ"ש קב"ט, י"ח ו"ט. וצ"י ס"ס הכ"ל וח"ס ס"י כ"ו ח"ה שכתב ח"ר' פ"ך.

(י) לכאורה הכריע מהר"ו וצ"ש עטיף כ"ז כתב שאם לא נודע יכתוב חליוו וכתיב צ"ש הטעם ומוטע דומהמת מסיקין ח"ה השם על חליוו הנציא וע"י צ" יעקב ס"י ל"ד וח"ס

קונטרס השמות

סימן ב.

- א' (ה) יום וי"ו כ"ה (ג) אייר שע"א לפ"ק אליה בן יהודה הלוי (ג) המכונה ליווא כתבתי אליה בלי וי"ו בסוף.
- ב' בוגיל (ד) בת יהודה, ואביה היו קוראין יודמן ולא נכתב (ס) המכונה יודמן
- ג' בלומלין (ו) בת שלמה, אחר הלמ"ד ראשונה וי"ו ואחר הלמ"ד שניה יו"ד אע"פ שנמצא בתוספ' (י) לכתוב בלימלין
- ד' בונלף בלי יו"ד אחר הלמ"ד
- ה' גרעסל, בלי יו"ד אחר הסמ"ך
- ו' גוטלין (ח) בת עזריאל הלוי המכונה ועליקמן ואני גם כן סדרתי גט לאשה אחת ושמה גוטלין

- על פי קרוביה וכתבו כלם גוטלין בלי יו"ד אחר הלמ"ד ובמכתבים הראשונים נמצא כן ניתן מטהור"ד הירץ הנ"ל (ט)
- ז' גימלין, כתבתי גימא כי כן נקראת (י) בעריסה ניתן מטהור"ד הירץ הנ"ל.
- ח' גוילדכן בת ישראל דמתקרי יששכר המכונה בער, האשה הזאת רוב העולם היו קוראין אותה געליכן אכן שם העריסה היה גוילדכן על כן הסכים חמי מטהור"ד הירץ (יא) ל' לכתוב גוילדכן וכן אם אמה שנקראת על שמה היה גוילדכן שמה
- ט' יום ד' כ"ד מנחם שע"א גיטלין בת סיני, כך היתה הסכמה מהגאב"ד מה' ישעי' סג"ל (יב) וטהו' ונוויל אליסום וטהו' אהרן לוריא לכתוב יו"ד אחר הגיט"ל

זוסקיד ונקלוגיטא שקלמן הוי בכלל קלויניום ויודמן נמי בכלל יהודה ונוס רחיס לבי"ג סתבז שאין כותבין המכונה יודא דאס ויודמן לא כתבו יודא לא כ"ג.

(ו) ותדחינן בלות ד', ו', ז', שלא כתבו יו"ד קודם הנו"ן ושמש שבלימלין הסיח חתום עלמם כך וכן נראה מהס' סתבז הסופר חעפ"י שגולח בחרם' כתבו בלימלין דסיניו צי"ד אחר הלמ"ד וזוהי לא חשבתו זה סתבז נגד הכלל הנוצח לקמן כל שור"ק וי"ו כיון שקוראין Blümlein ולא Blimlein חזל צי"ד בחרת עשו כדצריה חונם עי' בלות ו' ושם נכרך.

(ז) לא נודע לי מוס זה וחולי הוא מוספת כתובתה ולפי' לריבין להגיה כתוב בלימלין ולא לכתוב.

(ח) ומשגש חלה נראה לכאורה שחסמחמא כותבין בלי יו"ד חונם זה אינו דחינן סתבז הכותב וחלי גם כן סדרתי וכי ע"פ קרובים וכתבו כלם וכי' ונוכח דאס לא כן כותבין ומסמחא צי"ד גוטלין וכדומה ונראה לחלק שיש שונות כמו גרעסל שאין לסמוך ולמ"ד חנועה בפני עלמן סלכך פשוט שאין כותבין יו"ד ומש"כ בלותן השמות שיש להן בסופן נ"ו"ן אחר למ"ד כמו גוטלין זונלין וכדומה וספיר יש לוונר דמסמחא כותבין חותן צי"ד ומפני שקוראין חותן Gutlein או Gütlein וכדומה ובלות ד' נמי יש לוונר סתבז כך ע"פ חתימת דס.

(ט) לפי פשוטים הוא מטהור"ד הירץ טרוים הסבר לעיל או יש לוונר שמתחילה הוה כתוב חות ח קודם חות ו שמיסם נוחתה ג ונחל"ק צי"ח ובלות ח' כתבו נותן מוחיו מטהור"ד הירץ (ועי' מה שכתבתי סס) ועל זה סוצז וסולך "מטהור"ד הירץ סג"ל" ועי' אחד מהמעתיקים הראשונים נחלקו וכתבו אחריו חות ח' לבסוף וכמו כן בלות ז' ניתן מטהור"ד הירץ סג"ל.

(י) צש"ע ס"ק ט"ו כתב דחיין לרין לבסוף שם דנערות כלל וכי' והאחרונים נחלקו בצעמחא או משום דנערות או משום דהוי קינור השם ועי' מה שכתב סג"ל שם דהכל חד טעמחא הוא והמחצר נקט שם נערות ומשום דרין טעמחא דייק טפי ושייך צין לקינור השם וצין לאריכות השם כמו צילה צולגתה וכי' וזה גי' דעת חרונות דשן צפסקים ס' י"ב דסערליין (מסרה) הוי ילחק חקין — ומה שכתב שאן הסופר ונוס דכן נקראת בצעריסה רח' שאין כותבין שם העיקר רק אס נקראת צו בצעריסה ומש"כ אס לא נודע כותבין שם דנערות כמו בלות ג' ד' ו' טי וי' צסימן זה והרבה כמותן.

(יא) מטהור"ד הירץ הוה הוא בגלצ"ד מטהור"ד אצרהס נפתלי הירץ הלוי מוצר הגהות לספר המהרי"ל ז"ל ונקרא בספר יוסף חונן כונה פעמים מטהור הירץ ז"ל ונוצח צפינקס הקהל בשנת סנ"ג, צספר זכרון (מועמורצבון) לקהלנו וי"ו נכתב צוה הלשון "הרצית ווי טרוניו השם כמו צילה צולגתה וכי' אלונת ווסי' ועלקמן ז"ל"י סנפטרת בשנת ספ"ט ואפשר שסכותה או המחסף הוה בעלם של מרת טרוני סג"ל ונחל"ק ע"פ ונחל"ק ע"פ שכתבתי ההגהון מו"ס הירץ ז"ל בצערי ורנקורט ח"ה ומטהור"ד ועלקמן עי' לקמן סוף סימן ג'.

(יב) הוא הגלון בעל השל"ם ז"ל ומהח' דלח מוכר

בשנת של"ג, וצנו של מטהור"ד הירץ הוא האצ"ד מוסי' אלעזר טרוים הוה חצירו של הרמ"ח עי' תשובות רמ"ח ס' נ"ח והוה סתבז לת תשובות כדצרי ריבות צין רצני שוואצן רצני ורנקורט [עי' רצני ורנקורט חלק ח' בסוספות]. אחר הדברים האלה נצטו צניטין שהיו לפנינו צסימן זה בכללן ונראה שכוון מוחסרי זונן הוה צרשימתו וגם לא ע"פ ח"צ נרשמו על כן קרוב לודאי שסדרם הכותב על מעלת יסנס וכיוון שהאחרון שבכלם ניתן מוסי' הירץ וכאשר צררנו קודם שנת ס"ו אס כן הקדומים לפניו היו מוקדמים צונן וכיון שיש כאן תחום למעלה שמתחיל צנט של מוסי' יעקב מרגליות שהוה צימיו מטהור"ד חין ספק מוסי' ועליקמן המוכר בגט חות ב' הוה מטהור"ד ועליקמן צינגח אופענטייווער שהוה פעמים הרבה מוסי' ורנקורט והאצ"ד שסדר עמו סגט סג"ל הוא לפי זה הרב מוסי' נתן הלוי עפשטיין הנוצח בששפות מטהר"ס חוונן ס' כ"ח ועדיין נשאר לנו להשער שאולי כתבו על כל גט וגט לאחר הנתינה והנוסידה שונת הווסדריס או טעמם וימוקס אס הוה לורך, לפסק ולהכריע והמעתיק כתב צרשימתו לת אשר מולח כתוב עליהם.

סימן ב'

(ה) לכאורה נראה שובאן וחילך כתב סופר אחד לת רשימתו על סדר היום סתבז הגיטין כל אחד צוננו וכל הגיטין הצחים כותבים ונחונים הוה ויוס כ"ה אייר שע"ח וחילך חונם זה אינו דהרי חוונן שסדר על פי ח"צ השמות וכמעט או אפשר שתמיד כל הקודם צונן הוה גם כן קודם צסדר ח"צ חלח ודחי שאותו הגט נוסגת שע"ח כתב צעלמו סתבז כתבתי חלוה וכי' והאחרים היו לפניו וסדרם ע"פ ח"צ ורחיה וצבורת מוחת ו' סתבז וחלי גם כן סדרתי גט לאשה אחת.

(ג) כתבו בחייר וכנראה גם שלא בשעת הדחק דחל"כ צודחי לא הוה נונע מוהגיד שערך ששה הו' ועי' שם זה.

(ג) בכל הגיטין כתבו הווכוה אחר כהן או לוי ודומתקרי קודם לכהן ולוי כאשר עינינו חתונו ווישרים וכן הכריעו הפוסקים הרמ"ח צס"י קכ"ט ס"ו ע"ס צ"ס וט"ו וצספר גט פשוט הציח טעם לשבח.

(ד) לא כתבו צו"ו כמו ויצל ורונט וכי' דלקמן והטעם נראה לענ"ד ונוסם שאלח הצי"ח כתבו וי"ו צוגיל ואס היו כותבין וי"ו מתחצי"ח היו שני ווי"ן ויכולים לטעות ועי' ט"ג שונת נשים חות פ' ס"ק ו' ונ"ע לכאורה שגם חותם שאומר לכתוב ורידח צו"ו כתבו פויגיל צפ"ח ע"ש דעת הלבוש דלענין חסם שיקראו חותו כמו צי"ח דגם לא יגרע זו וחו חלח שאולי חסם לוונר דחות קודמיות סתבז וי"ו צמוקס פ"ח עשו כן נווסם שקראו וי"ו אחת כמו פ"ח ואס רלו לכתוב וי"ו כוושמשו בלשון הקודם כתבו שני ווי"ן (וכן הציח סב"ס צסם רס"ל בלות וי"ו) והצי"ח צלי דגם היו קוראים כשני ווי"ן.

(ס) לכאורה לרין צילור כיון שיש ליהודה עוד כמוה וכמה סינים: ליב לוחן וכי' למה לא כתבו הווכוה ויודמן ווס לוונר דהוי כעין סתבז סג"ל ס' קכ"ט ס"ק כ"ח צסם מטהור"ד

אלופי ק"ק ורידבורג וגם ורקנרט ניתן מטהור"ר הירץ הנ"ל (יז)
י"ד ווסלין בן כתבתי ווסלין ע"פ הקבלה כל שורק וי"ו ואחר הלמ"ד כתבתי יו"ד ונו"ן פשוטה.

ט"ן יצחק המכונה אייומן. הגם שיש מחלוקת אם לכתוב יצחק המכונה אייוק (יח) אייומן אמנם הגאון מהו יוופא סג"ל סידר גט באחד ונקרא לו ודוקינו (יט) אייומן וכתב יצחק המכונה אייומן בן יהודה הלוי המכונה ליווא ניתן מטהור"ר הירץ הנ"ל.

ט"ן יום ה' כיג אלול שע"א לפ"ק. רויזון בת יוסף ויצאה בהסכמה מהגאב"ד מהו ישעי' הנ"ל ומהו זנוויל אליסום ומהו ועליקמן הנ"ל לכתוב וי"ו אחר הר"ש (כ)

י"ן שמעון המכונה וואלף בן אשר המכונה אנשיל בן אליעזר.

יו"ד אחר הלמ"ד ונו"ן פשוטה אע"פ שנקראת (יג) בשמה מבליעין הנו"ן בכל זאת עלתה ההסכמה לכתוב נו"ן פשוטה לכסוף.

י' גוטלן בת אהרן דמתקרי יהודה המכונה ליווא. המסדר היה מהו ועלקמן (יד) ועמו הר"ר אברהם בן ר' מנחם (טו) והסכימו לכתוב גוטלן בלי יו"ד אחר הלמ"ד ונו"ן פשוטה.

י"א יואל בן בנימין משומד הוא מסלוניק
י"ב הירץ ין פשוטה. לפי שלפני זאת סדר גט פה ורקנרט מהו אהרן שווייצר לפני הלומדים בעת ההיא בן פשוטה לכן כתבתי גם כן בן פשוטה הגם שאלופי ומיודעי מהר"א רוטלינגען ומהו א' בלין (טז) כתבו הירצא אם הייתי שמה בק"ק ווירמיש"א כתבתי כמותם ונהרא נהרא ופשוטה.
י"ג פרידמן בת יצחק המכונה ועלקמן. כך הסכימו

שמו צניטין הקדומים חין רחיה שלח היה קודם לכן פה דהא כל הניטין ומחסינו זמן הם מולד אוח' א' שהיה מיוס כ"ד חייר שע"א וצאחו הגט לא היה שום דבר ספק ופקוק דהא דכתבו אלי' בלי וי"ו זודחי' ומסום שהתגרס חתם עלונו כך וקדע דהא לא כן זודחי' לא היה פוסק שום ומסדר דסג"ל בנט אחד צלחי' בלי וי"ו שאותן הפוסקים שהסכימו דלא כמהר"ט ואמרו דלא לריך לכתוב צ' גיטין פסקו לכתוב חליהו צו"ו כש"ע ונטעם סתנז הצ"ש דהתס' בני דהס' ווסיקין אח' שם צניטין על חליהו הנציה. מה שנוגע לחיי צעל השל"ס זל"ל כתבתי בקינור צבני ורקנרט ח"ה. שם מוהר"ר אהרן לוריא מוצא בתשובת מר"י צנונא סו' רנ"ח ורנ"ט וחלוי מוהר"ר אהרן שלפנינו מוצי' צניו. ר' משה לוריא היה מוצי' קהלנו בשנת שכ"ג ואשח מוהר"ר אהרן לוריא נפטר בשנת ש"ח וכפי הנראה מהו' אהרן הזה נפטר בשנת של"ט שנתה צספר הזכרונות (מעמארצון) בשנה היא הגאון המופלא ומופלג שר וגדול בישראל עבור שהיה חד מוצי' עילאי החרקי והצקי ומשנתו זך ונקי מוהר"ר אהרן בן מוהר"ר שמואל זל"ל — ועל מלצתו (No. 1488) נאמר: פ"ק ח'ן פנה נהי וקינה על שנמעטו שערי צינה פנה זה פנה הדרה בצצרה והוראה והענייד תלמידים הרבה אשר היה אחד מוצי' ישיבה מהו' אהרן צו"ו שמואל ר' א' שצט של"ט לפ"ק.

(י"ז) לשון מוהר"ר הירץ הנ"ל חימו ומחיש ספיר שאף שצלות ח כתב' חמי מוהר"ר הירץ וי"ו הרבס גיטין ושמות ווסדרים כתב' אחרי כן וצפרט שקודם ר' הירץ האחרון מכר כמה פעמים מהו' הירץ טריוס ולא ידענו לאיזה מהם כיון פה בכתבו „מהו' הירץ הנ"ל". חתום אס האות כמו שצבנו שמוסדר הגט המכר צאוח "צ היה מהו' הירץ טריוס רק שכתב המאסף להוכיחו ספיר כתב מוהר"ר הירץ הנ"ל.

(י"ח) קשה לכאורה הא לעיל צמיון ח' אות ד' לא כתבו המכונה חייוק ויש לחלק שכיון שהושלם אוחו הגט לא הצריכו ע"ש מה שכתבנו ועוד יש לחלק בין חייוק לחייומן שרוב ילחק חייוק ולא חייומן ועוד שהרי צמיון כתבו רק מחסם שהגאון מהו' יופא החליט. כתוב חייומן וכיון שלח היה כתב רק חייומן חין צו ללא חיודשו. וצסם הגאון מוהר"ר יופא סג"ל לא נודע כי אס האדם הגדול שמוצתו מועידס עליו צמומר 1533 ויה לשונה: עדה המלצה הוקס לראש ישיבה הגאון לוסורר יוסף בן מוהר"ר חוקים יודא הלוי ז"ל נפטר צ"ח תמוז שנת רל"ד לפ" חלנצה ח"ס. ובקחדעקס 69 לצריטיים מועמאוס חיתא: כך כתב ח"ה ז"ל שנת רפ"ט הורה הגאון מהו' יוסף סג"ל פה ורקנרט בצסכמות אחרים הועידו צסם מוהר"ו ז"ק ז"ל (יזיעט צריללס יאהלצציקער פיר י. נעשיכטע VIII. 8. 51) וכיון שגם על גט זה שלפנינו כתבו שיתן מוהר"ר הירץ הנ"ל עולה יפסא מה שחמרתו לעיל שזה ר' הירץ טריוס כי בצר חמרתו לעיל שהיה צונון הזה ויהיה בן דורו והאריך ימים אחר פטירתו של מהו' יוסף סג"ל לכל הפחות עד שנת ש"ו.

(יט) ר"ל לא מוצעי חס' היה לזקנו ילחק כינוי אחר זודחי' היה לריך לכתוב הכינוי חייומן אלא שהיה פסק בן אף שלקנו ג"כ היה הכינוי חייומן.

(כ) צט"ג שנות נשים אות כ' כתב וז"ל: וי"ו הצ"ש רחא עיין בצפרי שו"ת צית אפרים סו' ק"ח שאין לכתוב רוח צו"ד אחר הוי"ו אף שחומתה לפעמים כן כי חין לכתוב יו"ד רק כשים הרגש יו"ד צמוצטא על ומשקל הוי גוי ע"ש עכ"ל. ואחר שרחינו צנט שלפנינו שהשל"ס ז"ל ואחחת מרעיו הסכימו לכתוב רויזון צו"ד אחר הוי"ו נדע שאין למונך חכלליה דצעל טיב גיטין צום כי זודחי' מועולס לא הרגיש אדם צורקנרט אח הוי"ד צסם רויזון הן אחת שאפשר צמייסם הסס היו רולים על ידי הוי"ו לשנות אח החולים שיהיה כמו 08 וחלוי קראו רויזון כמו Röschen חתום על כל פנים מוצורר שלא הקפידו לכתוב הוי"ד אחר הוי"ו ומסום חשש שיקראו כמו היו גוי וכיו. ופוק חוי עמא

(יג) ל"ל ששנקראת וכו' והטעם שכתבו הנו"ן ומסום ששם גיטל לא היו אלא קינור וגיטלין וקינור כזה שהיה רק והצבלט זודחי' לא מועלה ולא מוריד שהצבלט הוא רק דדיבור והודבר יודע שכתבו הנו"ן ושרק דדיבור וצבליעין.

(יד) חלוי היה מוהר"ר זעלקמן המכר חתמו של הגאון מהו' הירץ וציוסף חומוץ סו' חשכ"ט הוכיחו לצוב צמורו וז"ל: ומאז כמה שנים היה לי סלפול וזה עם הגאון מהו' זעלקמן ז"ל והורה לדברי וכו'.

(טו) חפסר שהיה אחי הגאון הנודע מוה' משה ווענדלס שהיה בן עירטו וכתב עם הגאון צעל השל"ס הסכמה על ספר גנת חנו וצנו ר' יששכר צער היה פרנס ומנהיג הרבס שנים וחתם את עלונו יששכר בן לאחיו מהו' משה ר' ווענדלס בצרך וחתימת ידו של מוה' אברהם בצרך אחד נמלא בתוך חתימת ידי המוניס בין הפרנסים צפנסק הקהל בשנת ת"ו.

(טז) צסם זה מוהר"ר חלוי בלין נודע רצו של מהו' הירץ טריוס ומציאו צהקדמותו לחתמם שלו וכיון שמוהר"ר חלוי צלין דר צוארמייס"א ומוהר"ר הירץ היה שם תלמידו היה קרוב לסגור שהיה הוא ר' חלוי בלין מוירמייס"א המכר בלן. ואף שמוהר"ר חלוי ומהו' הירץ היו קאסיי וקדמו הרבס לצעל השל"ס וי"ו בצר חמרתו שגיטין חאלו חונס מוסדרים צסום חופן הצטר כצכותו ולעיר כלעירתו לימויס דהא צאוח י"ג נכתב יתן מוהר"ר הירץ הנ"ל וצין ר' הירץ טריוס וצין אצ"ד ר' הירץ הלוי המוכרים לעיל היו קודם השל"ס ז"ל. והנה מהא דחומר לכן כהצמי ג"כ וכו' ואם הייתי שמה צק"ק ווירמייס"א כתבתי כמותם

סימן ג.

- א' קלונימוס המכונה קלמן בן אברהם. הסכימו הגאב"ד מהו ישעיה ומהו זנוויל אליסום ומהו' אהרן לוריא ומהו' ועליקמן הנ"ל לכתוב קלונימוס המכונה קלמן (ה) יום ד' י"א תמוז שע"ב לפ"ק.
- ב' שונלין בת אשר המכונה אנשיל (ז). הסכימו הגאב"ד מהו ישעיה ומהו' זנוויל אליסום ומהו' אהרן לוריא ומהו' ועליקמן הנ"ל לכתוב וי"ו אחר השי"ן והגאב"ד נתן טעם לדבריו מאחר שכותבין י"ד אחר הלמ"ד ואותו י"ד קוראין במקום חיר"ק יטעו (ג) ג"כ לקרות י"ד אחר השי"ן בחיר"ק והאמת שאין לקרות שי"ן בחיר"ק כי אם בשור"ק (ד) ועוד כל שורש (צריך לוטר שור"ק) קבלה וי"ו לכן גם הסכים לזה.
- ג' אבי העזרי המכונה ועליק.
- ד' פעסלין בת קלונימוס הכהן המכונה קלמן (ה) י"ב אדר שני שע"ג לפ"ק.
- ה' פעסכן בת נפתלי הכהן המכונה הירץ. י"ג ניסן שע"ג לפ"ק.
- ו' מינקלן בת שלמה. יום א' ו"ך ניסן שע"ד לפ"ק.
- ז' אליעזר המכונה זוסמן. כתבתי אליעזר ביו"ד. יום ג' ט"ט ניסן שע"ד לפ"ק
- ח' מנחם המכונה מן (ו)

- ט' כתבתי גט בק"ק ורנקנורט למשה בן משולם הלוי המכונה קויפמאן וכן נמצא בדרכי משה לכתוב קויפמאן ביו"ד אחר הו"ו ואל"ף אחר המ"ם אע"ג שמצאתי ב' פעמים בשמות גיטין שלי (י) משלם המכונה קויפמן בלי יו"ד ואל"ף וכן אנשיל בן יקותיאל המכונה קופמן בכל זאת עלתה הסכמת מהו אל"ף ו"ל (ח) קויפמן ושם האשה צורליין בת גרשון. יום א' י"ז סיון שע"ד לפ"ק.
- י' מייטלן בת מאור המכונה ויבלמן (ט). המסדר היה מהו' ועליקמן הנ"ל (י) יום ב' י"ג אדר שע"ד לפ"ק.
- יא' יום טוב בן יהושע המכונה זיבר. המסדר היה מהו' ועליקמן הנ"ל.
- יב' יעקב בן יצחק הלוי המכונה איזמן בב' יודין. המסדר היה מהו' ועליקמן הנ"ל. יום ד' כ"ה תמוז שע"ו לפ"ק.
- יג' נכתב גט פה ורנקנורט. יוסף המכונה יוזבל [חסר יו"ד בין ב"ת ולמ"ד] בן אורי המכונה ויבש הינדין בת משולם הלוי המכונה ועמיל. יו"ד בין מ"ם ולמ"ד הסכימו לכתוב שני גיטין באחד משולם מלא וי"ו בעבור שחתם מלא וי"ו ובאחד משלם חסר וי"ו. יום ה' ט"ו חשוון שצ"ד לפ"ק

דבר שכתבין קויפמן. לויפטן שום וכדומה כמעט אין ווספר

סימן ג'

- (ה) רלם המודצרים צום הוא מהר"י ברונא הביאו היש"ם וע"י כספר ט"ג אות קלמן שביא שמהר"ז וחכמי ריטם הסכימו לכתוב המכונה קלמן וכבר נהגדר לנו ומוקומוות אחרים סתם מהר"ל הוא ומהר"ם שהיה ברנקנורט וע"י אות ד' ציינן זה.
- (ז) ומהו' ש"מ תרתי הדא שכותבין אנשיל צו"ד קודם הלמ"ד ולא כמו שרל"ה ש"ס כותבין צל"ה וי"ד ועוד שמועין דכותבין כינוי זה לאפוקי וודעת ומהר"ל כ"י מוצא צט"ג אות אשר שאין מוצרך חו"י אם כותבין המכונה אנשיל ומשם שאין לו שם קודם אחר רק אשר ומשמע שדעתו שסיכא דכותבין וכל שום אין כותבין וכוונה זה וכאשר ידענו שפה כותבין וכל שום ואעפ"כ כתבו המכונה אנשיל מוצרך שלא כדעת הג"ל והטעם מוצרך דאף שאין לאנשיל שם קודם אחר וכל ווקוס כיון שם לשם אשר כינויים אחרים הרבה כמו לעמיל זעלקמן וכ"י אם כן אם לא יכתבו המכונה אנשיל לא ידעו איזה אשר ומוצן.
- (ב) ונתעם דומה לזה הייתי נוטה בנעשה שצא לודי לכתוב רוח צו"י ולא צל"ה אחר מהר"ם משום שאל"ף צתרא נקרא צפת"ה ויכולו לטעות למרות גם חל"ף קמייחא צפת"ה ולא צחול"ם. חתום הסכמונו לכתוב צל"ה משום ששם רחוק צפת"ה קמייחא אינו מנוי והחול"ם נקרא צמדינתו כמו וי"ו וי"ד כידוע ומפסקים דהגאון צעל הסל"ה אין רחיק דאפשר שהיה ציונים הכס גם שם שוללן צו"ד אחר השי"ן.
- (ד) הגאון צעל הסל"ה נולד ונתגדל צמדינות שאין צין שור"ק לחיר"ק חלל עקינות שפתים צלצד חלל צאשכנו שהחילוק גדול ציטעם לפאורה אין להצין הספק אם לכתוב צו"י או צו"ד שם שנתפרסם והכלל כל שור"ק קבלה וי"ו גם כן רק למדינות אחרות חלל לאשכנו אין לורך לכאורה לכלל זה נגד החיר"ק. חונס יש על זה להעיר דצבור"ק אשכנח שלא חלקו ציה צדורות הרשטונים צאשכנו ועוד נשארנו כמה דצרים כמו קפה (קפת לדקה וכו') וסכס ופוק חזי עמח דצר שאומרים קופס וסיכס גם צאשכנו ועוד שהיו"ד היה גם צתוקס ליר"י כמו ליצ וכדומה והיו"ו ג"ב כדומה לו.
- (ה) ע"י מה שכתבתי לעיל ס"ק ח' ומוגט זה שלפנינו מוכח שכל כהכרעה ומהר"ז (ע"י צט"ג) לכתוב המכונה קלמן

- (א) ולא כחאון שאמרו לכתוב מנחם דנתקרי מן והיא דעת מהר"י ברונא ז"ל דס"ל דשם מן שם עצמי מלשון ויקרא שמו מן וע"י צט"ג גיטין שסאריך צזה.
- (י) צשמות חגשים ונשים המוציאים לקמן ליתא לא וושלם המכונה קופמן ולא יקותיאל המכונה קופמן וכדומה ולריך לומר ששמות גיטין שלו שהזכיר הכותב פה. לאו סדר שמות חגשים ונשים המונח לפנינו הוא חלל שהיה לו סדר השמות כמו שהיה כפי הנראה לפנים לכל סופר ומוסדר ומפורסם ודע שגם וושלם המכונה קויפמן ליתא צסדר שמות שלפנינו.
- (ח) ונכאן נראה שהגאון צעל הסל"ה ז"ל צבר הלך מופה קודם גירוש וינלעקן כ"צ חלול שע"ד שגט זה ניתן ציוס י"ו! סיון ולא מוכר הגאון ז"ל והפסק ילא מפי מהו' חל"ה ומושש גיטין הקדומים שגם כן לא מוכר חללם אין רחיק כיון שלא מוכר שום מוסדר ולא הולך לשום פסק ונכתב על פי קבלות ומנהגים פה.
- (ט) צט"ג אות ויבש ס"ק י"צ ד"ה שהוא הביא מה שמוע צצלשון חיטאליא לעו של שמש פעצישא ונחה נשתרצב שם פייצש להיות כינוי לחוקן השמות שמורים על חור המאיר וכו' ע"ש חיה פשוט וידוע לכל מוציאי שפת העמים הקדמונים ואין להאריך חונס צכל השמות שכתב הצ"ש והט"ג השייכים לכנויים החלה לא נמלח שם גואיר אף ששם זה הוא קרוב יותר לשם ויבש או ויצלמן וכל השמות שמונו חקמים הג"ל וממאיר זה שלפנינו המכונה ויצלמן נלמד שצאיותו הדור ידעו כונת השמות גם צאשכנו ולא מפי חיטאליא חנו חיון.
- (י) היינו מהו' זעלקמן שהיה צצית דינו של הגאון צעל הסל"ה ז"ל לעיל אות ח' וצ' וכו' וכמו שכתבנו נראה שהיה חתן הגאון חצ"ד ומהו' הצרעה נפתלי היך הלוי ז"ל אף הוא ראה גלגל שחזר בקהלנו שילח עם כל יושביה כ"ו חלול שע"ד צגירום וינלענו וכאשר חזרו וצאו לחיתום הרשטון צצבוד גדול כ' אדר שנת שע"ו עבר מהו' זעלקמן לפנינו ועמד בצלחם כמוכח מחות י"צ שכתוב שם המסדר היה מהו' ועליקמן הג"ל ואותו הגט נכתב צחמוז שנת שע"ו הרי ששמש צקדושה עד

קונטרס השמות

שלמה המכונה זלמן בן יצחק
שמריה המכונה שמעון
שמחה המכונה בונם

שמות הנשים

- ברוינן
- בלומא
- בלומלין
- ברענדלן
- בריינלין
- בריינלן
- ביקא
- גוטטהיל
- גוטיל אם שמה כן לא נכתוב גוטלין
- גוטליין
- גיטלין כתבתי גימא כי כן נקראת בעריסה
- גוטלן
- גודלין עם דל"ת אחר וי"ו וי"ד אחר הלמ"ד
- גולין
- גילן
- דולצא
- דינדלין
- הינדלן
- הינדלכן
- הינדא
- הענדלן
- היטקטרוט
- ךרוידא
- זרודא
- וריידא
- ורידא
- וריידכן
- וריידל
- זרוטט
- וויאל
- ויגלא
- זעלדא באל"ף אחר הדל"ת
- חנילן כותבין בלה"ק חנה אם נקראה בעריסה בלה"ק
- אמנם אם נקראה חנלין כותבין כאשר
- נקראה בעריסה
- טובין
- טויבל
- טובלין
- טויבכן
- טוקלין
- טולין
- טרינא

סימן ד'

שמות האנשים (ה)

- אליאקום המכונה גיצלק
- אליה בן רפאל
- אור שרגא
- אנשיל
- אהרן בן אלעזר. כך חתם חסר יו"ד
- בנימין בן יואל. ושמו היה בימן
- בנימן. כך חתם חסר יו"ד
- ברוך המכונה בענדיט
- גרשון המכונה קירשמן
- גרשם המכונה מניש
- גר או שתוקי שמו לבד
- ךוד בן יהודה המכונה ליווא. באשכנז נהגין לכתוב כך
- ויבלמן בן חיים ולא וויבלמאן
- זוסקינד
- זוקיה בן אשר הלוי המכונה מנשכין
- טוביה המכונה גוטקינד
- רחיאל המכונה מיכל. כתבתי מיכל חסר יו"ד בין כ"ף
- ללמ"ד
- יודמן בן יצחק המכונה יולין
- יהודה המכונה ליברמן
- יהונתן דמתקרי נתן
- ידידיה המכונה גוטליפא
- יעקל המכונה יוקל
- יצחק בן משה. שמו היה איזק אבל לא כותבין בגט
- הכינוי
- ישראל המכונה זוסלין
- יוסף המכונה יובל
- יום טוב המכונה יעקלין
- יוסף המכונה יוולין. ויש דעות שאין לכתוב המכונה
- ליברמן
- משה המכונה קושץ
- מנחם המכונה מענלין בן יהודה דמתקרי יצחק ואין
- כותבין המכונה איזק
- מנחם המכונה מן
- משלם המכונה ויבש
- משלם המכונה זוסמן
- מיכאל אין צריך לכתוב מיכל
- נתן המכונה וידל
- עמנואל המכונה זוסמאן
- פויבונט
- פנחס המכונה זעליקמן
- קלזנימוס המכונה קלמן
- שניאור דמתקרי יהודה המכונה ויבלמן בן חיים
- שניאור המכונה זוסקינד קבלה כל שורק וי"ו

ע

ד

ב

קונטרס סג"ל ולא בקונטרס הגא לפינו כי נמלכים הכזה
שמות בשני חלקי הקונטרס שלא זכרו פה וגם לא כל השמות
המובאים פה נמלכים בהם וכבר ראינו בסופר חלק ראשון
מקונטרס שלנו הזכיר מסדר שנות שלו מה שלא נמלך ברשימה
זו עי' ס"ג ב' ס"ק ז' הרי שלא ילך ברשימה נחתה ידו ולדיכין
לומר ברשימת שנות האלה נעקס נוכח יד אחרת והמאסף
הצר את שניהם יחדיו. —

סוף יוני ולפטר י"ח ניסן שנת ט"ז וכחצו על ונצחו (No. 3256)
החבל הגדול והוא זעלקמן — סולילו קנה על . . . הצל על
דאצדן מולא חלמן — ילך טעמו בישראל מועסה ידי חמן אשרי
לו שצא ותלמודו בידו נכחן כההור"ד אהרן עריחל זעלקמן וכו'
סימן ד'
(ה) השמות האלה אינם כמו רשימה ושמות המכרים

קונטרס השמות

ג' עוראל המכונה לעמלן בן טאיר המהן חוה בת אהרן. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל עם אלופים דיינים הנ"ל. (יום ב' כ"ב אלול תכ"ו לפ"ק)

ד' יהודה המכונה ליב בן משה בילא בת אליעזר. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל עם אלופים דיינים הנ"ל. (יום ג' כ"א אדר תכ"ד לפ"ק)

ה' אברהם בן שמואל, רעכלין בת יצחק המכונה ועקליון. כתבתי שמה ושם אביה ביו"ד בין למ"ד ונו"ן. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל עם בני הישיבה (יום ה' כ"ו חשוון תכ"ו לפ"ק)

ו' שמואל בן אברהם. געלטכין בת חוקיה כך כתבתי שמוותיהם בהסכמת הגאב"ד עם בני הישיבה הנ"ל (יום ה' ט"ו (ד) אייר תכ"ו לפ"ק)

ז' טאיר בן יהודה המכונה ועלקלי וויאל בת יעקב בן (ה) נפתלי המכונה הירץ. היא היתה בת יעקב צונץ והיתה חסר דעה לסירונון ולא רצתה לקבל הגט היטנו פה והלכה לכפר. (ו) דערנקום וקבלה הגט ממנו על ידי שלוח המסדרים היו אלופים דיינים מהו הירץ ארוויילר (י) ומהו נתן כהן (ח) ומהו משה כהן (ט) ומהו יוספא שפיגל כ"ץ. (יום ה' ט"ו תמוז תכ"ו לפ"ק)

סימן ו'

א' משה בן פנחס דמתקרי נפתלי המכונה (ה) הירש, גיטלא בת טאיר הלוי. המסדר היה הגאב"ד מהו שמואל קוידניבור. (ז) (יום ב' י"ג חשוון תכ"ח לפ"ק)

ב' יוסף בן נתנאל הכהן, רעכלן בת אברהם. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל. (יום ב' כ"ט אדר תכ"ח לפ"ק)

(ד) עי' בחצן העור סי' קכ"ו ס"ז וצ"ש שם ס"ק כ"ח וח"מ ס"ק כ"ד וצד"מ הציח צשם תנא כחצו ונומרי"ל ליתן צ' גטין בחייר וברמ"ח כחצ שיש נונעין ליתן גט בחייר חבל צמקום דחק נותנין וכותצין בשני יוד"ן עב"ל ולכן הכי חזקן לעיל סי' ב' חות א' וכלן שנתנו גט פה בחייר ודחק לומר שניסס היו צמקום דחק ועוד שלם הי' שעת דחק צודחי הסופר לא הי' שחק וזה וצמלנא לעיל יש לומר שסכותב לא ידע חלל מה שונח כחצו צגט יסן הנונח לפניו ונשח"כ פה חלל חמר שגטין חללו כחצו הוא צעלמו וצודחי לא הי' נונע ונלכותב הטעם חלל ודחי ש"י פה צרור ונקדם שכותצין בחייר חף חלל צמקום דחק.

(ה) שלשו הסמות וצודחי הי' שחי נסיס ששמותיהם וויאל בת יעקב ונשונע ששם זה הי' שיה צימוס חבל צצ"ש לא הציחו רק השם פיחלח הציח וצורו ששם חד הוא חלל שצשכטו כחצו בשני ווי"ן ונלחש שהוא שם Viola

(ו) הוא כפר Dörnigheim צמדית העסקן

(ז) הוא דייין החסיד ונ"ו נפתלי הירץ בן ר' צימון ארוויילער שנפטר ציום ח"י חשוון תל"ד. (עי' חצני זכרון כ"י שלי)

(ח) נקרה החסיד ונ"ו נתן כ"ץ דייין ומכר צספר הזכרונות „ונעמחר צוך“ דקסלתנו צשנת ת"ן לשבח (ומה"ז נתן נטע ר"ג וק"ק ריודיטין) נפטר צשנת תנ"ט

(ט) דייין הישים ונ"ו ונשם צן כ"י הירץ כ"ץ ר"ג נפטר ח"י צצט תל"ז

סימן ו'

(ה) כצר חמורו שצורנקורט לא וזו וכללח שכותצין דמתקרי בשני שנות ונשפה אחת וכותצין הנוכחה חס שם האחד הוא לשון הקודש והשני שם חול ואין מחלקין חס יונח וכותב שם הקדש חס לא.

(ז) הוא הגאון ונ"ו אהרן שמואל צן ונ"ו ישראל

טייכין
רענטלן
יענטא
יוטלן
יוטל
יוטא
יוטכן
יוכבר המכונה יוכלין
יאכט עם יו"ד אחר הכ"ף
מלכה המכונה קונגלין
טיכלן כותבין בלח"ק מיכל אם נקראה בלח"ק בעריסה
אמנם אם נקראה בעריסה מיכלן כותבין
כאשר נקראה בעריסה

מירלין
מייטיין

סימן ה'

וחלן ולסחח חשום הגטין (ח) שכתבתי פה ק"ק וורנקוטורט
א' גמליאל בן משה בינלן בת נתן חסר יו"ד בין למ"ד לנו"ן. המסדר היה הגאב"ד מהו מנחם טענדל פס (ג) עם אלופים דיינים מהו נתן כהן ומהו משה כ"ץ ומהו יוספא שפיגל ונקראת כפ"כ בינלה. (יום ה' כ"ו תמוז תכ"ב לפ"ק)

ב' מנחם המכונה טענדלן בן טאיר גיטלן בת טאיר. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל עם אלופים דיינים הנ"ל והסכימו (ג) לכתוב טענדלן חסר יו"ד בין למ"ד לנו"ן וכן גיטלן חסר יו"ד בין למ"ד לנו"ן. (יום ד' כ"ב אלול תכ"ב לפ"ק)

סימן ה'

(ה) עד אחר שנת תס"ו לא נולח שום רשע וכותב אחר — חבל קשה להגיד ששנת תכ"ב עד תס"ו כל הגטין ונחיש אחד נכתבו — צשנת תכ"ב הי' נחמן וסופר הקסלה ר' משה לערצם וכבר הגיע לנעלה זו צשנת תי"ג ונשאר צנחונותו עד שנת ת"ן וצלתי ספק עד משה סופר הסכר צהקדומה הוא ר' משה לערצו כאשר יגיד עליו רעו הוא צנו ר' שמוען סופר הסכר גם כן צהקדומה ור' שמוען לערצם הי' סופר ונחמן הקסלה ונשנת תס"ו עד תע"ז [חלח. פנקסי הנחמונים צקסלתנו יל"ן] וכיון ששנת תי"ג עד תכ"ב לא נולח זכרון שום גט, צודחי ר' משה סופר החחיל פה לרשום הגטין שכתב הוא ואחריו ונלח חת דצרו צנו ר' שמוען והרשים הגטין שכתב הוא ונשנת ת"ן אחר פטירת חציו ונחשורתו וחף שלא ונינו שהי' חז ר' שמוען נחמן הקסלה וכל נהיות שנתונתה לסופר ניד צמקום חציו ואדרצה אחר שמוען עליו חת ונשרח הנחמונות הוא צשנת תס"ו צצק כחוצת הגטין לחתרים כאשר נלחש לקמן חו"ס. וכפי הנראה, הי' הרצ ר' יהודס טיקטין צעל צצר הטצ על ש"ע ח"ה וי"ד וזה"ע צנו של ר' שמוען סופר זה שחתם עלונו צן ונ"ו רר שמוען סופר חוון צק"ק ס"פ דמייין.

(ז) הוא הרצ הגאון ונ"ו ונחש צן ונ"ו ילחק צן חציגורס ונקרחקויה שנתקבל צקסלתנו לחצ"ד צשנת ת"ד ושונם צצבות פה עד שעת פטירתו צשנת תכ"ו ונ"ו ונענדל פס זל"ל הי' חלמוד הצ"ח ורצו של החוס יאיר וזכר לשבח ונשרצ גאזוי זנמו עיי' חות יאיר סי' קכ"ט, חומ לדק סי' מ"ח, חינוך צית יהודה, חו"ס ונ"ו ז"ח. ונכל ונעס חקפו כחצתי צספרי רצני ורנקוטורט ח"צ ע"ס

(ג) עיי' לעיל סי' ב' ס"ק ו'. ועיי' לקמן סעיף ה' ותראה שהגאון ונ"ו ונחש פס לוח שם לכותב ציו"ד וע"כ ל"ל שכתבו צעלמס חת שום כך חו שיש לחלק כמו שכתבנו לעיל צסי' ב'.

הירץ הנ"ל ומהו' משה כהן ומהו' נתן כהן. והיא עצמה
חתמה אלעזר ביו"ד אהרן הלמ"ד בכל זאת הסכימו
לכתוב בלי יו"ד ולא סמכו על החתימה הגם שלא
נודע להם חתימת אביהאם התם ביו"ד או בלי יו"ד (כ)
(יום ג' ב' אלול תל"ו לפ"ק)

סימן ז

א' יוסף דמתקרי שטעון בן דוד גיטלא בת יוסף. המסדר
היה הגאון מהו' ישעי' כג"ל (ה) עם אלופים
דיינים מהו' הירץ ומהו' נתן הנ"ל והסכימו לכתוב
גיטלא באל"ף ולא גיטלין (ה' תמוז תל"ו לפ"ק)
ב' שמואל בן ברוך, שרה בת שמואל הכהן. המסדר
היה הגאב"ד עם אלופים דיינים הנ"ל ונקראת
בפי כל שאריל והיא עצמה חתמה שרל והסכימו
לכתוב שרה בלי טכונה (ג) (יום ה' י"ט חשוון תל"ח לפ"ק)
ג' נתן בן דוד, תרצה בת אליכסנדר המכונה סענדר (ג).
המסדר היה הגאון אב"ד עם אלופים דיינים
הנ"ל ונקראת בפי כל תרצכן והסכימו לכתוב תרצה
בלי טכונה (יום ד' י"א טבת תל"ח לפ"ק)

ד' יהיאל בן פריץ, רעכלן בת יוסף המכונה יופא (ד).
המסדר היה הגאון אב"ד הנ"ל עם אלופים
דיינים הנ"ל (יום ה' י"ב טבת תל"ח לפ"ק)
ה' נתן בן אברהם, מיכלא בת מאיר הלוי. ונקראת
בפי כל שם ק"ק פראג מיכלא ביו"ד אחר
המ"ם ובכ"ף כפופה וה"א אחר הלמ"ד (ס) והסכימו
הגאב"ד הנ"ל כצירוף בני הישיבה לכתוב מיכלא ביו"ד
ואל"ף לבסוף והבעל נקרא נטע והוא חתם לפעמים

מ"ן יהודה המכונה ליב בן מרדכי, פעסלן בת יעקב.
המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ה' ד' שבט
תל"ג לפ"ק)

ט"ן שמשון בן אברהם גיטלא בת משה המסדר היה
הגאב"ד הנ"ל (טו) (יום ב' כ"ו ניסן תל"ד לפ"ק)
י"ן יצחק בן שמואל, מערלין בת אהרן. המסדרים
היו מהו' הירץ ארוויילער ומהו' משה כהן
והאשה ברחא טהבעל כהחבא עם ערל אחד וגם
הרה לונגנים ונתן רשות לפטרה בגט על ידי שליח
בלי ידיעתה ורצונה (יז) והגט ניתן ברעדלום והיא לא
היתה שמה וגם לא ידעה מאומה (יום ג' כ"ו סיון תל"ד לפ"ק)
י"ח יהודה בן יצחק, שפרינצכן בת נתן. המסדרים היו
אלופים דיינים מהו' הירץ הנ"ל ומהו' משה
כהן ומהו' אברהם שטערן והמגרש נקרא בפי כל יודא
ואביו נקרא איצק והסכימו לכתוב בלי כינוי לא יודא
ולא איצק (יח) (יום ג' ג' סיון תל"ו לפ"ק)

י"ט שמואל בן דוד, שונכין בת אור שרגא ונקראת
בפי כל שונכן והסכימו בני ישיבה לכתוב
שונכין בו"ו אחר השי"ן (יט) ויו"ד אחר הכ"ף (יום ה'
י"ב מנחם תל"ו לפ"ק)

כ' ברוך בן שמחה הלוי הענדלין בת אברהם הכהן
ונקראת בפי כל הענדלה והסכימו בני ישיבה
הנ"ל לכתוב הענדלין ביו"ד אחר הלמ"ד ונר"ן פשוטה
(יום הנ"ל)

כ"א מאיר בן שמואל, רעכלן בת אלעזר המכונה
ליפטן. המסדרים היו אלופים דיינים מהו'

מסודר שטעטל ז"ל צנו של הגאון זעל סל"ה ושלשתן יסבו
פה על כסף הרבנות וחזינו שכבר כחונס הגאון מהו' ישעי'
קדם תמוז' תל"ו ובפנקס הקהל נזכר בשנת תל"ח ע"י מה שכתבתי
עליו בצדני ורקנורט ח"צ (S. 58) ונזכר לשנה צמות יחיר
סי' כ"ט עזרת הגרשוני כ"ג וצחוניך צית יהודה הביא
חשבוטיו כסי' קמ"ו. והגט האחרון מסדר פה הי' צטבת תמוז'
צחורו שנה הלכה לעולמה אשתו מרת מרים בת הר"ר שלמה ר'
ונענדלש ופחנא ז"ל וגם צנו הר"ר יעקב קאפול נפטר בכ"ג
חייך שנת חמ"ה וזכרון שיהיה חקוק על חצן אחת חפ"ס
No. 5317 וחולי רגל לשנות הנקוס כי בשנת תמוז' סדרו
הדיינים את הגטין — והג' מהו' ישעי' ז"ל הלך לק"ק פחנא
ועד שנת ת"ן לא הי' פה חצ"ד וצחורו שנה מולא כג' מהו'
שמואל חיים ז"ל את וקומו.

(ג') חפשי שלח כתבו הוכונה כדי שלח לכוני צספק
לכתוב כונו שקורין אותה כל העולם או כונו שחתמה ולכולי
עלמא טוב שלח לכתוב כלל מוכנה כזה שהוא יולא ונפורש
ומפי שם הקדוש ולכתוב כינוי שאינו מוכיח (שרל) או לשנות
וכונו שחתמה עלמה.

(ג') ודלח כצ"ס וט"ג וזהלי שם שסתמו שלח לכתוב
הכינוי שענדר לשם אלכסנדר.

(ד') ולא כצ"ס שכתב שאין לכתבו כיון שהוא קינור
השם יוסף ועי' ג"ג וזהלי שם.

(ה') קשה להצין איך יש להכיר שקרא אותה ויוללה
צה"א ולא צה"ל"ף וכו' ראינו לעיל כמה פעמים שנקראת צפי
כל צה"א וכל החילוקים שנוכל להמליץ בהפרשתם צלשון צפי
חדש צודחי הם דחוקים וצפרט פה שכתב הסופר שנקראת שם
צק"ק פראג צה"א ל"ע, וחולי כונת ונקראת זה היא שמואל
כהו"ב כן בכתובתה ושטר חיליה וכדומה וכיון שהדין מוסכם
שצטבות שאינם קדושים כותבין אל"ף ולא ה"א לא הסגיתו
על אופן הכתיבה בכתובה וכו' וחסם צטבותה היא.

(טו) זה הגט היה האחרון מסדר הגאון זעל צרכת
הצנה צורנקורט חונס חין רחיה וזה שלח היה צסידור גט
הצח לפינוי ציוס ג' כ"ו סיון תל"ד פה סכרי ופרש הכותב
שהגט הסוף ניתן ברעדלום על כן לא נזכר שם הגאב"ד בתוך
המסדרים, חונס ציוס ג' ג' סיון תל"ו נחמו גט (סעיף י"ח)
צורנקורט והמסדרים היו הדיינים ומוכה שצעת הסוף לצד
הלך הגאון סל"ל ונסע חופה, ואפשר שהלך חופה לצריסק ומסס
לקראקוויא או שלח היה כלל צצריסק והלך חופה לקראקוויא
וסס עלה למעלה בשנת תמוז' וגדל ערך הכרעותיו צגטין סל"ל
ססידר יקר וחלוד שהוא חצר חצור ויוחד על שנות חגשים וסדר
גטין שגשחר צכקצ יד צגולר הספרים צחקספארד וסיומו F. 672.
(יז) כונו שפסק הרב"ה סו' קט"ו סעיף י"ח וחין צזה חרס
דר"ג ושחשה שהגילה להחיימה עם כותיים נקראת עוברת על
דה ועי' סז יעקב חה"ע סו' ח' ונ"צ ונ"ק סו' ח' וצחקרונת
הדקן סו' רל"ז כתב וגם חנהג הוא צאשטריי"ך וחגפיה דווי
שנשחמדה אשתו ורולה לישא חשה אחרת מוכה לה גט ע"י
אחר קודם שישא אחרת עכ"ל וחזינו שהיה נראה להס יותר
לחת גט צע"כ וחלסחור ע"פ וואה רצנים לישא חשה אחרת
וצנקוס אחר צחטובה כחצתי טעם על זה.

(יח) עי' לעיל סעיף ט' ויה שכתבו שם ס"ק צ'
(יט) על פי הכלל המוצא למעלה כל שורק וי"ו. והור"ר

חצרהס שטערן.
(כ') לעיל סעיף י"ח ראינו שם חליעזר צכנוי
ליפון וכבר כתבו סם מודעת סז"ס שליפון הוא רק כינוי
לשם חליעזר ולא לחליעזר ויש לומר שכלן הכריעו כדעת סז"ס
וחין זו סחורה דחולי שם חתם עלומו צפירוס חליעזר חצל
סיכא דלח מוכה נקטינן שמונו חליעזר צלח יו"ד ועל חתימת
צחו לא סוכו.

סימן ז'

(ח') הגאון וס"ו ישעי' סל"ל הזה הוא צנו של הגאון

ואלקווא והגט ניתן ע"י שליה (יום ב' ג' אב אמ"ה לפ"ק)
 י"ב מאיר בן ישראל, פעסל בת שמואל המכונה זנוויל.
 המסדר היה הגאב"ד עם האלופים הדיינים
 הנ"ל והבעל היה מק"ק ניקלשבורג וניתן ע"י שליה
 (יום א' ג' טבת תמ"ב לפ"ק)
 י"ג יוסף דמתקרי יצחק המכונה ועקלי בן אברהם
 קילא (יד) בת אורי המכונה ויבש (יום ב'
 כ"א אדר שני תמ"ב לפ"ק)

י"ד משה בן אברהם, שרה בת יצחק. והיא נקראת
 בפי כל שארלי והסכימו הגאב"ד עם האלופים
 הדיינים הנ"ל לכתוב שרה בלי מכונה (יום א' כ"ו
 אלול תמ"ב לפ"ק)

ט"ז גבריאל בן בנימין המכונה וואלף, אידל בת
 שמואל (יום ג' כ"ה אלול תמ"ב לפ"ק)

ט"ח מאיר בן אהרן, גיטלין בת נפתלי המכונה הירץ.
 המגרש היה (טו) בן אהרן לאמיר ז"ל והיא
 היתה בת הירץ והו נקראת בפי כל גיטלה והסכימו
 לכתוב גיטלין ביו"ד אחר הלמ"ד ונו"ן פשוטה והגט
 נעשה בקלאפיר פעלד (טז) בגן אחד (יום ד' כ"ב סיון
 תמ"ג לפ"ק)

י"ז יונה בן אברהם, שבע בת יצחק (יום ג' ב' אלול
 תמ"ג לפ"ק)

י"ח אליעזר המכונה ליור בן דוד הלוי. יאכט (י) בת
 שלמה. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל עם האלופים
 הדיינים מהו' נתן כהן ומהו' יופא שפיגל והסכימו
 לכתוב המכונה ליור באשר כבר נכתב גט אחד בכאן (יח)
 והמסדרים היו הגאב"ד מהו' שמואל קוידניבר ז"ל עם
 הדיינים וכתבו גם בן הכינוי ליור על כוהסכימו לכתוב
 גם עתה הכינוי ליור. המגורשת היתה בת ר' שלמה
 זינגר טפראג והרה לזנונים מן ליור הנ"ל כשהיתה
 אשת איש לאחר וילדה בן והוא ממור ואחר זה גרשה

נטע ועלתה ההכנסה שלא לכתוב המכונה נטע (ו)
 ורק נתן לבד. (יום ה' כ"ג מנחם תל"ח לפ"ק)

י' יהודה המכונה ליב בן יוסף המכונה יעסיל, געלא
 בת שלמה הלוי המכונה ולמן העד הראשון
 שחתם תחת גט זה חתם בקולטס שלו ולא נתן
 להבעל כמתנה (י) והכשירו הגאב"ד הנ"ל עם האלופים
 הדיינים מהו' נתן כהן ומהו' יופא כ"ץ הנ"ל וחתימתו
 היה יששכר בן יוסף ונגע הוי"ו של יוסף בסמך ואחר
 שגמר חתימתו נראה הנגיעה ובקושי הכשירהו (ח) ע"י
 פירוד האותיות משום שהיה קצת שעת הדחק (יום
 ה' כ"ב אייר תל"ט לפ"ק)

י"א אהרן בן שמואל, מינדלין בת יהודה המכונה ליב.
 ונקראת בפי כל מינדלה והסכימו הדיינים הנ"ל
 לכתוב מינדלין יו"ד אחר הלמ"ד ונו"ן פשוטה (יום ג'
 ב' חשוון אמ"ת לפ"ק)

י"ב יעקב המכונה יעקלי (ט) בן יששכר המכונה בערלי
 אסתר בת יעקב. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל
 עם אלופים דיינים מהו' נתן כהן ומהו' יופא שפיגל
 (יום ג' ט"ו חשוון אמ"ת לפ"ק)

ט"ג יקותיאל המכונה קויפטאן (י) בן יצחק המכונה
 אייוק, יושכן בת שלמה כהן ונקראת בפ"ב
 יוטכה והסכימו אלופים דיינים הנ"ל לכתוב יוטכן ביו"ד
 אחר הכ"ף ונו"ן פשוטה (יום ה' וי"ו אדר אמ"ת לפ"ק)
 י"ד יחיאל המכונה מיכל בן יעקב, הינדלין בת אברהם
 הלוי. המסדר היה הגאב"ד עם אלופים דיינים
 הנ"ל והוא היה בן יאקב היכשט ולא נכתב (יח) המכונה
 יאקב והיא היתה נקראת הינדלה והסכימו לכתוב
 הינדלין (יום ה' כ"א תמוז אמ"ת לפ"ק)

י"ה אברהם בן שמואל הלוי המכונה זנוויל (יג)
 בילה (יג) בת מרדכי כהן. המסדר היה
 הגאב"ד עם האלופים הדיינים הנ"ל והבעל היה מק"ק

שצ"ד חסם עלמו ציו"ד וזוה סככים הט"ג.
 (יח) צס"ו ט' סעיף ז' חזוין שכתבו המכונה יוקל ולעי
 סעיף ה' רחינו שכתבו המכונה יעקלי חצל יאקז לא קקז
 והסילוק מוצאר שזיאקז כל החומיות השמטיס דציזור נשאר
 חסס יעקז.

(יג) זנוויל ציו"ד כך הסכימו צעלי סדר השמות.
 (יג) חף שססכיו צעלי הסדרים החמרוניס לכתוב
 זילא זאל"ף חין לסקסות עליהס כל כך מנ"ד שיש לומר
 שהיא חתומה עלמה זילא צס"ח, וע"י צפתחי חסוצה, וחלח
 לדעת כי זין חרוגי ורנקורט שחסרו נפסס על קידוש ססס
 צפתח ח' לחלף ססשו י"ג סיון ושחכרו כלס לטוצה צספר
 זכרון (מעווארצוך) דק"ק ונגלל [קנ"ט נפשות שהעלמי חח
 שמוחס על ספרי רצני ורנקורט ח"ח] סיו ד' נשים דקניות
 שמוחסס סן זילא ושמוח כלנה נכתבו זחותו הזמן זילא זאל"ף
 וכן נוטח חויפיויח וכו' זאל"ף.

(יד) כן סחס גס הצ"ש וע"י ט"ג וזחלי סס שהזיחו
 זחורך דעת צעל ס"ש שחי' צצעלגרד זצזוךן [חפטן] לכתוב
 כלי ולדעתו סס זה סח סס שהחשס כלי צעלה ט"ש.

(טו) נראה שרוב המוגרסים ונשוחיסס המוכרים סס לא
 סיו ילדי זצני ורנקורטו וחוחס ססיו חפס נפרטים צסמות
 חזוחיסס.

(טז) סח זית ססוכר עד סיוס סוס, "Klapperfeld"
 (יז) כחו ססזיח סט"ז צסס הצ"ח זצט"ג וזחלי סס
 סחמו יכטזני חל"ף.

(יח) סח סגט סוכר לעיל סיו ו' סעיף י"ג.

(ו') כיון שרבו הספקות חין לכתוב נטח או נטע
 והוגרס לא חסס רק לפעמיס ססכיומו סלח לכתוב כלל.
 וסנה סחסר"ס צסדר סלו סחליט לכתוב זאל"ף וחומר סטעס
 חוסס סחומריס נטח צקנו"ן וחס סיו כוחצון חוחו צע"ן סיו
 חומריס נטע ^ט צפתח. ועל זה כקצ הגחון צעל חחלי סס
 סלרשע ^ט וזס סח חומר סחח צע"ן וחומריס רשע צקנו"ן
 וסזיח רחיס דכתוב צפירוס חרוי לצנון חשר נטע צקנו"ן
 (סחליס ק"ד ט"ז) כיון סחח סוף פסוק חומילח גס סס חחס
 נוטח חחר סוף פסוק צקנו"ן. ע"ש דצריי סחחריס ססכל
 לכחורס, חחנס זחות זחחילת כצדו לח דק דצודחי סס
 חחס חויו ספעל נטע כי חס סס דצר נטע וזס סח חחוד
 חף צסוף פסוק חוקד צפת"ח ככתוב זחיוצ י"ד ט' חריח חויס
 יפריח ועסע קזיר כחו נטע חרי סזזס חדין עס חחר"ס ז"ל.

(ז') ע"י צפר"ח ^ט סו"ק כ"כ וכיון דחס חין הצעל לפנינו
 חויו חעכז חודינח גס חס לח נתן חקלף וצזיס חקולחס סחח
 רק לדעת חח"ס וחורדכי סקילו יוחר ועוד יוחר יס לסכסיר
 נצו עד.

(ח') חפסר סלרפו עוד טעס לחכסיר חוסס סחיס סס
 חזיו סל סעד וצס"ע סו"ק סעיף י"ח פסק חרו"ח ז"ל
 סגס חס טעס צסס חזיו חין לפסול חוטעס דקדינח סני צעד
 צסחו לצדו.

(ט') חס קורין יעקלי צסגויל גס סט"ג ססכיס לכתוב
 וצזודיות חסכנו צלי ספק קורין חוחו צסגו"ל ולח צפת"ח.

(י') צט"ג סעלה לכתוב צסחס קופמן צלי יו"ד חפסר

קונטרס השמות

יופא שפיגל (כח) ומהו מעבלי פולדא (כצ) (יום ה ט"ז כסליו תמ"ה לפ"ק)

כ"ב אברהם בן משה, העניל בת אשר המכונה לעמלן. ואביה נקרא בפי כל לעמלי בכל זאת הסכימו הגאב"ד ובני ישיבה לכתוב לעמלן נו"ן אחר הלמ"ד (יום ה' י"ד טבת תמ"ה לפ"ק)

כ"ג אהרן בן ברוך, סלאווא בת יצחק. הסכימו לכתוב סלאווא (כג) באל"ף אחר שני ווי"ן ואביה נקרא איצק ולא כתבו המכונה איצק (יום ה' י"ד סיון תמ"ה לפ"ק)

כ"ד משה בן אשר הלוי המכונה אנשול, שונליון בת משה הכהן. והיא היתה נקראת בפי כל שונליון בת ר' משה בראק הסכימו לכתוב שונליון עם וי"ו בין השי"ן ונו"ן (כד) המסדרים היו אלופים דיינים מהו' נתן כהן ומהו' הירץ גנו ומהו' מאיר עלווס. (יום ד' כ"ב מנחם תמ"ז לפ"ק)

כ"ה שלום בן ישראל הכהן, הענדל (כה). הסכימו אלופים דיינים מהו' נתן כהן ומהו' הירץ גנו ומהו' מעבלי פולדא לכתוב הענדל בלי יו"ד בין דל"ת ולמ"ד וגט זה נתן על ידי שליח והיא היתה בק"ק פראג ולא נכתב בה (כו) למקומיכי ולמקום אבהתיכי אף שטצאו בגוטיין ישנים שנכתבו כאן והיה כתוב בתוכן למקומיכי ולמקום אבהתיכי (יום ד' י"ב תשרי תמ"ז לפ"ק) כ"ו שלמה המכונה ולמן בן אלקנה, פעסלא בת משה. גט זה נתן ע"י שליח והיא היתה בק"ק וינצ"א (יום ה' י"ג מנחם תמ"ז לפ"ק)

סימן ח

א מנחם המכונה מענדל בן מאיר, שרה בת מרדכי. גט זה נתן ע"י שליח לק"ק בריסק והיא

בעלה הראשון ולקחה ליוזר הנ"ל בכתובה וקידושין ונתפרסם הדבר וגירשה גם הנואף (יום ג' ג' סיון תמ"ד לפ"ק)

י"ט יצחק בן כלב המכונה ויבל, שמחה בת משה. והאשה היתה בתו של ר' משה אבלישמק"ק פראג וניתן ע"י שליח ועלתה הסכמת בני ישיבה והגאב"ד הנ"ל הגם שאין כותבין העומדת כאן בכל זאת כתבתי וכל שום וחניכה (יט) וכו' ולמקומי ולמקום וכו' הגם שבק"ק פראג במקום נתינת הגט אין כותבין וכל שום וחניכה (יט) ולמקומי וכו' וכן נמצא בגוטיין ישנים הנכתבים פה וגשלחמי לקהלות אחרות במקום שאין כותבין (יום ד' ב' תמוז תמ"ד לפ"ק)

כ' יהודה המכונה ליב בן נח, היילכן בת שלום (כ). הסכימו לכתוב שלום עם וי"ו וכן נמצא כתוב בסדר גוטיין של הגאב"ד מהו' ישעי' סג"ל הבא לידו מאביו וקנו הגאון גר"ו (צ"ל וצ"ל) ומהגאון אביו מהו' שעפטעל סג"ל והגט ניתן ע"י שליח והמגרש היה רוצה והרג נפש אחד מישראל במיוד ומעשה שהיה שנתארה אצלו יהודי אחד הנקרא כלשון אשכנז פאקן טרעגד וכאור היום הלך האורה לדרכו והרוצח הנ"ל הלך אחריו עם קרדומו וכאשר בא האורה ביער בא הרוצח מאחריו והכה הקרדום בראשו והמית אותו ואח"כ חתך ראשו וידים ורגלים ומילתו ב"ט ביער בארץ והלך לדרכו ואח"כ נתפרסם המעשה וברח ומלט את נפשו. (יום ד' כ"ב מנחם תמ"ד לפ"ק)

כ"א יהודה המכונה ליב בן אורי המכונה ויבש, הינדליון בת יהודה המכונה ליב. כתבתי גט זה בכפר העדרנום והיא היתה שומית ונקראת בפי כל הינדלה והסכימו לכתוב הינדליון ביו"ד אחר הלמ"ד ונו"ן פשוטה. המסדרים היו האלופים דיינים מהו' נתן כהן ומהו'

(יט) ע"י צנחלת שצטע סו' וי"ס. ויש להסביר טעם הגאון המסדר ז"ל דהנה צטע העיר שכותבין הגט צודלי מן הסברה שיכתבו וכל שום כוונתו ונקום הכתיבה וכיון שכותבין וכל שום אחר העומד כדי שיחל וכל שום אנצרח ואחצרח לא רצו לחלק צטעס הנהוג שכתבו דלית לי ולמקומי וכו'. וכיון שכתבו גביה דדייה כתבו משום לא פלוג נמי גבי האשם ועוד דהא כל כונת וכל שום הוא ונשום חשש שווא יש לו או לא שם שלא ידענו ושלא נכתב בפירוש, ולפי זה אם כותבין וכל שום צמקום הנתינה ועמידת האשם וכל שכן אם האשם אינה צמקום הכתיבה והגט נשלח ע"י שליח דהא אז יש עוד יותר לחוש לזה דהא עיני המסדרים רוחות יותר אם הם צמקום האשם או אם האשם לפני הסודליון אותו ודורשין דרישה אחר דרישה קודם שנתחילין לסדר הגט. והנה הצנחלת שצטע סו' הי"ל הנו"ל לפסול הגט אם כתבו וכל שום ושלאו אותו למקום שאין כותבין וכתב שני טעמים א') כתב שם סעיף כ"ב ס"ק ד' ונשום חששא דר"מ שצמקום הנתינה ידעו שאין לו שם אחר ואמרו שאין זה הונגש וצ"ו) כתב צמקום כ"ג ס"ק ה' ונשום שיחשדו אותו או אותה למומר ומונחת מפני שלמומר כותבין צמ"ו וכל שום. והצ"ק החריכו צזה אצל לעג"ד יש להסביר טעם גאוני ורנקטורט שלא הסגינו על זה דהא כיון דכותבין דלית ליכו ולאצחתיכי ולמקומי וכו' ויכרו הכל דללו ונשום ומונחת כתבו וגם לא יאמרו שזודלי אין זה הונגש דהא כתבו גם למקום נתינה וכל שום וזודלי לא יאמרו שאין זה מקום הנתינה דהא יארו שנתחילין שם הגט ודו"ק (ע"י לקמן סעיף כ"ה שצגטין ישנים כתבו גם למקומיכי ולמקום אצחתיכי צגט ע"י שליח.) (כ) ע"י פילפול האחרונים וזה צטיב גטין.

(כח) נפטר כ"ז אדר שני תמ"ה.
(כצ) הססיד ווסו' דוד טעבלי צן ר' ילחק פולדא נפטר יום עש"ק י"ג אלול תמ"ה.
(כג) ע"י צסדרי גטיין ספלפו צצס זה לכתבו צצ"ת או צו"ו והא דלא כתב ווי הסכים הצ"ד את הדיינים או הדיינים עלתס הוא אולי ונשום שהגאון צאחזו פרק הים סרוי צצער כי לקח חלקים את אשתו ואת צנו וצנו נפטר צצ"ו חייר ואף שלא היה צצצלות וכל נקום לא סדר את הגט אצל צלי ספק עשו המסדרים ע"פ הסרעחו וע"י זה וויצן שלא כתב הסופר שהסכימו המסדרים.
(כד) עפ"י הכלל הנוצח לעיל כל סוד"ק וי"ו.
(כה) גבי סתוקי ואסופי אין כותבין רק שם המגרש או המונגשת כנוצח צצ"ע סו' קט"ט ס"ט.
(כו) ע"י מה שכתבתי לעיל סעיף י"ט ולראש שהמסדרים סכריעו וכתבו וכל שום אשמות האשם והאשם ורק למקומיכי ולמקום אצחתיכי לא כתבו זה וויצן לפי טעם השני שכתבתי שם דהא לעיני שם העיר שהיא ונקום הנתינה צודלי צקיאוס יותר חותן הצניס הדרים שם ואם להם לא היו ספק ולא צורך לכתבו וכל שום אשם העיר הליך נחשבו שאין ידעיין יותר ומהם חונס יש להצין דהא כל טעם שאין לכתבו וכל שום צמקום שאין כותבין הוא ונשום דגבי מומר כותבין בכל נקום ואם יכתבו צמקום שאין כותבין יחשדוהו שהוא מומר זה אחד ונעמיו צעל נחלת צצעה, ואם כן צודלי על העיר יותר יש לכתבו וכל שום ונעל שם האשם דהא צמקוונה לא שייך שום טעם לפסול אם כתבו וכל שום.

הנ"ל עם בני הישיבה ומהו יוסף טוב. (יום א' י' תמוז תנ"ג לפ"ק)

י' יצחק המכונה אייוק בן שמואל הלוי המכונה זנוויל יוטלן בת שניאור הלוי המכונה זוסקינד.

היא היתה נקראת בפי כל יוטלה הסכימו לכתוב יוטלן עם נו"ן ובלי יו"ד בין למ"ד ונו"ן. המסדר היה הגאב"ד עם בני ישיבה מה"ו יוסף טוב ומהו' הירץ גנו. והוא היה בן ר"ו לנגיבך (יום ה' כ"א אלול תנ"ג לפ"ק)

י' מרדכי בן אלחנן, בריינדל בת יששכר המכונה בער. היא היתה נקראת בפי כל בריינלה הסכים הגאב"ד הנ"ל לכתוב בריינדל כאשר שהיתה ממדינת פולין (ס') שנקראת בריינלה בריינדל ובעלה היה נושא שתי נשים ופסק הנאון המסדר הנ"ל לגרש הראשונה כי השניה היתה כעת הוואת מעוברת (יום ג' ג' תמוז תנ"ו לפ"ק)

ק' ישעיה בן יעקב דמתקרי משה הלוי מייטלין בת דוד. היא היתה נקראת מייטלי סתם הסכים הגאב"ד הנ"ל לכתוב מייטלין עם נו"ן ויו"ד (ו) בין למ"ד ונו"ן אחרי שסדר באשכנז נקראו כל השמות הללו עם נו"ן לבסוף והיא היתה א"א ב"מ ולקחה שלשה אנשים בחיי כל אחד ואחד.

מ' מרדכי בן יששכר, בילא בת אברהם. גט זה ניתן ע"י שליח להולכה וכתבתי בילא בת אברהם וכל שום וחניכה וכו' הגם לפי הדין אין כותבין וכל שום וכו' היכא שאין עומדת כאן (ז) אך ורק לפי שנמצאו בניטין הישנים שנתנו גם בן ע"י שליח ואעפ"כ

היתה בת הגאון מהו' מרדכי אב"ד דק"ק בריסק ובעלה היה ר' מענדלה בן מהו' מאיר שטערן (ח) ז"ל. המסדר היה הגאב"ד מהו' שמואל (ז) נר"ו לבד (ג). (יום א' כ"ד מנחם ת"ן לפ"ק)

כ' יעקב בן אשר המכונה אנשיל, דינה בת שמואל. ולא נודע אם אביה כהן או לוי או ישראל הסכימו לכתוב סתם לא כהן ולא לוי (ד). המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ב' וי"ן תמוז תנ"א לפ"ק)

ג' יעקב בן מנחם, דאברוש בת שלמה. המגרש היה בן גר ונקרא בשם החול מנואל ולא נודע אם נקרא מנואל או עמנואל הסכימו לכתוב מנחם סתם ולא המכונה מנואל ולא דמתקרי עמנואל כי אמרו שיכול להיות ששמו הוא שם גוי — והיא הרה לזנונים ונבעלת כמה פעמים לאנשים אחרים והיתה מופקרת לכל והיתה אשת איש — באותו הגט כתבתי הלמ"ד של על מעט מועיר והכשירוהו בדוחק גדול. המסדר הי' הגאב"ד הנ"ל. (יום ד' תמוז תנ"ב לפ"ק)

ד' נתן בן שמואל צורלין בת יצחק המכונה אייוק היא נקראת צערלה והסכימו לכתוב צורלין עם וי"ו אחר הצד"ק ויו"ד בין למ"ד ונו"ן. המסדר הי' הגאב"ד הנ"ל עם בני הישיבה (יום ג' כ"ג מנחם תנ"ב לפ"ק)

ק' יצחק המכונה זעליקמן בן אשר המכונה לעטלין. חיה בת אור שרגא המכונה ויבש. הוא היה נקרא לעטלי וגם חתם לעטלי. בכל זאת הסכימו לכתוב לעטלן עם נו"ן פשוטה. המסדר היה הגאב"ד

סימן ח

(ח) הרב מוסי' מוציר שטערן סיס חתמו של הרב הגאון מוסי' ווענדיל פס ז"ל הרב למד ועסה צחמת הקבלה ונתקבל לאצ"ד צק"ק וואשטערס ולאחר פטירתו שנה אלמנתו עם צנה ר' ווענדיל אל מוקס מולדת וסו"א'ה מנחלת אביה הגאון חת תשובות רבו סכ"ח ז"ל וד' ווענדל זה הוא הווגרש צגט שלפנינו.

(ז) לסגאון מוסי' שמואל ז"ל סיו עוד שנות הרב וחס ישראל, יוסף, חיים ישעיה ומקראקויה ונתקבל לאצ"ד צורנקורט צשנת ת"ן הוא הסיס שעסה ווטעמיס צ'הרהותיו לש"ס שדפסו צש"ס ורנקורט וואשטערס (ושנת תפ"א ווילך) וחצרו הדומה לו צתורה וחכמה הוא הרב הגאון מוסי' שמואל שאטין סכסן (והרש"ש ז"ל סיה ווחוקנו ור' יודס חריס צן הגאון מוסי' שמואל ז"ל וחתן הגאון ווהרש"ש ז"ל כתב צ'הקדמתו לש"ס סכ"ל מוגדל ערך מלחכה חציו וחמיו ז"ל שהחירו עיני הגולה צ'הרהותיהם, והרב ג' מוסי' שמואל חיים ישעיה נזכר לשבח צ'הרהותיהם ראה צ'ספר חינוך צית יודס ס' קל"ז ופנים מואכות ח"צ ס' קכ"צ וסס נחמד צוס הלשון: זקן ויושב צ'שיצה הגאון מוסי' שמואל חיים ישע' חצ"ד תפ"פ שהחיר דצר זה וכתב תשובה חרוכה על זה ע"ס. וכבר סיה זקן ווופלג כאשר נתקבל פס לאצ"ד חצל החריך עוד י"ד שנים על ווונלכתו ונפטר צעש"ק ר"ח סכלו תס"ד ועל מלצחו נחמור: ,,רחש הרשעים ואלוף הקדושים קודש הקדשים הרב הגדול ומחסס עוו ומגדול חלופינו ורוח חפיו ר' ישראל יוסף שמואל צ'והר"ר צ'ו סירש ז"ל עלה לישיבה עליונה ומנוחה עליונה זקן ושבט ימים וכו" — עי' רצני ורנקורט ח"צ.

(ג) צ'הסקפה רחשונה ייחוי חומר שלצד זה הוא טעות סופר ושולח ל"ל לעד [דסיינו נר"ו לעד] חצל כאשר רחיוי סגס צ'כתב די הגאון מהו' יעקב סוונל ז"ל כתוב צ'פיר' לצד חמרחי טעכ"פ יס לסחפק חס כוונת לצד זה סהרצ סגחצ"ד סכ"ל לצדו סדר

הגט ולא כמודע צ'יודס וו"צ ס' קו"ד חלל כמו ססחס הרמ"ח צ'ס' קו"ד צ'סדר הגט סעיף ד' וזה לשונו כי סידור הגט חינו דין חלל ליומד צ'עלמח עכ"ל ומוזן שלל עסה סגחצ"ד סכ"ל כך חלל לנורך גדול ושעת דחשק דחס חויוין לקמן סהיו חמו עמו צ'י השיצה וסדיויסיס.

(ד) צ'רמ"ח ס' קכ"ט סעיף ז' כתב דחס יס ספק חס הוא סכסן או לוי יס לכתוב שני גטיון והוא מודצרי ר"י מיונן ז"ל חצל כצר העיר סט"ז סס ס"ק י"ח דסיינו חס יס קלת עדות סהוא סכסן ולא מוצורר חצל סיכא דליכא סוס סמוך לספק ומסחמח הוא ישראל וסר"ח'ס דחל"כ לא סיה סנו צ'סמי גטיון חלל ילטרך לתן שלסס כוונצן.

(ס) ר"ל סחס סיהס מואשכנו סיו כוחצין צ'נו"ן כאשר רחיו ומשמות סרצס כעין זה.

(ו) פס סיו"ד צ'לי ספק צ'נוקומו מונח כיון סנקרחס מיימלי וסיספו לס רק חות חחת על שמה דחינו סויו"ן.

(ז) כצר דצרונו מוה למעלה חצל דין שלפנינו עדיין לריך צ'חור צ'ח סכתב סוספר צ'סס הגאון סוססדר דחף דלפי סדין חין כוחצין וכל סוס וכ'י סיכא סחין עומדת כחן עכ"ל דהנה מוהר"ו ז"ל צ'דיני גט שלו כחצ כ'סשולחין גט ע"י שליח או חין לכתוב סוס וחניכה חחשס וחמקוס חחשס כיון סחין יכולין לכתוב סעומדת סיוס וכן רחיוי צ'גט ששלח מוהר"ו ס"ל ז"ל עכ"ל וכבר כתב על זה סחלת צ'צ'נה ס' מו"ה ס' ל"ה וקשיח דודחי חינוך ווקוס חחשס חין לכתוב חצל למס חין לכתוב חינוך שמה עכ"ל חצל לענ"ד יס לומר ד'סצרת מוהר"ו ז"ל סיה כיון סחס לא נכתב חינוך ווקומוס ונכתב חינוך שמה יס לחוס שיחשדו חוחס למוונרת ויחמרו סהטג נשלח למקוס סחין כוחצין וכל סוס וצ'י סס חחשס דוקח כתבו וכל סוס משוס סהיא מוונרת וחין לומר דידעו סעולס שלכך לא כתבו חינוך סמוקס משוס שלל נכתב סעומדת כחן וכ'י וימין ע"י שליח דחס ווקוס חצותיו ווקוס חצותיה צ'ודחי לא סוכך

ט"ז זאב המכונה וואלף בן שמעיה. יענטלין בת יוסף הלוי. היא היתה נקראת יענטלה הסכים הגאב"ד הנ"ל לכתוב יענטלין עם יו"ד אחר הלמ"ד ונו"ן פשוטה ואביה נקרא יוּפא הסכים הגאב"ד לכתוב יוסף סתם ולא המכונה יוּפא כי יוסף ויוּפא המה במבטא אחת (י) (יום ג' ט"ז אייר תס"א לפ"ק)

ט"ח יהודה המכונה ליב בן אליעזר הכהן המכונה ליפמן, היה בת צבי המכונה הירש. גט זה ניתן ע"י שליה להולכה וכתבתי וכל שום והניכה אף שלא כתבתי למקומיכי (יב) ולמקום אבהתיכי. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ד' כ"ג סיון תס"א לפ"ק) י"ן שמואל בן אברהם, מינקלן בת יצחק. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל הסכים לכתוב מינקלן חסר יו"ד בין למ"ד ונו"ן וגט זה ניתן ע"י שליה (יום א' ו"ך סיון תס"א לפ"ק)

י"א חיים המכונה זעליקמן בן שלמה דמתקרי יעקב המכונה יוקיל, בילא בת יעקב המכונה קאפיל. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל והסכים לכתוב יוקיל עם יו"ד בין הקו"ף ולמ"ד כי כן נמצא בניטין ישנים (יג) (יום ד' י"ז תמוז תס"ג לפ"ק)

י"ב יששכר המכונה בער בן שמעון הלוי המכונה וואלף, מינקלן בת יוסף. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל והסכים לכתוב מינקלן (יג) חסר יו"ד בין למ"ד ונו"ן המגרש היה בן ר'וי גלהיור (יום ה' ח"י השון תס"ג לפ"ק)

י"ג דוד בן אברהם, מערלין בת דוד הכהן. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל והסכים לכתוב מערלין עם יו"ד ונו"ן פשוטה (יום ב' י"ד כסליו תס"ג לפ"ק)

סימן ט

גטין ססדר סרז סגלון מוס' נפחלי סכן ז"ל.

א' יעקב דמתקרי אהרן בן אברהם דמתקרי יעקב, דיינכן בת דוד המכונה מעבלא (ה). המסדר

היו כותבין וכל שים וכו' אף שלא היו כותבין העומדת ודנקטרט מתא דיתבא על נהר מוין. ועל מי מעינות משום זה לא זו הרב ממנהג. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ג' כ"ו אדר שני תנ"ז לפ"ק)

א' מאיר בן ברוך המכונה בינדיט, שרה בת שמואל המכונה זנוויל. היא היתה בת זנוויל גיניץ ונקראת בפי כל שארלה והסכים הגאב"ד הנ"ל לכתוב שרה בלי כינוי (יום ג' י"ד השון תנ"ח לפ"ק)

א' מרדכי בן אברהם. שמחה בת אור שרגא המכונה ויידל. היא היתה א"א כמה פעמים ומנאפת עם ערלים כמה פעמים משום זה גורו עליהם לגרשה. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ב' ג' אייר תנ"ח לפ"ק) **ב'** נפתלי המכונה הירץ בן שמעון המכונה וואלף. שונלין בת משה. היא היתה נקראת שינלה הסכים הגאב"ד הנ"ל לכתוב שונלין עם וי"ו בין שיין ונו"ן ויו"ד בין למ"ד ונו"ן וגם הירץ בצד"ק פשוטה כי כן נמצא בשארני גיטין והיא היתה בת ר"מ חוץ מפה והוא היה בן וואלף צונץ (יום ה' וי"ו אייר תנ"ח לפ"ק)

ב' משה המכונה מאויו בן יצחק הלוי המכונה זעליקמן, הוה בת יואל הכהן. הוא היה נקרא מאויו הסכים הגאב"ד הנ"ל עם בני ישיבה לכתוב מאויו בשני זיינין ויו"ד ביניהם הגם שבנחלת שבעה מצאנו שיכתוב מייזות עם ב' יודיין וי"ו אחר זיינין ותיו"ו לבסוף אעפ"כ הסכים הגאב"ד הנ"ל עם בני הישיבה לכתוב עם שני זיינין ואל"ף ויו"ד משום שלא נמצא בשמות החול תיו"ו (ה) וכיון דטעה בהך לא אולנין בתריה. (יום ב' ה' אייר תנ"ט לפ"ק)

ב' גבריאאל בן נפתלי המכונה הירץ, שונלין בת יוסף. והיא היתה נקראת שינלה הסכים הגאב"ד הנ"ל לכתוב שונלין עם וי"ו בין שיין לנו"ן גם יו"ד בין למ"ד ונו"ן פשוטה וגם הירץ עם צדי"ק פשוטה (ט) (יום ב' ט"ז טבת תס"א לפ"ק)

לכתוב חות אחרת שחס יכתבו מוזים יעשו לוור שהוא סס אחר שודצרין חת סוף ססס בחזקה. (ט) כמו זנגט הקדום לזס.

(י) חין זס דומס להירץ וסירלס דסחס לס נסחנס הלוי"ק זנגטט חלל סכס לכאורס נסחנס שזיופס ספ"ח כפוסס' סיס זדגס וססס נקרס יוּפסא וגס חס ספל סל"ק מו"מ ספ"ח נשועט זדגס צפי סעולס.

(יא) עי' לעיל סעיף ט' וסיון סקודס לזס סעיף י"ט וסעיף כ"ס, ונרסס שסזר סגלון סונסדר מדעסו לעיל סעיף ט' או סגס סס לס נכסז למקומוכי ולמקוס חזסחיכי וכו' וססופר ומונס ססס סס זדצרו — זנגט מנסת סח"ד לעיל סכחוז וכן מולל זנגטין יסניס חולי ז"ל למקומוכי ולל כמו סכחוז סס למקומוי זנגטין יסניס מולל גס כן למקומוכי כמפורס לעיל זסיון סקודס סעיף כ"ס ע"ס.

(יב) עיון לעיל סי' ו' סעיף ז'

(יג) כמו זסעיף י"ח מוס נרסס סלס מוסחמוס סל סוגרס חלל ווססחמל חמר לכחוז זלל יו"ד זסרס שדומק לוור שסניסס חממו כן ועוד סל"כ לס סו' לזיכין לסססיס כל כך.

סימן ט

(ח) זכל ווקוס נכסז טעצלי זיו"ד חמר הלמ"ד זכלתו ספק סחסס סוגרס זל"ף על כן ססכיוו לכחוז כן.

ונעולס זנגט וזעפ"כ כוחצין וכל סוס חלמקוס חזסחיכי וכו' ולמקוס חזסחיכי וכו', חס כן ספיר כסז וסריו"ו ז"ל לסיטסיה דחין מוחלקין זינסיס זחס לס כוחצין חינוך המוקוס גס חינוך סמוס חין כוחצין. חלל טעס גלחוי ודנקטרט שפסקו לכחוז וכל סוס חרזס זזס ונזורר טפי ססס חמרו דלמח לס יכסזו סכל גס חס חין כוחצין סעומדת דחס גס חל מקוס חזסחיכי כוחצין וכל סוס חס עומדת לפנינו חע"פ סמוקוס חזסחיכי וזחן דכר סניס זנגט ס"ו דספיר יס לכחוז וכל סוס חכונסו זזס יס לפרס נמוי הטעס חמוחי כחזו סס וכל סוס גס חס נסלח סגט למקוס סחין כוחצין וכל סוס דחס חמוחי נחוס סמוח יססידו חוקס למוונרת זס חינו כיון דכוחצין וכל סוס דחית ליכי וכו' ולמקומוכי ולמקוס סרי יכירו וידעו סלס מחומת ומומרת כחזו דחס זסמוקוס לס סייך זס וכסשר כחזנו ככר לעיל

(ח) זחלמלע חסיזס לס כחזו חיו"ו מוסס סיכולין לטענת סלס ידעו סחוק סיס חס רפס זדגס חו לס חלל זסוף ססיזס סלזנו ומוי כ"כ זדגס ספיר כסזו סנחלת זסעס חמוס סגלון סונסדר סכר כיוון דלל חסכסן סכחזו כן חף סחין וכל זכר לזי ספק לס כחזין ליה זס סחמר סלס מולל זסמונת סחול וכו' ולל מוסס סיכולין לטענת. חלל דיס להעיר סחף זיו"ן זסופי סמות חן לס רגילין סכולס נכחזו זססו"ך כמו קלוזיומוס וזעפ"כ סכריע סונסדר לכחוז וזחיו ויס לוור דודעו זסגס מוזוז לס חלקו זנגטט זין זיו"ן רחסון לשני על כן לס רזו

ארשום בכתב אמת את שמות הגימין שאכתוב
 אי"ה להבא חמי אלעזר ספרא צעירא סק' אצרכס דיין
סימן י'

ניטין ססדר הגלון חצ"ד חסו' יעקב ססן וספראג צעל סז יעקב ז"ל
 א' נפתלי בן פנחס, יענטלין בת שלמה. המגדש היה
 הירץ (ה) בן ועליקמן רייס מפה והאשה
 היתה בת שלמה וואהל. המסדר היה הגאב"ד מה"ו
 יעקב כהן נר"ו מק"ק פראג (3) (יום בית ח' שבט תצ"א)
 ב' נפתלי המכונה הירץ, בן יוסף בילא בת יוסף.
 והיא זינתה תחתיו והולידה ממנו מאשה
 איש המסדר היה הגאב"ד הנ"ל. (יום ב' י"א א"ש
 תצ"א לפ"ק) (ז)

ג' שלמה המכונה זימלין בן מנחם המכונה מענקין
 הגה בת משה והוא היה מן פרייארך דארף (7).
 המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ב' ה' תמוז תצ"א לפ"ק)
 ד' יעקב בן משה, לאה בת שלמה המכונה זלמן והוא
 בגד בה כי ברח הוא ממנה זה יותר מה"י
 שנים וכבר נשא אשה אחרת עליה זה לערך ארבע
 שנים ונכתב ונמסר על ידי שליח מהבא להתם למדינת
 פולין המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ה' י"ד כסלו
 תצ"ב לפ"ק)

ה' יהודא בן שמואל, מרים בת משה הלוי. העד מיכאל
 בחותמו עשה נגיעה בעוקץ היו"ד של אל"ף
 המסדר היה הגאב"ד הנ"ל ונשא ונתן עמי והכשירו
 באופן למחוק כל היו"ד ע"י העד (ה) ויחזור ויכתוב
 כראוי (יום ג' י"ב מנחם תצ"ב לפ"ק)
 ו' יהודה המכונה ליב בן מנחם המכונה מניס, ריוכין בת
 נתנאל הכהן. אעפ"י שנקראת ריוכה כתבתי ריוכין
 ע"פ המסדר הגאב"ד הנ"ל (יום ב' ג' אלול תצ"ג לפ"ק)

היה הגאב"ד מהו' נפתלי הכהן (3) נר"ו הסכים לכתוב
 ריינכן עם שני יודיין וחסר יוד בין הכ"ף ונו"ן פשוטה
 (יום ג' כ' טבת תס"ה לפ"ק)

ב' ישעיה בן יהואל, וריידל בת יעקב. המסדר היה
 הגאב"ד הנ"ל הסכים לכתוב ישעיה סתם כי
 כן מצאנו בני"א ישעיה סתם וגם הסכים לכתוב ביום
 אחד לירח אף שקיימ"ל בדינא שצריך לכתוב רק
 באחד לירח כמו שמצאנו בספר חומש הפקודים באחד
 לחודש מ"מ הסכים לכתוב ביום אחד שמצאנו בנבואת
 חגי ביום אחד לחודש ואחרון אחרון הכיב כאשר שחגי
 הנביא ראה לפניו שכתוב בתורה באחד לחודש ואעפ"כ
 כתב הוא בספרו ביום אחד בשביל זה הסכים לכתוב גם
 כן ביום אחד לירח (ג) (יום ה' ב' דר"ח אייר תס"ו לפ"ק)
 ג' אלעזר המכונה לוא בן דוד הלוי, יאכט בת בנימין
 המכונה וואלף. גט זה ניתן בדרמשטט וכתבתי
 על נהר דארם דמתקרי מילבאך והוא היה נקרא לאזוי
 והסכימו הגאב"ד נר"ו בצירוף אב"ד בבית המדרש לכתוב
 לוא עם למ"ד וי"ן אל"ף כי כן נמצא בספר השמות
 וגם כתבתי בדרמשטט מתא דיתנא על נהר דארם
 דמתקרי מילבאך כאשר שמתחילה היתה העיר נקראת
 דארמשטט על שם הנהר שנקרא דארם ואח"כ נשתנה
 שם הנהר ונקראת מילבאך על שם הרחיים שנבנה
 שמה אצל הנהר בכך הסכימו הגאב"ד עם הרב הנ"ל
 לכתוב את שמות שתיהן דארם דמתקרי מילבאך
 וכתבתי אלעזר בלי יוד כי כן חתם עצמו המגדש
 והמגדש היה בן דוד וואל עם בת וואלף בומשטט והיה
 חסד דעת בסירונין ר"ל. המסדר היה הגאב"ד פה עם
 הגאב"ד דמדינת דארמשטט וגט זה ניתן ד' א' דר"ח
 תמוז והסכימו לכתוב בשלשים יום לירח סיון שהוא
 ד"ח תמוז כי צורך שעה היה.

סימן י'

(א) ויחך הגימין סכתז הסופר ר' אצרכס דיין נראה
 שדייק גם הוא צכקו רשיות השמות סכתז כמו הסופרים
 ססוי לפניו ולפיכך חין לוור סכתז לרשום נפתלי הויכזה הירץ
 וגם חין לוור סכסך המסדר, שאין לריך לכתוב צזה המכונה
 דהא לנפתלי יש סרצה כינויים הירץ הירלל הירס וכזו,
 ועוד דהרי חזיקן סמססדר הירץ לכתוב צסעיף צ' נפתלי
 הויכזה הירץ ואולי יש לוור סהיס סכסך הירץ סכתז חת שמו
 הירץ, הערך חו הירלל וכדוויס הלכך לא סכתז כלל סכינוי רק
 חת סס הקדש נפתלי.

(3) הוא הגלון צעל סז יעקב ז"ל. צח' דר"ח חייך
 סנת תע"ז נסטר הגלון מהו' אצרכס צרודא וספראג ז"ל
 וצננת תע"ח נשאו ראשי הקסלס צמקונו חת צן עירו הגחון
 מהו' יעקב צן מהו' צנימין כ"ץ סופרס לאצ"ד צקסלתנו
 והוא סתם סכז צק"ק קצצנען וסכז סכתז חליו גדולו עירנו וספרט
 הדיון הגלון מהו' יואל ענגרס ז"ל חת סאלוקיס צין וולכא
 לוללכא וכל טוודי ונכצדי הקסלס קצלו חיות צחצה יתירה
 ויסז על סכאלו סכצוד גדול כ"צ סניס עד סנתצקס צישיס סל
 מעלס צן סבעיס סנה יוס ח' כ"ג סבט סנת ח"ק.

(ג) גט זה נולד ח"י צין סכזיס ישיס ורצניס קדוויס.
 (ד) Freirachdorf צמדינת נאסוויא.
 (ה) ע"י ווס סכתז סחחס סופר חלק י"ד ס"י רס"ז צענין
 שסכז ססופר הו"ד סעל נצי סאל"ף עם נג סאל"ף וסכתז
 סדרך ססופרים לכתוב גג סאל"ף צחמילס ועל כן חין לריך
 למחוק רק הו"ד סע"ג סאל"ף ולא נג סאל"ף.

(3) הוא הגלון סודע צעל סמיכת סחמיס ז"ל וסכ"ק
 ורנקורט יסז על סכא סרצוק וסנת סס"ד עד תע"א וצלוסס
 סנה (כ"ד טבת) ילחס סשריפס הגדולס וציחו סנתפסטה על
 כל רחוב הסיודיס והסריצס כוועט כל צחי צעלי סקסלס וכל
 צחי כנסיות וכו' וידוע ווס סאלוקי חוסיזי וחויציו על זס
 וסחך' הלער והיוגן סעסס לו סדצז עוז חת סוקוס וסלך
 וסכלח מקוס וסספתחו וסספתח וסר"ל ז"ל ווסס לקונסנטנילס
 וסלך למונחתו ציוס סשריפס סניל כ"ד טבת סנת תע"ט,
 ע"י רצני ורנקורט ח"צ.

(ג) הגלון הנ"ל סכריע צזה נגד דעת צעל נ"ס סיונו'
 ססחרך סס להציח כל סססוקיס וסכתז סס ח"צ סכרל וס"צ קרל,
 סכרל כיון סככל סחחריס כוסצין יוויס (שני יוויס וכו') חינו נופל
 עלנשון חס יסכתז צרלשון יוס וס"צ קרל סכזוונס ספקודיס וכו'
 נאמר צלחד לחודס ודצרי חורס עדיפי מונילויס ע"ס וסחריכו
 צזה סכ"ח ופ"ה וט"ז וצ"ס ע"י צס"ע ס"י קכ"ד ס"ד וסנה
 על סכרל הגלון צעל נ"ס חין לורך לשוס חריכות דהא חדרצה
 כיון סכוסצין על סחחריס יוויס ס"יו לריך לכתוב צרלשון יוס
 ונחי חחי נופל על לשון דקחמר וכו' יכולין לוור דלשין יחיד
 חינו נופל על לשון רציס דרציס, ורק סרלחיות סכצולס צעל
 נ"ס חקרל סכריעו נסעמו סרחתס עד סכא סגלס הגלון מהו'
 נפתלי סכז ז"ל צלחורו סחחרון אחרון סחיצו וטעמו ונמוקו
 עמו וסכריע חת כלס לפי סכרחו, וסנה ציצי גטין צסדר
 סגט ס"ק ג' סכריע ג"כ סג"ס לכתוב צלחד לחודס ולפי סכלל
 לכחורס גס צזה אחרון אחרון סחיצו ונריכין לפסוק כוחיס,
 חלל צזה יש לוור סאלוקל חיס רלס טעס הגלון מהו' נפתלי
 כ"ץ ז"ל חיס סוסק כדצרינו.

המסדר היה הגאב"ד הנ"ל. (יום ג' כ"ט ניסן תצ"ה לפ"ק)
ר"ך יעקב המכונה יעקיל בן משה צירל בת יצחק
המכונה אייוק. המגרש היה לו שתי נשים ונשתלח
הגט ע"י שליח המסדר היה הגאב"ד הנ"ל.

מ"ן נפתלי המכונה הירץ בן שלמה הלוי המכונה ולמן,
גוטלה בת מאיר הכהן. המגרש היה הירץ
בן ולמן שנאפיר והיא היתה בת ר' הירץ לעכנד
הירץ הנ"ל היה מוטל על ערש דוי ונתן גט בלי
תנאי (3) לאשתו הנ"ל רק היא נתנה לו ש"ח על
אלף ר"ט לבטחון שאם לא ימות לא תקחה לאיש
וגלתו וכתבתי גוטלה שכן חתמה את עצמה המסדר
היה הגאב"ד הנ"ל והיה גם כן בזה הגט הדיין מהו
יואל ענגרש (ג) ונתנית הגט הי' שלא תהי' שומרת
עליכם קטן (יום ב' כ' מנחם תצ"ה לפ"ק)

מ"ז נתן בן אברהם הכהן יעל בת שמואל המכונה
זנוויל. והוא היה מהעדרנום והיה ממנה
לערך תשע שנים ונעשית א"א. המסדר היה הגאב"ד
הנ"ל (יום ה' י"א מנחם תצ"ו לפ"ק)

ר"ן מנשה בן שלמה שרה בת אליעזר המכונה ליור.
הגט היה ע"י שליח טהכא להתם לפולין.

המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ב' ה' תשרי תצ"ו לפ"ק)
מרדכי בן אליעזר המכונה ליפמן חייכין
בת אורי המכונה ויבש. הוא היה מ"צ בדארמטשטאט
והיא היתה בת פייבש שלאם ונתגרשה ממנו באשר
שמיד לאחר החופה נתייחד עמה ואמר שמצא בה
סימני איילנות וברח מיד ולא שחה במקום גערא
שהיה שם החתונה וחזר לדארמטשטט והגט נעשה ע"י
הגאב"ד הנ"ל בק"ק אויבאך.

ר"ך שמואל בן משה הכהן ברענדלין בת ראובן. והוא
היה שמואל שפאניער מפה והיא היתה בת ראובן
מענדליר מפה ולא יכלו להיות זה עם זה מחמת
קטנות ומריבות שביניהם מיום החופה עד היום הזה
שנתגרשה. המסדר היה הגאב"ד הנ"ל. (יום ה' ח' ת"י
מנחם תצ"ו לפ"ק).

ד' יצחק המכונה אייוק, שרה בת מאיר, ונקראת שארלה
ולא כחכתי המכונה שארלה רק שרה. המסדר
היה הגאב"ד הנ"ל (יום ד' כ"ה כסלו תצ"ד לפ"ק)

ח' אהרן בן שמואל סלאווה (1) בת שלמה. וכתבתי
בה"א בסוף כי כן כתבה וחתמה את עצמה
והגט נשלח טהכא להתם ק"ק פראג וכתבתי בנפשתי
חסר יו"ד בין שו"ץ לכ"ף כי כן נוהגין שם ק"ק פראג
מקום הנתינה (1). המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ג'
כ"ג טבת תצ"ד לפ"ק)

ט' יוסף בן חיים, ורומט בת יעקב. הוא היה יוופא
ליצן מוטר בן חיים שטום מפה ולא כתבתי
כ"א יוסף ולא מכונה יוופא המסדר היה הגאב"ד הנ"ל
(יום ב' כ"ט טבת תצ"ד לפ"ק)

י' אליקים בן יצחק הלוי המכונה אייוק, גוטלא בת
יעקב דמתקרי מרדכי הלוי (ח) המסדר היה
הגאב"ד הנ"ל (יום ג' ו"ך אדר ראשון תצ"ד לפ"ק)

י"א יצחק המכונה איצק בן מנחם המכונה מנלי,
נענכי בת שמואל המכונה זנוויל. הוא היה
מק"ק מעוריטש כתבתי בן כי כן כתבו הב"ד דק"ק
מעוריטש שמות הנ"ל באגרותיהן המגרש היה לושתי נשים
המסדר היה הגאב"ד הנ"ל (יום ג' כ"ה א"ש תצ"ד לפ"ק)

י"ב יוסף המכונה יוויל בן יצחק, חייכין בת נתן. והוא
היה יוויל בן איצק היידלבורג והיא היתה בת
ר' נתן העניגין מאויבאך וכתבתי המכונה יוויל אף על
פי שמסכימים רוב הפוסקים שלא לכתוב המכונה יוויל
רק יוסף משום שרבים קוראין לו יוויל ולא יוויל וגם
אין פסידא אם כותבין מכונה שלו וכתבתי נתן ולא
נטע אף שקוראין לו בשמו בכבודות המבטא כאלו
נטע (ט) אך חתם את עצמו נתן המסדר היה הגאב"ד
הנ"ל וגם הראש בית דין מהו משה ראפף (1) היה
בסדר הגט הזה. (יום ה' ז"ן כסלו תצ"ה לפ"ק)

י"ג מנחם המכונה מאניש שרה דמתקרי רבקה בת
פתחיה. המגרש דר לע"ע בהומבורג אן דער
ה"א ונשתלח הגט על ידי שליח למעהררן ושמה בשם
עריסה רבקה ונשתנה שמה בתוך חוליו (ה) שרה.

(1) הוא הרב הגאון מהו' משה בן כה' אצטקס רחפף
ז"ל שהיה ציוני הגאון בעל פני יבושע ז"ל ראש צ"ד וכל חוקן
השנים שהג' בעל פ"ו ז"ל נע יוד ופני המהלוקת צין
ונשפתה קולפא ונשפתה קן שנהערצט ונלטרפס עם המהלוקת
לש שנים צין הגאון הכ"ל והגאון בעל התומים ונלחו חשבי
קולפא הוסיפו את הרב מוסר"ל משה ראפף על כסא הסורסא
וכיה הוא צנוקס האצ"ד עד אחר פטירת הג' בעל פ"ו והרב
מהר"ור ז"ל נחצקס צויצט של וועלס כ"ו אדר תקכ"ב לפ"ק.
(2) עו' צט"ג שהאריך צשי המנהגים להוסיף שם
וחיות חולי עני שם הכאשון או לתת שם חדש צפ"ע וח"כ
חגט שלפנינו יש להצויה רחיש שפס לא היה הונוסג להוסיף
דל"כ היה להם לכתוב שרה רצקס דמתקרי רצקס חבל צחומת
חין רחיש כיוון שהאשה היתה צנועה וצדאלי חקרו ודרשו
שלא הוסיפו חלל נחמו לה שם חדש.

(3) נראה שלא ראה הגאון המסדר לתת גט על תנאי
חס אפשר צלופן אחר דהיינו חס הצעל חינו כסן ועי' מה
שכתב הגאון המסדר ז"ל בצפרו סז יעקב חאטע"ו סי' ל"ט
צענין התנאי דאס ונתי' סודך לכתבו.
(4) הוא ה"ס יודי נחמן להגאון המסדר ודצרוין
מוצאים צשז יעקב ועוד חתי כחצוים תשובות שכתב הגאון

(1) כצד רחיו לעיל צנוס ומקומום צסצסס כחצין צאל"ף כמו
צכל שנות שאינס ומוקר קדוש וסכא חלי שכתב וחתמו כך
כדוטרס וחזל.

(2) תשובות סצ"ח החדשות סי' ל"ג איתא צצני פראג
כתבו צנפסטי חסר חף חס שלחו ליוקוס שכותבין מולא ולפי
זס לכחורס היה להס לצני ורנקורט גס כן לחחו צנונסס
ולכתוב מולא חס שלחו לק"ק פראג. חונס יס לומר שהגאון
המוסדר ז"ל ס"ל כונו שחלק עם הצ"ח ויס להסציר כפי מה
שכתב הצ"ש סי' קצ"ו ס"ק ל"ה דעם הפוסקים שכותבין חסר
וחוס סנפסטי ונמוע צ' נפשות חס כן לדידו יס צצרה
לפסול גס צדיעצד ונש"כ להסן שפסקו דמתצין מולא חין צצרה
לפסול צדיעצד על כן צפראג ספיר כתבו חסר גס חס שלחו
ליוקוס שכותבין מולא ונש"כ צורנקורט לא כתבו מולא חס
נשלח ליוקוס שכותבין חסר.

(3) כן חסקו החרוונים ככבדעת הרנ"ח לכתוב הספן
או הלוי קודם המכונה ואחר דמתקרי.

(4) ונדקאחור חללו נטע נטע של חמורו נטע קצו"ן
תחת הנ"ן חלל צפתח וס קניור וחס Nathan שסלקו חס
הנ"ן צחרל ונשצצד שלח כתבו הונוסג נטע כיון שס נטע
הוא שם אחר.

חתמו העדים והסכים אתו עמו הדיין מהו משה
ראפף נר"ן ועוד שני דיינים (יום ב' כ"א תמו
תצ"ט לפ"ק)

(ה) סימן י"א

- א' (כ"א אדר תפ"ג) (3) אליעזר המכונה ליפמן בן
יצחק המכונה אייזק. קוינא בת יעקב.
- ב' (ט' אייר תק"ח) (ג) מנחם המכונה מענדל בן
יצחק. וראדל בת משה.
- ג' (ד' אלול תקצ"ו) (ד) מנחם המכונה מענדלן בן
יהודה עדיל בת אברהם הלוי.
- ד' (י"ב סיון תקמ"ו) (ה) אליקים (ו) המכונה געץ בן
נפתלי הכהן המכונה הירץ. ציפנה בת שמואל
המכונה זנוויל.

- ה' (ז' תשרי תקע"ט) (ז) אליעזר המכונה זוסמן בן משה.
ברענדלי בת נפתלי המכונה הירש.
- ו' (ב' סיון תקע"ט) (ז) אשר אריה המכונה אשר ליב
בן שמחה המכונה זוסקינד. חנה בת אשר
הלוי המכונה אנשיל.

(ה) סימן י"ב

- א' (כ"ד כסלו תרט"ג). שלמה המכונה זיגמונד בן
יצחק. זעלמא דמתקריא (3) זעלמא לואיוע בת
משה המכונה מאריץ.
- ב' (כ"ח שבט תרט"ד) ברוך המכונה בערנהארד בן
(ג) גרשון המכונה בערנהארד. ראוא דמתקריא
ראוא אמאליע בת משה המכונה מאריץ.

משנת תקי"ט עד יום פטירתו י"ח תשרי אחר ימיאם הליבור
מזית הכנסת ערביה תקי"ט לפ"ק עיין מה שכתבתי עליו
בצבתי ורקנטורט חלק ב'.

(ה) צימני צעל הספלה ז"ל. הגאון מוסי פנחס הלוי
סרוויץ ז"ל שמש פה בצבנות משנת תקל"ח עד יום פטירתו
ציום ז' תמוז תקס"ה לפ"ק. צמו הגאון מוסי סירס הלוי סרוויץ
ז"ל מלא חת מוקוס חציו ז"ל עד שנת פטירתו תקע"ז לפ"ק.

(ו) שם אליקים נחלקו צו האחרונים ועי' טיב גיטין
וכאן נכתב צמני יוד"ן. ועי' לעיל צמנות חסדים שנואל כתוב
אליקים צו"ו וסביא בן צמס מוסי יעקב מורגליות ועי' מה
שכתבתי מה"ג סוס לעיל צמני א'.

(ז) צימני הגאון מוסי שלום זלמן בן סבי מוסי אצרכס
טריער הכהן ז"ל שנואל מוקוס סבי צעל מחנה לוי ז"ל וסג בצבנות
אצרכס סנה עד שנפטור צמנת תר"ן לפ"ק זקן וצבע ימים.

סימן י"ב

(ה) שני הגיטין הללו סדרתי חצי עם ידידי הנוצזסקים
מופלגי ואדירי סמורה פה קסלתנו הש"י והאיש וסשה סהיס
אז זקן עירנו ס"ה סרצ הגאון סלדיק סורה וגדולה צמקוס אחד
קס"ח מוסי משה וועקן ז"ל סיה צעלנתנו וסני גדולי סורר
ססכינו עמנו לכחצו כאשר כתצנו וצמקוס אחר חז"ס אצכר.
(3) ססס זעלמא לואיוע כתצנו מופני סקראו חותה סך
צשטאנדעזאחט וצכל תכצזי דויסס צעמי הגעריכטליכע סרוואונג
וסיידונג Selma gen. Selma Louise וסס מואריץ צלי כ"י סכן
כתצ וחסס.

(ג) על סס חצו סווגרס סעידו קרציו ומכיריו סנקרס
גרשון וצסס זס קראווסו לחורה וסס עונד חון קססלס אשר
סנעדר סוכן צמוך עפרה על קצרו וסעיד ססס על מוצצו נכתב
גרשון ולא נשאר סוס ספק צעולס.

י"ט אברהם דמתקרי דן בן יצחק גיטין בת אשר
המכונה אנשיל. ולא יכלו זה את זה לסבול
וכתבתי אברהם דמתקרי דן שהיה עולה לתורה וגם
חתם את עצמו בשני שמות אברהם דן אך רוב עולם
קוראין לו בשם עדיסו אברהם ולכן כתבתי אברהם
דמתקרי דן (יד). המסדר סיה הגאב"ד הנ"ל (יום ב'
כ' אלול תצ"ו לפ"ק)

כ' יעקב בן אברהם שפרינץ בת ישראל. סיה סיתה
בת ישראל ווירמיש מפה. המסדר סיה
הגאב"ד הנ"ל (יום ב' ט"ו כסלו תצ"ח לפ"ק)

כ"א אברהם בן יהודה המכונה ליב. שרה בת אשר
המכונה אנשיל. המגרש סיה אברהם עלינגין
מפה וסיה בת אנשיל אוקס וכתבתי יהודה בה"א ולא
כאל"ף שאמר המגרש שכן חתם אביו וכתבתי שרה
אף שנקראת בפיו כל שרלה (טו). המסדר סיה הגאב"ד
הנ"ל (יום ג' כ"א שבט תצ"ח לפ"ק)

כ"ב יחוקיה המכונה העסיל בן יהודה המכונה יידל
הינדל בת צבי המכונה הירש. סוא סיה בן
ד' יידל דיין טק"ק פיורדא כן סיו חותמות של אלו
ונשלח הגט מכהא לק"ק שוואלכאך ע"י שלוח
והמסדר סיה הגאב"ד הנ"ל (יום ד' כ"ח מנחם תצ"ח לפ"ק)
כ"ג סיהלל בן צבי המכונה הירש, מיכלה בת מנחם
המכונה מענדלין. כן כתבתי על פי המסדר
הגאב"ד הנ"ל ושכחתי ודלגתי מתא השלישי בגט הנ"ל
והכשירו אמ"ו הגאב"ד הנ"ל אף על פי שעדיין לא

צעל סצ יעקב לרעו וואוסצו מוסי יואל סל"ז ז"ל ווק"ק
קאצלעקן ווסי יואל ז"ל זוכר גס צכתזי סמהלוקס לפ"ו ומוסי.
(יד) וסס לא סככרעט צעל סטיב גיטין. דלודיס סיו
סוחצין אצרכס דן דמתקרי אצרכס ע"י מה סככצ צלקוטי
סמות ס"י ח' סיו סויתן לו ז' סמות מעריסס ונקרס צסס
לסורה וסוחס צסס כגון אצרכס ילחק וכו' וסביא צפירוס דציו
סס ס"ק ח' רח"י מוסי"ק וד"ו וצ"ס וס"פ ורק צספר סרת
סוין סקצ לכחצו דמתקרי. -- וצחנת מוסי"ק ס"י ל"ח ילא
צפירוס סכותצין סני ססנות ציהד צלי סוס סספק מוכוס או
דמתקרי ואחריו סכרעיו כל האחרונים וגס סצצרה עונדה לימינו
ומסמכסו חונס מודצרי סוספר ססוס"ף. צלמרו סס רוב סעולס
קוראין לו צסס עריססו ססמע סמערססו לא סיה לו רק סס
אצרכס וסס דן נוסף לו ע"י סויצס או ע"י חולי וצלופן
סעעולס לא קראו צמני סמות סנוסג חלל על סונו סראשון
ואף דפסקוין ססס סחדס ע"י חולי נעסס צססס סס סעיקר
חכל מוקוס ידע סוססדר דצחומו סח"ס לא נעסס סס דן עיקר
דהא סיוה גופיס חסס עלמו צסס אצרכס סחלס וגס כן
קראווסו לחורה כן.

(טו) כצד רחיו דגס גחוני קדמחי צורנקטורט סכרעיו
לכתוב סרה ולא כונו סכתצו אחרונים רביס לכחצו סארלס או סרלס.

סימן י"א

(ה) סמות סחלס סוספתי חצי תמוך גיטין אשר וססוריס
סס לו צמוך סאר ונעסס צ"ד מוצציס ודייניס סקודמיס ססיו
פס צקסלתנו יע"ח.

- (3) צימני הגאון צעל סצ יעקב ז"ל.
- (ג) צימני הגאון צעל פני יוסע ז"ל. סנחקצל פס קסלתנו
צמנת תק"ח וסלך לעולמו ציום ס"ק ט"ו סצט תקט"ז לפ"ה.
- (ד) צימני הגאון מוסי אצרכס ליסח ז"ל צעל צרכס
אצרכס. הגאון סוס סודע לחלס יסצ על ססס סרצנות פס

סימן א

הדיינים והעדים ירהרו בתשובה והסופר יביא הקלף הדיו והקולמוס וכל כלי הכתיבה.

(1) סדר לסופר ולצלל : אויף דיא פראגען, דיא איך אן אייך ריכטע, אנטווארטעט מיר מיט איינעם ענטשיעדענען איינמאליגען: "יא" אדער "ניין" אונד ניכט מיט איינעם וועדערהאלטען וויא "יא", אדעה "ניין ניין." לסופר [צפני סצעל וסטעיס] : דוא... בן... איזט דאו פערגאמענט, דיא פֿעדער, דיא טינטע, דאו טינטענפֿאם אונד דאו אנדערע שרייבציג דין אייגען?

(2) הסופר : יא

(3) סדר לצלל : וויא הייסעזט דוא ? האזט דוא אויסער דיעזעם נאמען אונד אויסער דיינעם פֿאמיליענ-נאמען אויך אנדערע נעבעננאמען? דוא... בן... וויללסט דוא דיינער פֿרווא... בת... דען שיידעבריעף מיט גוטעם וויללען, אהנע צוואנג אונד אהנע בעדינגונג געבען ? ווען דוא איינען בינדעדען פֿאראטצן געאייסערט, איין געלובדע, איינען שוור, איינען באנן, איינען האנדשלאג געטהאן האזט, אדער אירגענד איינע פֿערפֿליכטונג איינגעגאנגען ביזט, דיא דין צווינגען קאָננטע, דיעזען שיידעבריעף צו געבען אדער צו פֿערווייגערן, יא זאגע עז אונד, אונד וויר וואללען יעדע דערארטיגע פֿערפֿליכטונג אויפֿהעבען אונד אלו ניכט בינדענד פֿיר דין ערקלאָרען.

(4) סצעל : איך האבע קיין געלובדע, קיינען שוור אונד קיינע אייסערונג געטהאן, דיא מיך צווינגען אדער הינדערן קאָננטע, דען שיידעבריעף צו געבען.

(5) סדר : ! עז אויזט... אימטערהין מאָגליך, דאס דוא יא איין געלובדע, איינען שוור אדער איינע אָנהליכע פֿערבינדליכע אייסערונג געטהאן האזט, דען שיידעבריעף צו געבען אדער צו פֿערווייגערן, אהנע דאו עז דיר אין דיעזעם אויגעבליקע עראינערליך אויזט, וויר וואללען דאהער פֿיר יעדען דיעזען פֿאלל אללע דערארטיגע פֿערפֿליכטענדע אייסערונגען אלו ניכט בינדענד פֿיר דין ערקלאָרען.

(6) סצעל : ווען איך יע איין געלובדע, איינען שוור, איינען באנן, איינען האנדשלאג אדער אירגענד איינע פֿערפֿליכטענדע אייסערונג געטהאן האבע, דען שיידע-בריעף צו געבען אדער צו פֿערווייגערן, זא בערייע איך עז.

(7) סדר : פֿיר דען פֿאלל, דאס דוא איינע זאלכע אייסערונג געטהאן, פֿראגען וויר, אב דוא יא געטהאן האָטטעזט, ווען דוא געווסט האָטטעזט, דאס דוא יא בערייען ווערדעזט?

(8) סצעל : איך האָטטע יא ניכט געטהאן, דאהער ביטטע, איך, יא אויפֿצוהעבען אונד אלו ניכט בינדענד פֿיר מיך צו ערקלאָרען.

(9) הדיינים : מותר לך, מותר לך, מותר לך.

(10) סדר לצלל : האזט דוא יע איין ווארט געשפראכען דאו דיעזען שיידעבריעף אונגילטיג מאכען אדער אין זיינער ווירקונג שאָדיגען קאָננטע, האזט דוא איינע קונדגעבונג אין בעצוג אויף דען שיידעבריעף געטהאן, אדער דין געאייסערט, דוא וואללעזט דענוועלבען ניכט מיט פֿרייעם וויללען געבען, אדער האזט דוא זאנזט עטוואו געשפראכען אדער געטהאן, וואו דען שיידעבריעף אונגילטיג מאכען אדער אין זיינער גילטיגקייט בעאיינטראַכטיגען קאָננטע ?

(11) סצעל : איך האבע ניכט קונדגעגעבען, איך האבע וועדער עטוואו געשפראכען, נאך עטוואו געטהאן, וואו דאצוא בייטראַגען קאָננטע, דען שיידעבריעף אונגילטיג צו מאַכען אדער אין זיינער גילטיגקייט צו בעאיינטראַכטיגען.

(12) סדר : עס וואָרע אימטערהין מאָגליך, דאס דוא עטוואו קונדגעגעבען, איין ווארט געשפראכען אדער עטוואו געטהאן האזט, וואו דען שיידעבריעף אונגילטיג מאכען אדער זיינער גילטיגקייט שאדען קאָננטע, נור קאנזט דוא דיא זאכע-פֿערגעזען, אדער געגלויבט האבען, דאס עז פֿיר דיא גילטיגקייט דען שיידעבריעפען אהנע בעדייטונג וויא, וואָהרענד עז אין ווירקליכקייט דענוועלבען וואהל אונגילטיג (מאכען אדער זיינער גילטיגקייט שאדען קאָננטע; דאהער ערקלאָרע פֿאר דיעזען צייגען, דאס דערארטיגע עטוואיגע אייסערונגען אונד האנדלונגען דען שיידעבריעף אין זיינער גילטיג-קייט ניכט בעאיינטראַכטיגען זאללען.

(13) סצעל : איהר צייגען... בן... אונד... בן... איך ערקלאָרע פֿאר אייך פֿיר ניכטיג אללע אויף דען שיידעבריעף אונד שיידונגואקט ויך בעציעהענדע, דירעקטע אונד אינדירעקטע וויא אויך אויז איינצעלנען נאך זא פֿערן ליעגענדען אייסערונגען אונמיטטעלבאר אדער מיטטעלבאר געפֿאָלגערטע קונדגעבונגען, דיא, ווען יא פֿארטבעשטאָנדען דיא גילטיגקייט דער שיידונג צו פֿערניכטען אדער צו שוואַכען געאיינגעט וואָרען; אונד בעצייגע איך זא, דאס נון פֿאן מיר קיינע קונדגעבונג, קיין וואָרט, קיינע אייסערונג איבער דען שיידעבריעף אונד דען שיידונגואקט פֿארהאנדען אויזט, דיא זיינע גילטיגקייט שטאַרען אדער אנטאזטען קאָננטע, אונד ערקלאָרע איך יעדען אונד אללע צייגען, דיא אויזאגען זאללען, איך האָטטע יא עטוואו קונדגעגעבען אדער געשפראַכען, וואו דען שיידעבריעף אונד שיידונגואקט אונגילטיג מאכען אדער אבשוואַכען קאָננטע, פֿיר פֿאלשע צייגען.

(14) סדר לסופר : דוא... בן... גיעב דאו פֿערגאמענט, דיא טינטע, דאו טינטענפֿאם, דיא פֿעדערן אונד אללעז אנדערע שרייבציג דעם... בן... צום געשענקע, דאס יא ויין פֿאללשטאָנדיגען אייגענטהום זייען.

מוכל ל' יוחס ז"ל והשמים מוטעים הם תחלה. על כן העסקמי חת הסדר הוא לשפה צדוקה בחר היטב וכבר סדרנו פס על פי העסקם הולח שני גיטין ולו חקרנו ודרשנו היטב על כל פרטים ומלאנו חת כל דבור ודבור ודיוק ומוכסם לדינא אליבא דכל הדעות והשמים המוטעים יחזרו בזקוקים.

(ח) בין סדרים ישנים שמונחו פה בחוק כחצי הרצנים נוחי נפס ז"ל יש סדר קלר וישן וחלו יסודו ממוסור"ר הירץ טרויס צעל החפלה או וסגלון צעל צדכח הוצח שכוו שניסס עסקוס צלוחו עיין חבל ונלחו גס סדר חחר שוכוין כמעט וולל צולה עס חורו הסדר שנהפסט צמוחה ישראל ממוסור"ר

האט. נור אים נאָטפּאַללע דירפּעט איהר נאך דעם דער שרייבער דיא ערטע רייע אדער צום מינדעסטען עטווא געשריבען האבען ווירד, איך ענטפערנען, אבער איכמער נור דאן, וועגן איהר פאַרהער איין ענטשיידענע דען, אונטריגליכע ערקענענונג צייכען אן דעם שידעבריעף איך ווערדעט, געמערקט האבען.

23 הסופר לעדיס: האָרט, איהר צייגען... בן... אונד... בן... אללע פאַרבערייטונגען אונד פאַרריכטונגען, דיא איך היער פֿיר דען שידעבריעף מאכע, מאכע איך אים נאמן דען... בן... אום דאדורך פֿאן איהם צו שידען זיינע פֿרויא... בת...; איך מהוע אללעו מיט דעם געדאנקען אן איהן, אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג. הסופר לעדי: [לאחר טעם כל הסקנים]: האָרעט, איהר צייגען... בן... אונד... בן... איך שרייבע דיעוען שידעבריעף אים נאמען דען... בן... אום דאדורך פֿאן איהם צו שידען זיינע פֿרויא... בת...; איך שרייבע מיט דעם געדאנקען אן איהן, מיט דעם געדאנקען אן זיינע פֿרויא אונד מיט דעם געדאנקען אן דען אקט דער שידונג.

סימן ב'

1 הרב יעין בגט קודם שיכתוב הסופר כדת משה וישראל, ואחר שכתב הסופר כדת משה וישראל יאמר.

2 הרב לסופר: מערקע דיר איין אונטריגליכע צייכען אן דעם שידעבריעף! ואחר שנתבש הגט יאמר הרב לעדיס: ערקענעט איהר אן דעם איך געמערקטען צייכען דען שידעבריעף וויעדער?

" לעועט דען שידעבריעף, עהע איהר איהן אונטערשרייבעט.

3 עד ראשון לעד סני: דוא... בן... זיהע, דאו איך מיך אונטערשרייבע, איך אונטערשרייבע דיע= זען שידעבריעף אים אויפמראגע דען... בן... אום דאדורך פֿאן איהם צו שידען זיינע פֿרויא... בת... איך אונטערשרייבע מיט דעם געדאנקען אן איהן, מיט דעם געדאנקען אן זיינע פֿרויא אונד מיט דעם געדאנקען אן דען אקט דער שידונג. [ויחתום מיד בריו וקולטום של בעל סמוך לראש השטה].

4 הרב לעד סני: זיעהע גענויא, וויע ער אונטערשרייבט, דאמיט דוא זיינע אונטערשריפֿט ערקענעט.

5 עד סני לעד ראשון: [כדברי עד ראשון]

6 הרב לעד ראשון [כאשר דבר לעד שני] ולאחר שנתבשו החתימות.

7 הרב מעיין בדברי כדת משה וישראל וחתימות העדים. ואח"כ נטיל הסופר בידו הגט שנכתב מתוכו והרב קורא כל אות ואת עם כל השינויים ויין ארוכים והא' גדולה מהגט, והסופר שומע.

8 הסופר לעד: גיעב מיד דען רעוט דען פֿערגאמענט, דיא טינטע, פֿעדערען אונד אללעו אנדערע שרייבעריגע צוריקק צום פֿאללשטאַנדיגען אייגענטהום. [הבעל יתנם מידו ליד הסופר והסופר מנביה אותם ג' מפחים].

9 הרב יעמוד באמצע [והגט בידו] והדיינים והעדים

הרב לעד: העבע דיעוע געגענשטאַנדע אין דיא האָהע אין דער אבויכט, דורך דיעועו אין דיא האָהעבען אללעו דאו אין דיינען בעזיטן צו נעהמען: הסופר: זשטט הסכסס יאמר (ה) איך נעהמע דיעוע געגענע שטאַנדע אין בעזיטן.

15 הסופר [מושיט הקלף וכלי הכתיבה לסופר אבל לא יתנם לו עדיין רק יאמר]

" לעדיס: האָרט איהר צייגען, וואו איך היער צום שרייבער שפרעכע.

הסופר לסופר: דוא שרייבער... בן... היער האזט דוא פֿערגאמענט, טינטע, טינטענפֿאם, פֿעדערן אונד אללעו אנדערע שרייבערייג, שרייבע פֿיר מיך... בן... איינען שידעבריעף. אום דורך דעווען איבער= רייכונג מינע פֿרויא... בת... פֿאן מיר צו שידען שרייבע איינען אדער אויך מעהרערע שידעבריעפֿע מיט דעם געדאנקען אן מיך, אן מינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג, ביו איינער זא וואהל אין בעצוג אויף שריפֿט אלו אויך אויף אונטערשריפֿט גילטיג אונד ריכטיג בעפונדען ויין ווירד נאך דער אנויכט דען ראבבינער... בן... נאר דער אנויכט אללער, דענען ער ווירד פֿארגעלענט ווערדען, אונד נאך דיינער אייגענען אנויכט.

16 הסופר: איך ווילל עו זא מאכען.

17 הסופר לעד ראשון [זכני עד סני]: דוא... בן... וויא צייגע דעם שידונג אקט עז אונד

אונטערשרייבע דען שידעבריעף, דען דער שרייבער... בן... שרייבען ווירד, אום פֿאן מיר צו שידען מינע פֿרויא... בת...; אונטערשרייבע איינען אדער מעהרערע שידעבריעפֿע מיט דעם געדאנקען אן מיך, אן מינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג, ביו איינער אין בעצוג אויף שריפֿט וואוואהל אלו אויך אויף אונטער= שריפֿט גילטיג אונד ריכטיג בעפונדען ווירד נאך דער אנויכט דען ראבבינער... בן... אונד דער אנויכט אללער, דענען ער ווירד פֿארגעלגט ווערדען.

18 עד ה': דאו ווילל איך מהון.

19 הסופר לעד 3/ [זכני עד ה':] [כדבריו לעד א']

20 עד 3/ [כדברי עד ה']

[הבעל ימסור הקלף וכל כלי הכתיבה בעצמו לסופר]

21 הרב לעד: פֿאן דיעועם אויגענבליקקע אן ענט= האלטע דיר יעדער איינער איהר דיא אנגעלע=

גענהייט דער שידונג ביו דיעוע גאנץ פֿאללצאגען איזט, עבענזא ענטהאלטע דיר יעדער אנגאבע אן דען שרייבער, וויא ער דען שידעבריעף שרייבען זאללע. [הרב מיחד עדים שלא יניחו את הבעל לילך ממקום הסופר ועדים עד שיחתמו הגט] דיעוען רוים פֿערלאססע פֿאר דער פֿאללענדונג דען שידעבריעפֿען ניכט, אין דרינגענדעם פֿאללע זאגע עם דען צייגען.

22 הרב לעדי נט: איהר מיססעט היער ביים שרייבער בלייבען צום מינדעסטען ביו ער דאו דאטום אונד דיא נאמען דען מאנען אונד דער פֿרויא געשריבען

(ה) כן ליחא זכר וזכור: "ויסכון זעטו לקוחס ויחמר חני זכס זכס זכס"ע וזכר סוכר"ס ליחא סיחמר..

פערנאמענט, דיא טינטע, דאו טינטענפאס, דיא פֿעדערן אונד אללע אנדערע שרייבציג דעם שרייבער איבער געבען האט, אום פיר איהן דען שידעבריעף צו שרייבען? " האבעט איהר געהאָרט, דאס... בן... דעם שרייבער... בן... דען אויפֿטראַג געגעבען האט, דיעוער זאללע דען שידעבריעף שרייבען מיט דעם געדאנקען אן איהן, אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג?

" האבעט איהר געהאָרט, דאס דער שרייבער עהע ער צו שרייבען אנפֿינג, געזאגט האט: "איך שרייבע דיעוען שידעבריעף אים נאמען דען... בן... אונד איך שרייבע איהן מיט דעם געדאנקען אן איהן, מיט דעם געדאנקען אן זיינע פֿרויא אונד מיט דעם געדאנקען אן דען אקט דער שידונג?

" ערקענעט איהר דורך איין אונטעריגליכען צייכען, דאס דיעו דער שידעבריעף איז, דען דער שרייבער געשריבען האט אויף דעם פערנאמענט, מיט דער טינטע, דער פֿעדער, אונד אללע דעם שרייבציג, דיא דער... בן... איהם צום אייגענטהום געגעבען האטטע? " זייד איהר ביים שרייבער געבלעבען וועניגטענו

ביו ער דיא ערוטע ציילע געשריבען האטטע? " לעזעט מיט מיר דען שידעבריעף! בקול רם ובדקדוק הלשון והרי את מותרת לכל אדם לא יפסיקו בקריאתם.

16) סדז לעד לחסון: דוא... בן... איזט דאו דייע אונטערשריפט?

" האט דיק... בן... בעאויפֿטראגט, דען שידע בריעף צו אונטערשריבען?

" האט ער דיק בעאויפֿטראגט, מיט דעם געדאנקען אן איהן, אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג דען שידעבריעף צו אונטערשריבען?

סדז לעד לחסון: האזט דוא דיק אין געגענווארט דייע קאללגען... בן... אונטערשריבען?

" האזט דוא פֿאָר דעם אונטערשריבען אויודריקקליך ערקלאָרט, דאס דוא דען שידעבריעף אונטערשריבען וואללעזט מיט דעם געדאנקען אן... בן... אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג? " וויא האזט דוא דאו אויגעשפראכען?

17) מד לחסון: איך האבע געזאגט: דוא... בן... ויעהע דאס איך מיך אונטערשריבען; איך אונטערשריבע דיעוען שידעבריעף אים אויפֿטראגע דען... בן... אום דאדורך פֿאָן איהם צו שידען זיינע פֿרויא... בת...; איך אונטערשריבע מיט דעם געדאנקען אן איהן, מיט דעם געדאנקען אן זיינע פֿרויא אונד מיט דעם געדאנקען אן דען אקט דער שידונג? זא האבע איך געשפראכען אונד אין דיעועם געדאנקען האבע איך מיך אונטערשריבען.

18) סדז לעד לחסון: קעננט דוא דיא אונטערשריפט דייען קאללגען?

" האזט דוא געהאָרט, דאס... בן... אויך דייען קאללגען בעאויפֿטראגט האט, מיט דעם געדאנקען אן איהן, אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג דען שידעבריעף צו אונטערשריבען?

" האזט דוא געוועהן, דאס דיין קאללגען אין

הגדול לימינו והקטן לשמאלו והסופר והבעל והאשה [פניה מכוסים] עומדים לפניו.

10) סדז לסופר ועדו וזבל וחס: אויף דיא פראגען, דיא איך אן איך ריכטע, אנטווארטעט מיר מיט איינעם איינטאליגען ענטשיידענען "יא" אדער "ניין", ניכט אבער מיט איינעם ווידערהאלטען, וויא "יא" אדער "ניין ניין".

11) סדז לסופר: דוא... בן... איזט דאו דער שידע בריעף, דען דוא געשריבען?

" קעננט דוא דען שידעבריעף, האזט דוא איין אונטעריגליכען צייכען אן איהם, דאו עו דערזעלבע איזט דען דוא געשריבען האזט?

" האט דיר דער מאנן... בן... דאו פערנאמענט, דיא טינטע, דאו טינטענפאס, דיא פֿעדערן אונד אללע אנדערע שרייבציג אין געגענווארט דער צייגען געגעבען? " האט ער דיק בעאויפֿטראגט, דען שידעבריעף צו שרייבען?

" האט... בן... דיק בעאויפֿטראגט, דען שידעבריעף מיט דעם געדאנקען אן איהן, אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג צו שרייבען?

" האט ער דיר דאו אין געגענווארט דער צייגען געזאגט?

" האזט דוא דאו אויך זא געטהאן אונד מיט דעם געדאנקען אן איהן, אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג דען שידעבריעף געשריבען?

12) סדז לסופר: האזט דוא, עהע דוא צו שרייבען אנפֿינגט, אויך אויודריקקליך געזאגט, דאס דוא דען שידעבריעף מיט דעם געדאנקען אן דען מאנן, אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג שרייבען וואללעזט?

" האזט דוא דאו אין געגענווארט דער צייגען געזאגט? " וויא האזט דוא דאו אויגעשפראכען עהע דוא צו שרייבען אנגעפאנגען האזט, אונד מיט דעם געדאנקען אן ווען האזט דוא געשריבען?

13) ססופר: איך האבע צו דען צייגען געזאגט: "האָרעט איהר צייגען... בן... אונד... בן... איך שרייבע דיעוען שידעבריעף אים נאמען דען... בן... אום דאדורך פֿאָן איהם צו שידען זיינע פֿרויא... בת...; איך שרייבע מיט דעם געדאנקען אן איהן, מיט דעם געדאנקען אן זיינע פֿרויא אונד מיט דעם געדאנקען אן דען אקט דער שידונג" זא האבע איך געשפראכען אונד אין דיעועם געדאנקען האבע איך געשריבען.

14) סדז לסופר: זינד דיא צייגען בייא דיר געבלעבען וועניגטענו ביו דוא דיא ערוטע ציילע געשריבען האטטעז?

15) סדז לנדים: דוא... בן... אונד דוא... בן... האבעט איהר געהאָרט, דאס... בן... אללע קונדגעבונגען אונד פֿערפֿליכטענעד אייסערונגען פיר ניכטיג ערקלאָרט האט עהע ער דעם שרייבער... בן... דען אויפֿטראַג גאב, אין זיינעם נאמען דען שידעבריעף צו שרייבען?

" האבעט איהר געוועהן, דאס... בן... דאו

דיעוץ ערקלאָרונג, אונד שפרעכען עו נאָכמאלו אויף, דאז אין קיינער ווייזע אין צוואנג אין בעצוג אויף דען אקט דער שידונג פֿיר דיך פֿאַרהאנדען אױט.

" האוט דא יע אין ווארט געשפראכען, דאז דיא אונגילטיגקייט אדער איינע שוואַכונג דעו שידונגזאקטעו הערבייא פֿיהרען קאַנטע, עו זייא איינע קונדגעבונג אין בעצוג אויף דען שידעבריעף אדער עטווא דיא אייסערונג, דוא ווערדעט דען שידעבריעף ניכט מיט גוטעס וויללען געבען, מיט איינעם ווארטע: איינע אייסערונג אדער האנדלונג, דיא דען אקט דער שידונג פֿערניכטען אדער אבשוואַכען קאַנטע.

25) סעטל: איך האבע ניכטו קונדגעגעבען, איך האבע קיין ווארט געשפראכען אונד ניכטו געטהאן, וואו דיא אונגילטיגקייט אדער איינע שוואַכונג דעו שידונגזאקטעו הערבייא פֿיהרען קאַנטע.

26) סעטל: דוא קאַנטעטו אימערדהן עטוואו קונדגעגעבען, געשפראכען אדער געטהאן האבען, וואו דיא שידונג אונגילטיג מאכען אדער שאַדיגען קאַנטע, אונד אין דער אירדיגען טיינונג געוועזען זיין דאס עו דעם שידונגזאקטע ניכט שאדע, וואָהרענד עו אין ווירקליכקייט יא דיא שידונג אונגילטיג צו מאכען אדער ווענעטליך צו שאדען געאייגעט וואָרע; ערקלאָרע דאהער פֿאַר דיעזען צייגען פֿיר ניכטיג אונד ניכט פֿאַרהאנדען אללעו דערארטיגע וואו דעם אקטע דער שידונג שטאַרענד אים וועגע שטעהען זאללטע.

27) סעטל: איהר זייד צייגען. . . אונד. . . אין. . . איך ערקלאָרע פֿאַר אייך אלו ניכטיג אללע אויף דען שידעבריעף אונד שידונגזאקט זיך בעציע; הענדע דירעקטע אונד אינדירעקטע, וויא אויך אויז איינצעלנען נאָך זא פֿערן ליעגענדען אייסערונגען אונטיטעלכאר אדער מיטטעלכאר געפֿאלגערטע קונדגעבונגען, דיא, וועגן ויא פֿארטבעשטאַנדען, דיא גילטיג קייט דער שידונג צו פֿערניכטען אדער צו שוואַכען געאייגעט וואָרען; זא בעציע איך, דאס נון פֿאַן מיר קיינע קונדגעבונג, קיין ווארט אונד קיינע אייסערונג איבער דען שידעבריעף אונד שידונגזאקט פֿאַרהאנדען אויט, דיא זיינע גילטיגקייט שטאַרען אדער אנטאוסען קאַנטע; אונד ערקלאָרע איך יעדען אונד אללע צייגען, דיא עטווא אויזאגען זאללטען, איך האַטע יא עטוואו קונדגעגעבען אדער געאייסערט, וואו דיא שידונג אונד גילטיג מאכען אדער אבשוואַכען קאַנטע, פֿיר פֿאלשע צייגען.

28) סעטל יכפיל את הגט ויתנהו ליד הבעל ויאמר: האלטע דען שידעבריעף אין דער האַנד, ביז איך דיר זאגע, דאס דא איהן איבערדייכען זאללוט. " ווען איהר אייערן עהעפֿערטראג, דיא כתובה בעויטצעט, געבט מיר איהן, אום איהן צוא פֿערניכטען אדער ערקלאָרע דוא. . . בת. . . איהן פֿאַר דען צייגען פֿיר אויפֿגעהאבען.

29) סעטל: איך ערקלאָרע דען עהעפֿערטראג, דיא כתובה, פֿאַר אייך צייגען, פֿיר אויפֿגעהאבען.

30) סעטל: נון לאַזט יעדע פֿערבינדונג מיט

דיינער געגענווארט דען שידעבריעף אונטערשריעבען האט?

" האוט דא געהאַרט, דאס דיין קאללעגע, עהע ער דען שידעבריעף אונטערשריעבען האט, ערקלאָרט האט דאס ער איהן אונטערשריעבען וואללע מיט דעם געדאנקען אן. . . בן. . . אן זיינע פֿרויא אונד אן דען אקט דער שידונג?

19) סעטל למד פֿמי: [כאשר דבר לעד ראשון מן 16 עד 18 ועד בכלל]

מגלין פֿמי סעטל 20) סעטל לחס: . . . בת. . . וויללוט דוא פֿאַן דיינעם מאנע. . . בן. . . דען שידעבריעף מיט גוטעס וויללען אונד אהנע יעדע בעדינגונג אנטעהמען? " האוט דא אייך געליבדע, איינען שוור, אייך פֿערבאט געטהאן, האוט דא איינען האנדשלאג געגעבען אדער אירגענד איינע פֿערפֿליכטענדע האנדלונג געטהאן, דען שידעבריעף אנטועהמען.

" האוט דא יע איינע אייסערונג געטהאן, דיא דען שידעבריעף אונגילטיג מאכען אדער זיינע גילטיגקייט שוואַכען קאַנטע, דאז הייזט, דוא מאַגעזט איינמאל אין בעצוג אויף דען שידעבריעף דיא ערקלאָרונג אבע; געבען אונד פֿאַר לייטען געשפראכען האבען; עו צווינגט מיך יעמאַנד, דען שידעבריעף אנטועהמען, דאהער ווילל איך זאבאַלד איך קאנן, דען אקט דער שידונג אלו ניכטיג ערקלאָרען" אדער דוא מאַגעזט געזאגט האבען; "איך ווערדע דען שידעבריעף ניכט מיט גוטעס וויללען אנטעהמען" אדער דוא קאַנטעזט דיך איטועל; בען זיננע אבער אין אנדערען אויודריקען אוינגע; שפראכען האבען— דאהער ערקלאָרע זאלכע אייסערונג; גען פייערליך פֿיר אויפֿגעהאבען, דאס אללעו אלו ניכט פֿאַרהאנדען געלטען קאַנטע, וואו דיעזעס אקטע דער שידונג שטאַרענד אים וועגע שטעהען זאללטע.

21) סעטל: איך האבע ניכט קונדגעגעבען אונד קיין ווארט געשפראכען, דאז דען אקט דער שידונג אירגענדווייא בעאיינמראַכטיגען קאַנטע; זאללטע איך אבער יא עטוואו געאייסערט אונד געשפראכען האבען, וואו דעם אקטע דער שידונג שאדען קאַנטע, זא ערקלאָרע איך זאלכע אייסערונגען אונד קונדגעבונגען אלו ניכטיג פֿאַר אייך צייגען. . . אונד. . . בן. . .

22) סעטל למד: . . . בן. . . וויללוט דוא דען שידע; בריעף דיינער פֿרויא. . . בת. . . מיט גוטעס וויללען געבען אהנע צוואנג אונד אהנע בעדינגונג? האוט דא אייך פֿערבאט, אייך געליבדע, איינען שוור, איינען האנדשלאג, איינען באַנן, איינע פֿערפֿליכטענדע האנדלונג אדער זאנט עטוואו געטהאן, וואו דיך צווינגען קאַנטע, דען שידעבריעף צו געבען

23) סעטל: איך האבע קיין געליבדע, קיינען שוור געטהאן אונד קיין ווארט געשפראכען, דאז מיך צווינגען קאַנטע, דען שידעבריעף צו געבען.

24) סעטל: וויר האבען בערייטו יעדע פֿיר דיך אין דייעזער בעציהונג עטווא פֿאַרהאנדענע פֿערפֿליכטונג אונד פֿערבינדליכע אייסערונג געלאזט אונד אלו ניכט פֿאַרהאנדען ערקלאָרט, וויר וויעדערהאלען

דיינען האַנדען אונד העבע איהן אין דיא האָהע [ג' טפחים], שטעקקע איהן דאנן אונטער דען מאנטעל, יעצט גיעב מיר דען שידעבריעף דאמיט וויר איהן נאך איינמאל לעזען.

(35) ס'זי יקרא עם העדים עוד הפעם את הגמ כמשפט הראשון ואח"כ יאמר

" לסופר: קעננט דוא דען שידעבריעף, דען דוא דעם... בן... געשריעבען האוט, אום פֿאן איהם צו שידען דיא פֿרויא... בת... מיט דעם געדאנקען אן איהן, אן זיא אונד אן דיא שידונג? לטד לחסון: דוא... בן... איזט דאו דיינע אונטער-שריפט?

" איזט דאו דיא אונטערשריפט דיינע קאללעגען? לטד ס'זי: דוא... בן... איזט דאו דיינע אונטערשריפט? איזט דיא אנדערע אונטערשריפט דיא דיינע קאללעגען?

" לסיסה: איהר צייגען... בן... אונד... בן... ערקענעט איהר דיעזען שידעבריעף אלו דעניעניגען אן, דען איהר אונטערשריעבען האבעט פיר... בן... אום פֿאן איהם צו שידען דיא פֿרויא... בת... מיט דעם געדאנקען אן איהן, אן זיא אונד אן דען אקט דער שידונג?

(36) " מיינע העררען! רבנו תם אונד זיין שילער רבינו משה האבען שטרענג פֿערבאָטען, איינען איינוואנד געגען איינען שידעבריעף צו ערהעבען, נאכדעם ער בערייזט איבעררייכט אונד דער אקט דער שידונג פֿאללצאגען איזט; זאללטע יעדאך יעמאנד מיינען, עז וואָרע אן דעם שידעבריעף עטוואו וועזענע טליכעז אדער אונוועזענטליכעז אויז צו ועטצען, זא זאגע ער עז יעצט, עהע וויר אויזאיינאנדער געהען, דאנן וואללען וויר איהן מיט פֿאללער אויפטערקואמקייט אנהאָרען. — פֿאן יעצט אן אבער דארף קיינער אן דעם שידעבריעף עטוואו בעמאָנגען אונד זיינע גילטיג-קייט אנטאזטען, פֿאן יעצט אן אונד ווייטער טריטט דאו פֿערבאָט דעז רבנו תם אונד זיינער נאכפֿאלגער אין בעצוג אויף דיעזען שידעבריעף אין קראפֿט. — (37) " יחזור ויכפול הגמ ויעשה חתך בכל א' מד' מקצעות הרב יגנוו הגמ ולא יתנו לשום אדם.

איינאנדער אויף, אונד לאססעט עטוואו נאָך צווישען אייך שוועבענדע אנגעלעגענהייטען דורך פֿריינדע אדער פֿערוואנדטע אָרדנען.

" לחסס: ענטפערנע יעדען רינג אונד אללעז שטאָר-ענדע פֿאן דיינען האַנדען; לאססע דיק בייא דער איבערנאהמע דעז שידעבריעפען פֿאן קיינעם אונטער-שטיטצען, לעגע דיא האַנדע אָפֿען אן איינאנדער [ידיה תהינה פתוחות למעלה וסגורות מלמטה שלא יפול הגמ, ולא סמוך לשלחן או לארץ ג' טפחים] ביז איך דיר זאגע, דאס דער שידעבריעף אין דיינע האַנדע געלאנגען זאללע.

31 " ווענן יעמאנד עטוואו געגען דיעזען שידעבריעף אדער געגען דיא אָרט דעז שידונגאקטעז איינצווענדען האט, זאלל ער עז יעצט פֿאר דער איבער-גאבע דעז שידעבריעפען היער זאגען, דא נאך דער איבערגאבע יעדער איינוואנד פֿערבאָטען ווירד.

(32) לטעל: העבע דיינע האַנדע איבער דיא דיינער פֿרויא. " לעדיס: זעהעט, דאס דער מאנן דען שידעבריעף דער פֿרויא גיעבט אונד האַרעט, דאס ער עז צום צוועקקע דער שידונג טהוט.

" לחסס: וויססע, דאס דוא דורך אננאהמע דיעזען שידעבריעפען פֿאן דיינעם מאננע געשיעדען ווירט.

" לטעל: וואו דוא אין דער שפראכע דער פֿאָטער בייא דער איבערגאבע דעז שידעבריעפען שפרעכען ווירט, לויטעט אין דער מוטטערשפראכע: „היער האוט דוא דיינען שידעבריעף, נימס דיינען שידעבריעף אן אונד וייא דורך איהן געשיעדען פֿאן מיר פֿאן יעצט אן אונד וייא ערלויבט פֿיר יעדער-מאנן". זאבאלד דוא דיעזע ווארטע אין העבראָישער שפראכע ווירט געשפראכען האבען, לאססע אונגע-זייטט דען שידעבריעף אין דיא האַנדע דיינער פֿרויא געלאנגען. מיט דעם געדאנקען אן דען צוועקק דער שידונג. שפריך נון דיא ווארטע:

(33) לטעל: הרי זה גיטך והתקבלי גיטך וכו' הויה מגורשת ממני מעכשיו וחרי את מותרת לכל אדם.

(34) ס'זי לחסס: אומפֿאססע דען שידעבריעף מיט

סדר הליצה

(c) ליצט וליצמס: אויף יעדע פֿראַגע, דיא איך אין דיעוער אנגעלעגענהייט אן איך ריכטע, גלייכפֿעל אב איהר בעיאָהענד אדער פֿערניינענד אנטווארטעט, אנטווארטעט אימער נור מיט איינעם איינמאליגען „יא“ אדער „ניין“, דאו הייזט, זאנעט ביא דערזעלבען פֿראַגע ניכט צוויימאל יא אונד ניכט צוויימאל ניין. (d) ליצמס: (1) האוט דוא הייטע שאן עטווא געגעססען אדער געטרונקען? (2) ביזט דוא ענטשלאָססען, פֿאן דיעועם דינעם שוואַגער חליצה צו נעהמען?

7 (a) ליצט וליצמס: וואלעט איהר אויפשטעהען! (ותעמוד היבמה לימין היבם.)

(b) ליצט: (1) וויללזט דוא דינע שוואַגערין, אום דאו יבם געבאט דער הייליגען שריפֿט צו ערפיללען, מיבם זיין? (ואם יש לו אשה: עו קאנן דאָן דיך פֿאן רעליגיאָנוועזעטצליכעם שטאנדפונקטע אוי דאו אים אללגעטיינען בעשטעהענדע פֿערבאָט דעו רבינו גרשום ניכט דאראן הינדערן. ליצט: איך ווילל זיא ניכט מיבם זיין (2) וויללזט דוא איהר דען חליצה-אקט לייזטען? ליצט: איך ווילל איהר דען חליצה-אקט לייזטען, איהר חליצה געבען. (3) וויללזט דוא וואָהר דאנד דעו חליצה-אקטעו דאראן דענקען, דורך דיעוען אקטדינע שוואַגערין פֿאן דעם אוי דער עהע מיט דינעם ברודער שטאממענדען רעליגיאָנוועזעטצליכען פֿעהרלאַט-ניוסע צו בעפֿרייען? ליצט: יא.

(c) ליצט וליצמס: וואָהרענד דוא חליצה פֿאן דינעם שוואַגער נימזט דענקע דאראן, דורך דיעוען אקט בעפֿרייט צו ווערדען. ליצמס: יא

(8) ליצט: (a) אויז פֿיר דיך אויסער דעם שטר חליצה אירגענד איין צוואנג פארהאנדען, דיעוער דינער שוואַגערין דען חליצה-אקט צו לייזטען? ליצט: איך בין ניכט געצוונגען, זאנדערן מיט פֿרייעם וויללען אונד גערן געבע איך איהר חליצה.

ליצט: (b) ווען דוא אירגענד איין געליבדע איינען שוורר, איינען באַן אדער אירגענד איינע פֿערבינדליכקייט געטהאן האוט, דיעוען חליצה-אקט צו לייזטען אדער ניכט צו לייזטען, זא וואללען וויר דיך אין דער רעליגיאָנוועזעטצליכ פֿארגעשריבענען פֿאָרם דאפֿאן בעפֿרייען.

ליצט: איך האבע אין דיעוער אנגעלעגענהייט קיין אירגענדוויא געארטעטעו געליבדע, קיינען שוורר, קיינען באַן אונד קיינע אנדערע פֿערבינדליכקייט געטהאן אדער איבערגענומען.

ליצט: (c) דיא אויז דעם געלגענטליך דער פֿער-היראטונג דינעו ברודער געשריבענען שטר

(1) קודם מנחה אומרים ג' הדיינים לב' הנוספים באולם ב"ה: נלך לבית ועד ראשי עדתינו ונקבע מקום לחליץ שם [למחר ב... בשבת הבע"ל]. .. א"ה ל... מיבמה. . . ושם יסדרו האיך ישבו (h) ויאמרו כל החמשה: בכאן אנו קובעים מקום לחלוץ למחר א"ה ל... מיבמה. . . ואח"כ יושבים מעט ומכינים עדים. (2) בבוקר יקח הרב המנעל (או ב' מנעלים) ויאמר לנ' הדיינים: „נלך למקום שקבענו [אתמול] למקום חליצה“ וישבו עם הנוספים, והעדים יעמדו סמוכים לדיינים נמשכים קי שאר העם.

3 (a) החמשה יתרהרו בתשובה, הדיינים ישמעו השאלות והתשובות וב' הנוספים לא ישאו ויתנו.

(b) השמש יקרא ליבם וליבמה.

(c) היבמה תבא תחילה ותתעטף בצעיף עד פיה, והיבם ישים כובעו סמוך לעיניו.

(d) הרב יזהיר את היבמה שלא תרוק עד שיאמר לה לרוק.

(4) ליצט וליצמס: איהר צייגען... בין... ו... בין... (1) וויס= קעט איהר, דאס דיעוע פֿרויא... בת... דיא פֿרויא דעו פֿערשטארבענען... בין... וואר? (ויאמרו הן) (2) קענטט איהר דיעוען העררן, דען יבם... בין... אלו דען ברודער דעו... בין... פֿאן איינעם פֿאטער? (ויאמרו הן) (3) עקוויטירט אין דיעועם לאנדע נאך איין ברודער דעו פֿערשטארבענען פֿאן פֿאָטערליכער זייטע, דער אַלטער אויזט אלו דער פֿאר אונזשטעהענדע ברודער? (ניין) (4) וינד שאן 92 טאגע זייט דעם טאדעוואגע דעו פֿערשטאר-בענען מאנעו דיעוער פֿרויא פֿערשטריכען? (יא). (5) האט דער פֿערשטארבענען... בין... קיינע קינדער אונד קיינע קינדעו קינדער צוריקגעלאססען?

(5) ליצט וליצמס: דער יבם האט קינדער, (ואם אין לו בנים מפרסם הרב שבדקוהו מאתמול) דאהער אויזט זיינע רעליגיאָנוועזעטצליכע גראסיאָהריגקייט קאנשטאטירט וואָהרענד דיע יבמה, וויא אונז בעריישו געזטערן בעקאנט געווארדען, דיע נאָטהיגען סמנים בעויטצט, דיא זיא אלו גדולה ערשיינען לאססען [דאוועלבע גילט פֿאן דער יבמה, דיא איין קינד האַטטע]

6 (a) ליצט וליצמס: זעטצעט אייך!
(b) ליצט: ערקלאַרע דוא מיר בעשטימטט, וואו דוא היער בעאַבזיכטיגעט? ליצט: איך בין היער-הער געקאָממען, אום מיינער שוואַגערין דען חליצה-אקט צו לייזטען.

(h) כאשר העיד הרב שו"ס המה"ג סוּבָּה קכ"ט מו"כ וחס וטען ז"ל ש"ס צומן הרב סג' וכו' זמן טריער ז"ל אחד מהנוספים, המנהג פה טירנו יע"ח סהנוספים יסזיס משמאל הדיינים ולא כמנהג סכח סג' צעל פחד יחק

סדר חליצה

הרב ליבם : העבד דיעוען שוה אויף אונד ניטס איהן אין דיינען בעווייץ (ג' טפחים) (13) ילביש את המנעל (ח).

(14) היבם מגביה בגדיו וילך ד' אמות.

(15) היבם יחזור לפני הדיונים וישען.

(16) הרב יחזיר ליבם שלא יסייע ליבמה ויאמר ליבם :

איך עראינגערע דרך אבערטאלו דאראן, דאס דוא דען געדאנקען האבעט, דיעוע דיינע שוואַגערין פרייצומאכען יעדעס, דער מיט איהר זיך פֿערבינדען ווילל אונד דורך דיעוע חליצה צו לאָוען דא פֿערבינע דונג אונד דא בעציעהונגען, דא זיא ביו יעטצט אן דרך קניפֿען : ליבמה : עבענוא דענקע דוא דאראן, דורך דיעוען חליצה-אקט פֿאם יבם פֿרייא צו ווערדען, זאָ דאס דוא נון מיט יעדעס דרך העעליך פֿערבינדען קאָננעט. האבעט איהר ביידע דען וויללען אונד דען נעדאנקען, דא דורך דיעוע חליצה צו בעווירקען ? (ויאמרו הן.)

(17) סרז ליבם : ביזט דוא אויך יעטצט נאָך ענטשלאסען, דיעוער דיינער יבמה חליצה צו געבען ?

ליבמה : ביזט דוא אויך יעטצט נאָך ענטשלאסען, פֿאָן דיעועס דיינעם יבם חליצה צו נעהמען ?

ליבם : איך פֿראגע נאָמאָלו, אב דוא איינע קונדע-בונג בונג אין בעטרעף דיעוער חליצה געטאכט

האז ? סרז : איך האבע ניכטו קונדעגעבען אונד קיין ווארט געשפראכען, דא דיעוער חליצה שאַדליך זיין קאָננעט, אונד זעלבסט, ווען איך יא עטווא געשפראכען אָדער קונדעטהאן האָטטע אין בעצוג אויף דיעוע חליצה, זאָ האבע איך יא בערייטו אללע דערארטיגע פֿיר אויפֿעהאַבען אונד ניכטיג ערקלאָרט, אונד ערקלאָרע עו הערדרוך פֿאָר דיעוען צייגען אבערטאלו פֿיר ניכטיג.

(18) דיע יבמה שטעללט זיך דעם יבם געגענאיבער, וואָהרענד ביידע פֿאָן דער זייטע דעם ב"ד צו-געוואנדט זינד.

(19) דער יבמה ווירד דער זאָטץ מאַן יבמו וגו' איבערהעצט אונד ערקלאָרט : „עו ווילל ניכט מיין יבם ערריכטען זיינעם ברודער איינען נאמען אין ישראל; ער ווילל מיך-ניכט מיבם זיין, דאָן פֿאַרגעוואגט :

מאן יבמי לתקום לאחיו שם בישראל לא אבא יבמי (ג' תיבות בנשימה אחת).

(20) סרז ליבם : האז דוא פֿערשטאנדען, וואו דיינע יבמה שפראך ; זיא ניטטט אן, דאס דוא זיא ניכט וויללוט מיבם זיין. (סרז : יא) נון זא שפראך דא וואָרטע, דאס דוא זיא ניכט נעהמען וויללסט אין דער שפראכע דער הייליגען שריפט :

לא תפצתי לקחתה

(ח) כּאשר העיד סרז סגלון סלדיק קס"ח מו"ה משה מענק ז"ל מתחילין פּה ערטי לפנות סרעטות ללד פּים סל רגל ומס ללד לחורוין צמוך חרין צעקצ סמועל,

חליצה זיך ערגעבענדע פֿערפֿליכטונג קאָננעט דעם חליצה-אקט שאַדליך זיין, בערזיעט דאָ דאָ ? (יא) ווען דאָ געוויסט האָטטעט, דאָס דאָ עו בערזיען ווירט, האָטטעט דאָ דען שטר חליצה אויגעשטעללט ? (ניין). סרז : איך ביטטע דאָהער מיר דאָ מתיר צוא זיין (מתיר לך מתיר לך מתיר לך).

סרז ליבם : (d) האז דוא אירגענד איינע קונדעבונג אין געגענווארט פֿאָן צייגען איבער דא חליצה געטהאן, אָדער האז דוא צו אירגענד איינעם מענשען אין דער וועלט געוואגט, דאס דוא דא חליצה ניכט מיט גוטעם וויללען געבעט, אָדער האז דוא עטווא געשפראַכען, וואו דא קראַפֿט דער חליצה בעאיינטראַכטיגען קאָננעט ? סרז : איך האבע קיינע קונדעבונג געמאכט איבער דא חליצה, איך האבע צו קיינעם מענשען געוואגט, דאס איך דא חליצה ניכט מיט גוטעם וויללען געבע, אונד איך האבע צו קיינעם עטווא געשפראַכען וואס דיעוער חליצה שאַדען קאָננעט.

סרז ליבם : (c) פֿיעללייכט האז דא דעננאך עטווא קונדעגעבען אָדער איין ווארט איינמאל געשפראכען, דא דיעוער חליצה שאַדען קאָננעט, אונד דא נור יעצט פֿערגעסען ; דארום ערקלאָרע פֿאָר דיעוען צייגען אללע דערארטיגען אייסערונגען פֿיר ניכטיג.

סרז : איהר צייגען . . . בן . . . אונד . . . בן . . . איך ער-קלאָרע פֿאָר איך פֿיר ניכטיג אללע קונדעבונגען, אונטיטטעלכארע אונד מיטטעלכארע אונד זאלכע קונדע-בונגען, דא זיך אוינאך זא פֿיעלען אונד ענטפֿערנטען קונדע-געבונגען ערגעבען ; עבענוא זאללע האנדלונגען, דא איך געטהאן האָטטע אין בעטרעף דיעוער חליצה, אונד זאללע אייסערונגען, דא איך געטהאן, דא ווען זיא בעשטעהען בליעבען, דיעוע חליצה אויפֿעהעבען אָדער בעאיינטראַכטיגען קאָננעט, ניכטיג זיין. אונד זא בעצייגע איך פֿאן מיר, דאס איך ניכטו קונדעגעבען האָבע, וואדורך דיעוע חליצה אונגילטיג ווערדען קאָננעט, אונד ערקלאָרע איך פֿיר פֿאלש יעדען אונד אללע צייגען, דא עטווא אויזוואגען זאללעטען דאס איך עטווא קונדעטהאן אָדער עטווא געשפראַכען האבע, וואדורך דיעוע חליצה אויפֿעהאַבען אָדער אין איהרער ווירקונג געשוואַכט ווערדען קאָננעט.

(9) סרז ליבמה : וויללוט דוא גוטווילליג אונד איז פֿרייעם ענטשלוסע דא חליצה נעהמען ? (סרזמה : יא)

(10) הרב מוציא את המנעל והדיונים רואים שהוא נקי. סרז ליבם : בעוועגעזט דא ביים געהען צוערוט דען רעכטען פֿום ?

ליבמה : פֿעריכטעזט דא געוואָהנליכע ארבייטען מיט דער רעכטען אָדער מיט דער לינקען האנד ?

(11) דער שמש וואשט דען פֿום דעו יבם מיט ווארטעם וואססער אונד היילט דען געוואַשענען פֿום

אין איין טוך, דער יבם זעטצט זיך נעבען דא דיינים, וועלכע פֿעזשטעללען מיססען, דאס רגל אונד מנעל נקיים זינד.

(12) דער מנעל ווירד צור ערדע געווארפען ויאמר

הוטען (אל הדיינים והנוספים שיראו הרוק יוצא מפיה עד שיגיע לפני היבם לארץ) נון לאססע דען שפייכעל אין דעו יבם אונד אונזערער געגענווארט צור ערדע פאללען.

(27) סרז ליצמס : שפריך מיר דיא וואָרטע נאָך :

ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל בית חלוץ הנעל (והדיינים וכל העומדים עונים: חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל)

(28) געבען זיא מיר דיעוען שוה צום געשענק (ויגביהנו ג' טפחים ויאמר : אני זוכה בו בשביל אחר).

(הרב קודע את כתובתה)

29 סרז והדיינים: וויר ערקלאָרען איהנען היערדורך, דאס נון איהרער עהעליכען פֿערבינדונג מיט יעדעם

אנדערן מיט אויזנאהמע איינעו כהן קיין הינדערניו ענטגעגענשטעהט.

(30) סג' דיינס והנוספים לומר: יהי רצון שלא

תבאנה עוד בנות ישראל לא לידי חליצה ולא לידי יבום.

(31) כשיעמדו יאמר הרב : ברוך אשר קדשנו במצותיו וחקיו של אברהם אבינו.

(21) ליצס .. טריטט מיט דיינעם פֿוסע פֿעזט אויף דיא ערדע, דאָך ניכט צו זעהר פֿעזט, דאמיט דיא יבמה דיינען פֿום העבען קאָננע.

(22) איך ערינערע אייך נאָכמאלו, דען געדאנקען צו האבען, דאס דיא יבמה דורך דיעוען חליצה-

אקט פֿרייא ווערדע.

(23) (1) ירחק היבם עקבו בארץ וישען על הרף.

(2) היבמה זאלל זיך צור ערדע נייגען, אבער ניכט אויף דען קניען זיטצען.

(3) ויזהיר הרב את ג' הדיינים וב' הנוספים שיראו גוף חליצת המנעל.

(24) סרז ליצמס : לאָזע מיט דיינער רעכטען האנד דיא ריעמען, צוערוט דאָ, וואָ זיא געשלונגען, דאנן

ווא זיא געקניפֿט זינד, דאָנן נימס דיא ריעמען גאנץ אב פֿאָם פֿוסע אונד פֿאָם שוהע, דאָנן לאָזע דיא שלינגען אויזאיינאנדער, בייא דער אונטערן בעגינגענד א. צ. אללעו מיט דער רעכטען האַנד.

(25) סרז ליצמס: פֿאססע דען פֿום מיט דער לינקען האנד אָן אונד העבע איהן פֿאָן דער ערדע.—

פֿאססע מיט דער רעכטען האנד דען שוה אָן אונד ציהע איהן דעם יבם אב אונד ווירף דען שוה צור ערדע.— נימס דען שוה אויף אונד ווירף איהן ווייטער הין.

(26) סרז ליצמס : זאמטעלע שפייכל אָהנע אויפֿצו-

שאלות ותשובות

סימן א

3"ס יוס ה' וירא חל"ן לפק"ק צעלטיטש יע"א.

ישאן הרים שלום, לנופך ספיר ויהלום, אתובי וידידי מנוער חברי ואיש בריתי ה"ה הרב וכו' כקש"ת מוהר"ר מרדכי נ"י הורוויץ הלוי אב"ד דק"ק פפד"ם יע"א —

אחד"ש הדי"ג אקוה כי עוד יעלה שמי וזכרי בזכרוננו הטוב, מעת אשר למדנו יחד בק"ק אוהעלי יע"א וגם אח"כ נועדנו יחד איוה פעמים ובאחרונה בעיר פעסט בשנת תרכ"ט בעת הקאנגרעס — וזכרנו כי הדי"ג עסק אז בחיבור קונטרס אודות מחצב יהודי אונגארען מארץ כוור (אשר אחריו דרכו רבים בשביל זה ואולי גנוב הוא אתם מאתו) כתבתי זה לחדש זכרוננו בלבו הטהור אבל גם בלעדי זאת לא אפון כי אם מדכרי ליה דכיר, ויכירני לטובה. . . . ואציע קו לפני הדי"ג לפי מה דאמרי' בסנהדרין נ"ה ע"ב כיון דמוידה היא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלה — יעו"ש, וכבר דמו המג"א ס' ש"מ"ג ס"ק ד' על גמ' זו — ומעתה האיך אפשר לוטר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו — כיון דתקלה איכא אלא דרחמנא חס עליה ופשיטא דלא חס עליה אלא לענין עונשין אבל לא לענין שלא להפרישו — ואמנם בגמ' לא קשה דאיכ"ל דמאן דס"ל אין ב"ד מצווין להפרישו ס"ל דליכא תקלה ואפשיט הך בעי' — אבל לרמב"ם דפסק דלא אפשיטא האיבעי' ופסק דאין ב"ד מצווין להפרישו — קשה — וכן קשה גמ' זו עם הא דאמרי' פתוי קטנה אונס הוא ודו"ק — ועיינתי הרבה ולא מצאתי יישוב נכון לזה ואין ה"ג כעת להאריך לפני הדי"ג בכל המסתעף והנני חותם בכל חותמי ברנות ודשה"ג מוקירו ומתוקר בכבודו.

הק' אשר במוהר"ר א"צ ז"ל גראסבערג נקרא נקראתי אשר עסלאר.

תשובה

3"ס ט"ז כסליו תר"ן לפ"ק ונקניט ט"ג מוין יע"א.

שלום וברכה לכבוד ידיד נפשי מחמד ימי נעורי ה"ה הרב הג' החריף העצום בקי בחדרי תורה עוקר הרים צדיק נשגב כקש"ת מה"ו אשר עסלאר גראסבערג נ"י אב"ד דק"ק בעלעניעש יע"א.

מאוד שמחתי בדבריו היקרים ורק נפלאתו באמרו לי העוד ידעתי את שמו, הנה, ידיד נפשי, לא לאלה נהן לנו השי' בטובו את כח השכחה לשכח ברית אהבת וידידות נעורינו. ואני הרבה שכחתי מימי שכחתי והסרתי מלבי כעס וחמה שכחתי שנאה וקנאה אבל אור פני אוהבי ואהובי יוהירו לנגד עיני ככוכבים ובפרט זכרון פני מעלת ידידי נ"י לא מש מתוך לבי ונפשי ויאיר לפני תמיד לא יכבה. הרבה שמעתי מחלמידים ואורחים נכבדים הבאים אלי מארץ מולדתי לספר

בשבחו של ה"ג נ"י וגם דבריו הנחמדים הראו לי כי כחו אז כחו עתה ועלה מעלה מעלה על במתי התורה הקדושה והיראה הטהורה ואני רגעי ועתותי נתונים המה בידי עבודתי יום יום בעניני הקהלה ולימודי השיעורים תמידים כסדרן על כן אלכה נא אל דברי תורה שכתב לי ה"ג נ"י שצדיכין הרחבת הביאור ועיון גדול.

קושייתו מהא דסנהדרין כיון דמוידה היא תקלה נמי איכא וכו' באמת עצומה היא מאד ובשלמא בבבא תנינא בהא דאמר רבא ת"ש בן ט' שנים ויום אחד וכו' ואמרו כיון דמוידה היא תקלה נמי איכא וכו' יש לומר שאמרו לרבא לשיטתו דקאמר ביבמות קי"ד ע"ב ת"ש שני אחין וכו' דנראה דסבר ב"ד מצווין להפרישו אבל בהא דא"ר יוסף ת"ש קטנה בת ג' שנים וכו' מאי איכא למימר ואי לא אמרו אלא למ"ד מצווין להפרישו בודאי לא היו שחקי מזה. ולפי ענ"ד נגד קושי' כו אין ללחום במלחמתו של פלפול ואין כאן רק מקום אחד לנוס שמה והוא עומק הבנת הטעם דמצווין או אין מצווין להפרישו והסבר מה שאמרו כיון דהוידה תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלה —

הנה מקור לשון ב"ד מצווין או אין מצווין להפרישו אולי הוא נובע ממתניתין וברייתות כמו בגיטין נ"ה ע"א ואלו חרשת לא אכלה מ"ט גיורה שמא יאכיל חרש בחרשת ופריך ולאכל קטן אוכל נבילות הוא וכו' פירוש שאין ב"ד מצווין לעשות תקנה להפרישם מאיסור כמו דגורין בגדולים דאסרינן משום גיורה וכן ביבמות קי"ד ע"א בן חבר שרגיל לילך לאבן אמו ע"ה אין חוששין שמא יאכילנו וכו' יעוד שם בן כהן חבר וכו' אין חוששין שמא יאכילנו וכו' וזוה הוכיחו שאין ב"ד מצווין להפרישו דהיינו ג"כ לעשות תקנה כדי להפרישן ולפי זה צריך להבין האיך פשטו שם ביבמות מהנך דבן חבר ובן כהן דאין מצווין להפרישו אם רואים שאוכל נבלות או עשה איסור בידים מהך דהא יש לוטר דשאני התם דלא עשו גיורה שמא יאכילנו דהיינו שלא אסרו לו ספק או לא אסרו חרשת בתרומה משום גיורת חרש בחרשת דהיינו שלא אסרו קטן דבר המותר לו משום גיורה שיבא לדבר אסור משאיכא אם עושה בוודאי איסור מצווין להפרישו.

אלא דיש לוטר רכל טעם גיורה אדרבה שייך בקטן עוד יותר מבגדול וכלי ספק בקטנים יש לעשות גדרים יותר מבגדולים דהרי בכמה דברים לא גורו משום דכהנים וריוס הם וגדולים בוודאי וריוס הם יותר מקטנים ואם כן אם היינו מצווין להפרישו מדבר איסור בוודאי היינו מצווין לעשות גביה גדר וגיורה כמו או עוד יותר מבגדולים ואם כן שפיר דייקן

נוכל ללחום נגד השגנות לא אצל אחרים ולא גביה דידיה ולא שייך שלא יזיק ולא הוי רעה שנהי צריכין לבערו משא"כ בקטן בשלמא למעמים הראשונים משום כפרה ומשום למען ישמעו אין חילוק בין גדול בשוגג וקטן בטויד אבל למעמים האחרונים שהעונש הוא שייטיב את דרכו ושלא יזיק לעולם אמאי לא יענש הקטן שעשה בטויד ואדרבה בקטנותו יעשה העונש רושם גדול ואם לא יענש לא יסיר מאולתו ובוה מדויק מאוד לשון הגמ' אטו בן סורר ומורה על חטאו נהרג על שם סופו נהרג וכיון שעל סופו נהרג אפילו קטן נמי וכו' פירוש דהא גבי סורר ומורה לא שייכי הטעמים האחרים שהרי עדיין לא חטא כל כך ולא נשאר רק הטעם כדי שלא יחטא להבא וזה שייך גם גבי קטן ומשני שהוא גזירת הכתוב. וגם הטעם שמיעטה תורה מלאיש בן את הקטן מובן היטב דכיון דבן סורר ומורה ענשו מיתה ובמיתה ליכא הטעם שיחזור לתמו ולא הוי כי אם ובערת הרע מקרבך וכיון שהוא קטן לא הוי רע ולא ימות —

היוצא לנו מזה דבכרבים שאין עונשם מיתה יש לוטר דכונת העונש הוא גם כדי שייטיב את דרכו ואם כן קשה אמאי אין עונשין את הקטן במלקות אף שאין צריך כפרה והטעמים אחרים נמי לא שייכי מ"מ הא בודאי על ידי עונש יטיב את דרכו להבא ויענש על שם סופו כמו גבי בן סורר ומורה אי לאו דגלי קרא ואי לאו עונשו מיתה כדאמרן. אבל באמת לא קשה כלל דבכל המצות כיון שידע הקטן שאינו בכלל מצות ליכא למהש שיחטא גם בגדלותו וסורר ומורה שאני דאף שאינו בכלל מצות הא ידוע לכל מבין טבע האדם שמי שהרגיל בקטנותו לסרב ולעשות הכל למרות הוה אבותיו גם כי יגדיל לא יסור ממנו הלכך שייך גביה על שם סופו גם אם קטן הוא ואי לאו עונשו מיתה דהיינו כדאמרן ואי לאו גלי קרא הוי אמינא דחייב משא"כ בכל העבירות שבתורה שלא נגעו בטבע האדם כמו אכילת טרפות ונבלות שהרי תאותו הוא רק לאכול ועכשיו אוכל נבלות שאינו בכלל מצות ובגדלותו יאכל בשר כשר (ואינו דומה לסורר ומורה דהא לא יהי' לו בשום אופן מותר לסרב באבותיו) ומכ"ש באיסורים אחרים כמו לאכול ביום הכיפורים דודאי לא שייך לוטר דירגיל עצמו לאכול דהא בלאו הכי קאכל כל ימי שתא הילכך אינו נענש ולא שייך לחוש על שם סופו — ומעתה לא יקשה מודין שבועה ומרב הונא דודאי הוא דומה לגמרי לבן סורר ומורה דאף שאינו בכלל מצות מכל מקום הא ירגיל את עצמו לשקר ולשבע בודון ולעבור בכל יחל ועדיף מבן סורר ומורה דאין עונשו מיתה הילכך שייך שפיר גביה שנענש על שם סופו כדי שלא יחזור בודון שבועה ושפיר יכול רב הונא למימר דאפילו מלקי נמי לקי — וכן במשכב זכר ובמכה איש ה"א דחייב מטעם זה ואיצטרך למעט מאיש ולא קטן. ומעמא דקרא דמיעטו משום שעונשו מיתה כמו שאמרנו —

ועתה נחוי הא דתקלה דכמתניתין סנהדרין נ"ד ע"א

מאותן הברייתות כמובן אלא שנקטו האמוראים אותו הלשון שנתיסד על הנך דיני התנאים דהיינו שביד אין מצווין לעשות תקנה להפרישו ולמאן דס"ל ב"ד מצווין להפרישו באמת יש להסביר דבגדולים שבני דעת ובני עונשין הם ע"י ההתראה ופחד העונש יפרשו משא"כ בקטנים שאינם בני דעת ואין להם עונש ב"ד מצווין להחזיר הגדולים על הקטנים להפרישן מאיסור.

אמנם מצאנו ראינו שיש דברים שאמרו דיש עונש לקטן מקרא ומסברא מקרא הא דאיתא בנדה מ"ו ע"ב שהשהה הכתוב הקטן כגדול לודון שבועה ובל יחל ולרב הונא שם ע"א אפילו לוקה ומסברא הא דאיתא בסנהדרין ס"ח ע"ב ריש פ' בן סורר ומורה קטן מנלן דפטור ופריך מנלן דקתני טעמא שלא בא לכלל מצות ותו היכא אשכחן דענש הכתוב דהכא לבעי קרא למפטריה ומשני אטו בן סורר ומורה על חטאו נהרג על שם סופו נהרג וכיון שעל סופו נהרג אפילו קטן נמי וכו'. והרי שטן הסברא היינו אומרים שבן סורר ומורה ינהג אפילו קטן אף שלא בא לכלל מצות עדיין אלא גזירת הכתוב הוא כדמשני שם מלאיש בן דדוקא גדול. וכן סנהדרין נ"ד ע"א זכר מנ"ל דת"ר איש פרט לקטן אשר ישכב את זכר וכו' שהקשה הר"ן שם למה לי קרא למעט קטן מעונש וכן במכילתא הביאה רש"י משפטים כ"א י"ב ומכה איש שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יהא חייב ת"ל ואיש כי יכה ולא קטן שהכה זכבר הקשה המורה דהאיך ה"א שיענש הקטן וכל הפלפולים לא יועילו להכחיש שבדברים האלה על כרחך יש סברה שחייב הקטן דאל"כ לא היו צריכין קרא למעט אותו מעונש.

ולחבין את זאת אין אנו צריכין כי אם להסביר מהות העונש על פי התורה. כי הנה העונש הוא משונה בתכליתו: תכלית הכללי הוא הכפרה שיכפר העונש על החוטא (וידוע מה שכתב המהרש"א ו"ל בזה אין עונשין מן הדיון) ועוד נתנה התורה כמה פעמים תכלית למען ישמעו וייראו דהיינו שעל ידי העונש החוטא יחדלו אחרים מחטא והשלישי הוא שלא יהא החוטא מזיק לעולם כמו שנאמר ובערת הרע מקרבך והרביעי שהחוטא ישוב לתומתו ולא יחטא עוד [ויש עוד תכלית חמישי והוא שהעונש יהיה תשלומין כמו עין תחת עין והשבת גוילה אבל מאלה לא נדבר פה כי עיקר תכלית הוה הוא בנזקי טמון ודומיהם]. ואם נחפשה ונחקרה בכונת התורה נראה כי שנים האחרונים דהיינו שלא יזיק לעולם ושהחוטא ישוב ויטיב את דרכו פעמים מתנגדים זה לזה. כי על ידי עונש מיתה נבער את הרע מקרבנו אבל להחוטא לא יהיה היכולת להטיב את דרכו. והנה בשוגג לא שייך שום אחד מהטעמים וכיון שקטן דומה לשוגג שאין לו דעת צלולה לכאורה לא שייך עונש גביה ואם כן קשה להבין הא דודין שבועה והא דרב הונא דלוקה והס"ד בבן סורר ומורה.

אמנם באמת גדול ההפרש בין שוגג לגדול ומזיד לקטן דבשוגג באמת לא שייך אף אחד מהטעמים הנ"ל דלא צריך כפרה ועל ידי עונש לא

שאלות ותשובות

וכמו שאינו דומה דין זה לכל איסורים שבתורה לענין שנקרא תקלה ואמרה התורה לסקל את הכהמה כן אינו דומה לשאר איסורים לענין כ"ד מצווין להפריש הקטן. ורק שלש אלה שור המועד ובהמה שבא עליה אדם וע"ז צוה הכתוב לאברן מן העולם שנעשה ע"י תקלה ובאמת גם גבי ע"ז מן הדין שישרפו הע"ז שעבדה קטן אלא משום שעבודת קטן לאו כלום הוא משא"כ בבת ג' שנים ויום אחד ובן ט' שנים ויום א' שביאתן ביאה תסקל הכהמה דכמו שור תם שהרג את הקטן כן השור הזה שעל ידו תמות נפש הקטן שהרי גם בשור תם שיצא בעליו נקי אף שנענש בעליו ממילא בטמונו ע"י מיתת השור מ"ט עיקר העונש משום התקלה הביאה ע"י.

אלא דלפי זה יקשה קושית הג' נ"י מהא דאמרינן פתוי קטנה אונס הוא ביתר שאת ויתר עוודה על כל פנים תאמר לבעלה לסברת הג"מ כיון דמוידה היא והא דרחמנא חס עליה לא שייך אלא אעונש מיתה כאשר בררנו אבל אמאי לא אסורה לבעלה כדי שלא תחטא להבא בגדלותה אמנם לענ"ד מה שהקשה הג' נ"י בזה אינה קושי' אין זה כי אם ראייה להרמב"ם שכתב פ"ג מה' איסורי ביאה ה' כי הבא על הקטנה אשת הגדול אם קדשה אביה הרי זה בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על בעלה והראב"ד השיג עליו וה"ה כתב שבקש מקור דין זה ולא מצא ואם כן מציאה גדולה מצאנו דאיתא בהדיא דמוידה היא ותקלה איכא אלא דרחמנא חס עליה וזה דוקא לענין עונש מיתה כאשר בררנו אבל לבעלה נאסרה והתוס' כתובות דף ט' שפסקו כהך גמ' ביבמות ל"ג ע"ב ודף ס"א ע"ב דפיתוי קטנה אונס הוא יכולין לומר דדעת קטנה אינה צלולה כל כך שאם פתה אותה גדול שתהא יכולה לכבש את יצרה אבל גבי בהמה לא שייך פיתוי ושפיר אמרו דמוידה היא אבל הרמב"ם נקט כפשטא דגמרא בסנהדרין דלעולם מוידה היא — ותקלה היא לה ולהא דתקלה נמי איכא יש עוד ראייה מהא דתקנו רבנן קידושין ונשואין שלא ינהגו בה מנהג הפקר ביבמות ק"ג ע"ב וזה אליבא דכ"ע ולא הקשו מזה להא דאין מצווין להפרישו ודי בזה לחכם גדול כמותו ועתה באתי להוסיף לכבוד הג' נ"י משלי עוד איזה דברים להראות עד כמה מכוונים דברי חז"ל וכמה קושיית מתיישבות על פי דברי התורה הקדושה.

ביבמות ה' ע"א איתא ראשו מה ת"ל לפי שנאמר תעד יעבור על ראשו שומע אני אף נזיר מצורע כן ת"ל ראשו איכא למפרך מה לנזיר מצורע שכן ישנו בשאלה דאי לא תימא הכי הא דקו"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ליגמר מנזיר אלא מנזיר מ"ט לא גמרינן דאיכא למפרך שכן ישנו בשאלה הג' וכו'.

וכרמב"ם פ"ו מה' נזירות ה' ט"ו כתב נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות ה"ו מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מצות עשה שנאמר במצורע וגלח את כל שערו וגו' והלא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על ל"ת ועשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו וכו' ולמה דחה של תגלחת הנגע לנזירות

איתא אם אדם חטא בהמה מה חטאת אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל ופירש"י תקלה מכשול עון וכוונתו טבואר דבבהמה לא שייך עון ולא שייך עונש לכל המעטים שכתבנו רק מטעם ובערת הרע מקרבך דהיינו שלא יויק עוד ומטעם זה נסקל שור המועד ובעין זה טעם מצוה לאבר את ע"ז כדי שלא יכשלו בה רבים וכבר הקשה הגאון מהו נתן מאס ו"ל בספרו בנין שלמה על סנהדרין מ"ש שלא אסרה התורה כל דבר שנעשה בו איסור כגון שנתכשל בשבת בהנאה והרי גם שם באת לאדם תקלה על ידו אבל לפי דברנו אתי שפיר הודאי גבי בהמה ודברים אחרים לא שייך עונש כי אם מטעם כדי שלא יכשלו עוד אחרים על ידו להבא וזה כוונת ובערת הרע מקרבך וזה לא שייך רק אם אותו האיסור שנעשה על ידו דבר זה עוד יעשה וזה כיון שנתכשל הרי מה שעבר עבר ורק בשור המועד שאפשר שיויק עוד ובע"ז שאפשר שילכו עוד אחרים אחריו וכן בשור הנרבע. ועוד יש לחלק הבכל איסורין שבתורה רק האדם גרם החטא והדבר שנתכשל לא גרם ולא עשה מאוזה משא"כ בבהמה שבא עליה או שהביאה על אדם גם היא היתה גורמת רק שאינה בת דעה ובת עון ועכ"פ יש לומר שנעשה תקלה על ידה אבל בדברים אחרים לא על ידיהם אלא עמם נעשה דבר. ועוד יש לחלק דבעברות דעלמא הדברים לא יצאו מגדרם כמו המבשל בשבת דהא הבשר לא נברא אלא לבישול ולא נקרא תקלה רק מה שעשה האדם משא"כ בע"ז ובבהמה שבא עליה אדם נעשה עמהם דבר שלא בגדר תכליתם על כן נקרא תקלה באה על ידם וכל החילוקים האלה כאחד טובים שלא תסקל הכהמה ולא תשרף הע"ז כי אם נעשה תקלה על ידן ועוד יש לחוש להבא כמו גבי שור המועד. — ואולי לזה כיון רש"י באמרו תקלה מכשול עון שנאמר ביחזקאל סימן י"ד פסוק ג' האנשים האלה העלו גילוליהם על לבם ומכשול עונם נתנו נוכח פניהם וכו' ע"ש בפסוקים הנמשכים. וכמו שהוזהרה התורה ולפני עור לא תתן מכשול כך אמרה להסיר המכשול ולתת המכשול אסור אפילו לשונג אבל להסיר המכשול לא אמרה רק אם היה המכשול במויד וזה מכשול עון שפירש"י ו"ל ושפיר בעי רב המנונא דודאי בשונג לא שייך תקלה ולא נאמר בו להסיר המכשול ומעתה מוכן הדבר דהמקשן ס"ל דקטן במויד הו' בשונג בגדול אבל באמת אף למ"ד שבי"ד אין מצווין להפרישו הוא רק בכל איסורין שבתורה שאין בהם לחוש על שם סופו והתקלה הוא רק על ידי אדם וקטן שאינו בכלל מצות ליכא תקלה כלל משא"כ באיסור הנורא הוה אדרבה בקטן כ"ש דיענש על שם סופו שלא יחזור ויחטא ואדרבה מן הדין שיענש כמו שאמרנו אלא משום שעונש עבירה היא מיתה התורה חס עליו וזה מונח התרצן כיון דמויד הוא תקלה נמי איכא אלא רחמנא חס עליו עליה ידידה הוא דחס אבהמה לא חס. ומה אם נקרא תקלה על ידה כשבא עליה גדול שיש לו כח לכבוש את יצרו מכ"ש אם בא עליה קטן —

בפירושו וגלח את כל שערו ובתגלחת שניה כתיב יגלח וכו' ועוד כתב בפירושו וימי חלוטו אין עולין לו והיינו קודם תגלחת ראשונה ושפיר כתב סברתי הנחמדה לפרש הקרא כאשר אמרנו.

ואמרתי לכתוב כאלה רבות אבל מכתבי כבר הגדיל על כל השיעורים והלילה כמעט חלף והלך לו והנני חותם בלב מלא אחוה ואהבת נעורים.

ידידו הדי"ש תמיד מרדכי הלוי חופק"ק הנ"ל יע"א

סימן ב'

שלום לכבוד ידודי היקר נ"י!

מתוך מה שאמרתי לפרש דברי רבותינו ו"ל מהבנת מקראי קודש (ע"י בסימן א') אכתב פה איזה דברים שהם לעיד אינם רחוקים מן הדרך שהלכו חכמינו ו"ל בפירושו הפסוקים להלכה.

ה) על המשנה כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ד"א אימר לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירה אומר תמיל בצונן א"ר יהושע לא והו חמץ שמוהדין עליו בכל יראה ובכל ימצא וכו' איתא בירושלמי בזה הלשון: "הלש עיסה ביו"ט מפריש חלתה ביו"ט לשה מערב י"ט ושכח להפריש חלתה אסור לטלטלה וכו' א"ר"ש אחוי דרב ברכיה תיפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא בסוף וכו' מתניתא ביי"ט של פסח הא בעצרת ובחג מותר רבי יוסה בי רבי בון רב הונא בשם רבי אחא אפילו בעצרת ובחג אסור על שם כל מלאכה לא יעשה בהם". והנה הא דאמר מתניתא ביי"ט של פסח לכאורה בודאי אין לו פירוש אם קאי אמתניתין דפשיטא דלא איירי רק בפסח כמובן ועוד מהו דקאמר רבי יוסי אפילו בעצרת ובחג נמי אסור ומפורשי הירושלמי כתבו דקאי אברייתא שאמרו דבעיסה טמאה אינו מפריש חלתה אלא בסוף. וכן משמע מירושלמי ריש ביצה דהתם לא קאי אמתניתין אלא הביא ברייתא הנ"ל ואמרו עליה אות באות הך דמתניתא ביי"ט של פסח וכו'. — ועוד יש להבין שהביא הירושלמי בשני מקומות האלה אפי' בעצרת ובחג נמי אסור על שם כל מלאכה לא יעשה בהם וקשה הרי פסוק כל מלאכה לא יעשה בהם לא נכתב אלא דוקא בפסח וגבי עצרת וחג נאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו ואם כן צריך עיון שהירושלמי באותו ענין שיליף דלאו דוקא בפסח אלא אפילו בחג ועצרת נמי אסור נקט קרא דפסח הא מקרא דפסח ליכא להוכיח. ודוחק לומר שלא דק לחלק ולהביא הפסוק הנכון דהא הכא בודאי דק דקאי אמ"ד המחלק בין פסח לחג ועצרת. —

אמנם אם נדייק שפיר נראה שלשון הירושלמי מדויק מאד ומזוקק שבעתים. דידוע מה שהקדים הרמב"ם בה' י"ט לפרש דכל מלאכת עבודה לא תעשו קאי אמלאכות שאינן לצורך אוכל נפש וכל מלאכה לא תעשו קאי אכל מלאכות והלכך כתבה התורה בשבת ויה"כ כל מלאכה וגבי ימים טובים כל מלאכת עבודה והרמב"ן על התורה פרשת אמור דבר

מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו והרי אין קדוש בהן ובטל העשה מעליו ולא נשאר אלא הל"ת שהוא תער לא יעבור על ראשו ולפיכך בא עשה של תגלחת ודחה אותו ע"כ. וכתב עליו הראב"ד אני שונה בראש יבמות משום דהוי ליה לאו ועשה שישנו בשאלה והיינו דקולי — והרבה מהגאונים יגעו למצא פשר דבר האיך כתב הרמב"ם נגד הגמ' וחמי הגאון ו"ל בספרו הנפלא ערוך לנר על מס' יבמות כתב תירוץ מלא חריפות מימי חרפו ולענ"ד נראה דבר פשוט.

דהנה התורה כתבה במצורע י"ד ח' וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר וטהר ויבא אל המתנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו וכו' ולכאורה קשה אמאי סתם הכתוב בתגלחת הראשונה וגלח את כל שערו ובתגלחת שניה סתם ופרט וגלח את כל שערו אחר ראשו וכו' דאדרבה אפכא מסתברא לפרט בפעם הראשונה ולסתם בשניה. אלא יש לומר דהא באמת ראשו מה ת"ל ואמרו בכרייתא לפי שנאמר תער לא יעבר על ראשו שומע אני אף נזיר מצורע כן ת"ל ראשו דדחי ולפי זה גבי תגלחת ראשונה ששייך סברת הרמב"ם דהרי טמא גמור הוא ואינו קדוש ולא הוי רק הל"ת דתער לא יעבר על ראשו לא צריך קרא דדחי דכלל גדול הוא בתורה דעשה דוחה ל"ת ולא צריך ראשו מה שאין כן בתגלחת שנייה שכבר אמרה התורה לאחר תגלחת ראשונה ורחץ במים וטהר וטהר ויבא אל המתנה ואף שישב מחוץ לאהלו שבעת ימים מ"מ טהור קראו רחמנא וממילא הוי בקדוש יהיה גדל פרע והוי עשה ול"ת והיא דאינו דוחה על כן כתבה התורה בתגלחת שניה את ראשו וכו'. אלא דלכאורה יש להשיב כיון שאמרה התורה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים לא הוי טהור לגמרי לענין קדושת נזיר. אבל זה אינו דקום וראה ברמב"ם פ"א מה' טמאת צרעת ה"ד שכתב תגלחת המצורע וטבולתו והזיתו אין מעכבין וה"ה גרם אין מעכבין זו את זו והמשנה למלך כתב ע"י בסי' בית יעקב ואני את פי המשנה למלך שמרתי ועיינתי בסי' העצום הזה וראיתי שכתב באריכות מה שכתב הג' בעל תוס' יו"ט על המשנה שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע וכו' וכתב ותגלחתן מצוה היינו שאינה מעכבת ולפי זה הגורסא שהיתה בכתב יד לפני הראב"ד העיקר שתגלחת המצורע אינה מעכבת את הטהרה ומובן מעצמו שהיא תגלחת השניה ואם כן אפשר שטבל והוא טהור לכל דבר קודם שבא לתגלחת השנייה ואם נזיר הוא הרי הוא קדש גמור וממילא נפלה סברת הרמב"ם וצריך לראשו.

מעתה לא קשה כלל דהרי בגמ' הנ"ל אולו אתגלחת שנייה דהא ראשו מה ת"ל עלה קאי הלכך לא יכול לתרץ כסברת הרמב"ם ומשני משום דישנו בשאלה אבל הרמב"ם כמובן מעצמו לא קאי אלא אתגלחת ראשונה דהא בשנייה לדידיה בודאי טהור גמור הוא שהתגלחת אינה מעכבת וגם אמר

שאלות ותשובות

עבודה לא נדע אלא על ידי הק' פסוק דגבי פסח דכל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש וכו' הלכך לא הותר גם ב"ט אחרים רק אם יש צורך עכשיו — ואולי יש לדייק דרישא דמתניתין דאמרה כיצד מפרשין חלה בטומאה ב"ט ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה בכונה נקטה ב"ט דקאי אכל ימים טובים כהך תוספתא בירושלמי ורבי נקט לה כמו שנשנית ולא אמר ב"ט של פסח אלא שסדרה פה בפסחים משום שאר תנאי דפליגי עליה ודו"ק. —

ודע שכפרשת ראה (ט"ז ח') כתוב עזרת לדי' אלקיך לא תעשה מלאכה והתם נמי אצטח קאי דכתיב ששת ימים האכל מצות וביום השביעי עזרת וכו'. ואם כן לא קשה אכלליה דהרמב"ם והרמב"ן וכאשר כתבתי אולי יש לומר דמאן דמחלק בירושלמי הנ"ל בין פסח ל"ט אחרים היה מוסד את דעתו על הפסוק הוה אף דלא נכתב אלא אשביעי של פסח, אמנם יש לומר כיון דנחלקו בפירוש עזרת אם הוא עזר ממלאכה או מלשון נעצרה נא אותך לאידך מ"ד הכתוב עצמו מפרש דבריו עזרת לדי' אלקיך דהיינו לא תעשה מלאכה על כן לא נחתה התורה לפרש איזה מלאכה דהיינו מלאכת עבודה דהא שם בענין גם מ"ט ראשון של פסח לא כתבה כלל מאיסור מלאכה וכן גבי שבעה שבעות ועשית חג שבעות וחג הסוכות תעשה לך שבעת ימים האריכה התורה ולא כתבה כלל מאיסור מלאכה, וע"כ צורך לומר שסמכה עצמה על מה שאסרה כבר במקום אחר מלאכת עבודה גבי ימים טובים —

ויש בזה להסביר הא דפרק כיסוי הדרם דף פ"ד ע"ב דרש רב עינא וכו' השוחט לחולה בשבת חייב לכסות ופירש"י ו"ל דכיון דנתנה שבת לדחות אצל שחיטה זו נדחת לכל מצותה של שחיטה זו ע"ש, ורבה פליגי עליה ואמר אשתומא קאמר ובאמת קשה להבין גם בלא קושי רבה שם האיך ס"ד דלדחי כיסוי הדרם הא אין בה צורך לחולה דהרי הבשר מותר גם אם לא יכסה. אמנם יש לומר דהנה ה"טו בא"ח ס"ו תצ"ח ס"ק י"ב האריך בענין עשה דוחה ל"ת גבי כסוי ע"ש בדבריו וכתב כדבריו התו' דרבא לא ס"ל ד"ט הוי עשה ולא תעשה אבל מאן דס"ל דהוי עשה ול"ת אינו דוחה כיסוי י"ט והשתא יש לומר דרב עינא אמתניתין שם קאי דקתני כיו' אין שוחטין וכו' אבל חיה שיחטין ומכסין וקשה הרי י"ט עשה ול"ת הוא וכסוי לא הוי צורך אוכל נפש דהרי הבשר מותר גם אם לא יכסה אלא על כרחך צ"ל משום דהותרה השחיטה הותרה הכסוי עמה ואם כן גם בשוחט לחולה בשבת דגם כן הותרה הותר הכסוי עמו. אבל זה דוקא אם האוכל נפש הותר אבל אם לא נאסר כלל לא שייך דהותר הכסוי עמו אלא ודאי כדאמרין דהכל תלוי בהא דפסח דנאמרו כל המלאכות בלא תעשה מלאכה והותרו באך אשר יאכל לכל נפש כמובן. ורבה שם דפליגי עליה או דס"ל ד"ט לא הוי עשה ול"ת או וזה העיקר לדונא דהוי

מוה באריכות. וכבר האריכו בזה מפרשי הרמב"ם ואחרים ואנן לא נגיע פה רק במה שנחויץ לעניננו. דלכאורה שפיר הקשו על הרמב"ם דהא גבי פסח כתיב פרשת בא וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם וכו', אבל מבורר דלא קשה כלל דהא באמת מסיים באותו פסוק אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. הלכך ע"כ הוצרך לומר כל מלאכה כדי שיכל להוציא אשר יאכל לכל נפש ושפיר כתבה כל מלאכה כיון דמיעטה התורה בפירוש מלאכת אוכל נפש. אלא דעל זה יש להקשות דלמה כתב קרא כל מלאכה ומיעט צורך אוכל נפש הלא היה לו לכתוב גם גבי פסח כל מלאכת עבודה לא תעשו ולא היה צורך למעט מלאכת אוכל נפש. — אמנם האמת יורה דרכו דאותו הדיבור היה במצרים וזה היה ה"ט הראשון לישראל ואו לא אמרה התורה בקיצור כל מלאכת עבודה מפני שלא יבינו ענין מלאכת עבודה על כן אמר להם הקב"ה בפירוש כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם משא"כ בימים טובים אחרים כבר ידעו והבינו ענין י"ט על כן קיצר הכתוב ואמר כל מלאכת עבודה כמובן. —

אלא שנשאר לפי זה מקום לשאל כיון שהתורה לא אסרה בימים טובים כי אם מלאכת עבודה ובמלאכת עבודה הני מלאכות שהם לצורך אוכל נפש לדעת הרמב"ם לא נכללו כלל האיך ידעוין שצורך להיות צורך אוכל נפש דמשתרי הא לא הוי כלל בכלל איסור וממילא מ"ש אם יש בהן צורך עכשיו או לא הא לא נאסרו כלל ומותר לגמרי לעשותן. ופשוט דיש לומר כיון דכל החילוק אין לנו אלא מהך דכל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם אם כן לא הותר הק' דמלאכת עבודה אלא מה שהותר על ידי הפסוק דאך אשר יאכל לכל נפש הנ"ל אבל מכל מקום על כל פנים גם אפשר לומר ולחלק בין פסח ל"ט אחרים דבשלמא גבי פסח כתבה התורה כל מלאכה לא יעשה בהם ואם כן נאסרו כל המלאכות ורק אשר יאכל לכל נפש הותר ממילא צורך ש"אכל לכל נפש דהיינו צורך אוכל נפש עכשיו משא"כ ב"ט אחרים שלא נכתב כל מלאכה אלא מלאכת עבודה ממילא אלו המלאכות שהם צורך אוכל נפש לא נאסרו כלל לעשותן הלכך אין חלוק ביש צורך ואין צורך בהן עכשיו כיון דהותרו לגמרי. — (ועי' מה שכתב השאגת אריה סוף סימן ק"ב שיש שני דרכים שיש לומר דהא דמותר מלאכת אוכל נפש הוא משום דילפינן מפסח או יש לומר משום דכתיב כל מלאכת עבודה.) ועתה בא וראה כמה מדויקים דברי הירושלמי שתנתא ב"ט של פסח אבל בעצרת וחג מותר דהיינו בין נטמאה או לא בין יש בו צורך עכשיו או לא כיון דמותר דלא כתיב רק מלאכת עבודה ורבי יוסה בי ר' בון אפילו בעצרת וחג אסור על שם כל מלאכה לא יעשה בהם על שם היינו משום שכל כונת מלאכת

דבראוי לקיים גם השנייה סגי והיינו דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו והיינו שאינה מעכבת מצות מנחה אלא היא מצוה בפני עצמה. וכל זה רק אם נחלקו בתורה לשתי מצות כמו מנחה בלולה משא"כ גבי נשיאים דכתיב סלת בלולה בשמן למנחה לא היו אלא מצוה אחת ומעכב.

והנה גם במנחת מצודע י"ד י' כתיב וג' עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן. אבל במנחת מצודע דל כתיב ועשרון סלת אחר בלול בשמן למנחה (שם י"ד כ"א) ולפי דרכנו היינו צריכין לומר דבמנחה דל הבילה מעכבת כיון דכתיב בלול למנחה וזה בודאי אינו אמנם במנחות דף פ"ט ע"א נחלקו רבנן ור' נחמיה ור"א דרבנן דרשו בלול ולוג ור"ג ור"א דרשו למנחה ולוג ופרכו ורבנן האי למנחה מאי עבדו ליה ולכאורה קשה אמאי לא פרכו מאי עבדי כ"ע עם הנך למנחה דכתיבי במקומות הרבה כמה זמני כדאמרין ולפי מה שאמרנו נוחא דהיה קשה להגמי' אהך למנחה דנאמרה לדינא ואי לאו דאתי לשום דרשה היה צריך לומר דבילה מעכב גביה ולא הוי כשאר מנחות הלכך דרשו ליה לרבנן אהך ור"א אהך.

שם בתוס' הנ"ל סיימו בזה הלשון: „מיהו בנגמר הדין גבי נקטעה יד העדים פטור ואיכא מאן דמחייב התם דלא בעי קרא כדכתיב צריך ליתן טעם למה עכ"ל — והנה לכאורה קשה דרבי זירא הוא דלא נטאן דכמאן דלא בעי קרא כדכתיב בודאי לא סבר דהא להך תנא נקטעה יד העדים חייב ורבי זירא סובר דאם אינו ראוי לבילה בילה מעכבת ונקטעה יד העדים אין ראוי לבילה היא ויעכב ופטור ולמאן דבעי קרא כדכתיב לכאורה מעכבת גם אם ראוי דשם הקשו אשמואל מהא דעדים שאמרו פלוני נגמר דינו בבית דין פלוני ופלוני ופלוני עדיו יהרג ומשני שמואל דהן הן עדיו ואי בדאוי לבילה סגי מאי מקשו ומאי משני הרי התם ראויים הן העדים הלכך אין מעכב ויהרג וידוע שיטת ר"ת ואף אי לא ס"ל כר"ת מכל מקום הכא נראה דלכ"ע הוי ראוי דהא אמרו כאן בגמ' חולין דאם שחט בהמה ואח"כ שחט חיה הוי ראוי לכסוי וצ"ע הא לא הוי עכשו ראוי דעכשו הו אי אפשר לכסות למטה וכמו שכתבנו לעיל אלא ודאי סבר דסגי כיון שהיה ראוי קודם לכן אף שאינו ראוי עתה וא"כ גבי הני עדים נמי כיון שנגמר דינו במקום העדים הרי הוי ראויים או ושם העדים ומטילא הוי ראוי לבילה. ונראה לע"ד דבאמת ס"ל לר' זירא כאותן התנאים דקרא כדכתיב אלא שפירש דבריהם דבעינן ראוי כדכתיב ובראוי סגי אבל בלא ראוי מעכב, ובהך דעדים שאני דשם מעכב גם אם ראוי דהנה טעם דאמרין כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת המצוה לגמרי היינו משום דאמרין דהתורה לא כתב הבילה לעכב מצות מנחה אלא שתהי' הבילה מצוה בפני עצמה וזה לא שייך גבי עדים דכתיב בתורה יד העדים תהיה בו בראשונה ויד כל העם באחרונה ובשלמא אי כתב דחמא יד העדים תהיה בו ויד כל העם תהיה בו היה דומה למנחה בלולה ולכסוי הדם למטה ולמעלה והיה סגי בראוי לבילה משא"כ כיון שאמרה התורה ויד כל

עשה ול"ת והא דכסוי מותר היינו בעפר מוכן וכדומה וכיו דאין מכסין אף באפר מוכן משום שהרואה אומר וכ".
ב' והך סוגיא דריש כסוי הדם דאתיא לידן נימא בה עוד מלחא להסביר ע"פ פסוקים הקדושים שם חולין פ"ג ע"ב בתוס' ד"ה דאמר ר"ז כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו הקשו והלא שנה הכתוב בלילה בכמה מקומות ובשנים עשר נשיאים תנא ביה י"ב זימנין ואמר בהקומץ רבה בכל מקום שהתיר הכתיב מנחה אינה אלא לעכב וחידושו דשמא יש שום דרש דדרשינן מניה דבילה לא מעכבא וכ".

ונראה לענ"ד לברר. דהנה באותן מקומות שנאמרו דיני הקרבנות ביקרא כתבה התורה מנחה קודם ואח"כ בלולה ובי"ב נשיאים בפ' נשא כתבה י"ב פעמים סלת בלולה בשמן למנחה. ובפרשת פנחס שנאמרו קרבנות ר"ח ושבת וימים טובים הורה וכתבה סלת מנחה בלולה בשמן וכן ויקרא ט' ד' ומנחה בלולה בשמן או ומנחתם סלת בלולה בשמן עיין שם.

אמנם הדבר מבורר דמלבד מה שחלקה התורה ויקרא ב' פסוק ד' עד פסוק ו' בין מנחה מאפה תנור חלות ורקיקי מצות ומנחה על המחבת ומנחת מרחשת דברה באותן הימים בשבת ור"ח וימים טובים ובי"ב נשיאים ממנחות שצריכים בלילה. ויש לומר דלהכי כתבה התורה שם בכל מקום מנחה בלולה בשמן או ומנחתם בלולה בשמן כדי שנדע שנקראת מנחה אף קודם בלולה דהכי מוכח מנחה בלולה דאף שצריכה בלילה מכל מקום מנחה הוי אף קודם בלילה ואולי זאת הדרשה שכווננו בעלי התוס' עליה ולזה כיון ר' זירא באמרו דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו כיון דהתורה קראה לה מנחה אף קודם בלילה כיון שראויה היא לבילה. ולפי זה רמזה התורה דבילה אינה מעכבת אם המנחה היא ראויה לבילה דמצות בלולה היא מצוה בפני עצמה ואם לא קיים מצוה זו קיים עכ"פ מצות מנחה. וגבי חנכת המזבח שהיחה כונת התורה שיתנכו הנשיאים את המזבח בכל המצות ובכל פרטין כתבה סלת בלולה בשמן למנחה דהיינו שלא תהא מנחה אלא אם נבללה והבילה מעכבת. או דהתם ספרה התורה פלוני הקריב את קרבנו וכו' ומובן דלא באתה לאשמועינן האיך הוא כשר בדועבד ועוד יש להסביר דפשוט דהך כללא דר' זירא אינו דומה להא דר"ש דכל העומד לפדות וכל העומד לזרוק וההפירש ביניהם בכמה ענינים דהא דכל העומד לפדות קאי אדברים שבשעת שאנו דנין עליהן עדיין עומדים וראויים ור' זירא קאי גם אהא דאם לא בלל כשר ובכסוי הדם אם לא כסה למטה שחייב לכסות למעלה שבשעה שאנו דנין אי אפשר לכסות למטה ואינו עומד לכסות ובהו ובכדומה לו כללא דכל הראוי לבילה כולל דברים רבים יותר מהא דעומד לפדות וכו'. ועוד והעיקר ההבדל שיש ביניהם הוא דכל העומד לפדות כולל ענינים הרבה שלא נכללו בהא דר' זירא דר' זירא לא אמר רק אם מצוה אחת נחלקה לשתיים לא אמרין כיון שלא קיים האחת גם השנייה אינה מקוימת אלא אמרין

הגדי הוזה וגוי דלכאורה קשה הרי נכתב גדי סתם אבל באמת לא קשה כלל חדא דהא כיון דכתב לעיל מיניה גדי עוים הרי ירעינו ועוד כיון שאמר הגדי הוזה הרי ידע איוה גדי ולא צריך לפרש ועוד והוא ע"פ דברינו העיקר דהא גם שם לא נכתב רק מה שאמר יהודה אבל באותן שני מקומות שדברה התורה לנו אמרה גדי עוים וגדי העוים להודיע דבתורה גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע וד"ל.

ידידו ומכבדו מרדכי הלוי הדרוויץ.

סימן נ'

שיל"ת ד' אב יהפכהו הש"י לששון ולשמחה שנת תרמ"ט לפ"ק ורנקנרט ע"ג מוין יע"א. שלום וברכה לכבוד ידידי היקר הרבני הטופלג בתורה וביראה מוכתר במעלות ובטודות רמות ונשגבות אהוב נפשי כקש"ת טו"ה יעקב פוזנא נ"ו. ע"ד שאלתו אם יש לברך בין המצרים שהחיינו על אוהב נאמן שלא ראו אותו שלשים יום הנני להשיב בדברים אחדים האלו.

המחבר כתב בא"ח סי' תקנ"א סעיף י"ז בזה הלשון: „טוב ליהדר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על הלוש אבל על פדיון הבן אומר ולא יחמיץ המצוה" והרמ"א הוסיף „וכן בפרי שלא ימצא אחר ט' באב מותר לברך ולאכלו בין המצרים" עכ"ל. וכתב הט"א סי' ט"ב ומעם האיסור נ"ל כיון דהומן שהוא זמן פורענות אין לברך שהחיינו לזמן הזה אבל אין הטעם משום אבלות דהא לא מצינו שאכל אסר לברך שהחיינו עכ"ל ולכאורה לפי טעם זה אין חילוק ואין לברך כלל שהחיינו לזמן הזה וצ"ע אמאי שרי בפדיון הבן דאין לומר משום שהוא מצוה דאורייתא דהא ברכת שהחיינו בודאי אינה מעכבת המצוה — אבל לענ"ד הדברים כרורים ומבוררים והמ"א ד"ל ירד לעסקן של הלכה ודבריו דברי אמת.

אמנם צריך להסביר דבריו דהא דאין לברך שהחיינו על זמן שהוא היינו בדברים שבאו מחמת הזמן ההוא והימים ימי ביכורי הפירות ובכל שנה ושנה באים ושבים פירות חדשים באותן ג' שבועות ואם יברך שהחיינו לזמן הזה שאוכל פירות חדשים האלו מברך על אותו הזמן שהוא בין המצרים משא"כ אם מברך על פדיון הבן לזמן הזה הלא מצוה זו לא תלי' בזמן הזה דוקא כמובן וזמן הזה דפדיון וכדומה פירושו אותו הזמן שבאה המצוה או דבר החדש לידו. ובה מדויק מאוד מקור דין זה שהוא ספר חסידים סי' תת"ם שכתב בזה הלשון: „יש חסידים מחסידים הראשונים שלא היו אוכלין שום פרי חדש בין י"ז בתמוז לט' באב כי אמרו אין לברך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה וכיון עכ"ל הרי שבפירוש כתב כטעם שכתב הט"א והמ"א לא דאה אלא מה שהביא מהר"ל בשם ספר חסידים והוא במהר"ל בתשובה סי' ל"א וכתב שם בקיצור: „ולברך שהחיינו בין המצרים כתוב בספר חסידים דלא ונראה לענ"ד כגון מילתא דאפשר לדחוי' כגון פרי או מלבוש אבל אי טיקרי פדיון הבן אין

העם תהיה באחרונה הלא על ידי שהיו העדים ראויים לתת את ידם בו לא יקוים ויד כל העם באחרונה דהא אם לא היתה יד העדים טמש בו אלא בראוי לא טקרו באחרונה ואם כן על ידי האי באחרונה הוכיח הכתוב שמעכב.

ואציג פה עוד דבר אחד בענין דרשת הפסוקים ע"י חכמינו וז"ל במס' חולין דף קי"ג ע"א פריך בגמ' מנא ה"מ א"ר אלעזר אמר קרא וישלח יהודה את גדי העוים כאן גדי עוים הא כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע ולילף מינה כתיב קרא אחריו ואת עורות גדי העוים הליבישה כאן גדי העוים הא כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע ולילף מינה הוה להו שני כתובים הבאין כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין הניחא למ"ד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר וכו' וכתבו בתוס' ד"ה אלא למ"ד וכו' טובא כתיבי אלא כל הנהו דרבקה חשיב להו כחד וכן הנהו דיהודה כחד עכ"ל ופשוט שתירץ התוס' הוא דחוק מאד וקשה להבין אמאי לא הביאו גם פסוקים אחרים ובפרט שהקשו אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר הא ג' כתובין לב"ע אין מלמדין וכאן יש ג' וד' פסוקים ואם נראה הפסוקים בתורה יעמד עוד דבר קשה נגד עינינו דגבי יהודה כתיב ויאמר אנכי אשלח גדי עוים וכו' והך פסוק לא הביאו בגמ' אלא הביאו את הפסוק הכתוב אחר כך וישלח יהודה את גדי העוים ואמאי לא הביאו את הכתוב שנכתב ראשונה.

ועל ידי חומר קושי' זו נבא לאמת דכוון דבגמ' אמרו דנקטה התורה גדי עוים להגיד דכאן גדי עוים הא כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע על כרחך נקטו פסוק השני דבפסוק הראשון לא נאמר רק מה שאמר יהודה אנכי אשלח גדי עוים וליכא למימר דיהודה לאשמועיני דינא קאתי והתורה באמרה ויאמר יהודה על כרחיה כתבה כמו שאמר יהודה אות באות מה שאין כן בהא דוישלח יהודה את גדי העוים דפה דברה התורה בעצמה ואמאי לא אמרה וישלח יהודה את הגדי אלא ודאי דאתי לאשמועיני דכאן גדי עוים הא כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע. וכל הדברים האלה מכוונים גם כן גבי רבקה דגם שם כתיב קודם לכן לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עוים טבים וכו' ואת הפסוק הוה לא הביאו בגמ' אלא הביאו את הפסוק האחרון ואת ערות גדיי העוים הליבישה. דמפסוק הראשון ליכא למשמע מינה דהם דבריו רבקה משא"כ ואת ערות גדיי העוים שהוא ספור התורה שפיר יש לומר דלאשמועיני קאתי דכאן גדיי עוים הא כ"מ שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע. ומלבד פסוקים האלה ליתא שם בתורה גדי עוים וממילא מיושב מה שהקשו בתוס' ושפיר דייק חכמינו וז"ל דלא הוי רק שני כתובים הבאים כאחד. (ומובן דאין לדמות זה עם הא דבני יעקב לענין תנאי כפול וכדומה). ודע שיש שם גבי יהודה עוד פסוק אחד ויאמר יהודה תקח לה פן נהיה לבנו הנה שלחתי

סי' תט"ז איתא וצומו עלי שלשת ימים לילה ויום וכו' וכי אפשר לאדם לעשות כך אלא שהיו מפסיקין מבעוד יום ופירש הריב"ש דהיינו שלא היו ג' צומות רצופים לילה ויום אלא שקבלו ג' צומות בלתי רצופות כגון שני וחמישי ושני אלא שבכל אחד יפסקו מבעוד יום כמו שאנו עושין. כט' באב ויה"כ ולזה אמר לילה ויום עכ"ל וכן מצאתי בילקוט על פסוק ויהי ביום השלישי והאיך היו צמים ג' ימים לילה ויום ולא היו מתים אלא שהיו מפסיקין מבעוד יום עכ"ל וכן שנינו במס' סופרים פכ"א מפסיקין לפורים כמנהג רבותינו שבמערב להתענות ג' ימי צום מרדכי ואסתר פרודות ולאחר פורים שני וחמישי ושני —

הרי שנחלקו רבותינו שבא"י ושכבבל בפירוש הפסוק שבגמ' שלנו אמרו שהתענו ג' ימים רצופים ובני מערב ובמדרש פרשו שהיו ג' צומות ובפסוק יש לפרש כדעת שניהם דלכאורה יש להבין מה הוסיפה אסתר לומר וגם אני ונערותי אצום כן דאצום כן לא שייך אמספר אלא אאופן ומהות התענית אלא שרבותינו שבמערב פרשו דלילה ויום דקאמרה אסתר לפרושי נאמר ר"ל שלשת ימים דהיינו לילה ויום בכל פעם ועל זה אמרה גם אני ונערותי אצום כן דהיינו ג' לילה ויום בכל פעם ולדעת הגמ' שלנו לילה ויום נמי לפרושי קאתא דהיינו ג' ימים רצופים בלי הפסק דיומם ולילה לא ישבותו ועל זה אמרה אסתר וגם אני ונערותי אצום כן. ועי' בתרגום שני שכתב וצומו עלי ולא תיכלון ולא תשתון תלתא יומין ותלתא לילותא הרי שפירש כגמ' שלנו וכן תרגם והוא ביומא תלתאה כד צמית אסתר תלתא יומין צומא בתר צומא וכו' ומה שנאמר וכאשר קיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם לרבותינו שבמערב כמשמעו הצומות לשון רבים דהיינו ג' צומות ודעת הגמ' שלנו אפשר דקאי אצומות שתקנו אחר החרבן ועי' מה שכתב בזה שם האבן עזרא וז"ל כאשר קיימו על נפשם ועל זרעם להתענות ביום אבלם כאשר בקעה העיר ונשרף הבית כי הנביא לא צוה שיתענו כאשר אפשר במקומו ואנחנו חייבים שלא נסיג גבול ראשונים עכ"ל.

והגב' ב' דיינא בין שני הדעות הוא שאם היו הצומות בימי מרדכי ואסתר ג' ימים בלתי רצופים כמו ב' ה' וב' תקנו לדורות ג' ג' צומות משא"כ אם היו הצומות בימי הנס רצופים בלי הפסק ג' ימים בודאי לא תקנו כן לדורות דהא אפילו ביום הכיפורים לא תקנו ב' ימים ומכ"ש ג' ימים משום סכנה וכיון שלא יכלו לתקן לצום כמו שהתענו בימי מרדכי לא תקנו רק תענית יום אחד וקבעוהו איום האחד שהוא תענית אסתר שלנו ולא היה מקום לתקן ב' ה' וב' דהא לדעת הגמ' לא היה או רק צום אחד ובוה יבא הכל לבידור דרבותינו שבמערב התענו ב' ה' וב' וכן עושים אחריהם הוש מתענים שהביא המחבר ז"ל אמנם לדידן דבתר הגמ' שלנו אזלינן אין מתענים שני חמישי ושני אחר הפורים כן נלע"ה.

דברי אחיך האוהב ומכבד אותך בכל לב מרדכי הלוי הורוויץ חפ"ק הנ"ל יע"א

מחמיצין המצוה או הברכה וצ"ע עכ"ל, ובש"ע הביא דעת מהר"ל וכתב על פירי או על מלבוש אבל בספר חסידים עצמו לא כתב רק פירי לבד וזה מדויק מאוד כי הטעם שכתב בספר חסידים כאשר הסברנו לעיל לא שייך רק אפירי ולא אמלבוש דהא מברך על הזמן שבא המלבוש לידו ולא תלי' כלל בזמן בין המצרים כי אטו בזמן אחר לא ימצא מלבוש חדש כזה. אלא דלפי זה יקשה למה נקט המהר"ל ז"ל או מלבוש אבל זה לא קשה כלל דהא מלבוש חדש בודאי לא ילבש מטעם אבלות הלכך לא כתוב מזה בספר חסידים כלל אלא שבפרי חדש דלא שייך טעם דאבילות כמו שכתב המ"א הוצרך לומר שחסידים הראשונים נמנעו מלאכלו מחמת שהחיינו אבל במלבוש חדש לאו בחסידות תלי' מילתא דהא דינא הוא כמו באבלות והמהר"ל לא נקט מלבוש אלא לדוגמת דברים שאפשר לדחותם לאחר זמן.

המורם מכל מה שכתבנו הוא שבג' דברים אין לברך שהחיינו בין המצרים א) בדבר שהוא אסור באבל ר"ל ב) בדבר שאפשר לדחותו ג) בדבר הבא על ידי הזמן בין המצרים מדי שנה בשנה ובוה מיושב מה שקשה לכאורה לפי מה שכתב המ"ז דחיישינן שמא ימות והני פירי נמי לא אפשר לדחוייה האיך חלקו בין אפשר לדחוייה ללא דהא חוינן דעיקר מנהגם של חסידים הראשונים היה בפירי אבל לפי מה שכתבנו מיושב שפיר דהא גבי פירי יש טעם אחר דתלוי בזמן הוה בכל שנה ושנה הלכך לא נקטו בש"ע לדוגמא דשרי רק פדיון הבן דגבי פדיון לא שייך שום אחד מאותן ג' דברים שכתבנו. ולפיכך גם בנ"ד שרי וממילא מחויב לברך ברכת שהחיינו לדברי הכל דלא שייך שום טעם מטעמים שכתבנו וראינו בהפוסקים. והש"י ישלח לכלנו גאולה שלמה לשמחת כל המצפים לישועת ישראל ואו נברך כלנו בלב שמחה שהחיינו לזמן הזה.

דברי ירדו הנאמן

מרדכי הלוי הורוויץ חפ"ק הנ"ל יע"א

סימן ד'

ב"ה פורים שושן תרט"ט לפ"ק ורגנקורט ע"נ מוין יע"א. שלום לכבוד אחי היקר המופלג בתורה וביראה כש"ת מה"ו שמואל ליב נ"י.

על דברין הנעימים אשר כתבת לשאל אמאי לא נהגו כיש אומרים שהביא המחבר סי' תרפ"ז שמתענים ג' ימים לאחר פורים וכמו שפירש המ"א ס"ק ה' דהיינו ב' ה' וב' דהא אסתר אמרה וצומו עלי וכו' שלשת ימים באתי להשיב בדברים אחדים האלו. הנה מקור דבר זה יפרד והיה לשני ראשים דביבמות דף קכ"א ע"ב איתא אמרו לו לר"מ אין מוכרין מעשה נסים מאי מעשה נסים אי לימא דלא אכל ולא אשתי הכתיב וצומו עלי שלשת ימים לילה ויום ואל תאכלו ואל תשתו אלא דלא ניים וכו' ע"ש וברור שבגמ' פרשו דברי אסתר שיוצמו ג' ימים רצופים בלי הפסק התענית אבל במדרש מובא בשו"ת הריב"ש

סימן ה'

בעוה"ג יוצא תרין לפ"ק מארבורג, ע"א. אלה שלומים משמי מרומים וכו'.

אציע לפני מכ"ת קושיא אחת הא"ז טובא בהג"א פ"ק דברכות וברמ"א א"ח סי' קי"א סובר בשבת לא צריכין לסמוך גאולה לתפלה הואיל דנפקא לן מיענך ד' ביום צדה דכתיב בתריה (צ"ל לעיל מניה) יהיו לרצון אמרי פי וכו' ובשבת לאו יום צרה הוא והנה בגמ' ברכות דף ט' איתא דרב ברונא אדם גדול הוא ושמה במצות וימנא חדא סמך גאולה לתפלה וכו' ופריך בגמ' היכא מצי סמך גאולה לתפלה והא אמר ר"י בתחלה אמר ד' שפתי תפתח וכו' ומשני תהא בתפלת מנחה וקשה לי לשיטות הא"ז אמאי לא תרין בגמ' דמיירי בתפלת שבת ולא סמכינן גאולה לתפלה.

עבדו הנאמן חיים

תשובה

ב"ה ה' כסלו תרין לפ"ק ורנקנורט ע"ג מוין יע"א.

הא"ז כתב בריש ה' שבת וז"ל וסומכים גאולה לתפלה אעפ"י שבשבת אין צריך לסמוך גאולה לתפלה כדפ"ת משום דילפינן בירושלמי מיענך ד' ביום צרה ושבת לאו צרה הוא עכ"ל והביא שם הירושלמי ברכות פרק א' ה' א'. וזה לשון הירושלמי תקף לגאולה תפלה יהיו לרצון אמרי פי מה כתיב בתריה יענך ד' ביום צרה ע"כ וכוונת הירושלמי דתפלה היינו אמרי פי והגיון לבי לפניך ד' צורי וגואלי. וגאולה דכתיב בתריה יענך ד' ביום צרה וכו' או יש לפרש כונת הירושלמי דיענך היינו בתפלה וכיון דסליק מגואלי ש"מ דתקף לגאולה תפלה וכנראה מדברי הא"ז הר"ת מפרש דסמך הירושלמי לא מיענך אלא מיום צרה דהיינו התפלה ויענך היא ישועת השם ע"י התפלה.

ולפי זה האור ורוע בודאי כתב בפירוש וסומכים גאולה לתפלה אמנם לפע"ד לא בלבד הא"ז אלא גם הר"ת לא כתב ולא אמר שבשבת אין סומכין אלא דהאור ורוע כתב דלפירוש הר"ת דנפקינן מיום צרה אין צריך לסמוך גאולה לתפלה והנה באמת יש להבין אמאי כתב הא"ז דצריכין לסמוך אלא דודאי הוא לא פירש כר"ת אלא כמו שאמרנו דהירושלמי נפק מיענך דהיינו שישמע תפלתך. הוצא לנו מזה שבחנם הרעישו העולם בשיטת הא"ז (המהרש"ל ז"ל ושאגת אריה ז"ל ס' ט"ז שהאריך בזה בעוצם הדיעות נדרכו) שמעולם לא כתב דאין סומכין בשבת והאחרונים אולי לא ראו את הא"ז בפנים וירוע שגם כוטים קדמונים לא היה שכיח והג' אשרי לא הביא אלא מקצת דבריו

אבל מכל מקום מאחר דאיכא למימר שהר"ת באמת ס"ל דאין סומכין בשבת אע"פ שגם לא כתב בפירוש שאין סומכין אלא דע"כ לפירושו יש לומר כן צריכין לברר הגמ' שהביא מעלתו נ"י, אף שאין קושיא כמובן, ויש לומר וליתר שאת, דהנה לכאורה טאו רבותא בהא דארי"י אוהו בן עולם הבא וה' הסומך גאולה של ערבית לתפלה דמ"ש ערבית ומ"ש שחרית וע"י בתו' דף ד' ד"ה ארי"י שהעלי' שם דס"ל

לר"י דתפלת ערבית חובה אם כן מ"ש ערבית ומ"ש שחרית ומה שכתב רש"י ז"ל שם דשחרית עיקר גאולה דכתיב ממהרת הפסח צ"ע דהא אין אנו דנין אם יאמרו גאולה בערבית אם לא וכיון שמברכין ברכת גאל ישראל בוודאי צריך לברך וממילא צריך לסמך גאולה לתפלה ולולא דברי רש"י ז"ל יש לומר דה"א מאחר דסמך סמיכת גאולה לתפלה הוא מיענך ד' ביום צרה אם כן דוקא ביום ולא בלילה כמו שאמרו בדעת הר"ת דבשבת אין סומכים משום דביום צרה דוקא ולכך אמר ר"י אוהו בן עוה"ב והו' שסומך גאולה ערבית לתפלה דבאמת לא פלוג או דילפו מיענך כמו שכתבנו ומעתה קושי' מ"כ מיושבת דהא ר' יוחנן הוא דאמר מתחלה הוא אומר ד' שפתי תפתח וליכא למימר דאיירי בשבת דהא לדידיה או לא פלוג או דילף מיענך וכיון שאמרו בגמ' דבערבית ליתא משום דאמר ר"י אוהו וכו' הסומך גאולה של ערבית וכו' ממילא גם בשבת ליכא לאוקמי ועל ר"א דשני תהא בתפלת ערבית ליכא לאקשו אמאי לא אמר תהא בשבת כיון דיום קודם לצרה ונקט מה שקדם בקראי **וכאמת** לענ"ד לא הא"ז ולא הר"ת צריכין לכל אלה. והרמ"א ז"ל שכתב שם וטוב להחמיר אולי דאה הא"ז בפנים וע"י בט"ז שם שכתב לפרש דבריו. ידידו מרדכי הלוי הורוויץ חפ"ק הנ"ל יע"א.

סימן ו'

בע"ה ג' לסדר כי תשא תרמ"ז לפ"ק

שלום וברכת כל טוב לכבוד אהובי ויקר נפשי היה (ה) הרב הגאון הנפלא בגדולתו בתורה ובחכמה ובצדקות וכו' וכו' כש"ת מודה מרדכי הורוויץ נ"י אב"ד בק"ק פפד"ט יע"א יאריך ימים בנעימי ע"י הרבנית המפואר' תי' וכל יו"ח חי' ע"ע.

מאד מאד נתכבדתי בהוד אותיותי, אף כי שמתתי בראותי מה' שלומי ושלום ביתו וה' הטוב ישפיע חסדיו למד הג' נ"י כל הימים אמן פלה. — והנה לולא בטהתי בצדקתו דמר פדו"ט שאינו מהתל בן, הייתי אומר אחזכי קחיך מר בן, בתתו לי תודה על הטובה שגמלתני עם גיסותו הרבנית תי' כי באמת לא זכיתי לבא למדה זו — אכן סהדי במרוטי כי מאד נצטערתי על ד"ו ובלב שלם הייתי מוסר את עצמי לטובות הנפשות היקרות האלה האומללות ונדכאות. אמנם מה אני ומה חלקי. —

וכדרי דברי לפני הג' נ"י אשאלה נא לפני ד"ת — הנה הגאון וצ"ל מהר"ט פרוימאן ע"ה הביא בספר והודיר חלק שני דף ל"ט דבר תימי ז"ל שם אמר רבא ב' עורות יש לו לושט היצין וכו' וכנ"ג ד' ב' ו' ש' קורקבן העוף וכו' יתחול לא"פ לעיון שם ובעוד זכינו להנות מאור חייו שאלתי אותו למה לא הגיח כאן מה שיש להגיה בשיטת עין וכך צ"ל „וכנגדו בקורקבן של עוף וכו' לפ"ד דברי בה"ג הם פשוטי

(ה) אף שנתייחס ונספרי סמולרס סכתנו עני חבתי ונ"מ ירלתי לשלח ידי במכתב. הסוס סכתה לי ידידי סמנת סלדיק סכנלה ז"ל ססוס סחד וחסדיו עליון.

דהנה שם בנמרא איתא אמר רבא כיון שהוריקה כבד כנגד בני מעיים בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיים ע"ש. ודבר פשוט הוא שלא דוקא כבד אלא כמו כן כל הני דחשיב שם דהיינו קרקבן ולב דהוי כמו כבד וכן כתבו המחבר בשו"ע בפירוש סי' נ"ב סעיף ו' וז"ל: „נמצא שינוי באחד מאיברים אלו אעפ"י שאין ידוע לנו שנפלה לאור טרפה" עכ"ל. והרמ"א ז"ל הביא"היש מכשירין כלזמן דלא ידעינן שנפלה לאור ע"ש וזה דעת הר"ן דלא גרס כן בגמ' אבל הר"ף והרמב"ם כתבו בפירוש כגירסת הגמ' שלפנינו וזה לשון הרמב"ם פ"ז מהלכות שחיטה ה' כ"א: „כל עוף שנמצאת הכבד שלו כמראה בני מעיים או שנשתנו שאר בני מעיים ועמדו בשינויים אחר שליקה ומריטה כמו שבארנו בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיו וטריפה ולא עוד אלא בני מעיים של עוף וכו' וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירוקים והוריקו האדומים בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו וטריפה" עכ"ל. והרי חזינן שהרמב"ם כתב דיניה בכל בני מעיים ואם כן ממילא גם בקרקבן דהא תנינא בגמ' באלו בני מעיים אמרו בקרקבן לב וכבד.

ועתה נחזה ירוק זה שאמרו מה הוא בידוע ששני מיני ירוק יש, ירוק ככרתי שקורין גרין וירוק כביעתא שקורין געלב. והנה המחבר סימן נ"ב סעיף א' כתב הוריקו ככרתי, אבל כבר כתב הש"ך שם ס"ק ב' לדעת הרשב"א בת"ה הארוך דף נ"א ע"ב כתב שבלב וקרקבן אפילו כמראה הביצה טריפה ועו' מפלתי שם. ולפי זה בקרקבן טריפה גם אם עוד החיצון שהוא אדום נעשה ירוק כביעתא דהיינו געלב.

ועתה נעיין בגוף הדיון דשני עורות הקרקבן. הנה בקרקבן נמצא בתוכו כים ומראהו בפנים אינו לבן אלא ירוק טמש כביעתא רק אם נקלף הכים מקורקבן או עוד זה של הכים לבן הוא מבחוץ וגם עוד הקרקבן הנשאר בפנים הוא לבן כשלג וכצמר ועוד החיצון של הקרקבן הוא מראה בשר ואף שיש בו גם כן במקומות הרבה לבנות קראוהו אדום. והנה נחלקו גדולי האחרונים איך יחשבו שני עורות הקרקבן ועו' בתשובת ח"ס סי' נ' שהביא מהר"ם חניו שסובר שהכים אינו מגין והיינו משום דלדידיה שני עורות הקרקבן הם מלבד הכים והח"ס נחלק עליו והביא הדיעות בזה. ולכאורה מלשון הגמ' דף מ"ג ע"א דקאמרי ניקב הכים ולא ניקב הקרקבן מהו משמע דכים וקרקבן שני דברים נפרדים המה ושני עורות הקרקבן הם מלבד הכים והשאלה בגמ' היא אם הקרקבן מגין על הכים או לא. אבל מדקאמר שם ת"ש דאמר ר' נחמן ניקב זה בלא זה היינו הקרקבן בלא כים מוכח דמכים משערנין, אמנם על זה יש לומו דבגמ' פשטינן שפיר מהא דרין דהא אם ניקב הכים ולא ניקב הקרקבן טרפה האיק שייך לומו דניקב זה בלא זה כשר הא טמ"נ מהיכן בא הקוף אם ניקב מחוץ הוי טריפה משום חשש איברים הפנימיים ואם ניקב הפנימי דהיינו מלבד הכים או בוודאי מכים בא הקוף אלא וודאי דניקב הכים ולא ניקב הקרקבן כשר

למאוד. רבא אמר ב' עורות יש לושט חיצון אדום וכו' והנה גם לקורקבן יש ב' עורות חיצון אדום ולפי"ז קשה להמקשן למה פירש דווקא גבי וושט חיצון אדום וכו' ולא גבי קורקבן, ומשני דגבי קורקבן אינו נפקא מיניה אבל גבי וושט נפקא מיניה דאי חלף טריפה אבל גבי קורקבן וכך הם דברי בה"ג „אמר רבי שני עורות יש לו לושט וכו' ודכוותיה גבי קורקבן דעוף הפנימי שלו לבן חיצון אדום? (כלומר למה לא פירש כן גבי קורקבן) דשייך ביה נמי האי חילוקי. (והלשון דפנימי שלו מסתייע לפירוש זה) (ועו' משני) „ג"מ דאי מחלפן טריפ"ו מפני כן הוצרך לפרש גבי וושט דאית' ביה האי דינ' אבל גבי קורקבן לא נ"מ מידי — ימחול לא"פ לעיין בפנים בבה"ג, ואולי ברוב חכמתו יסכים לדברי כי יש לי נפקותא גדולה מזה — והגאון הצדיק ז"ל אמר לי שלא רצה לשלוח ידו הטהורה להגיה באשר הוא להלכתא צדקתו תעמוד לנו לעד והנני אוהבו בכל לבי הדורש שו"ט, עבדו המשטתחה מול ה"ג אל"י זילבערבערג

תשובה

ביה א' כ"ג אדר א' תרמ"ו לפ"ק ורנקנורט ע"נ מוין יע"א. ברכה ושלוש לכבוד ידיד נפשי הרב הג' החריף ובקי צדיק נשגב אהוב למעלה ונחמד לבריות איש בריתי המיוחד במדות יקרות טפו ומפנינים כש"ת מוה' אלי זילבערבערג נ"י אב"ד ור"מ דק"ק פלעשין יע"א.

הנני מתחיל באמירת תודה על דבריו הנעימים שיצאו מלבו הטהור ושהיו לי למשיבת נפש — ומה שזכר בטובו לטוב שם גיסי הגאון הצדיק מה' ישראל מאיר פרייטמן זצ"ל שכמעט לא הניח כמותו בתוכנו על דא וודאי קבכינא, ואמינא יישר כח למר נ"י שזכני לעסוק בדבר אחד מדבריו בפירושו הנחמד לספר והזהיר בדין שני עורות הקורקבן. ומה שכתב כי"ט נ"י לתרץ ולפרש דברי בה"ג ודברי והזהיר בוודאי מלא חכמה ושכל לחדודי אבל לענ"ד אינו טכוון לאמת כי דוחק לומו שמה שאמרו נ"מ וכו' לא קאי אלא אוושט ודי בזה לחכם כמותו.

ערך כן אחוה דעתי הקלושה גם אני בענין הזה וכ"מ נ"י יבחן ויגיד לי בטובו הכנים דברי אם לא. אל עיקר הדבר למצוא טעם ומקור דברי בה"ג וגם הטעם מדוע לא הביאו גדולי הפוסקים את דעתו נבא ונגיע אי"ה אם נברר את דברי הרמב"ם ז"ל שלכאורה קושי' גדולה ועצומה הקשה עליו גיסי הגאון זצ"ל שהרמב"ם הביא הא דשני עורות הקרקבן החיצון אדום וכו' ולא כתב האיק הדיון אם נתחלפו. ואם סובר שבנתחלפו כשר אם כן מאי נ"מ אם הפנימי לבן והחיצון אדום או אפכא. אמנם על זה יש לומו דהנה איתא בחולין נ"ו ע"ב סוגיא ארוכה גבי נפל לאור דקרקבן לב וכבד שהוריקו האדומים או האדימו הירוקים טריפה אם כן על כרחך צריכין אנו לידע מראה כלם וכיון דלקרקבן יש שני עורות שפיר עבד הרמב"ם שכתב מראה שניהם כדי שנדע שאם האדים הירוק או הוריק האדום טריפה גבי נפל לאור. ולדעתי בדבר פשוט ואמת הוה מצאנו מפתח לדברי בה"ג הנראים כסגרים ומסוגרים.

מה' שחיטה ה' י"ז ו"ח דין קורקבן והתחיל גם כן בשני כיסין יש לקרקבן וחשב דיניהם אבל הא דאם נתחלפו טריפה לא כתב, וידוע דמעם דנתחלפו גבי ושט אינו מבורר שהראב"ן ז"ל כתב הטעם משום חשש ארס, ורבינו יצחק אור ורוע ריש הלכ' טריפות הביא דעה זו והוסיף עוד הטעם משום חשש דרוסה ולשניהם אמרינן שהטראות בעורות הושט מר"ן באצבע שע"י ארס או דרוסה האדים הלבן והלבין האדום, ואף שדוחק לוטר שהטעם היא ממש כמו בבני מעיים שחיישינן שנפל לאור לדעת הרמב"ם מכל מקום גם בלא זה דהיינו גם אם סובר הרמב"ם דהוי משום חשש ארס ודרוסה על כל פנים נתחלפו דושט הוא כמו דין האדימו הירוקים והריקו האדומים גבי בני מעיים, ועתה מה מאד מדוייקים דברי הרמב"ם בסוף פרק ז' מהלכות שחיטה וז"ל: "כל עוף וכו' וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירוקים והוריקו האדומים בידיע שנפל לאור ונתמרו בני מעיו וטרפה וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לבן והפנימי בין בעוף בין בבמה הרי הוא כאילו אינו וטריפה" עכ"ל. ושביקה לדין נתחלפו בושט במקומו וכתבו פה גבי חילוף טראה עורות הקורקבן משום שכלם משים חשש נפל לאור או האי משום ארס או דרוסה והאי משום חשש נפל לאור. — והכל יבא על מקומו בשלום ובמישור. ובא וראה בספר העיטור חלק שני בה' שחיטה אות חלוף איתא וחליפא בקורקבן כדאיתא בק' וחליף נמי בריאה כדאיתא בא"ב דיליה עכ"ל ושם באות ק' גבי קורקבן כתב וז"ל וחילופי בושט כדאיתא התם עכ"ל.

וסנוי בלחומרט שלם וזרכס ידירו ולוסכו כחלונן

מרכי הלוי הורוויץ חונה פק"ק הנ"ל יע"א.

סימן ז'

ב"ה ר"ח טבת תר"ץ לפ"ק ורנקנרט ע"נ מוין יע"א. שלום לכבוד הרב הגדול זקן שקנה חכמה כקש"ת מה"ז שרגא צבי נ"י מחבר ספר אור הישר. באמירת תודה על אשר שלח לי את ספרו הנעים אור הישר הנני לכתוב לו דברים אחדים להראות לו שעסקתי בדבריו.

בספרו דף ל"א ע"ב הקשה כ"מ ג"י אגמ' חולין ק"ח ע"א מבושר בחלב אמאי לא גמרינן דחידוש הוא וכו' והא לעיל צ"ח גבי ורוע בשלה אמרו אטו אנן לקולא גמרינן לחומרא גמרינן וא"כ ה"נ הא טעם כעיקר דאורייתא בעי למילף. והוא חומרא ושפיר ילפינן מחידוש עכ"ד.

ופלא הוא בעיני שחכם כמותו לא הרגיש שזה לא קשה כלל דכלל גדול הוא דצריך לראות את החידוש מה הוא חידושו דשם גבי ורוע בשלה החידוש הוא כמו שכתבו הראשונים משום דצותה התורה לבטל איסור לכתחלה והוא חידוש לקולא הלכך לא ילפינן מניה לקולא אחריתי דהרי חוינן שהתירו בו מה שאסור בדברים אחרים הלכך שפיר אסרו שם אטו אנן לקולא גמרינן לחומרא גמרינן ולחומרא יכולין לגמור דאדרבה

אלא דזה אינו דהא אמר לעיל מינה ניקב הקרקבן לא ניקב הכיס כשר אלא ודאי דקאי אניקב על ידי חולי וא"כ ליכא למשמע מהא דניקב זה בלא זה אלא ודאי דהכיס הוא נמנה בין שני עורות הקרקבן כמו שטסיק הח"ס שם.

והרמב"ם ז"ל כתב בפירושו בפ"ו מה' שחיטה ה' י"ח: "שני כיסין יש בקרקבן החיצון אדום כמו בשר והפנימי לבן כמו עור ניקב זה בלא זה מותרת" וכו' הרי דלא כתב כלל שני עורות רק שני כיסין. ומאוד נפלאתי על הגאון מרן חתם סיפר ז"ל שהודה קצת שלשון הרמב"ם מורה שטלבד אותו העור הירוק חשבינן שני עורות, דזה אי אפשר דהא הרמב"ם לא כתב כלל משני עורות רק משני כיסין, ושני כיסין בשום אופן אינם טלבד אותו שנקלף ושהמאכל מתאסף בו. ואם כן בוודאי לא יסלק על דעת לוטר דהרמב"ם לא חשב את הכיס הפנימי בין שני עורות הקרקבן. אמנם כאשר כתבנו דלהכיס הזה הפנימי אין לו טראה לבן ממש אלא — ודבר שנראה לעיני כל הוא — טראה ירוק כמעט כביעתא, והג' בעל ח"ס שם כתב שהוא טראה כשעוה, ואפשר שלזה כיוון הרמב"ם באמרו לבן כמו עור, והאדום שבחיצון גם כן אינו אדום ממש אלא כמו שכתב הרמב"ם כמו בשר ואף כבשר ממש אינו. — ועתה אם נצדף כל הדברים והדינים האלו נמצא שפיר נוונת בה"ג ודבריו מכוונים בדין ממש לדברי הרמב"ם, שמדבריו אלה יצאו ד' דברים לדעת הרמב"ם:

א) דאף אם לא ידעינן שנפל לאור טריפה אם האדימו הירוקים או הוריקו האדומים.

ב) שזה לא דוקא בכבד אלא גם בלב וקורקבן, דהא בגמ' תניא באלו בני מעיים אמרו בקרקבן לב וכבד ג) שירוק זה גבי לב וקורקבן היינו גם ירוק כביעתא או כשעוה כמו שכתב הש"ך לכ"ע.

ד) שעור הפנימי של הקורקבן שקראו הרמב"ם לבן כמו עור היינו ירוק כשעוה. —

נמצא לפי זה אם ראינו בעוף שעורות הקורקבן נתחלפו היינו שהחיצון האדום נעשה ירוק כשעוה או שהפנימי הירוק כשעוה נעשה אדום הוא לדעת הרמב"ם בלי שום ספק בעולם טריפה דהוי בכלל האדומים שהוריקו והירוקים שהאדימו דטריפה מטעם חשש נפל לאור.

בדברים האלו הייתי יכול לסיים הענין כי תמו כל הקושיות על בה"ג ורמב"ם כמובן ודבריהם לשיטתם דברי אמת להלכה ולמעשה ומה שכתב בה"ג בשם נתחלפו הוא הדין שכתב הרמב"ם בכלל האדומים שהוריקו והירוקים שהאדימו בלב וקרקבן.

אמנם לא טלבד מהצטרפות הדינים אלא גם מלשון שכתב הרמב"ם יש לי ראייה מפורשת שכניס דבריו.

דהנה בה' שחיטה פ"ג ה' כ' עד כ"ג כתב דיני וושט שהתחיל שם ה' כ' בדיני וושט דשני עורות יש לו החיצון אדום וכו' ומונה וסופר כל דיני וושט עד גמירא רק הא דאם נתחלפו טריפה לא כתב שם ולא הזכירו כלל ודכוותיה גבי קורקבן כתב בפ"ו

ואמרתיו אני דהא דכלאי הכרם באמת אתרווייהו קאי דמה שבשול הוא לאוכל הוא הוריעה לזרע ולא אסרה התורה הוריעה רק בכלאים דמה שאסור לזרע בשביעית ושבת וי"ט אינו ענין לכאן כמו שאסור לבשל בשבת וי"ט— וכמו בבשר וחלב שאינו אסור אלא דרך בשול כמו כן בכלאים שמתיר לבשל ולכבש כל מיני זרעים ביחד רק לזרע אסור (וכן בצמר ופשתים רק בדרך שעטנן) וכיון שראינו שלפרש"י בפסחים הך דאי תרי ליה כ"י בחלבא ובשול ליה בשולי אסור היינו שאסור לבשל ושגם הכא כוונת רש"י לצרף את שניהם ביחד דהיינו דאי תרי לא שרי ובכשול אסור להיות שני חדשים לאחד א"כ שפיר קאמר רש"י דבכלאים נמי מצינו כן דהרי אשכתן לכלהו תלתא כיוצא בהן. ועתה שלום למר ושלום לתורתו ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן כאות נפשו ונפש מכבדו הנאמן מרדכי הלוי הורוויץ חפ"ק הנ"ל יע"א.

סימן ח'

ב"ה

ברכה ושלום לידיד נפשי התרוף ובקי איש בריתי ואיש עמי עט סיפר מהיר ש"ב מה' יוסף צבי הלוי גאלדשטיין נ"י בק"ק פעלדעש יע"א.

נחת שמחה בלבן, ירדתי נ"י, בדבריך היקרים ודע שהעת אשר זכינו שנינו לשאוב מבאר תורת מרן הגאון מהו' ירמיה וצ"ל לא ימוש מזכרוננו לעולם ומי לא יאמר שימים הראשונים ההם היו טובים מאלה אבל אין לנו להרהר כי אם לבטוח בדי' ובישועתו והוא ברחמי ידבק הלבבות ויחיורם באהבה שלמה ועזה לתורתנו הקדושה ויראנו נפלאות כימי קדם, ועתה נדבר מאשר הטבת לשאול. —

הנה, קושי' הראשונה איכות פ"ב ע"א מנדרים נ"ט ע"א כבר הקשה חמי הגאון בספרו היקר מאוד נעלה ערך לנר על מס' יבמות במקומו וע"ש אם הספר תחת ידיך ותמצא נחת בדבריו אבל עיקר הקושי' הניח בצ"ע על כן אנכי לך בקצרה מה שנראה לענ"ד בזה.

כבר נודע שבכל דבר שצריך לדון עליו כמו בספקות וברוב וכדומה יש לברר על מה אנו דנין וידוע לך מה שהאריך בזה הגאון בעל ש"ת ו"ל אי אולינן בתר שנוולד הספק או בתר הנגרר ודומה לזה נמצא הרבה בספרי הראשונים ו"ל וכמו כן נמי צריכין לידע בכל תערובות על מה אנו דנין ואם נתערבה חתיכה של חטאת מהורה בטאה חתיכות של הולין מהורות בוודאי העיקר שאנו דנין עליו אם מותרין לזר דלכהן בוודאי מותרין על כן שפיר כתב המהרש"ל ו"ל דלא הוי דבר שיש לו מתירין משום כהן שנשטא אף אם בעל חתיכות האלה הוא כהן משום שיש נ"מ לרוב העולם וכיון דלרוב העולם לא הוי דבר שיש לו מתירין ממילא בטיל גם לדדיה, אבל בנדר וכדומה הא לא הוי נ"מ לכל העולם אלא להנדרר אם כן אין אנו דנין אלא לדדיה מקרי שפיר דבר שיש לו מתירין ויש לי בזה אריכות אלא שדי ברמזים האלה לחכם כמותו.

כ"ש הוא ומה זרע בשלה שהתירו לבטל לכתחלה אסרה התורה עד ששים או מאה כדברים אחרים שאסור לבטל לכתחלה לא כ"ש דצריכין ס' או מאה. משא"כ היכא שהחדוש הוא לחומרא פשוט דלא ילפינן חומרא מניה ואדרבה לקולא יכולין למילף ועיין מה שכתב הראש יוסף אתוס' ד"ה מבשר בחלב, וכבר כתבו מזה ראשונים ואחרונים ובפרט הגאון הנ"ל בספרו גנת ורדים.

ואם נדייק בדברי רש"י ו"ל ד"ה מבשר בחלב נראה מה עמקו מתשובתו בכתבו בזה הלשון: **חדוש** הוא דשניהם מין התר זה לבדו וזה לבדו וכשנתערבו נאסרו וע"ד דרך בשול נאסרו בלא אכילה הלכך לא גמרינן חומרא מינייהו עכ"ל. ובתוס' ד"ה חדוש הקשו ארש"י אמאי לא הביא חדוש שאמרו בגמ' פסחים מ"ד ע"ב ונזיר ל"ז ע"א למסקנא דאי תרי ליה כולא יומא בחלבא שרי ע"ש ולפי דברנו נחא דאי הוי החדוש דאי תרי ליה כולא יומא שרי היה החדוש לקולא וא"כ היה קשה אמאי לא ילפינן חומרא מניה על כן פרש"י ו"ל פה דהחדוש הוא דאע"ג דזה לבדו וזה לבדו שרי בהדי הדדי אסור ועוד דאבשול לחדיה נמי עובר ושניהם לחומרא שאינו בשאר איסורים הלכך לא גמרינן חומרא מניה.

אלא דלפי זה יקשה אמאי אמרו בפסחים דהחדוש הוא דאי תרי כולא יומא שרי ורבנן לא ילפו מטעם זה טעם כעיקר מבשר בחלב הא הוי החדוש לקולא.

אמנם אם נדייק שם בפרש"י ו"ל ד"ה בשיל ליה בשולי אסור נראה שרש"י נתן תירוץ על זה בקוצר דבריו שכתב בזה הלשון: עובר על בשולו ועובר על אכילתו עכ"ל לכאורה החדוש הוא שם דאי תרי ליה כולא יומא שרי לאכילה ובשיל ליה אסור באכילה דהך דאי תרי ליה בחלבא אינו חייב אכישול לאו חידוש הוא דהא בשול בכל התורה שרי ואמאי כתב רש"י ו"ל מחיוב אכישול אבל לפי שאמרו שפיר דרש"י סוכר דבגמ' באמת אשניהם כוונו דהיינו שעובר אכישול ועל אכילה דע"י כן החדוש הוא לחומרא דבאותו קולא דלא הוי כבש כמבשול נכלל החומרא שעובר אכישול מה שאינו בכל התורה וזה שאמרו אי בשיל ליה בשולי אסור. וזה שהקדים רש"י לעיל שם פסחים ד"ה חדוש הוא לא גמרינן חומרא דידיה אשאר איסורין והלכך רש"י שפירש שם בפסחים שעיקר כונת הגמ' בהא דאי תרי ליה בחלבא אחומרא שבשל אסיר שפיר פירש לשוטתו גם פה בחולין שהבשל אסור וכו' נכלל מה שאמרו דאי תרי ליה בחלבא.

ולא אמנע מלכתוב למעלתו נ"י מה שאמרתיו מקדם לישב דברי רש"י בד"ה אי חדוש הוא וכו' אלא לאו ש"מ לאו חדוש דאהכי קפיד רחמנא דומיא דכלאי הכרם דמתסרי נמי משום כלאי התערובות וכו' דקשה שפתח בתרי ומסיים בחד דלעיל מניה כתב שני חדשים דזה לבדו וז"ל שרי ובהדי הדדי אסור ועוד דבכשיל אסור ומסיים דלא הוי חדוש דגבי כלאי הכרם נמי מצינו כן וזה לא שייך אלא אחידוש ראשון.

שכתבו בחוסי הנ"ל בין ממון לב"ד דבכמון המיעוט אינו כמו שאינו — והארכתו בזה ואין כאן מקומו.

היוצא לנו מזה אף אם לא נקטינן את כל אלה שאמרנו להסביר הגמ' ורש"י שם לאמת על כל פנים מבורר דכמו שנבי רובא דליחא קטן מסתבר שצריך לברר אם המיעוט עמד ואין צריכין לברר אם המיעוט כמי שאינו כמו כן גם ברובא דאיתא קטן כמו בתערובות כל היכא דהמיעוט כמו שאינו בטל ושרי כל היכא שהמיעוט נשאר בתוקפו אמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

והנה נודע סברת הר"ן דגבי מין במינו לא שייך ביטול אלא אדרבה מחזיק זה את זה ואף שרש"י ד"ל לא ס"ל עיקר סברת הר"ן דכל שיש לו מתירין הוי היתר בהיתר מכל מקום אהא דאין מבטל מין את מינו מפני שמחזיקו לא חלקו ובוה יש להסביר הא שגם אותם הראשונים שלא ס"ל כדעת הר"ן בהסבר דבר שיש לו מתירין וגם סברו מין במינו בטל גם כן לא אמרו בדבר שיש לו מתירין לא בטיל רק מין במינו שצריך עיון לכאורה. ועי' בצ"ח שבאמת רצה לומר דלרש"י דישל"מ אסור גם במין בשאינו מינו משום דטעמיה שייך גם במבשאי"מ וזה בודאי לא ניתן להאמר. אבל כפי מה שאמרנו נחא דכיון שבמין במינו לא שייך ביטול כמי שאינו אם כן אף דמותר מטעם רוב מ"מ המיעוט נשאר עדיין בעולם על כן אמרינן היכא דאיכא לברורי מבררינן והיינו עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר מה שאין כן במין בשא"מ הא נתבטל לגמרי ונהפך האיסור להיות היתר והוי כמו ב"ד ולא נשאר שום מיעוט על כן לא שייך היכא דאיכא לברורי ולא עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. הלכך בטל גם דבר שיש לו מתירין.

ובזה אתי שפיר מה שהקשו (ט"ו פ"מ סי' ק"ג) דמשנזח (301 ס"ק 3) דאם בביצה הוי מין בשא"מ אמאי לא בטיל, דלפי מה שכתבתי לא קשה כל כך ולא צריך לתרוץ דאולינן בתר שמה דהא ביבש ביבש גם במין בשא"מ לא שייך ביטול אלא רוב והמיעוט עדיין בעולם ולא נתבטל ואין לומר דהא צריך סי' משום שאם יבשלם יתן טעם דזה אינו דדוקא לחומרא חיישינן שמה יבשלם וצריך ששים אבל לקולא מו ימר דיבשלם יחד דלמא יאכלם בלא בישול או יבשלם בפני עצמן ועל כל פנים השתא עוד שלא יבשלם הרי המיעוט לא נתבטל על כן אמרינן גם גבי במין בשאינו מינו עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

ועתה נבין מה שכתב רש"י ד"ל ביצה שם דף ג' ע"ב ד"ה שיש לו מתירין וזה לשונו שיכול לאכלו אחר יו"ט בהיתר גטור עכ"ל ובאותו דבור אול ומפרש אפילו באלף לא בטיל ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטל דכתיב אחרי רבים להטות אחמור רבנן הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול עכ"ל דתרי בטול יש בטול ברוב משום אחרי רבים וכו' דהיינו חדא במבי"ט או מבשאי"מ ביבש ביבש ומטעם רוב ושנית בטול מבשאי"מ דהיינו ביטול שנתבטל המיעוט ועבר ובטל והוא כמי שאינו. —

על קושייתך השני הנני אומר שבמ"כ לא דקדקת שפיר בדברי הכ"מ מ"א פ' ט"ו שהוא פירש כך במשנה והראה לדעת שבגמ' איתא בזה סוגיות חלוקות והוא ידע וראה את הש"ס בנדרים אבל מה שפירש בזה שם הוא מוכן מעצמו שלא אתי כסוגי' דנדרים שהבאת. וע"ד קושייתך השלישית על רש"י ביצה ג' ע"ב הנה בתוך הדברים אשר הרבו בענין זה הצ"ח הצ"ח והפלתו סי' ק"פ נכללו גם הקושיות שהקשת וגם תירוצים שונים ומה שנלע"ד הוא שלשיטת רש"י דהטעם משום דעד שיאכלנו באיסור יאכלנו בהיתר קשה לומר סברת הרשב"א ואף אם נקטינן דיניה דרשב"א גם לשיטת רש"י מ"מ אני אומר שמה שהקשת כבר קדמוך קדמאי בזה דמט"נ פריך שפיר אי לא הדרה טענה ותהי' אסורה שפיר מתבטל ברובא דאגלאי מלתא למפרע דטריפה היא ואי לא הדרה טענה ותהא מותרת אנלאי מלתא דמותרת עכ"פ לשיטת רש"י ו"ל יתורץ. — כי בא וראה ותמצא שלסברת רש"י הך דינא דיש לו מתירין לא בטיל הוא כעין הך דאמרינן דהיכא דאיכא לברורי מבררינן וכבר אמרו אחרים כמו זה אבל אני בדרתי את הענין בסברות הרבה כאשר עיניך תחונה דביטול ברוב הוא רובא דאיתא קטן וכמו שנבי רובא דליחא קטן אמרינן היכא דאיכא לברורי מבררינן כן גבי רובא דאיתא קטן אמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר וזה לעומת זה עשו פה חכמינו ו"ל את שניהם.

ואציג פה מה שאמרתי בימים האלה בלימוד ב"מ דף כ"ד ע"ב אהא דאמרו מי קתני הרי אלו שלו אין חייב להכריז קתני וכו' ע"ש דלכאורה קשה דאמאי יחלק אדם על רשב"א דאולינן גבי מציאה בתר רובא הא כל הטעם דאין הולכין בממון אחר הרוב הוא משום חוקת ממון כמו שכתבו החוסי' ב"ק כ"ז ע"ב וא"כ גבי מציאה דליכא חוקת ממון בודאי הולכין אחר הרוב ואמאי מספקו בגמ' אי רבנן פליגי ברוב נכרים או לא אלא אם נדייק שפיר בדברי החוסי' הנ"ל נראה שדבר גדול ועמוק אמרו שם שחלקו בין ב"ד לממון משום דגבי ב"ד המיעוט כמאן דליחא דמי הלכך לא אמרינן סמוך מיעוטה לחוקה ע"ש. וסברתם הא משום דמיעוטה הבי"ד צריכין להודות לרוב ולבטל דעתם נגד הרוב הלכך כמאן דליחא דמי ולא שייך לצרף את המיעוט לחוקה כיון שאינו ולפי זה יש לחלק גם כן ולומר דכל שהמיעוט כמו שאינו אין צריך לברר משא"כ אם המיעוט נשאר ועומד בודאי שייך לומר כל היכא דאיכא לברורי מבררינן וא"כ גבי מציאה אף דליכא חוקה מכל מקום כיון דליכא למימר דהמיעוט כמו שאינו דודאי איכא מיעוט ישראל ועומד במקומו משום הכי אפשר דפליגי רבנן ואמרו שהמציאה אינה שלו כיון דאפשר לברר ע"י ההכרזה. ואף שאינו חייב להכריז שאינו עובר אלא תוכל להתעלם משום שאין חוקה נגד הרוב מכל מקום גם כן אינו שלו משום שיכול לברר וזה שכתב רש"י ו"ל שם ד"ה מי קתני וכו' דכיון דרובא נכרים דלמא דנכרים הוא ושלו לא הויא דלא אולי רבנן בתר רובא בממונא עכ"ל דאע"ג דלא הוי חוקה נגד הרוב מכל מקום יש לחלק כמו

ואי אפשר לנו לעשות רק מן הוואססערלייטונג ולדעתי כשר הוא למקוה אף לכתחלה דוה שיכולין לסוגרו אינו נעשה הסילון ע"כ כלי המקבל שאינו אלא נעילת דלת שלא יצאו המים אבל לא שיקבל וגם אם נעשה לקבלה מה בכך הרי הוא מחובר להמעין ולהבור גדול וכולו מעין הוא. והנה איני רגיל בהוראה ואני מבקש בזה דעת ידידי יחי' והנני דו"ש באה"נ.

רפאל נטע ראבינאוויטץ

תשובה

ב"ה ה' מנחם אב תרמ"ה לפ"ק ורנקנורט על נהר מוין יע"א.

שלום כנחר ישא לכבוד ידידי הרב הגאון בקי בחדרי תורה כחד מקמאי קכ"ש מו"ה רפאל נטע ראבינאוויטץ נ"י מחבר ספרי דקדוקי סופרים היקרים יושב באהלה של תורה בק"ק מינען יע"א.

מי אנכי שכ"מ בא אלי בלשון שאלה הלא כל שערי תורתנו הקדושה פתוחות לפנינו וקטנו עבה מטתנו ואלמלא לא יראתי פן יחשדני ח"ו לעצל או כפוגע בכבודו היקר לי מאד לא הייתי משיב על דבריו כדי שלא יהא נראה כאלו מודה אני שכת"ה נ"י צריך לדידי ולדכוותי ועל כל פנים אפתח את פי בתנאי שכל דברי האחדים האלה נתונים הטה רק לדעת ידידי נ"י ובשכלו ובתורתו ישפט ישפט.

והנה עיקר הדבר שלדעת כת"ה נ"י על ידי כך שיכולין לסוגרו אינו נעשה הסילון כלי המקבל שאינו אלא נעילת דלת שלא יצאו המים אבל לא שיקבל. ולכאורה זה תלוי בפלוג' דר' יהודה ור' יוסי פרק ה' מקואות משנה ה' שר' יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מוחילין בו וכיון שכלל גדול בש"ס דר' יוחנן עירובין מ"ז ע"ב דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי הכל תלוי לענין נידון דהן בפירוש דברי ר' יוסי לדעת הר"ש שפירש אין מוחילין וכו' אין מעמידין הוחילה הרי אסור אף שעשו לנעילת דלת שלא יצאו המים. אבל הרמב"ם ואחריו הרא"ש פירשו שם באופן אחר ולפירושם באמת ר' יוסי אינו אסור רק לקבל המים ע"י מקבל טומאה והרא"ש בתשובה כלל ל"א סי' ה' אויל לשיטתו ופסק וו"ל ושאלתם אם יכלו לסתום נקב שעשו למקוה להוציא המים וכו' תשובה נראה לי שמתוך וכו' דוקא הויתן דהיינו שמוחיל המים למקוה בעינן על ידי טהרה וכו' אבל למניעת המים שלא יצאו מן המקוה יכול לעשות אפילו בדבר טמא עכ"ל.

ובש"ע סעיף נ' כתב המחבר וו"ל ואם בא לסתום הסדק כדי שישארו בו מ' סאה לא יסתום אותו בידו ולא בכל דבר המקבל טומאה ויש מי שמתיר וכו' וכבר הקשה הרב בעל גדולי טהרה בתשובה סי' ט"ז דאמאי נקט המחבר סתם לאסור ואת המתירין לא הביא רק ביש מי שמתיר הלא כמעט כל הראשונים מלבד הר"ש פירשו וכתבו כהרא"ש והרמב"ם בראשם. אמנם באמת ראש המדברים בכל מקום הוא הרמב"ם ו"ל בזה לא דבר מאומה ורק מתני' קמפרש כדרכי מחמת כל הדחוקים שנמצאים בפירוש הר"ש כמו

ואחר שמבואר לנו האיך נדון את התערובות נחוי באוזה אופן נדון את המתירין שיש לו וגם פה נעמוד באותו היסוד שאמרנו דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר גבי רובא דיתא קמן הוא כמו היכא דאיכא לברורי מבררין גבי רובא דיתא קמן. ומעתה כמו גבי היכא דאיכא לברורי כבר אמרו קדמאי שלא שייך רק אם הבידור ודאי ולא ספק גם גבי עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר לא אמרין אלא אם ההיתר בודאי יבא הרי דלפ"ו אין ספק לנו דרש"י ו"ל ג"כ ס"ל כדעת הרשב"א דדוקא שהמתיר עתיד לבא על כל פנים.

הנה בעיקר קושית הש"ך אמאי הביא הש"ע בשם יש מי שאומר עדיין נשאר אצלי מקום לברר. הנה הרשב"א בתשובה סי' ת"א כתב דס"ס הוא כמו רוב ואולי עדיף טפי מרוב וס"ל גם כן לרשב"א דס"ס ג"כ חייבין לברר אם אפשר וכבר פלפל בזה הנב"י מ"ק ח' י"ד סי' נ"ז וסי' מ"ג והעלה שם הנב"י דלהרשב"א לא צריך לברר אלא אם כן יתברר באופן שלא ישאר שום ספק. ובסברא זו פלג' ו' וחלקו רבים הרבה. ואם נעייין שפיר נראה שבסברא זו תלוי כל הבנין. דאם אמרין שאם נשאר ספק גם אחר הבידור אין צריך לברר או גם לענין דבר שיש לו מתירין נאמר שאם אינו בודאי שיבא המתיר ואולי גם אחר כן צריכין לסמוך על הביטול ברוב לא הוי דבר שיש לו מתירין. אבל מי יגיד לנו שכל העולם ס"ל שאין צריך לברר אם גם אחר הבידור ישאר לנו ספק אחד, הלא יכולין לומר דכל מה וכל כמה שיש לצאת מידי ספק ומידי ביטול ברוב צריכין לצאת ולברר עד שידינו מנעת. נמצא שלא כל העולם כולו אדוק בדעת הרשב"א אלא הוא לשיטתו אול וכמו שס"ל בס"ס ס"ל נמי גבי ביטול ברוב הדומה לו לדידיה שצריך שהבידור יבא בודאי ולא ישאר שום ספק ולא שום סמך אביטול ברוב. וזה שלא הביא הש"ע הך דינא אלא בשם יש מי שאומר — אבל רש"י ו"ל דס"ל טעם דשיל"מ משום עד שיאכלנו באיסור וכו' ס"ל דכל כמה שיכולין לצאת מביטול ברוב עדיף טפי וצדיכין לברר מה שאפשר ולאכלו בהיתר גמור כיון דהמיעוט לא הוי כמי שאינו כאשר אמרתי ודי בזה לחכם כמותו —

והנני ידידו ואוהבו הנאמן

מרדכי הלוי הורוויץ.

סימן ט'

ב"ה מינען י"ד אב תרמ"ה

השלום ליד"נ הרה"ג כו'

שאלה אני צריך לשאול מאת ידידי כת"ה יחי' ואבטח בטובו כי יענני דעתו. הנה כת"ר יודע דרך הכרכים שבאין להם המים מן המעינות שחוץ לעיר ע"י סילונות ולפי מה שאמר לי מבין בדבר כך הוא המים נגרים מן המעין ע"י סילונות לתוך בור גדול (רעוער-פאטער) ומשם יורדים דרך סילונות להעיר ובעיר נותנין סילון קטן לכל בית ובית והסילון הקטן יכולים לסוגרו שלא יתן מימיו. והנה פה צריכים אנו לעשות מקוה

הרא"ש הוא הלך כמה פסיעות הרחק מהר"ש אליביה דר' יהודה דהרא"ש התיר לשתום הנקב שעשוי לנקות והתם אינו מחויק מימיו רק ע"י סתימת המקבל טומאה בזה לא כתב כן הר"ש גם אליביה דר' יהודה. ולענין בחנם טרח הגאון נבי"מ ס"ב סימן קל"ז להטציא שהר"ש אינו אוסר רק אם המקוה חסר ע"י וחילת המים שכל חריפות ובקיאות אינו מספיק נגד כחו של דברי הר"ש: „דחכא המקוה עשוי ושלם" וכן הביא הרא"ש בפרושו בראשית דברו נוספין שעשאן וזחלין כגון מקוה שנפרץ על שפתו ומימיו יוצאין וזחלין אסור לו לטבול בו כיון שמי המקוה ננערו והתחילו לצאת הרי הוא טובל במקום וזחל ואפילו ישאר במקוה מ' סאה אחר שיצאו הזחלין מ"מ השתא מיהא הוא טובל גם במים העליונים שהם וזחלין והנכון יותר לפרש דמיירי דאין במקוה מ' סאה וכו' וברור שזה „והנכון יותר" שכתב הוא מה שכתב טעצמו ומה שכתב קודם הוא כדעת פירוש הר"ש ובאמת דברים שהמקוה עשוי ושלם אי אפשר לפרש בענין אחר. וכיון דחוינן מה מאד רחוק דברי הרא"ש בתשובה מדברי הר"ש אליביה דר' יהודה אי"כ להרמב"ם כדי פסקיה גבי פרה נמי מספיק מה שכתב הר"ש אליביה דר' יהודה דהיינו שאם המקוה אינו שלם במ' סאה אלא ע"י סתימת דבר המקבל טומאה באמת הויתן ע"י טומאה מקרי ואינו מותר רק אם יש במקוה שיעור שלם בלי סעיית דבר המקבל טומאה ולפי זה אינו מוכח משום ראשון שזכרנו שס"ל כסברת הרא"ש לחלק בין מונע הוציאה ובין מביא המים ולפיכך כתב המחבר בדקדוק גמור רק בלשון „ויש מי שמתיר וכו'" כיון דקאי שם בש"ע אהא דפסול אם לא ישארו מ' סאה אחר שיצאו המים ע"י הסדק. ואם כן חוינן שהש"ע כדן עשה והביא הרא"ש רק בשם יש מי שמתיר. הלכך לכאורה דעת מר ירדני נ"י בנ"ד ג"כ כדעת יחידאה, אבל באמת יש לדמות נ"ד להא שכתב הש"ע סעיף מ"ט „אבל אם ממשיך ממעין או ממקוה אפילו ע"י דבר המקבל טומאה כשר" והנה מתורת מקוה בנ"ד אין אנו יכולין לדון דהא הרעוערפאטאר לפי מה שכתבנו שאינו יכול להחזיק מימיו כי אם על ידי שסותמין את נקביו וזה נעשה ע"י דבר המקבל טומאה אינו נחשב למקוה רק לדעת הרא"ש. אמנם בוודאי הרעוערפאטאר דשם מקבל מימיו ממעין דאם לא כן דהיינו אם מקור המים הוא נהר בלאו הכי יש חששים רבים שאינם יכולין להוליד המים בלי פוטפע לבחים וכדומה ובוה נודע שהחמירו גדולים רבים ומר ירדני נ"י בוודאי היה כותב זה ומשתיקתו דמר ש"מ שהולוכו המים ממעייני ההרים הגבוהים סביב מדינתו וא"כ גם. אם לא נחשוב הרעוערפאטאר לכלום רק כמו סילון דעלמא הוכשרו המים שהולכין ובאים מטנו למקוה שרוצים לעשות ע"י השקת המעין שרוב גדולי הפוסקים הכשירו בה גם אם נפסקה ההשקה כמו שכתב הש"ך ס"ק מ"ה ועל זה כיון מעלת ירדני נ"י באמרו שגם אם נעשה לקבלה מה בכך הרי הוא מחובר להמעין עכ"ל. אמנם לענין יש כאן חשש גדול על ההשקה זו דהא יש לחוש שיסגרו מעיני המים לפעמים כדי שלא ישפכו

שכתב הרא"ש ואחריו הרע"ב בלשון המשנה אלא מחמת שפירש הרמב"ם באופן שר' יוסי לא קאי רק אמעין לכאורה מדן דהווייתן ע"י טהרה גבי מקוה לא דבר ר' יוסי כלל. ואם כן גם הרמב"ם לא דבר כלל מזה גבי מקוה ומשתיקתו נאמר דס"ל להתיר. אבל שתיקה בזה לאו כהודאה להתיר דמ"א דהא מתניתין דפרה דתנן נתן ידו או הגלו או עליו ידקות כדי שיעברו המים לחבית הביא הרמב"ם בה' פרה פ"ו משנה א' ובבבחים כ"ה ע"ב איתא הטעם משום דאמר קרא מעיין ובור מקוה מים יהי טהור הווייתן ע"י טהרה ומדס"ל להרמב"ם הדין שהוא מטעם דרשה זו ש"מ דס"ל גם הכלל שצריכין גבי מקוה הווייתן ע"י טהרה, ואם כן לענין שלא כדן כתב הגידולי טהרה שם דברים שנראים להגיד שהרמב"ם לא ס"ל דבמקוה צריכין הווייתן ע"י טהרה. ואולי גם הרא"ם שהביא המרדכי פ"ב דשבועות סימן תשמ"ו יש לפרשו דלא ס"ל לחלק לענין הווייתן ע"י טהרה בין מקוה למעין דהא חפסוק שהביא גם הוא ובדרשה שדרש גם הוא על פי הגמרא הוא מהא דמעין ובור מקוה מים יהיה טהור הווייתו ע"י טהרה תהא נכללו כלם כאחד מעיין ובור ומקוה. והא דכתב רבן של ישראל ד"ל בחת"ם סופר ס"י קצ"ט שהרמב"ם דרש הקרא על דרך הילקוט פ' שמיני הוא אחר טכ"ת דוחק גדול דאין שבק הרמב"ם דרשה דגמי מפורשת ונקט דרשת הספרי ועוד הרי חוינן דס"ל לדרשת הגמי גבי פרה. אלא שיש לומר דאף שהרמב"ם ס"ל כגמי דובחים הנ"ל יכול לומר דגבי הווייתן ע"י טהרה אמרינן כמו שכתב הר"ש אליביה דר' יהודה וז"ל ומהו יתכן דאפילו ר"י דפליג הכא מודה התם דחכא המקוה עשוי ושלם עכ"ל והר"ש שפירש מה שפירש פסק כר' יוסי מש"א"כ הרמב"ם שפירש דברי ר' יוסי לאופן וענין אחר יכול לומר דכל היכא דמקוה נעשית עוד ואינה שליטה ס"ל כסתם גמרא דובחים בדרשת הווייתן ע"י טהרה. והנה לכאורה סברת הר"ש בשיטת ר' יהודה היינו חך שכתב הרא"ש לדינא דבאמת מאי שנא מקוה עשוי ושלם לשאינו עשוי ושלם אלא דאמרינן שבכעשוי ושלם הו' מה שנעשה רק למנוע יציאת המים משא"כ אם אינו עשוי ושלם מה שנעשה הוא כדי להביא המים. אבל זה אינו דהר"ש פירש שם המתנ' באופן זה שעשאו הנוטפין וזחלין היינו שפרצו שפת המקוה ושיהא המים בחבורת מעיין או מחמת גשמים וזחלין עליו ועל מימיו ובאמת זה אסור אף שיש במקוה מ' סאה משום דמימי המקוה כלם צריכין להיות באשבורן [ובזה מדויק מפני מה לא אמרו בהא דנהרות וכו' שיעשו מקוה על שולי הנהר אלא וודאי דזה פשוט שאסור משום דהוי בוזחלין למעלה ובאשבורן למטה והא דהתירו המחבר ושאר גאונים גבי סדק במקוה אם הוא למעלה משיעור מ' סאה היינו כיון שזחלין זה אינו דומה לנ"ד דלא שייך גביה למיטר שעל ידו ננערו כל מימי המקוה כמובן] ועתה בא ע"י כלים ומקבלי טומאה לעשות פעולה כדי שלא יהיו המים וזחלין למעלה והמקוה למטה עשוי ושלם ולא הוי רק מניעת פסול דזחלין ממקוה שכשר לעצמו משא"כ

שלדידיה לא היו נ"ם ונ"ם רק משום מראית העין וחקננו כך שנותנין תיכף אחר צאת שיעור מקוה ממי הגשמים מי הוואססערלייטונג במקומו ובאופן ששום בעל מלאכת מחשבת לא יחשב לידע מתי הלכו רוב מימי הגשמים מהרעווערוואאר וליכא מראית העין לענ"ד אבל מ"מ נשארה דעת הראב"ד שנראה כידוע שלדידיה אינו משום מראות העין ובאמת גם אנחנו עשינו למימי הוואססערלייטונג המשכה על גבי קרקע ג' טפחים למעלה,

את כל אלה לא כתבתי רק לתת מחשבותי תחת משפט רוחו ונפשו ותורתו ובידו החוקה יבחר וירחיק לפי רוב בינתו. אלה דברי ידיו אוהבו בכל לב ונפש. מרדכי הלוי הורוויץ

סימן י'

בעוה"י שוכ"ט לכבוד הרב וכו' מ"ה מרדכי הלוי נ"י הורוויץ.

אציע לפני הדר"ג נ"י שאלה אשר נשאלתי זה שבועיים ויען הייתי טרוד עם עסקי לא יכולתי לעיין בדבר ולהשיב להשואל וגם עתה אין לי ספרים לעיין ורק אשר ישום ד' בפי אותו אשמור לדבר.

לאיש ירא שמים וחרד על דבר ד' שחין פרח בשער וקנו, בלשון הרופאים נקרא ויקאוו ולדעתם לא תעלה ארוכה למחלתו זו כי אם ע"י העברת השער מדי יום ביומו בתער, ע"ז יפתחו האבעבועות המלאות לחה ויבוש מקור המחלה והאיש המנוגע נפשו בשאלתו אם מותר לו לעשות כעצת הרופאים. והנה סכנות נפשות ליכא בשום אופן כי אף אם תהי' הצרעת נושנת לא תיוק לשאר אברי הגוף ולפ"ז לכאורה ליכא מאן דלישרי לעביר על איסור תורה אולם לפענ"ד יש בנדון דידן מקום להמציא תרופה למחלה זו, כי הנוב"י מפלפל לא אדע עתה באיזו תשובה אם מותר לגלח השער במספריים עד כדי דלא ישאר בכדי נטילת הווג ואח"כ להעביר המותר בתער כי לדעת הרמב"ם אם ליכא כדי נטילת הווג היו כאלו אינו ובאמת הנוב"י חוכך להחמיר ופלפולו שם דחוק ונראה יותר סברת השואל. ומש"כ בסוף דבריו דא"כ נתת דבריך לשעורין ואם אנו מתירין לו להעביר בתער אחר גילוח במספריים או יתיר לעצמו גם אם ישאר בכדי נטילת ווג, זה רק בנדון השואל אשר רצה להתיר תדיר, או באמת יש חשש לזה אולם בנידון דידן אין לנו להתיר רק בפעם הראשון כי אח"ז מצות הרופאים היא לגלח בתער מדי יום ביומו ואו לכל הדיעות ליכא נטילת הווג ובפעם הראשון לא שייך חשש הנוב"י. ואף בשבתות שאי אפשר לגלח יש להתיר באופן שיעביר בתער ערב שבת קודם חשיכה ובמוצאי שבת ואו לא יהי' בכדי נטילת הווג. וגם משום מראות עין ליכא כי הרוב אינם יודעים שאסור לגלח בתער, כבר הותרה בעיניהם וגם בעיני המועטים לא יפלא כי כמה יהודים גילוחי זקן יש בשוקא וליכא רק משום המכירים שודעים

תמיד אל הרעווערפאטאר וגם הנקבים שטולוכין המים מן הרעווערוואאר אל המקוה יסגרו ורק באותן השעות שצריכין למי המקוה יפתחו שעריו ואם כן יש לחוש שמימי המקוה אינם מושקים מימי המעין עצמו רק מימי הרעווערוואאר והרעווערוואאר עצמו אינו כשר לגמרי רק לדעת הרא"ש אבל על זה נוכל לומר כיון דעל הרוב שערי הרעווערוואאר פתוחות על המעין ואם כן לחשש מועט יכולין לסמוך על הרא"ש אף שלדעתי הוא יחידאה מ"מ הרי הח"ס בסימן הנוכח ובפרט בעל הגידולי טהרה בס' הנ"ל נוטים לדעתו ומפרשים דברי הקדמונים על פי דברו ואומרים שגם הרמב"ם ושאר גאוני קשישי ס"ל דלא צריכין גבי מקוה הוייתן על ידי טהרה. איברא כיון שדבריהם לענ"ד אינם ברורים כשמש קשה עלי' לסמוך היתר גם בחשש רחוק על דברי הרא"ש ו"ל ובפרט שגבי השקה שם מביא המחבר דעת יש שאינו מחלק בכך והוא הרשב"א על כן נראה שלצאת ידי כל הדעות צריכין עוד שתהיה אותה הסתימה בהרעווערוואאר מחוברת לקרקע ואו גם הרשב"א וכ"ע מודים. וזה לענ"ד דבר שאפשר לברר בקל ולי אין ספק שנעשה כך כי כמו הסילונים כלם מחוברים לקרקע גם הסתימה מה שמעכב המים ללכת בסילונים מחוברים אבל זה דבר שיכול מעכ"ת לברר כי ראשי הוואססערלייטונג מראים ומודיעים כל פרטי מלאכתם לכל מי שירצה ובפרט לאנוש כערך מעלת ידידי נ"י המנובד בכל שערי עירו אמנם יש לחוש להבא כי אולי ישנו בלי הבור לקרקע.

ולא אכחד שיש עוד צד להקל כיון שהסכימו האחרונים שבוה דהוייתן על ידי טהרה אין צריך להקפיד כל כך רק במקוה עצמו ולא באותן הרברים שנמשכו המים על ידן אם לא היו כלים ממש. ואכלים בנידן לית מאן דחייש כיון שהסילונים וכל משמשיהם עשויים לכך ועל גבי קרקע וכלם לא בני קבולי ניהו. ואם כן יש לומר דאין צריכין לחחוק את הרעווערוואאר ליותר משאר סילונים ויכולין לסמוך על דעת הרא"ש שעכ"פ כיון דלאו במקוה עצמו הוא וגם עשוי רק למנוע יציאת המים שרי. —

ובמקוה עצמו בוודאי יעשה כת"ה נ"י כמו שעשינו פה גם במקוה מי גשמים שהיא בטהרה גמורה שאין סותמין נקב שעשוי לנקות המקוה רק באבן וכדומה שטהור בלי שום פקפוק וכדי שלא יהיה שום חשש ופקפוק יש לדעתי עוד להוכיח מה שעשינו פה והיינו לעשות המשכה ע"ג קרקע ג' טפחים להמים הבאים מסילונים סמוך למקוה ממש באופן שהמים ישפכו מעל גבי הקרקע אל תוך המקוה והיינו שהסילונים מביאים את המים עד ג' טפחים קודם שפת המקוה ומשם ואילך נוזלים על גבי קרקע אל המקוה דאף שהמשכה אינה נשנית בפירוש אלא גבי מים שאובים מ"מ (עי' בתשובת ח"ס הנ"ל) הורגלו לתורות שגם לידי טהרה מהני לצירוף היתר ואו לענ"ד אין לחוש לשום דבר.

והנה נודע שגם מקוה מי גשמים כמעט אי אפשר לעשות אליבא דכל הדעות מטעם חשש נתן סאה ונטל סאה ואף שאנחנו עשינו פה לצאת לדעת הרמב"ם

רק לכל הפחות לאחר ו' ימים הרי יש לשערות שיעור כגדול מכל הני דמתניתין ואם כן הפלוגתא לא שייך בזה ושפיר לא פירש רש"י ד"ל המתניתין דקאי על שלש אלה ודפח"ה. אמנם בזה אינו מיושב רק רש"י ו"ל אבל הח"ס ו"ל קמה התמיה שלא הביא המשנה אבל על כל פנים ברר בידו החוקה שהדין דין אמת שאין כאן איסור דאורייתא מבורר אם תקטנה השערות משיעורן ובוראי בסתם אין להתיר בשום אופן מטעם שכתב גם הח"ס שיווללו באיסור חמור וגם משום מראית עין שלא ידעו העולם ששערותיו קטנו משיעור איסור דאורייתא והא שכתב מעלתו שאין בזה משום מראית עין משום שרובם ככלם בעו"ה מולולין ליתא כלל דאדרבה כיון שנעשה להם כהיתר יותר יש להחמיר כדי שלא תשכח תורה מ'ישראל. אמנם כיון שבנידון דידן הוא לרפואה ואף שהוא חולה שאין בו סכנה הלא התירו בש"ע סי' שכ"ה גם בחולה שאין בו סכנה דברים רבים בשבת וע"י אינו ישראל התירו כל מלאכות וגם משום שחרפה היא לו כמו שכתב כ"ט נ"י ודרכיה דרכי נועם נראה לי להתיר על אופן זה שמסיר השערות תחלה ע"י צפרנים וכדומה עד לעקרן ממש שלא ינטלו בווג ולא יוכל לקחם בציפורן ואח"כ יעביר אינו ישראל (דכל שיכולים לצאת מידי חששא יוצאים והחולה עצמו אף שהאיסור גם על המתגלח מותר משום שעכ"פ אינו איסור ברור בפחות משיעור ולסייעו מותר גם לחולה שאין בו סכנה בש"ע שכ"ח סעיף י"ז) תער על זקנו מדי יום ביומו בלי הפסק ובע"ש סמוך לזמן תפלה ובמ"ש כמו שכתב מעלתו ושפיר כתב שאין בו משום מראית העין כל כך משום שמכתו מעידה עליו.

על דברי מעלתו בענין בנין בשבת שוב אשוב אי"ה לעת מצוא כיון שלמעשה כבר פסק ואני הנני מרוד מאד.

מרדכי הלוי הורוויץ חנה פק"ק הנ"ל יע"א

סימן י"א

ת ש ו ב ה

שלום וברכה לכבוד היקר הנכבד מופלג בתורה חרוץ ושנון וזית רענן כש"ת מו"ה אפרים בנימין גרינפעלד בק"ק ריטאסעטש יע"א.

בתוך מכתבים שונים אשר לא השבתי עליהם משום דוחקא דציבורא ראיתי גם דברי כבוד מעלתו נ"י ועמו הסליחה כי אנחנו פה מלאי יגיעה בעבודת המקום ומזכרה אני להניח כל המכתבים שאינם נחוצים ואינם נוגעים לדון והלכה עד אשר ירוח לי העת ועתה באתי לרגעים אחדים לעיין בדבריו הנחמדים והנה בכל מה שכתב ליישב דברי הש"ך ראיתי שידיו רב לו לעיין ולפלפל ולברר דברי הראשונים והש"י יחוק את כח נעוריו לצלול במים אדירים וקב"ה חדי בפלפולא דאורייתא, אמנם אנכי מטרוד לא באתי להאריך בזה רק לחות את דעתי במה שהקשה כבוד מעלתו לשאול על הבן של ישראל הח"ס ו"ל דבנדר

שאישי זה עד עתה לא העביר שערתי בתער אולם אלו גם ידעו ויכירו כי מכתו בצדו — ובאמת נסיון גדול הוא לבקש מאיש אשר תהלוכותיו עם הבריות לצאת ולבוא עם שחין פורחת ולהיות למשל ולשנינה. וע"כ נראה לענ"ד להתיר עכ"ז אחכה עד אשר תבוא התשובה מהדר"ג נ"י רק ימחול להשיב לי מיד כי בטח מיד אחרו בואי לביתי ידפק החולה על דלתותי. והנני משתחוה מול הדר"ג נ"י הק' מאיר יונג

תשובה

ב"ה חמשה עשר באב תרט"ח לפ"ק ורנקנורט ע"נ מוין יע"א.

שלום וברכה לכבוד הרב המופלג יורד לעמקה של הלכה כש"ת מהור"ר מאיר יונג נ"י.

יפה הביא מזכרונו דברי הנב"י ו"ל והם במהדורא בתרא חלק י"ד סי' פ' בתשובתו הכתובה להגאון הנודע מה"ו וואלף באסקאוויץ וצ"ל ובאמת הגאון הזה רצה להתיר לקח בתחלה במספריים ואח"כ בתער משום שלא נשאר כדי שינטל בווג והנב"י ו"ל דחה זה בשתי ידיים משום דלדידיה לא דברו שם במתניתין נדה נ"ב ע"ב כי אם בפרה ונגעים וכל מקום שנקטה המשנה קאי אקטן וקטנה כפרש"י ו"ל דווקא ולא אגלוח בתער וכדומה ע"ש. ומכאן הביא ראייה הגאון בעל התם סופר וצ"ל בתשובתו חלק אורח חיים סי' קנ"ד ליישב פסק הנב"י מ"ק א"ח סי' י"ג שהרעישו רבים עליו את העולם שהתיר לאדם אחד לגלח את זקנו בחה"מ וכתב הח"ס שם ואני הולך רכיל אגלה סוד וכו' שהוראת שעה היתה שהגאון בעל נב"י חשש שאותו האיש יעביר שערתי ע"י תער על כן התיר לו בכה"מ כדי שלא יגדל השער בתוך ימי החג לשיעור האיסור מן התורה ע"ש. ולכאורה אין זו ראייה כי אם סתירה גדולה מתשובת הנב"י כאן דזא דחה את הרב הג' מהו' וואלף אלא ודאי הגאון ח"ס הבין כמו שכתב מעלתו נ"י שדברי הנב"י דחוקים הם ושהוא בעצמו ידע וראה שהדין עם הג' מהו' וואלף ו"ל וכן כתב הח"ס בפירוש שהנב"י לשיטתיה ולמעמיה אול שלא מצא תשובה מספקת להשואל בס' פ' הנ"ל ודחאו כמבואר למעיין שם. ובוה די לנו גדולתו של הח"ס לסמוך עליו שהדין דעד שינטל בווג ושני שיעורים אחרים קאי נמי על גילוח בתער. אף שבאחד שבקיה פה במחילת כבודו וצ"ל גודל ידיעתי וכבר העיר חמי הגאון וצ"ל בספרו ערוך לנר על יבמות שמה שכתב הח"ס ו"ל על רש"י הנקט ובכל מקום דמתניתין היינו קטן וקטנה משום שכל שאר הדברים שיש נ"ט אינם נשנים במתניתין ובמחלת כבודו שכתב משנה מפורשת נגעים פ"ד משנה ה' הנזיר והמצורע והלויים וכו' וכלן ששיירו שתי שערות וכו' הרי נשנית להדיא דשתי שערות מעכבות וצריך לידע גדל השערות ברם זכור לטוב אותו האיש שלא ישכח לנצח גיסי הגאון מו"ה ישראל מאיר פרייטמאן וצ"ל אב"ד דק"ק אוסטראווא (שהוציא לאור ספר והוהיר וכתב עליו הערות יקרות) שזכיתי לשמע ממנו דרש"י ו"ל הלכך לא נקט לויים משום שמה דהוי הוי ונזיר ומצורע שאינם מגלחים

ועתה נדבר מקושיהו השנייה שכתב שם ולא ידעתי איך נעלם מהגאון מהר"י מטראני וכו' סוגי' הנדרים דף ע"ב וסוגי' דנזיר י"ב ע"ב דאומר לאפוטרופוס כל הנדרים שתדור אשתו וכו' הפך לה דסובר ר' יהונתן דיכול להפך ואף ר' יאשיהו דפליג היינו מדמעט הקרא אישה יפרנו אבל אי לאו קרא הוי מצי להפך הרי מפורש דבעל יכול למסור לשלוחו דהא דהך הפרה היא רק מיילי כמו הקדש ואפ"ה מצי לשוי' שליח להפך לאשתו עכ"ל. ואף שבדבריו אלה הראה לנו את גודל תורתו וחכמתו מכל מקום לענ"ד יש לתרץ דעת הר"י מטראני ו"ל גם בזה בלי שום דוחק כלל וכלל דהנה כל דברי הרב הגי' מהו' שמואל ו"ל בזה הם כנים ונאמנים רק בהא דאמר דהא הך הפרה הוא רק מיילי כמו הקדש לא דק שפיר כי זה אינו לב"ע. ומי לנו גדול מרמב"ם ו"ל שכתב בפ' י"ג מה' נדרים ה' ד' וה' ה' בזה הלשון: הטבטל נדרי אשתו או בתו אינו צריך לומר כלום ונתבטלו כל הנדרים ומהו הביטול שיכוף אותה לעשות דבר שאסרה אותו וכו' והוסף בה' ו' כיצד וכו' נטל ונתן לה ואמר לה מלי ואכלי וכו', (וע"ש בהראב"ד וכסף משנה וד"מ ואין להאריך כי אם לעיין בדבריהם שפיר ועי' בש"ע רל"ד סעיף כ"ד שפסקין בשבת כן) ואי ס"ל להר"י מטראני כהרמב"ם ו"ל הרי אין שום קושי' עליו מהא דאמר לאפוטרופוס שהשליח יכול לבטל בלי שום דבר רק ע"י מעשה. אלא שלכאורה יש להשיב דאיתא שם כל הנדרים שתדור אשתו וכו' הפך לה הרי דאמר הפך ואם כן לא עשאהו שליח לבטל אלא להפך והפרה היא בדברים. אמנם זה אינו שע"כ צריכין לומר להרמב"ם שבטל בכלל הפרה דא"כ אמאי לא מצינו לשון בטול בגמ' רק במקומות אחדים כמו כתובות ע"ז ע"ב בפלוגתא דב"ש וב"ה אלא ודאי דביטל הוא בכלל הפרה וכן כתב הרמב"ם בפירושו שם ה' ב' וזה לשונו: וכיצד מ פ ר אומר מופר או בטל וכו' ע"ש הרי קרא לשניהם הפרה. — ויש בזה עוד לברר דבש"ע סי' רל"ד סעיף ל' כתב אין יכולים לעשות שליח לא להקטמה ולא להפרה והוא מגמ' הנ"ל ויש לדקדק דבגמ' ליתא רק האומר לאפוטרופוס כל נדרים שנודרת אשתו מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הפך והפך לה יכול הו מופרין ת"ל אישה יקימנו ואישה יפירנו וכו' הרי שלא דברו בכרייתא רק מאמר לו הפך והפך לה ולא דברו מעושה שליח להקטמה. — ופשוט שעל ש"ע לא קשה כלל דהא בכרייתא אמרו ת"ל אישה יקימנו ואישה יפירנו הרי שדין אחד להקטמה והפרה. אלא דלפי זה יש לדקדק על הכרייתא אמאי לא אמרו אמר לאפוטרופוס וכו' קיים לה וקיים לה. — אבל במה שאמרנו הכל מדויק היטיב דהנה ההקטמה הוא רק בדברים וכן כתב הרמב"ם שם ה' ג' וכיצד מקיים כגון שיאמר לה קיים לכו או יפה נדרת או אין כמותיך וכו' עכ"ל. ולפיכך בהקטמה לא אפליגו ר' יונתן ור' יאשיהו ואין צריך להא דאישה יקימנו וכו' משום דהוי מיילי ולא מימסרן לשליח, אלא נקט הפרה דוקא דאפשר על ידי מעשה והיא שיוכל להפך ע"י שליח קמ"ל דלר' יאשי' לא משום דאישה יקימנו.

דהוי ע"י דבור א"א ע"י שליח משום דמיילי לא מטסרי לשליח והיא שיטת מהר"י מטראני ו"ל ופלא דהא כבר כתב הגי' מהו' שמואל לאנדוויא ו"ל בנב"י מ"ב סי' קמ"ו ששגגה היא. עד כאן תוכן דברי מכ"ת נ"י. — ידע כ"מ נ"י שכלל גדול הוא אצלי שכל מקום שהפריזו האחרונים על המדה וכתבו דברים גבוהים ורמים נגד דברי הקדמונים ו"ל מעות הוא בידם ובכל מה שנוגע לעמק בדברי הגמ' יפה צפורנן של ראשונים וכו' וגם פה שבקה חסידותיה להגאון מהו' שמואל לאנדוויא בכתבו שלר"י מטראני פלטה קולמסו שגיאה וכו'.

דחנה שתי תשובות בדברי הגי' הנ"ל נגד דעת הר"י מטראני ו"ל חדא דהא דאמרו דמיילי לא מימסרין לשליח היינו שאין השליח יכול לעשות שליח אחר במקומו וכתב שמפורש כן ברש"י גיטין כ"ט ע"א ד"ה רבא אמר וכו' וכן בגיטין דף ס"ו כל השקלא וטריא אם שליח יכול למסור לסופר אחר וכו'. וטרם נבוא לקושיהו השניה נכרך שאין בדבריו הראשונים שום ראייה נגד הר"י מטראני דהא רש"י שם קאי אדברי רבא שאמר דהא דאומר לשנים תנו גט זה לאשתי וכו' אינהי הן אבל שליח לא. הוא משום דמיילי ננהו וכו' על כן היה רש"י ו"ל מוכרח לפרש דמיילי היינו אם ימסרו הדברים לשליח אחר דהא להם צוה הבעל המעשה גופא ומהא שכתב רש"י ו"ל שלא מסר להם אלא דברים אין שום ראייה דדיא לכאורה קשה האין לא מסר להם אלא דברים הא צוה להם לכתוב אלא בלי שום ספק כונת רש"י היא כך דבשלמא אם היה מסר להם הבעל גט כתב וחתום לתנו לאשתו הרי מסר להם גט שיש בו ממש או אם מסר להם כסף קידושין וכדומה דילפינן ששליח עושה שליח או יכולין למסור הגט או הכסף קידושין לשליח אחר משא"כ באמר לשנים כתבו וכו' הרי לא נתן בידם שום ממש רק דברים ואע"פ שהוא צוה להם לעשות מעשה מ"מ הם לא יכולין לעשות שליח אחר משום שע"י זה שהם לא יעשו המעשה אלא יעשו שליח אחר, נעשה מה שאמר הבעל להם רק מיילי — ותדע שכך הוא פי' הגמרא דהא השלוחים אינם מוסרין להשליח השני שום דבר רק אומרין לו שיעשה מעשה שיכתוב ויחתום וכו' — אלא ודאי דהיינו משום שעל ידי שאין עושין שליחותיהן אלא מצוין לאחר לעשות הן הן העדים הראשונים לא נעשו למפרע רק שלוחים לדברי הבעל ומיילי לא מימסרין לשליח היינו שמיילי מסר הבעל לשליח הראשון ודו"ק ופשוט שגם דף ס"ו ע"ב וס"ז ע"א הפשט האמת הוא כך ולר' יוסי שאומר שאפילו באומר אמרו פסול או אפשר לפרש כלל באופן אחר דהא מה שאמר השליח לשליח שני אינו דברים כיון שעושהו שליח לעשות אלא הא דאמר הבעל לשליח ראשון לא הוי רק דברים מפני שאינו עושה אותו שליח למעשה הרי משם ראייה לדברי הר"י מטראני שאין מוסרין דברים לשליח ראשון. וגם לשמואל דלא ס"ל כר"י בתרתו ומכשיר באומר אמרו היינו כמו שכתבו המפורשים שלרדיה לא אמרנו מיילי לא מימסרי לשליח אם עשהו שליח למיילי ופשוט.

שאלות ותשובות

וכמו שטחויב שם לא בלבד לעשות שכן האהובה לא יטול פ"ש אלא גם כן להכיר את בן השנואה לתת לו פ"ש כמו כן טחויב לעשות לבנו הבכור כל מה שיצטרך כדי לתת לו פי שנים. ויוכל לעשות כן בתוך חוקי המדינה על ידי צואה ברורה כטובן. וכיון דפ"ש הוא מתנה ולא ירושה אינו מיוק הצואה למצוה ועוד שיוכל לצות באופן שיגיד שיטול פי שנים כמצות התורה:

אבל הפסק אינו פשוט רק שיצוה פ"ש לבכור בכל אשר ימצא לו אבל מה נקרא ימצא, דאנן פסקינן בחכמים וכהילכתא דר"פ דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה ב"ב קכ"ה ע"ב וכתב הרשב"ם ואפילו בשטר וכן פסקו הפוסקים והלא רוב רכוש בעלי הון בימינו אלו הוא בשטרות שמרי המדינה ושטרי חבורות שונות ואם יצוה שיטול הבכור פי שנים מכל עזבונו הלא הוא חוב לבניו האחרים והוא אינו רוצה לתת להבכור רק מה שצותה התורה לתת לו ככל אשר ימצא לו דוקא.

על כן עת לדבר והחוב עלינו מוטל לברר בכל פרטים מה הוא מקרי מלוה בימינו שיחול עליו האי דינא דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, והנה הנבי"ח ה"ט סי' ל"ד כתב וז"ל והנה מה שנסתפק בקאטראבליגאציאן אי מקרי ראוי או מוחוק לגבי בכור לא ידעתי מקום ספק בדודאי ראוי מקרי וכי יש לחלק בין חוב לחוב דאדרבה אנו רואים שאין השער מן האבליגאציאנען שוה והוא עולה ויורד לפי הומנים. עכ"ל

הן אמת שכל שטרות המדינה אבליגאציאנען, אקציען וכדומה בכלל מלוה אלא דלפי זה גם הבאנק= נאטען לא יצאו כלם מכלל מלוה ופה במדינתנו לא יצאו מן הכלל רק הפינפטארק=צוואנציגטמארק=פינפציג=מארקשיינע שכתוב עליהם „געזעטץ" וכו' דהיינו שחוק המלכות י"ה שיקחו את הנייר בטקום כסף או זהב אבל בהונדערטמארק ולמעלה לא נעשה לחוק שיקחו אותו בעל כרחם אלא הממשלה ישלם לכל מי שיבוא ושטר זה בידו מאה מארק וכתוב עליהם שכל קופות הממשלה תערוכנה אותם בערך מאה מארק והעולם מקבלים אותם מרצונם הטוב אבל לא מחוק המוטל עליהם ואם כן גם הונדערט מארק וטויווענד=מארק=שיינע לכאורה אינם חפשים מתורת הלואה. אלא שיש לומר דכיון שידענו שהנייר הזה שוה מאה או אלף מארק אם כן הוא שוה כסף ככל דבר ואמאי לא יטול הבכור פי שנים כמכל מטלטלין ושוה כסף. אבל על זה יש להשיב דאם כן כל מלוה וכל שטר חוב נמי שוה כסף שהרי יכול למוכרו ואין לחלק שההונדערטמארק מחירו קצוב לא פחות ולא יותר כמו שכתב הגאון בעל נודע ביהודה וז"ל משא"כ שטר חוב דעלמא אינו קצוב שאין נותנים עבורו הסך שכתוב בו, דוה אינו שהרי כל שוה כסף נמי אין מחירו קצוב וידוע והבכור נוטל פי שנים ומוכח שהא שאינו קצוב בערכו לא מעלה ולא מוריד ואם כן מ"ש מלוה מכל שוה כסף דעלמא — ובשלמא מלוה על

ולפי זה אדרבה מאותה הבריייתא שהקשו על הר"י מטראני לא בלבד שאין קושי' אלא אפילו קצת ראי' יש כאן לדבריו מהא דלא נקטו בגמ' הא דהאומר לאפוטרופוס גבי הקמה דהא הכתוב איירי בשניהם אישה יקימנו ואישה יפירנו אלא ודאי משום שלהקמה לא צריך קרא דהוי מילי ולא מימסדין לשליח. וממילא צדקו דברי החתם סופר וז"ל שהלכו לשיטת הר"י מטראני ולדינא בוודאי יש לעיין אי הלכה כר"י מטראני או לא אבל שיטתו לענ"ד מבוררת היטב. ועי' בשו"ת ריב"ש סי' ש"ע בענין אי יכולין להפיר שלא בפני הנודר דהוי ע"י שליח באופן אחר כטובן והרבה יש לדמות מזה לזה.

ואסיים באמירת שלום וברכה וד"ש לכבוד חתנו הוא ידידי היקר נ"י והנני באהבה רבה ידידי מרדכי הקוי הורוויץ

סימן י"ב

ב"ה י"ד אב תרמ"ח לפ"ק ורנקנרט ע"נ מוין יע"א. **אי**ש אחד המיוחד ביראת שמים בעל מדות יקרות בתורה ובעבודה רוצה שיקוים אחר מאה שנה ביורשיו שהבכור יטול פי שנים בנכסיו וכו' לפני בשאלה אם הוא מצוה על זה והאיך יעשה שהערכאות יסכימו דהא על פי דין המדינה כל היורשים שוים: והנה לכאורה יש לומר דהא דהבכור נוטל פי שנים הוא רק זכות להבכור אבל לא מצוה על האב להנחילו פי שנים דהא דכתיב בתורה לתת לו פי שנים אינו רק שלא יוכל לבכר את בן האהובה וכו' כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו וכו' (פי' כי תצא) ויש לפרש הא דלתת לו דהיינו שיתנו לו הב"ד או שאר יורשים פי שנים וכן נראה מהרמב"ם וספר המצות שלא מנו בין מצות עשה שהאב יעשה איזה מעשה שינחול בנו הבכור פי שנים.

אמנם זה אינו דהא איתא בגמ' ב"ב דף קכ"ד ע"א מ"ט דרבנן אמר קרא לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה ע"כ ואף רבי דחולק לא פליג רק משום דכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט ע"ש וא"כ חיינן בפירוש שני דברים חדא דחלק בכורה הוא מתנה וחלק פשוט היא ירושה ושנית דהאי מתנה דחלק בכורה הוא מתנה מאב שכן דרשו חכמים דקיי"ל כוותיהו בהא דילפו מזה דהבכור אינו נוטל פי שנים בשבח דחלק בכורה הוא מתנה מהאב ואינו נותן מתנה עד דמטיא לידיה. הרי דהאי לתת לו פי שנים קאי אאב שהוא יתן והוא הנותן דאי קאי אב"ד או איורשים לא שמעית מיניה מידי להכמים דצריך עד דמטיא לידיה. והא דלא הביאו הרמב"ם וספר המצות הך למצוה הוא פשוט ומבורר דהלא לדין תורה האב אינו צריך לעשות שום מעשה דהא ממילא ירשו בניו וינתן להבכור פי שנים אבל בימינו אלה שאם לא נעשה מעשה לא יטול פי שנים משום דין המדינה אין זה דומה אלא להא דבן האהובה

הדבר בא לעולם. אלא דלפי זה עוד לא סלקה הקושי' אמאי יהי' כל שטר העלטא נחשב לראוי לענין בכור הא יכול למכרו ולא הוא דבר שלא בא לעולם.

והנה בבריית' ב"ב דף קכ"ד ע"א איתא אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבתו נכסים לאחר מיתת

אביהם רבי אומר אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבתו נכסים לאחר מיתת אביהן אבל לא בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהם ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים יצא עליהם שט"ח בכור נותן פי שנים וכו' והנה הא דיצא עליהן שט"ח לאו מיטרא דרבי הוא וכל המפרשים הסכימו שהוא דברי הכל ואם כן לכאורה יש לוטר שגם הא דירשו שטר חוב דקדם מיניה ג"כ לאו רבי אמרו אלא מילתא באנפי נפשיה הוא וד"ה ואדרבה דוחק היה לחלק שזה דברי רבי וזה ד"ה אלא או דאמרינן דהא דאמר רבי אומר אני לא קאי רק אהא דשבח וכו' וכל השאר הוא דברי הכל או שהכל דברי רבי ומה"ח לחלק בין שתי בבות השוות. והא דאמר ר"פ שם דף קכ"ה ע"ב הלכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה היינו במלוה ע"פ. אבל במלוה בשטר באמת נוטל גם לרבנן. —

וכד חוינן נוסחאות התוספתא בכורות פ"ו נראה ג"כ שהפירוש הוא כך דבנוסחאות הישנות ליתא להא דירשו שטר חוב כלל ובתוספתא מכתב יד ערפורט איתא אבל באופן שכמעט אין ספק שהוא לדברי הכל. ונפלאות היא בעינינו לכאורה שהרשב"ם וכמעט כל המפרשים כתבו שהוא רק לדברי רבי ורק הא דיצא עליהם שט"ח הוא ד"ה. אמנם באמת לא נפלאות היא ולא רחוקה היא דהא אמר ר"י אמר שמואל דף קכ"ד ע"ב. אין הבכור נוטל פי שנים במלוה וקאמרו בגמ' דלרבנן פשיטא דהשתא שבחא (דאיתא מטילא) דאיתא ברשותיה אמרו דבנן לא שקיל מלוה מיבעיא אלא לר' וכו' ומסיק בגמ' לעולם לרבנן ואצטריך סד"א מלוה כיון דנקט שטרא כמאן דגביא דמיא קמ"ל הרי דאמר בפירוש דלרבנן גם במלוה בשטר אינו נוטל פי שנים וא"כ ע"כ הא דירשו שטר חוב דברייתא הוא אליביה דרבי — אלא דאיתא שם שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא בריבית ומסקו דהוא לרבנן ולא הוא כשבחא משום דמלוה כמאן דגביא דמיא אי"כ נחלקו הא דשלחו מתם עם ר"י אמר שמואל וכיון שאמר רב פפא הלכתא וכו' ו. אין הבכור נוטל פי שנים במלוה שנקט אות באות לשונו של ר' יהודה אמר שמואל והא דר"י אמר שמואל מפרשו בגמ' כאשר ראינו במלוה בשטר א"כ שפיר פסקו דאין נוטל פי שנים גם במלוה בשטר ורבנן על כן הוכרחו לפרש הברייתא דלעיל אליביה דרבי — ולפי זה ברור שאין לזוז מהלכתא דאינו נוטל פ"ש במלוה אפילו בשטר — ורק רבינו חננאל פוסק הלכתא דנוטל פי שנים בשטר [ואולי לזה כיון הטור בס"י דע"ח שהביא בשם רבינו חננאל שפסק כרבי בשבחה דאתא מטילא וכתבו עליו הבי"ח ושאר אחרונים שלא מצאו לרבינו חננאל שסובר כן ואפשר שהטור ז"ל כתב כן מסתמא כיון שר' חננאל פסק שנוטל פי שנים בשטר ולר' יהודה

פה שפיר דלא הוא אשר ימצא לו אבל מלוה בשטר הא השטר הוא כאן ובידו ויכול למכרו. בש"ע מביא דין מלוה בסימן דע"ח שתי פעמים. בסעיף ז' הביא דין בפני עצמו וז"ל אין הבכור נוטל פי שנים במלוה אע"פ שהיא בשטר וכו' ובסעיף ג' הביאו בכלל הא דאין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויים לבא לאחר מיתת אביו אלא בנכסים המוחזקים לאביו וכו' ואם כן פירוש כאן הטעם משום דמלוה הוא ראוי ולא מוחזק.

והנה בביאור מה הוא ראוי ומה הוא מוחזק יש לוטר לכאורה שמוחזק הוא ודאי וראוי הוא ספק

שיבא ולפי זה יש לוטר דמתורת ספק לא נפקו אלו השטרות ואבליגאציענען דאולי יבא היום והמדינה או החבורה אשר הוציאו אותם לשוק לא ישלמו את חובותיהם כל עיקר. אבל זה אינו עולה יפה דחוינן דברים הרבה שהם בספק ונחשבים למוחזקים ואין לנו ספק גדול מגניבה והרמ"א ז"ל ח"מ סי' רע"ח ס"ק י' למד מדברי המרדכי שאם נגנבו ספרים מיד האב ולאחר מותו החזירו הגנבים את הספרים הבכור נוטל פי שנים כיון שסתמא אינם מייאשים" (זה לשון הרמ"א ז"ל) והקצות החושן תמה עליו דהמרדכי לא כתב אלא לענין כתובת אשה ושאינה התם דלכתובת אשה גם מלוה לא הוא ראוי ולא גרע במלוה ותיריך הגאון בעל נתיבות דמלוה שאני דהטעם דמלוה הוא ראוי משום דלאו הני מעות שבק אבוהון א"כ בגניבה דזה טמש שבק אבוהון לא הוא ראוי ע"ש ואף שיש תירוצים אחרים על קושי' זו על כל פנים חוינן שלא אמרו משום שהוא ספק אם ישיבו הגנבים את הספרים ליהוי ראוי אלא כיון שלא נתייאשו הבעלים היו מוחזק — ולא פלפלו אלא דלהוי ראוי משום שאינם ברשותו ולא משום ספק — אלא שיש לערער שלא הוא מוחזק אלא שם דכיון שהספרים בעולם לא מוזק שהוא ספק משא"כ בדבר שלא שייך בו אשר ימצא לו נקרא ראוי אם הוא בספק (ועי' בקצות החושן שם מה שכתב בדעת התוס' ב"ב קנ"ו ע"ב ד"ה לא עשה ולא כלום דהא דאמרינן בכור מתנה קרי רחמנא היינו דוקא בדבר שאינו מצוי ומש"ה כתיב אשר ימצא לו לגלויי דמתנה קריא רחמנא —).

אמנם מכל אלה ראינו על כל פנים שהכל תלוי אם נחשב את השטרות אשר אנו דנין עליהם למצוי או לא ואם נמצא שהם נחשבים למצוי או לא יגרע חלקם על ידי ספק אם לא נתייאשו הבעלים, ורק אם הוא קרוב לדאי שלא תשלם המדינה או החבורה את חובותיה או יש לדמותם לנתייאשו או להא דדרך המלך ליקח את הקרקעות בעד המס שכתב הרמ"א ז"ל שם דהוה ראוי — אבל אם שטרות האלו היו בחזקת טובים כודאי אינו מוזק לדין בכורה אם יש חשש רחוק וספק בעולם שיאבדו את שוים אלא העיקר אם הם נחשבים לדבר המצוי או לא. — ומאחר שראינו שטעם החילוק בין ראוי למוחזק אינו משום דמוחזק הוא ודאי גמור וראוי אפשר לתלות בו שום ספק. על כרחנו צריכין אנו לוטר דטעם ראוי הוא משום שאינו בידו ועל כן נקטו ראוי ומוחזק דהיינו שראוי הוא מה שאינו מוחזק ואינו בידו לתנו או למכרו ואין

אם עמד מעולם למכור הרי לא נשתי ואם אינו עומד למכור אלא להנות ממנו או לאכלו כל שכן דלא אשתני דהא השתא נמי יכול ליהנות ממנו או לאוכלו משא"כ השטר שהוא אינו עומד למכור שהרי לא מכרו בסתם את שטרותיהם אלא עומד לגוביינא ולא יכול לגבות אותו והשתא הגיע זמנו ויכול לגבות על כן הוי ראוי אבל כל זה בשטר שאינו עומד למכור משא"כ בשטאאטספאפיערע שעומדים למכרה יום ביומו ככל דבר השוה כסף ובודאי לא אשתני ולמה יגרע שאינם נמכרים הא לפ"ז כל שעומד להמכר ואינו נמכר להוי ראוי: — ויש מאלה השטרות שאינם גובים אותם לעולם כמו רענטע וכדומה ובאלה בלי שום ספק לא שייך כלל לדבר מראוי דהא כל שוה שלהם הוא רק שיכולין למוכרם או ליהנות פירותיהם והם עדיפא מדקלא ואליים דמודו רבנן וכ"ע דנוטל פי שנים ואין הדבר דומה אלא לעץ שנושא פרו וחסור להשחיתו ולהנות מעציו ומי יגיד שהבכור לא יטיל פי שנים משום שאינו ראוי כי אם למכרה או לאכול מפרו שעתידים להיות עליו — והרענטען ממש כיוצא בו —

(ב) בשבחה דממילא גופא מפורש בגמ' קכ"ד ע"א במאי קמפלגי, דטעמייהו דרבנן א"ק לתת לו פ"ש מתנה קרייא רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה ורבי אומר אמר קרא פ"ש מקיש חלק בכורה לחלק פשוט וכו' אע"ג דלא מטיא לידיה וכו'. ושם ע"ב תני רב נחמן בשאר ספרי דבי רב בכל אשר ימצא לו פרט לשבח שהשביחו יורשין וכו' ומני רבי ותני רמי בר חמא בשאר ספרי דבי רב בכל אשר ימצא פרט לשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן ומני רבנן — אלא דלפי זה צ"ע לכאורה האין שלחו מתם דלרבנן הבכור נוטל פ"ש במלוה הא אי ילפית מלתת לו מלוה לא הוי מטיא לידיה ואי מאשר ימצא לו הא מלוה לא הוי יותר ימצא מהשבח שהשביחו נכסים. אבל יש לומר דהא פירש הרשב"ם ד"ה עד דמטיא לידיה דשבחה לא איקרי לתת לו משום דאין יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואם כן זה רק בשבח משא"כ בשטר שיכול למכרו או ליתנו בטתנה למ"ד מכירת שטרות דאורייתא (והש"ך ו"ל ס' ס"ו האריך בזה דפסקינן מכירת שטרות דאורייתא) — מדאורייתא ולמ"ד מ"ש דרבנן מדרבנן וממילא שפיר שלחו מתם דנוטל פ"ש גם לרבנן במלוה בשטר דשטר עדיף משבח דלא הוי דבר שלא בא לעולם שיכול למכרו וגם אי דרשינן מאשר ימצא לו הא שטר זה ימצא לו דהא יכול למכרו — ולר"י אמר שמואל יש לומר כיון דשמואל לשיטתיה ס"ל בי"ב ע"א דהמכור שטר חוב לחברו וחוד ומחלו מחול ואף הורש מחול אם כן אין ראוי יותר מזה דהא יכול למחלו ולא תימא הא כבר בדרנו שע"י שהוא ספק לא בא לכלל ראוי דזה אינו דומה כלל להא שכתבנו בספק לבא דבשטר זה אנו אומרים משום שגם אם ימכרונו יכול למחול הלכך לא הוי מכירת שטר מכירה גמורה אף אם בודאי לא ימחול משום

אמר שמואל זה דוקא לרבי ובאמת לענ"ד אין זו ראייה דיש לומר שרבינו חננאל לא פסק רק כשלחו מתם והיינו דאפילו לרבנן נוטל פ"ש במלוה וכן הביאו הרשב"ם דף קכ"ד ע"ב ד"ה אבל לא בריבית וכו'.

והנה אם רוצים אנו לידע מהות השטר שנחלקו עליו רבי ורבנן, ור"י אמר שמואל ושלחו מתם ור"ה ואינך פוסקים אליבי' דרבנן אם הבכור נוטל פ"ש בו אם לא צריכים אנו לברר טעמייהו דרבי ורבנן וטעם אותן שנחלקו אליביהו דרבנן. ויש בזה שלש דרכים; א) בטעמיה דרבי כתב הקונטרס קכ"ד ד"ה ירשו שטר חוב וכו' דכיון דמוחזק בשטר וע"פ השטר גובין את המלוה הרי הוא כאלו השטר השביח דהיינו נכסים ששבחו ממילא וכו' ולפ"ז רבנן דפליגי עליה דרבי בשבחה דאתי ממילא פליגי נמי בשטר ולפי זה צריך לעיין בטעמייהו דרבנן אליבא דשלחו מתם דסברי דנוטל פי שנים דהאיך יאמרו דנוטל פי שנים בשטר ובשבחה דאתיא ממילא אינו נוטל — ויש לומר כיון דאמר רב פפא שם דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון דכ"ע לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפורה והוה שובלי וכו' דמר סבר שבחה דממילא ומר סבר אשתני ע"כ ופ"ה דהוי דבר אחר ושם אחר עכ"ל ולכאורה יקשה דאמרו מר סבר שבחה דממילא ומר סבר אשתני דמשמע דכלהו טודו בשבחה דממילא אלא דרבנן סברי דהאי חפורה אשתנו ולעיל משמע דבשבחה דממילא פליגי, אלא ודאי צריכין לומר דלרבנן תרתי בעינן שבחה ממילא ולא אשתני ואו נוטל פי שנים ואם כן יש לומר דהיינו טעמייהו דרבנן אליבא דשלחו מתם דשטרא הוי שבחה ממילא ולא אשתני והוי כמו דקלא ואלים ואף שמעיקרא שטר והשתא כסף והוי כמו שם אחר ודבר אחר, זה אינו דהא בכל שוה כסף כן ומעיקרא לא היה שוה רק לגודל ערך הכסף שכתב עליו רק שמעקרא לא נגבה והשתא בא לידי גוביינא והוי דקלא ואלים או ארעא ואסיק שירטון — שניתפתה השדה או שנתחזק ונתגדל הדקל — ור"י אמר שמואל דס"ל אליבא דרבנן דאינו נוטל פ"ש בשטר ס"ל דשטר נמי אשתני והוי כמו חפורה והוי שובלי דבר אחר ושם אחר דמעיקרא שטר והשתא כסף — [ויש לומר שוה כונת הרשב"ם קכ"ד ע"ב: הא דשלחו מתם פליגא אהך דר"י אמר שמואל דלעיל ותרווייהו אליבא דרבנן מר משה ליה מוחזק כיון דנקט שטרא ומר לא חייש לשטרא דניירא בעלמא הוא עכ"ל פי' דשלחו מתם ס"ל דכיוון דנקט שטרא הוי מוחזק והכסף הוא כמו דקלא ואלים ור"י א"ש ס"ל דהשטר ניירא בעלמא הוא והשתא כסף והוי אשתני גמור —].

ולפי זה הטעם דאין נוטל פי שנים בשטר משום דהשטר והתשלומין הוי כמו חפורה והוי שובלי דהיינו שהתשלומין עושה מהשטר דבר אחר ושם אחר קשה לכאורה הא יכול למכור את השטר וא"כ השטר הוא כמו כל שוה כסף ובכל שוה כסף נמי נימא הכי דאין הבכור נוטל פי שנים אלא ודאי צריך לומר דבשלמא גבי כל שוה כסף אמרינן טמ"ג

אמאי ישמט במלוה על פה לר"י אלא ודאי דתלוי הכל בשטר עצמו. אמנם מוכח דגם בשטר לחוד לא סגי דהא באין בו אחריות משמט ואע"פ שהכל כאן שטר שכתבו ואחריות משיעבודא דאורייתא לא סגי עד שיהיו באים כאחד שיכתב אחריות בשטר עצמו וזה צריך ביאור לכאורה דמ"ש לר"י שטר שכתב בו אחריות ולא כתוב בו אחריות. ואין אנו צדיקים לחפש ולבדוק בדחוקים שונים כי האמת מבורר בזה כשמש בצהרים.

ד'הנה כבר נזכר בדברי המקנה הנפלאים לקידושין דף י"ג דאף השיעבוד וכתב בראשית דברו דהשיעבוד נקנה בשטר כמו שהקרקעות נקנות בשטר וזה הפשוט אלא שהקשה דלפ"ו לפי דקו"ל דאחריות טעות סופר במאי קנה וכתב טעם אחר משום דנכסי דבר אינש ערבין ביה ע"ש ולפי מה שכתב התוס' ס"י מ"ט ס"ק י"ט דלמ"ד ש"ד לא אמרינן נכסיה דבר אינש ערבין אלא שהשיעבוד מהנכסים עצמן ולא מטעם ערבות ע"ש אם כן לר"י דס"ל ש"ד לא מסתבר טעמא דנכסי דבר אינש עדיין צ"ע בטה קנה השיעבוד עצמו אבל לא קשה כלל דהא לר"י דמחלק שם בין שטר שיש בו ואין בו אחריות לא ס"ל אחריות טעות סופר וממילא נשארה הסברא הראשונה והפשוטה במקומה דקנה השיעבוד על ידי השטר. והשתא מדויק היטב הכל על נכון. דבודאי מן הסתם ובכלל סגי בשעבודא דאורייתא וכי מטי זמניה לגבות גובה אף במלוה על פה מן הלוקחות ואף דלא עשה קנין מעיקרא הא השתא הוא קונה משא"כ לענין דלא ישמט הא צריך לקנות השיעבוד שיהא נחשב ככידו על כן לא סגי בשיעבוד על פה ולא סגי בשטר בלא אחריות אלא צריך לכתוב אחריות בשטר לקנין גמור. וזה לשון הירושלמי ויעשה כמשכון דע"י השטר קנה השיעבוד וגם גבי משכון לא אמרינן דקנה את המשכון לפרעון כי אם לשעבוד וכיון שאמרינן כן לענין שמיטה אמרינן נמי לענין בכורה ומדויק שפיר הא דשלחו מתם דהיינו בני מערבא דהבכור נוטל פ"ש במלוה (מלוה בשטר) דבהדי איתא בירושלמי ויעשה כמשכון — ושפיר כיון הרשב"ם שפירש הא דשלח מתם משום דשטר הוא כמו משכון, דשקל פ"ש דבעל חוב קונה משכון עכ"ל דהיינו שגם גבי שטר קנה השיעבוד. —

ו'הנה שם בגיטין איתא רב ושמואל דאמרי תרווייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים דהיינו שהשביעית משמט כל מלוה בשטר ע"ש ובירושלמי פ"י סוף הלכה ב' איתא אמר שמואל המלוה על המשכון אפי' על המחט אינו משמט (ובזה מכוון מה שאמר שמואל בבבלי שביעות מ"ג ע"ב אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי) וכיון דחוינן דשמואל סובר במלוה בשטר משמט ובמשכון אינו משמט כלל אפילו שלא ננגד המשכון אם כן מוכח דשמואל לא ס"ל דשטר כמשכון. וצריך ביאור למה, ובודאי לא נדחק לומר דשמואל כיון דלדידיה שיעבודא לאו דאורייתא ס"ל הא דנכסיה דבר נש ערבין ביה ולא ס"ל כלל דנקנה ע"י שטר

דמהא דיכול למחול מוכח שאינו מכירה גמורה — ואם כן מאי מועיל דיכול למוכרו הא יכול ג"כ למחלו ובין אם דרשינן מלתת לו ובין אם דרשינן מוכל אשר ימצא לו חוב זה אינו מצוי ולא מקרי לתת לו דהא לא הוי מתנה גמורה משום שיכול למחלו — וכיון דהלכתא בהא כשמואל שפיר פסקו כר"י אמר שמואל דלרבנן אין הבכור נוטל פי שנים במלוה —

אמנם כל זה בשטר דוקא משא"כ בשמאטספאפיערע ואקציע וכדומה שאינו יכול למחלו לעולם שאם נתנו או מכרו לעולם פקע שיעבודיה דמוכר ונתן לגמרי כמו מוכר כל דבר איך יעלה על דעתנו דלהוי ראוי כמו שטר. —

(ג') הרשב"ם קכ"ד ע"ב ד"ה אבל לא בריבית וכו' כתב בטעם דשלחו מתם וז"ל: „אבל מעות מלוה דקשקל מעות שהלוהו ונמצא השטר מוחזק בידו במקום מעותיו והרי הוא כמו משכון ובוה הכל מודים דמלוה שהניח משכון עליה שקל פ"ש דבעל חוב קונה משכון וכן פסק רבנו הננאל" עכ"ל — וכן פסק רבנו הננאל" ירצה לומר דלא כמו שכתבנו לעיל בכונת הטור דר"ח ס"ל דהלכה כרבי אלא דס"ל דהלכה כשלחו מתם אליבא דרבנן ואף דאינו נוטל פי שנים משבח נוטל במלוה בשטר משום דהוי משכון, ויש להסביר דהוא כמו משכון שצריך להחזיר השטר לבעליו אם ישלם את החוב ולפי זה צדיקין לפרש דעת רב יהודה אמר שמואל דאין נוטל פי שנים במלוה בשטר אליבא דרבנן אמאי הא שפיר אמרו השלחו מתם דהשטר הוא כמו משכון. וולכאורה ראה גדולה מצאתי בירושלמי פרק י' דשביעית הלכה א' דאיתא במתניתין השביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר ופרקי בירושלמי נחא שלא בשטר, בשטר ויעשה כמלוה על המשכון ולא יהא משמט אר"י תפתר בשטר שאין בו אחריות וכו' ובוה הירושלמי מצא עד נאמן ומדבר בפה מלא בבבלי מ"ס גיטין ל"ז ע"א „ר"י ור"ל דאמרו תרווייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים וכו' אבל שטר שיש בן אחריות נכסים אינו משמט" ע"כ הרי ההלכה איתא גם בבבלי משמיה דר' יוחנן והטעם נאמר בירושלמי שם מדאמר ר"י תפתר וכו' על קושי' הגמ' בירושלמי ויעשה כמלוה על המשכון נשמע שהודה ר' יוחנן דשטר הוא כמשכון. ואף שר"י לא פסק כן למעשה כדאיתא שם בגיטין היינו משום שאמר וכי מפני שאנו מרמין נעשה מעשה אבל פרושה דמתניתין אמר שפיר לשיטת סברתו כמובן —

אלא דלכאורה יש לסתור את זה עד יסודו דהא לר' יוחנן דסבר דשטר כמשכון הוא רק בשיש לו אחריות נכסים אם כן השטר בעצמו אינו כמשכון כי את השיעבוד עשאו כמשכון דהא אם אין בו אחריות נכסים משמט גם לר"י. אבל זה אינו דהא ר"י ור"ל ס"ל בפירוש ב"ב קע"ה ע"ב דמלוה ע"פ גובה בין מן הירשים ובין מן הלוקחות דשיעבודא דאורייתא ואם כן השיעבוד לא יחסר גם אם ליכא שטר ואם איתא דהא דאינו משמט הוא מיוסד רק על השיעבוד

לרבנן ואיצטריך ס"ד אמינא מלוה כיון דנקט שטרא כמאן דגביא דמיא קמ"ל ועל השלחו מתם אמרו לעולם רבנן היא ומלוה כמאן דגביא דמיא עד כאן. והנה בשבועות מ"ח ע"א וע"ב איתא רב ושמואל דאמרו תרווייהו ל"ש אלא שמת לזה וכו' עד ואין אדם מוריש שבועה לבניו מתיב רב נתן בר הושעיא יפה כח הבן מכה האב וכו' אמר רב יוסף הא מני ב"ש היא דאמרו שטר העומד לגבות כגבוי דמי ע"כ הרי חיונין דרב ושמואל ס"ל שטר העומד לגבות לאו כגבוי ושפיר אמר ר"י אמר שמואל לשיטתיה דלא אמרינן כיון דנקט שטרא כמאן דגביא דמיא אבל השלחו מתם סברי שטר העומד לגבות כגבוי ועל כן פסקינן כר"י אמר שמואל דהלכה כב"ה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. —

אמנם כבר כתבו בתוס' סוטה כ"ה ע"ב ד"ה בית הלל דהא חיונין לר' יוחנן דסבר ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבוי דמי וכי ר"י שבק ב"ה ועבר כב"ש ע"ש וכן הקשו שם בתוס' ד"ה לאו כגבוי דמי מכל הני דאמרינן כל העומד לבצור ולזרוק ולגזוז ולשרוף כשרוף דמי ותימצו דשאני התם גבי שטר כתיבה כיון דצריך דיינינן לאו בידו הוא — וזה הטעם שייך גם שם גבי אין אדם מוריש שבועה לבניו דכיון דצריך לשבע צריך בית דין ולא כגבוי דמי אלא מה נדבר בגמ' גיטין דף ל"ז שאמרו תניא כותיה דר"י ור"ל שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט וכו' ואחר שאמר ר"י וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה איתא א"ל והתניא כותיה דמר א"ל דילמא האי ב"ש היא דאמרו שטר העומד לגבות כגבוי דמי ע"כ הרי דכל שטר היא פלוגתא בין ב"ש וב"ה וצריך לומר דע"כ כונת התוס' דבכל שטר בסתם צריך דיינינן לקיימו ולדון עליו ולשמע טענות הלוח וכדומה הלכך כל שטר לב"ה לאו כגבוי דמי ולפיכך יפה אמר שמואל דבכל שטר אין הבכור נוטל פי שנים.

אבל פשוט דזה דוקא בשטרות סתם שיש עליהם משא ומתן ומענות וכפירות בין הלוח למלוה ויורשיהם ובאי כחם משא"כ בשטאטספאפיער וכדומה שלא שייך כל זה לא טענה ולא כפירה ולא הודאה בטקצת ואינו צריך לא ב"ד ולא דיין בהא לכ"ע אמרינן עומד לגבות כגבוי דמי.

היוצא לנו מכל אלה הוא שהך דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה בשטר יש לפרשו בארבע פנים: (א) שהשטר מן הסתם אינו עומד למכר כי אם לגוביינא ואינו גבוי הלכך לא הוי כמו שזה כסף דעלמא והוא כמו דאוי, (ב) שהשטר אינו בכלל לתת לו שהרי יכול למחלו, (ג) דשטר לא הוי כמשכון, (ד) דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אמנם מצאנו ראינו שהשטאטספאפיער עומדים למכירה ואינו יכול למחלו וגם הא דשטר אינו כמשכון הוא דוקא שטר טמש משא"כ אבל יוצא יאנען אקציען וכדומה שיש להם כל עצם המשכון שערבות גמור הם בעד כסף אשר נתנו עבורם והם נבדלים מנוף בעליו כמו כל משכון ושוה כסף הנמכר בעלמא שנושאים את שוים בעצמם שפיר יש להחשיבם כמשכון גם לר' יהודה אמר

שזה דוחק ואין לו שום תקומה בעצמו אם נעמוד על עמקו ועוד דא"כ הלא יפלא אנו האין נמצא ידנו ורגלינו בהלכה דהא אנו פסקינן דש"ד ופסקינן ג"כ הא דשמואל דמשמט אפילו בשטר אלא ודאי צריכין לומר דשמואל מודה דבשטר קנו את השיעבוד אבל ס"ל דקנין השיעבוד לא סגי דלא ישמט ודוקא במשכון אינו משמט דבאמת יש הפרש גדול בין משכון וקנין השיעבוד ע"י השטר. דיש למשכון שלשה דברים, משנים האריכו המפרשים ומהשלישי לא דברו משום שהוא מוכן מעצם ענין המשכון. הראשון הוא שהמשכון הוא לזכרון שאמרו שבועות מ"ד ע"ב לזכרון דברים בעלמא לזכרון המלוה ויורשיו שהלוח חייב לו וכל עוד שהמשכון בידו ידעו שלא שלם לו הלוח ואולי גם לזכרון הלוח שימחר לשלם חובו ובכלל הזכרון הזה נמי שלא מצי הלוח למעון פרעתי דא"ל משכונך בידי מאי בעי. כן הביא בעל התיבות כביאורים סי' ע"ב ס"ק ל"ז בשם בעל התרומות דאינו נאמן לומר פרעתי שיכל לומר משכונך בידי מאי בעי כמו בשטר ועי' בס' נחל יצחק להגאון מוה' יצחק אלחנן נ"י סי' נ"ה ענף א' שהאריך בזה ועי' בש"ע ח"ט סי' ע"ג סעיף ד'. והשני הוא שהמשכון ערב בעד הלוח כענין שאמרו נכסי דבר אינש ערבין ביה ואף שכל נכסי הלוח ערבין, בזה המשכון נתן הלוח למלוה ערב שהוא בידו ובטוח יותר — וגוביינא שכתבו המפרשים לאו דוקא כמו שכתב רש"י ו"ל שבועות מ"ג ע"ב ד"ה אבר אלפא וזוי אי לשם משכון קבליה לשם פירעון לא קבליה עכ"ל.

ומלכד הטעמים האלו שהאריכו הראשונים והאחרונים בהם כידוע יש בעצם המשכון וענינו שאינו כחוב כי החוב הוא דבר וענין שאינו שוה רק בין הלוח ומלוה וכלו תלוי בגוף הלוח ובגוף המלוה או ביורשיהם, משא"כ המשכון בכלל ובסתם הוא שוה לכל ובדול מכל איש ונושא את שויו בעצמו ולא טעלה ולא מוריד מי הוא בעליו וביד מי הוא נמצא.

ויש לומר דר' יוחנן ס"ל כיון דהשטר ומשכון שוים לזכרון ושוים דלא מצי לכפור דין שניהם שוים כיון דבעצם המשכון אינו רק שיעבוד ולא פרעון והשטר גם כן הקנה לו השיעבוד ושמואל ס"ל דשטר אינו כמשכון דאף דהקנה לו השיעבוד ויש להשטר הזה כמה פנים שוות למשכון מכל מקום עיקר ענין המשכון הוא שנושא את שויו בעצמו ומכא טעם זה אינו נחשב כחוב ואינו משמט משא"כ השטר הזה וכל השיעבוד שהקנה לו הכל תלוי בגוף המלוה והלוח הלכך לא יצא מכלל חוב דלא ישמט ואינו דומה למשכון. וכיון דשמעין דשמואל ס"ל דשטר משמט ומשכון אינו משמט שפיר אמר ר' יהודה אמר שמואל דבכור אינו נוטל פ"ש במלוה אפי' בשטר דלא הוי כמשכון אלא חוב.

ד' אחר שכתבנו אלו הטעמים המיוסדים על פירושי הרשב"ם והראשונים יש עוד על מחלוקת ר' יהודה אמר שמואל ושלחו מתם טעם שנאמר כמעט בפירוש בגמ' שאמרו שם על ר"י אמר שמואל לעולם

ומסברות פשוטות מספיקות לדין שנוטל בכל אלה
פי שנים — מרדכי הלוי הורוויץ

סימן י"ג

מפני גודל הענין למעשה שלחתי את הפסק הנ"ל
לגדולי ישראל ואלה הדברים אשר כתב אלי הרב
הגאון צדיק יסוד עולם מוה"י יצחק אלחנן נ"י אב"ד
דק"ק קאוונא יע"א.

ב"ה יום ג' כ"ג ט"א תרמ"ח קאוונא

כבוד יד"נ ה"ה הרב הג' המפורסם לגאון חריף ובקי
משנתו וך נקי וכו' כש"ת מו"ה מרדכי הלוי הורוויץ
נ"י הרב דק' פפ"ד יע"א.

שוכט"ס. אחדשה"ט מכתבו היקר הגיעני במה שדרש
כת"ר ממני ע"ד הענין המבואר בהמכתב הערוך פה
וכת"ר כתב בזה סברות נכונות, וביקש ממני לחוות
דעתי, וכאשר הנני עוסק ברפואות והנני יושב
מחוץ לעירי ואין לי הספרים לעיין בהם, והיה קשה
עלי העיון בזה רק בקצרה וד' יורנו ויאיר עינינו
בתורתו הק'.

ע"ד מה שדרש כת"ר ממני לחוות דעתי נידון איש
אחד ויש לו בנים וא' מהם הוא בכור וחושש
כי הבנים הפשוטים לא יתנו לאחר מיתתו להבכור ב'
חלקים, כי לפי חוקי המדינה אין להבכור זכות יותר
מפשוט, ושאל את כת"ר אם מצווה האב להשתדל
בוה או רק על האחים הפשוטים מוטלת מצות התורה
לתת להבכור שני חלקים אבל לא על האב. ושקיל
וטרי כת"ר בזה בסברות נכונות כראוי, ולענ"ד נראה
ברור שעל האב בעצמו אינה מוטלת המצוה להשתדל
שיגיע לבנו הבכור שני חלקים, וראו' לזה דהא הש"ס
פריך בב"ב ד' קכ"ו דלרבנן יכיר למה לי דאי בצריך
היכרא ולתת לו פי שנים הא בלא"ה מהימן משום
מיגו דאי בעי מהיב ליה במתנה כו' ואי נימא דהמצוה
על האב להשתדל שיגיע לבנו הבכור שני חלקים,
א"כ י"ל בפשיטות דהך יכיר הוא לצוות על האב שיכיר
את בנו הבכור בכדי שיטיל שני חלקים, ומדפריך
הש"ס יכיר למה לי מוכח דאין על האב מצוה בזה כלל.

אך נלע"ד דהאב מחויב מטעם אחר להשתדל
שיגיע לבנו הבכור שני חלקים מצד אפרושי
מאיסורא, דאם לא יעשה עצה ומצדקי לזה לא יתנו
הפשוטים להבכור חלק בכורתו, לפי שאין לו בה
זכות עפ"י חוקי המדינה, ויכשלו באיסור גול וע"כ
מוטל על האב להשתדל באזוה עצה להפרישן מאיסור
גול, וכדמצינו כעין זה בב"מ ד' ל' במעשה דר"י בר"י
יהיב ליה פלגא דזווא ואפקריה ובתוס' שם ד"ה
ואפקריה כתבו שלא יכשלו בני אדם בלא תגוול עכ"ל,
וה"ה בנ"ד מוטל על האב לעשות עצה בכדי שלא
יכשלו בניו הפשוטים באיסור גול חלק בכורה שיוכתה
התורה לבכור.

ואחר כתבי זה ראיתי בקצה"ח סי' רפ"א סעי' א'
שהביא בשם הרמב"ן דמצות עשה על האב
להנחיל לבכור ומחויב להודיע אותנו מי הוא הבכור

שמואל וגם אין בהם לא מענה ולא כפירה וכ"ע מודי
דעומד לגבות כנבוי הרי לכלל הטעמים נוטל בהם
הבכור פי שנים.

ואחר שנתברר אצלינו מתוך הסוגי' ודברי הפוסקים
ששטר שאמרו דאין הבכור נוטל פי שנים הוא
שטר פרטי דוקא דהיינו שטר שבין מלוה ולוה ולא
שטר השוה לכל חל עלינו חובת הכבוד והיראה מול
רבן של ישראל מאור עינינו הגאון בעל נודע ביהודה
ו"ל. והנה מה שכתב בתשובתו הנוכרת בראשית דברו
וזה לשונו: „וכי יש לחלק בין חוב לחוב“, בודאי לפי
דברינו לא קשה דהרבה והרבה יש לחלק כמו שכתבנו,
ומה שכתב „ואדרבה אנו רואים שאין השער מן
האבלגאציאנען שוה והוא עולה ויורד לפי הזמנים“ גם
כן לא קשה לאחר שבררנו שוה לא מעלה ולא
מוריד לענין דלהוי ראוי דהא כל שוה כסף כן ואין
זה כפדיון הבן או כתובת אשה שכתב עליהם הגאון
בעל חתם סופר חלק יו"ד סי' רפ"ט וחלק ששי סי'
ל'. ובוה לפענ"ד אין להאריך כלל. אבל הגאון בעל
נודע ביהודה כתב אחרי כן דברים שצריכין ביאור
וזה לשונו „ומה שכתב דזה שאני משאר שטרות דשם
יוכל למחול ואף שמהויב המחול לשלם מדיני דגרמי
הוי חוב בע"פ וכו' אלו דבריו ואינו יודע מה הוא שח
מה ענין מחילה לכאן ומי יוכל למחול כי אם המלוה
בעצמו ולמה נקרא אצל המלוה ראוי א"ו כיון שמחוסר
גוביינא מקרי ראוי“ עד כאן. ובאמת לפי פשוטו נראה
דהדין עם הנבי"ו ו"ל שהשואל לא ידע מה שח.
אמנם מתוך פתיחת המשיב נראה שהשואל היה חכם
„פלפל בחכמה“ ובודאי ידע מה אמר אלא בלי ספק
קצר בלשונו וכנראה לע"ד כונת השואל כאשר כתבתי
לעיל הדמעים שהשטר נקרא ראוי משום שלא יוכל
לתנו במתנה גמורה וקיימת או למוכרו מכירה גמורה
שיבא החוב בודאי לידי הלוקח שיקרא אשר ימצא
לו משום שיכול למחלו ועל זה תשובת הגאון בעל
נודע ביהודה אינה תשובה כמובן. — אלא שהנבי"ו
הוסיף עוד לכתוב וזה לשונו: „ולא עוד אלא אפילו
לדעת הראב"ד דבמשכנתא אפילו באתרי דמסלקי מקרי
מוחוק מ"מ בגבו מעות מודה הראב"ד והרי בזה גובים
מעות ואיכ' לפי סברתו שהמדינות ממושכנות לאלו
החובות מ"מ מקרי ראוי“ עכ"ל.

אמנם אף שיש עוד בזה להבין הרבה דהא השיך
בסי' רע"ח ס"ק ו' האריך ובאר בחכמתו הגדולה
דכונת קנין המשכון רק השעבוד ולא קנין ממש אבל
לדין אין צורך בזה כלל דהא אנו לא תמכנו
יסודותינו כלל במשכונות קרקעות ונכסי המדינה שערכים
בחובות אלו כי אם בתורת משכון בשטרות עצמן על
כן נראה לענ"ד שמה שכתב הגאון בעל נבי"ו בזה
במחילת כבודו הרמה מאוד בעיני כלנו אינו מספיק
לבטל מצות לתת לו פי שנים לבכור ורק מה שאמרו
חכמינו ו"ל בפירוש או מה שמכלל דבריהם הקדושים
אתמר והוא שטר פרטי הוא נתמעט מכל אשר ימצא
לו ומלתת לו פי שנים אבל לא יותר וכל המוציא
מבכור מה שנתזה לו התורה יביא ראיה ברורה לדבריו
ולפי דברינו אדרבה יש כמה ראיות מסוגיות הש"ס

להך דירשו שט"ח בכור נוטל פ"ש דמיירי בשטרות שנכתבו לכל המוציא, וכן לא חילקו הפוסקים בזה כלל, ומוכח מזה דאף בשט"ח לכל המוציא דינו כראוי ובחדושי לחו"מ סי' י"ב בספר נחל יצחק ענף ד' הארכתי לברר זה על נכון בעו"ה. וכן היה מקום לדון לכאורה לשיטת הסוברים דמכירת שטרות לאו דאורייתא דהטעם שאין הבכור נוטל במלוה פ"ש זהו לפי סברת הש"ס ב"ב דף קכ"ד גבי שבה דבעינן כעין מתנה דמטא לידיה, וע"כ כיון דאינו יכול ליתן שט"ח במתנה מה"ת לפי שאינו נתפס במכירה ומתנה מה"ת ע"כ אין זה בדין בכורה, וכעין סברת הרשב"ם שם בד"ה עד דמטיא לידיה דנותן ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דשלב"ל עכ"ל, והא דנוטל פ"ש בשבת דמטילא אף דאינו בהקנאה כבר העיר בזה הקצצה"ח סי' רע"ה ס"ק י"ד ע"ש, ולפ"ז שטרות הנכתבין לכל המוציא שהם נקנין מה"ת לכו"ע וכמש"כ האו"ת ריש סי' ס"ו ובנתיבות שם סוף ס"ק א' הדין נותן דיטול בהם הבכור פ"ש, אך באמת זה אינו דאין מקום לחלק ביניהם כמו שכתבתי לעיל, ובלא"ה אין לזה מקום לדינא דהא רוב הפוסקים סברי דמכירת שטרות דאורייתא וכמש"כ הש"ך סי' ס"ו ס"ק א' ואפ"ה כו"ע טודו דאין בכור נוטל פ"ש בשטרות משום דממעטינן ליה מכל אשר ימצא לו דוהו עיקר הדרש וכמש"כ התוס' בב"ב קנ"ז ע"ב ד"ה והילכתא ונתבאר דאף שטרות שנכתבו לכל המוכ"ז מקרי ראוי. ומש"כ כת"ר לדון בהנך שטרי אבלגיזיון שלא כדברי הנ"ב שכתב דדינם כשטרות לענין בכורה, גם דעתי נוטה דדברי הנ"ב אינם כדורים כ"כ, דהא עיקר הטעם דשטרות מקרי ראוי הוא משום דמחוסר גוביינא וכמש"כ הסמ"ע בסי' רע"ח והע"ש שם, וזה אינו שייך אלא בשטרות סתם שעליהם אמרו בפסחים דף קי"ג כל אגב גביא בעי וכל אשראי ספק אתי, משא"כ הנך נירות דאינן עומדין לגבייה ויוצאין בהוצאה מיד ליד מקרי מחזק, ואין זה דומה למשכנתא דהא גם שם צריכים גביה ואחלטה וע"ז אמרו דלאו כגבוי דמי וכפי שכתבו התוס' בסוטה כ"ה ע"ב ד"ה לאו כגבוי דמי דלאו בידו לגבות ומי ייטר דמודקקי ליה וכו', ומה שכתב הנ"ב דהמקח שלהם עולה ויורד בכל עת, הא יש מטלטלין ג"כ שמשנתה השער שלהם מומן לומן ולא מיקרי משום זה ראוי וכמש"כ כת"ר, לכן אין דינו של הנ"ב ברור בזה.

וי"ש לי עוד לדון בזה אבל מפני חולשתי עת לקצר, ובנ"ד דעתי שהאב יעשה צואה שיהיה לבנו הבכור זכות פ"ש בשטרי האבליגיון, כיוון דיש מקום לדון שלא כדברי הנ"ב בזה, ויתנה בפרוש שמן ההלוואות שיש לו על אנשים פרטים יטול לא יותר מאחיו הפשוטים, ואז לא יהיה שום מכשול איסור גול ח"ו ויבואו כולם על מקומם בשלום ב"ה, ויותר אין אין לי כח לכתוב ויספיק הקיצור. והנני יודו דושת' מברכו ברוב חו"ש והצלחה ואוהבו כל הימים

יצחק אלחנן החופ"ק הנ"ל.

ויהיה בטובו להודיעני מן קבלת מכתבו. וידו הנ"ל.

והנה מאחר שהסכים הגאון המובהק מהו יצחק אלחנן נ"י בגוף הפסק שכתבתי אין להאריך בדברים

ויצוה עליו בכורה נו', והקצה"ה הקשה עליו מהך דיכיר ונשאר בצ"ע, ולעני"ד העיקר כמו שכתבתי שמוטל על האב להשתדל בזה משום אפרושי מאיסור גול כנ"ל.

והא דקיי"ל שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה והו אף במלוה בשטר כפי שפסק הטוש"ע חו"מ סי' רע"ח סעי' ז'.

והנה לפע"ד יש להעיר בזה לפי מה שכתב הש"ך בח"מ סי' י"ב ס"ק י"ו בשם הב"ח דלכן לא מהני מחילה היכא דנקט שטרא משום דשטר, והעומד לגבות כגבוי דמי, והש"ך תמה עליו דהא קיי"ל כב"ה דלא הוי כגבוי, והקצה"ח הביא בשם הכנה"ג דבשט"ח ברור כו"ע ס"ל דהוי כגבוי נו', ולע"ד נראה דכבר הקדימו בזה התוס' סוטה ד' כ"ה ע"ב בד"ה ב"ה אוטרים לאו כגבוי דמי דהא דפי המקבל דף ק"י דאטר ר' יוחנן דארעא כיון דלגוביינא קאי כמאן דגבי דמי ואף דהלכה כב"ה דלאו כגבוי דמי שאני הכא דהשעבוד של כתובה עומד בספק נו', לכן לאו כגבוי דמי אבל התם יתומים טודו להבע"ח בקרקע עצמו שמשועבד לו, ע"כ אף ב"ה טודו דכגבוי דמי נו' עכ"ל התוס', הרי דס"ל להתוס' דכחוב ברור אף ב"ה טודו דכגבוי דמי, וכן ראיתי להנ"ב מ"ת ח' חו"מ סי' ל"ב שכתב כן מסברא דנפשיה, ולפ"ז יש מקום לדון דבשטר חוב ברור יהיה נחשב למוחזק גם לענין פי שנים בבכורה, דהוי כגבוי, מטילא הוי כמוחזק ולא ראוי.

אכן לדינא אינו כן דהא הוינן דהש"ס בב"ב דף קכ"ד ס"ל דאינו נוטל פ"ש אף במלוה בשטר ומשמע דאף בשט"ח ברור הדין כן לרבנן, דל"כ ה"מ לאוקמי להך דתניא ירשו שט"ח בכור נוטל פ"ש אף אליבא דרבנן ובשטר חוב ברור דהוי כגבוי, וע"כ פסקו לדינא דאינו נוטל פ"ש בשטר ובודאי מיירי אף בשט"ח ברור דאל"כ בלא"ה אין להוציא מן הלוח היכא דהוי ספק על השטר דהא הטמעה לדין דקיי"ל כב"ה דלא הוי כגבוי, והא דכתבו בתוס' הנ"ל דכחוב הוי כגבוי כבר כתבתי ליישב זה בספרי נחל יצחק סי' י"ב והארכתי שם בזה, ועפ"ז אתי שפיר מה דאמרו כב"ב שם דהוי אמינא דבשטר הוי כגבוי קמ"ל דלא הוי כגבוי ואינו נוטל פ"ש, דיש להקשות ע"ז שהא בלא"ה הוי ידעינן זה ממה דס"ל לב"ה דשט"ח העומד לגבות לא הוי כגבוי, וב"ש במקום ב"ה אינה משנה. אכן לפי מה שכתבתי א"ש דהיה מקום לדון ולחלק דשט"ח ברור יהיה כגבוי וכסברת התוס' הנ"ל, ע"כ אשמועינן שפיר רבותא יתירה דאף בזה לא הוי כגבוי ולכן אין בכור נוטל פ"ש אף במלוה בשטר משום דהעיקר לדינא כמו שכתב הש"ך בחו"מ סי' י"ב :

כן היה מקום לכאורה לדון דשט"ח הנכתב לכל המוציא יהיה כגבוי לפי דברי הט"ו באה"ע סי' נ"ג והובא בב"ש שם ס"ק י"ג ובאה"ע סי' ע"ו גבי דיני טורדת דבשט"ח הנכתב לכל המוציא הוי כגבוי יע"ש, א"כ לפ"ז יש מקום לומר דאף גבי ירושת הבכור יהיה נוטל פ"ש בשטרוה, כאלו דדינם כגבוי וכמוחזק, אבל באמת זה ליתא דהא מוכח בב"ב קכ"ד דאף בשטרות כאלו לא הוי כמוחזק, דאל"כ הוי מצי הש"ס לאוקמי

הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ואמרו שם אין הלכה כרבי אליעזר.

והרמב"ם פ"ח מ"ח א"ב פתח ואמר מפי השמועה למדנו שהזונה האטורה בתורה היא זכו שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו או שנבעלה לחלל וכן סתם ופסק בש"ע אה"עו סי' ו' סעיף ח' הרי שפסקו כחכמים ופירשו להדיא דלא כר' אליעזר ובש"ע שם כתב וכן הבא על הפנויה אפילו היתה קדישה שהפקירה עצמה לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהונה שהרי אינה אסורה לינשא לו ע"ש אבל הסמ"ג מביאו בב"ש שם ס"ק י"ט כתב מדפסק הש"ס דלא כר' אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאו זונה ש"מ כשאר תנאים שם ראוי להחמיר. ולפי זה כיון שראינו שר"ע אמר זונה זו מופקרת ממילא אם הפקירה עצמה אסורה לכהן לדעת הסמ"ג וכן כתב הטור ריש סימן כ"ו אבל אם בא עליה אדם לשם זנות לזקה משום לא תהיה קדישה וזו היא זונה האטורה בתורה וכבר הקשה הב"י דהטור סתם את דברי עצמו שכתב בס"י ו' ותירץ דזונה שכתב כאן בס"י כ"ו הוא ל"ד ולא לענין שאסורה לכהן וע"ש בפרישה ודרישה.

אמנם הב"ש שראה את כל הדברים האלה סתם בס"י ו' ס"ק י"ט וכתב שדעת הטור והמרש"ל נדעת הסמ"ג הנ"ל ואף דיש לתרץ ולומר דהא דאמרו אין הלכה כרבי אליעזר היינו כמו שכתב שם במקומו מ"וח הגאון בעל ערוך לנר ו"ל דל"מ שאר תנאי דודאי אין הלכה כמותם נגד החכמים דיחיד ורבים הלכה כרבים ולא אמרו רק דאין הלכה כר"א דה"א דהלכה כמותו משום דראב"י ס"ל כוותיה ומשנת ראב"י קב ונקי קמ"ל, וזה די לישב דעת המחבר מכל מקום ראינו שלדעת הב"ש הסמ"ג והטור והמרש"ל פסקי לפסל המופקרת לכהונה.

ולכאורה יכלנו לומר ששיטת דאסרו מופקרת לכהונה אסרו משום חששא דלמא נבעלה לפסול לה דהא הפקירה עצמה לכל ולא סמכו בזה ארוב מונה בודקת ומונה, אבל טלבד מה שיש לפלפל בזה כנודע הלא ראינו שטעם כמה קדמונים משום דס"ל דדוקא כרבי אליעזר אין הלכה אבל כר' עקיבא הלכה דמופקרת זונה היא ואם כן לאו מטעם חששא היא אלא משום דהך דהפקירה עצמה לכל עשאו זונה. העולה מזה דבפנוי הבא על הפנויה הפוסקים מודידלא עשאו זונה ורק במופקרת נחלקו כמה גדולי ההוראה על הרמב"ם וש"ע ולא משום ספק אלא משום דהנך ס"ל דהלכה כר"ע והנך ס"ל דאין הלכה כר"ע.

אלא דלפי זה יקשה הא אמרינן ביבמות ס"ט ע"ב ארוסה שעוברת רב אמר הולד ממור ושמואל אמר הולד שתוקי וטעמא דרב משום דמדאפקרא נפשה לארום אפקרא נפשה לעלמא ושמואל נמי מיהי מודי דחיישינן ואם בארוסה כן בפנויה ממש לא כ"ש ואם פסקינן כר' עקיבא דזונה זו מופקרת אם כן אמאי לא נחוש גם בפנויה שנבעלה שהפקירה נפשה גם לאחר וממילא תהא אסורה לרב מדינא ולשמואל ע"כ מספק מופקרת —

ורק שתי הערות קטנות אוסיף על דבריו: (א) האי ראייה שכתב הגאון הנ"ל נ"י מגמרא דיכיר למה לי (עיינן ריש דבריו) לענ"ד אינה ראייה דכבר פירש שם הרשב"ם דהקושי' היא למה לי קרא דנאמן ודו"ק ע"ש: (ב) מה שכתב בט"ז באה"ע סי' נ"ז וכי' הנה זה הדין מובא בח"מ סי' נ' והוא מתשובת הרא"ש כלל ס"ח סי' ט' אבל כד נדייק שפיר בלשון הרא"ש שם נראה שהוא בעצמו פירש להא דהביא מגמ' בבא בתרא קע"ב ע"א שהוא שטרא דנפיק מבי דינא דר"ה וכו' כשהלוה מכיר למלוה ואם כן לא מצינו בגמ' שטר כעין אבליגאטיאן ובוה מיושב מה שהקשה הגאון הנ"ל נ"י אמאי לא תירצו בגמ' דהא דירשו ש"ח איירי בשטר כמו זה דלא הרגלו בכך. מרדכי הלוי הורוויץ.

סימן י"ד

כאן לפני כהן ופנויה שהיה לה בן מאיש אחד שמת ובקשו שאסדר להן קדושין ואחר דרישה והקירה ראייה שמעשה שהיה כך היה. פנויה זו נתארסה ונשאת על פי דיני המדינה ע"י אויפנעבאט וצוילטרואונג ואחר הטרויאונג דרו שניהם יחדיו בחדר אחד ונהגו את עצמם כאיש ואשתו לכל דבר שלא בקדושה ונמנו וגמרו גם לעשות קידושין ונשואין כדת משה וישראל אבל בינתיים עשה צואה וכתב כל נכסיו לפנויה זו ומת ואמרו שאבד עצמו לדעת וכערך ו' חדשים לאחר מיתת האישה ילדה הפנויה ילד והולד מת אחר חדש ימים ומאו כבר עברו ד' שנים ועתה רוצה להנשא לאיש פלוני וכהן הוא.

הנה הך זונה דאסורה לכהן פליגו בה תנאים ואמוראים ר' אליעזר אומר (יבמות ס"א ע"ב) זונה כשמה דהיינו שאין זונה אלא אשת איש ר' עקיבא אומר זו מופקרת ר' מתיא בן חרש אומר אפי' הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך עשאה זונה ופירש"י הואיל ונבעלה לפסול לה ר' יהודה אומר זונה זו איילונית ה' וחכ"א אין זונה אלא גיורת ומשוחזרת ושנבעלה בעילת זנות ופרש"י שנבעלה לפסול לה ר' אליעזר אומר פנוי

(ה) אם חיתא חומר רב סוגא ת"ט דר' יהודה דכתיב חכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרונו כל ציאה שאין זה פירטה חייס חלא צבילה זנות ואם נדייק סם צהוטע ד' נראה מה עונקו דצרי רב סוגא דסם פסוק צ' כתיב חלס וכחש לזה וגנב וחלף פרטו ודמיס צדמיס נגבו וצתרגוס יסותנן ופרסם ונפיק ומולדין צנין ונשי צתריסון (וצילקוט סם תציא פירש זה צלסון וצתרגס ר' יוסף) הרי דתרגס פרטו ווולדן צנין והס' שצתרגס ונשי צתריסון סול תסוס דכתיב וחלף וצתרגס כן תסוס פסוק י' סם חכלו ולא ישבעו סוגו ולא יפרטו דנוכח דיפרטו קחי חלידה וכן תרגס סם ולא ילדין צנין, ואם דדווס חתסי סססוקיס זה חתר זה נראה שחלף פרטו כחצ הכציא על סם לח חלחף דהיינו צחטת חצירו וספיר תרגס ת"י ווולדין צנין ונשי צתריסון וצפסוק סוגו ולא יפרטו סהי' לטונס ענ כרחק קחי על ווס טעסו צסיתר כמו ווס דקדס וויניס חכלו ולא ישבעו ועל זה קחי רב סוגא דקסס חחחי קחומר קחי סוגו סח עשו צסיתר חלא על כרחק כיון דלא יפרטו קחומר סוגו סוגע וניס דחס חייס רחויס להוליד נקרא זנות.

להאריך שנמצא מבורר בדברי הש"ע שם ובנושאי כליו (ועיי' בנ"ב מ"ב סי' כ"ו שהקל בזה ועיי' בתשובת ר"ע איגר סי' פ"ה).

ועתה בין נבין את אשר לפנינו ונראה דעדיף מענין מיוחדת דעלמא משני טעמים.

הרא כיון דעשה צואה וכתב לה כל נכסיו היו על כל פנים קצת כהודאה ומהא שאמרו דאבד עצמו לדעת בוודאי לא שייך לחוש דלמא חשדה שהפקירה עצמה לאחר דאם כן היה מבטל צואתו שיהיו כל נכסיו שלה לאחר מותו ועוד ידוע דלא היישינן למאבד עצמו לדעת רק בידעין בבירור.

ומכבר כל אלה הך אחתא בוודאי עדיפה ממיוחדת דעלמא מטעם אחר דידוע שפנויות הרבה נשמרות מונות על ידי הפחד שתתעברנה ותבאנה לידי בויזן ולא יקח אותן שום אדם הגון. משא"כ אם מקושרות הנה לבועלן עיי' שטאנדעוואטט יש לומר דלא איכפת להן כולי האי, ואולי גם הבויזן בעיניהן לא היו גדול כל כך אם כן עדיפה ממיוחדת דעלמא דהא גבי מיוחדת דעלמא ראינו שנשאר קצת חשש שטא יחדה עצמה עם אחר קודם שיחדה עם זה משא"כ בנ"ד על כל פנים לויא למימר כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר דהא רק לזה נתקשרה עיי' השטאנדעוואטט ולא לאחר.

ואף אם תמצא לומר דהא דכשם שזנתה וכו' לא קאי אקודם לכן אלא שבאותן הימים שיחדה לזה יחדה נמי לאחר ובאותן הימים שנשא אותה כבר על ידי שטאנדעוואטט אדרבה יש לחוש שלא תפחד ליחד גם עם אחרים כיון שיש לה כמי לתלות בעיני העולם, מכל מקום יש לנו טעם אחר ופשוט שאין עליו תשובה והוא דיש לומר כיון שנשא אותה על ידי שטאנדעוואטט היו בעיניהם כרשאים ומותרים זה לזה על פי חוקי המדינה והיו לפי דעתם קרובים זה לזה כאיש ואשתו וכן נקראים בערכאות לכל דבר איש ואשתו, ואם כן אין לומר בה כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר דהא עם זה נתקשרה עיי' חוק המדינה ולא עם אחר בעולם ולא שייך כשם וכך ואם כן עדיפה ממיוחדת דעלמא הלכך גם לאותן הדעות דבמיוחדת יש לחוש גבי הך אתתא לויא שום חשש ומותרת לכהן. אבל אני לא רציתי לסדר להן הקידושין שכך התנהגתי מאז הייתי לאיש ההוראה שלא לפסוק לדידי אם אפשר על ידי אחרים.

מרדכי הלוי הורוויץ.

סימן ט"ז

ב"ה מש"ק איר ליום ח' כסליו חרמ"ג לפ"ק פה ורנקנורט ע"ג טוין יע"א.

באשה שכל קרוביה ומכריה קורין אותה ועלמא ורק בערכאות ובתי דיני הממשלה יד"ה נקראת

ועלמא לויואזע האיך כותבין בגט (ה)

לכאורה יש לומר דסגי בכתיבת שם ועלמא לחוד דמלבד הא דפסק הטור ז"ל שאם כל העולם

(ה) עיין בקונטרס הסמות לעיל סי' י"ג סעיף ח'.

ובשרמא לרמב"ם וש"ע דאין הלכה כר' עקיבא שפיר כיון דמופקרת אינה זונה וליכא למיחש רק לשמא זינתה לפסול לה יש לומר דבודקת ומונה וברוב כשרים וכדומה שהאריכו האחרונים משא"כ לדעת הני פוסקים דכיון דהפקירה עצמה היא זונה אם כן נחוש כשוזנתה לאחד שטא הפקירה עצמה גם לאחרים.

על כן צריך לומר דבאמת הא דכשם שאפקרא נפשה לארום אפקרא נפשה לעלמא לא אמרו בזה האופן אלא גבי ארוסה ומצינו באמת שנקטו לחשש זה בכל המפורשים בלשון אחר והוא כשם שזנתה עם זה כך זינתה עם אחר והמחבר סי' ד' סעיף כ"ו כתב כשם שהפקירה א"ע לארום כך הפקירה לאחרים וראינו מזה דהך דאפקרא נפשה לעלמא לאו דוקא לעלמא דהיינו לכל אלא פירושו לאיש אחר וזה החילוק מבורר ביסוד כל הדינים האלה דכי הפקירה עצמה לאיש אחד באקראי לא אמרינן דודאי הפקירה עצמה לכלי עלמא ורק חיישינן שהפקירה נמי לאיש אחר באקראי וזה הלשון כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר באותו אופן ולא יותר וכיון דבארוסה סגי בזה להיות הולד ממור שפיר קאמר רב ושפיר חשש שמואל משא"כ להחזיק או להחשיד את הפנויה מכח השש וה' למופקרת לא אמרו.

אמנם בתוס' סנהדרין דף נ' ע"ב ד"ה ת"ל ובת כהן אמרו דבר חדש שר"ע דאמר זונה היא מופקרת מודה לר' אליעזר דנעשית זונה בכמה ביאות ע"ש וצריך לומר גם באינה מופקרת לכל נעשית זונה בכמה ביאות והתוס' סתמו את דבריהם אם כמה ביאות לאותו האיש או לכמה אנשים וזה צריך ביאור דעיי' זנות לכמה אנשים נחשבה יותר למופקרת לכל ועיי' כמה ביאות לאיש אחד אדרבה קרובה היא יותר למיוחדת — ונמצא דגם המיוחדת לא יצאה מחשש זונה דאם כנים דברי התוס' דר"ע מודה לר"א בכמה ביאות ממילא להנך פוסקים דסברי דדוקא כר' אליעזר אין הלכה אבל כר' עקיבא הלכה על כרחך גם בהא הלכה כוותיה, ולפי פירוש זה דר' עקיבא מודה בכמה ביאות לאיש אחד לזנת דברי ר' עקיבא זונה זו מופקרת דהיינו שלא באקראי אלא הפקירה עצמה לו כמה פעמים. ולפי זה כל הני פרוצות הן בכלל זונה. אבל זה רק אם נפרש דברי תוס' באיש אחד משא"כ אם נפרש בכמה אנשים או המיוחדת גם אליבא דר"ע אינה זונה דמופקרת דקאמר היינו כפרש"י ז"ל שהפקירה עצמה לכל.

וכל זה דווקא לענין לחשבה זונה ודאית אבל מידי חשש דכשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר שאמרנו לעיל גם המיוחדת לא יצאה לכאורה ובאמת רבו בזה המחלוקות בראשונים הרמב"ם ותשובת הרא"ש והאחרונים חלקו בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן אבל עיי' בב"ש סי' קנ"ו ס"ק ט"ו וסי' ד' סעיף כ"ו ומדבריו ומדברי הנימוקי יוסף שהביא (והוא כנראה הני' פרק אלמנה לכ"ג שהביא בשם הריטב"א וקאי אירושה ואיינו מודה) תראה שגבי מיוחדת לענין יוחסין לא חיישינן גם אם הוא אינו לפנינו. — ובוה אין

השיב על דבריו שאם תנשא לאיש, המסדר קידושין יראה בכתב הודעה שינתן לה על גטה שנקראת ועלמא והטרוישין משטאנדעסאמט שינתן לה זוכרה בשם ועלמא לואיוע ויש חשש כמובן

ואני הוספתי על זה אף שהב"י ו"ל כתב שאם אין קורין אותו כלל בשם שני פשוטא שאין כותבין אותו כלל ואפי' למפל דהאיך יכתוב דמתקרי והוא אינו נקרא כן מ"מ כיון שבערכאות יש לה שם משותף זה וכותבין לה כל זומכתבים שתקבל מטעם דיני הממשלה בשם ועלמא לואיוע, ובמדינתנו אין בידינו לסדר קידושין וגויטין קודם שיתנו בתי דיני המדינה (ע"י אויפגעבאט וגעריכטליכע טרויאונג או געריכטליכע שיידונג) רשות והסכמה, וידוע שאם רוצה איש לגרש את אשתו או אשה להתגרש מאישה בערכאות, כותבין וחותמין כמה וכמה פעמים ובנידן דידן אחר שנתלט בדין התחתון שביד האיש לגרש את אשתו נתבה האשה לשופטים עליונים וכמה וכמה מכתבים קבלה האשה וגם בכל המכתבים שקבל האיש מבתי דינים בדבר זה נזכרה האשה בשם ועלמא לואיוע, אם כן בוודאי אין ספק שיש לכתוב על שם זה דמתקריא. — וכן הסכמנו פה כלנו.

ובכתיבת השם לואיוע הסכמנו לכתב אותו **לואיוע** ולא לויזע משום שידוע שבכל מחנה העברים

באשכנז קורין וי כמו שקורין בשפת אשכנז או. ולא סברא זו בלבד אלא גם ראייה יש מהספרים שנדפסו בצרפת תחת ממשלת המלכים שנקרא שמם Louis ואותן ספרים שנדפסו במיץ וכדומה הוכירו המלכים וכתבו **לואי**. — ואף ששמענו מגדול אחד שהסכים כשהיה מעשה לכתוב שם איש Louis **לוי** אין דעתנו מסכמת לזה ועוד שאין ראייה דיש לומר דמעמיה היה משום דבשם Louis ליכא אלא הברה אחת ולא רצה לכתוב לואים שלא יטעו לקראו לשתי הברות אבל **לואיוע** בוודאי כל אדם יקרא כדרך שנכתב שהוא באמת ג' הברות. אמנם גם בשם האיש יש לכתוב לואי משום דאתי לחלופי בלוי בן יעקב.

מרדכי הלוי הורוויץ חונה פה ק"ק הנ"ל יע"א.

סימן ט"ז

עוד בענין הנ"ל

אחד מגדולי הדור אשר שלחתי לו את פסקי הנ"ל כתב לי שלדעתו בנידן הנ"ל טוב לסדר ב' גיטין דאולי יקרא שם ועלמא לואיוע נשתקע והלבוש ושאר אחרונים שהביא הפ"ת ס"ק נ"ד פסקו דאם כתבו שם שנשתקע בצירוף שם האחר פסול על כן יש לסדר גם אחד בזעלמא לבד וגם שני עם דמתקריא ועלמא לואיוע. על זה כתבתי להגאון הנ"ל בזה הלשון:

על מה שכתב ה"ג נ"י על ב' גיטין בכלל שהעושה כן אינו מקיל כי אם מחמיר — — — — — הנה מה אני ומה ידיעתי שאוכל להגיד ולהביא ראיות מדברי ראשונים ואחרונים נגד דעת ה"ג נ"י שכל שבילי דרקיע בש"ס ופוסקים נודעים לו וכל שערי התשובות פתוחות לפניו וכתובות על לוח זכרונו הוין

קורין אותו בשם בנוי לבד רק שהוא כתב והותם עצמי בשטרות וכו' דאין כותבין אפי' לכתחלה רק שם הכנוי ומכ"ש הכא דשם ועלמא הוא העיקר וראשון לא בדעת העולם לחוד אלא אפי' בשטרות רק דבשטרות הוסיפו לה עוד שם לואיוע ואפשר דבזה גם החולקים מודים. — אלא דבלא זה יש לומר דאין דבר זה דומה אלא להא דפסק הרמ"א ו"ל סעיף ס"ו (כתרומת הדשן) דכל שם כנוי שאינו נקרא בכינוי השם לבד אלא קורין אותו עם עיקר השם א"צ לכתוב הכנוי. — אבל גם על דין זה נחלקו והרב בעל פתחי תשובה ס"ק מ"ה כתב בסוף דבריו שם דברים של טעם דתה"ד ורמ"א ו"ל איירי בכנויים שאינם שמות כלל רק בדרך סימן בעלמא. —

אמנם מכל זה יש עכ"פ להחליט שבשם זה שלפנינו השם ועלמא היא העיקר והשם ועלמא לואיוע הוי הכינוי ולא להיפך שיהיה השם שנכתב בשטרות העיקר והשם שקורין אותה דעולם הכינוי והנ"מ אם לכתוב ועלמא לראשון או שם ועלמא לואיוע דכיון דבשם ועלמא לואיוע לחוד בוודאי לא סגי ובשם ועלמא לחוד לדעת הרא"ש והטור ולדעת התה"ד ורמ"א ו"ל כפשטן של דבריהם סגי אפי' לכתחלה, אם כן צריכין לכתוב ועלמא לעיקר ועלמא לואיוע לכנוי. ואין להביא ראייה נגד זה מהא דכותב עצמו בשטרות בשם הקודש לדעת הטור סגי בכנוי שקורין אותו העולם ואעפ"כ כשכותבין שני השמות כותבין את שם הקודש תחלה, לא דמי דהתם בשם הקודש בוודאי כשר לדעת הטור והרא"ש והכא בוודאי לא יעלה על הדעת להתיר עם שם ועלמא לואיוע לחוד, ועוד דהתם היינו טעמא משום שכל שכותבין שם הקודש כותבין אותו תחלה ולהעקר, אבל בנידן דין שאין כאן לא שם קודש ולא שם שנתנו לה בבית הכנסת (במדינתנו פה אין מנהג לתת יד ושם לבנות ישראל בבית הכנסת) ובוודאי יש לומר דלשם הוה שסגי לגדולי הפוסקים יש לו קדימה לכותבו תחילה. וגם לית לאשה זאת שם עברי דלמ"ב לב"י אלא אפי' לד"מ אולינן בזה אחר רוב העולם על כן בדעתי לכתוב כאן ועלמא דמתקריא ועלמא לואיוע.

ואף שבשו"ת בתי כהונה סי' ל"ז כתב בישוב הר"ף שהביאו המהרי"ק ובי": "שלענין כתיבה בנט דהוי בקריאה השני עיקר לענין קדימה, אבל בעצמותו וקיומו הראשון יותר עיקר" עכ"ל נראה שאין ענין קדימה לעיקר השם בעצמותו; מ"מ הוא בעצמו כתב שהוא דוחק ועוד שכתב הטעם "שוה שנשתנה שמו מחמת חולי רצונו ומנתו שיהיה נקרא תדיר בשם שבו נתרפא הנה מחמת זה ראוי לחקדים ולעשות עיקר השם השני ואפי' שלהעולם קורין אותו בראשון" — וכל זה לא שייך הכא כמובן מעצמו.

הן אמת שגם אחד מידידי המופלגים והוא הרב הגדול המופלג בתורה ויראה החריף מהו' חיים דר' היינעמאן נ"י פקפק באמרו דאולי אין לכתוב כאן דמתקריא ועלמא לואיוע משום שאינו נקראת כך רק באחד מני אלף בערכאות. אבל ידידי הרב הנ"ל בעצמו

שאלות ותשובות

(א) אם ינתנו ב' גיטין בזה אחר זה יש חשש ברירה כמו שכתב הג"פ דלענין זה אין חלוק בין בת אחת בין בזה אחר זה.

(ב) אם ינתנו שניהם בבת אחת יש מלבד חשש ברירה עוד חשש שכתב המהרי"ו ז"ל בתשובותיו סי' קפ"א דיש לחוש דלמא דעתה אהאי גיטא דלא גיטא ונמצא שאינה מגורשת והביא ראיה מהא דמלוה ופרומה.

(ג) אם ינתנו בזה אחר זה על דרך הג"פ ונב"י ז"ל הרי כאן ג' חששות בדבר: דהנה בגט פשוט סי' קכ"ט ס"ק ק"ז כתב כל אותו הדבר שהמציא הנכ"י [ועי' מה שכתב ח"ס סי' כ"ו על סברת הנכ"י] אבל גם כתב עליו שיש לחוש לב' דברים א' שטא יוציא הבעל לעו לומר אלו ידעתי טעיקרא דהייתי צריך ב' גיטין לא הייתי מגרשה וב' דהעומדים שם בתחלת הסדור הרואים דאינו מסדר הרב רק גט א' והלכו להם ולא היו שם בסידור גט שני יוציאו לעו וכו'. ולשתי חששות האלה יבא טעם שכתבתי לענ"ד. ואף שבנ"ד חשש השני שכי' הג"פ וחשש שכתבתי אינם עומדים בתקפם משום דהגט הראשון לשיטתי כשר לגמרי בלי שום פקפק וכל שיש לחוש על השני אינו גורע כח גט הראשון ואם כן הגט השני לחומר ש"ד והוי חומר ולא קולא. מ"מ החשש הראשון שכתב הגט פשוט עדיין נשאר במקומו ומזיק גם לגט הראשון — — — ואם כן בכל שלשה האופנים בין בזה אחר זה כדרך הקדמונים ובין בבת אחת ובין באופן הנב"י ז"ל יש לחוש שטא יהיה גט השני מוסף וגורע ומביא חשש פסול גם בגט הראשון.

אמנם בלא זה ומלבד כל אלה לענ"ד לא שייך בנ"ד לחוש אהא שפסלו האחרונים אם כתבו שם שנשתקע בצירוף שם העיקר דהא השם ועלמא לואיוע גלוי ומפורסם פומבי (על ידי געבורטסרעניזטער, אפֿ-פֿענטליכעו אופֿגעבאט, געריכטליכע טרויאונג פער-אָפֿפענטליכונג שטאנדעסאמטליכער טרויאונגען, אין דען אמטובלאַטטערן, געריכטליכע שידונג אונד פאר-אויסגעאנגענעו געריכטספערפארען וכו') וכאשר הוסיף הג' נ"י בגודל חכמתו שגם מכאן ולהבא תקרא כן בערכאות בכל דבר המשפט, — — ועד יום מותה יחכה לה שם זה שגם שמות המתים ר"ל מפורסמין [באמטליכען לאקאלבלאָטטערן] וזכירו שמה ועלמא לויאיוע ואיך נגיד ששם אשר אלה לו יקרא נשתקע, או שדומה לשם שהוא חותם עצמו והאחרים אין קורין אותו דלא נכתב דמתקריא ועוד נראה לענ"ד שבנ"ד ליכא למיטר דהשם ועלמא לואיוע נשתקע, מטעם אחר. דהנה בשעת לידה נתנו לה השם ועלמא לואיוע מתחלה על דעת כן שתקרא ועלמא ובכל דבר משפט ועלמא לויאיוע, ואם כן השם הזה כל ימי חייה נשאר בתקפו כמו שהיה בכוננת אבותיה שנחנו לה השם מתחלה ואו ידעו שלא תקרא הבת בשני השמות רק לעתים ונשאר השם כמו שהיה ואין דומה כלל לשם שנשתקע, ודומה ממש להא דמרים ופורתא קרי לה שרה דאמרינן בגיטין ל"ד ע"ב דכותבין וכל שום ופי' ר"ת דהיינו שכותבין שניהם וכותבין לשם דפורתא דמתקריא וכן

האדיר והחזק כאשר זכיתי לראות בו נפלאות מקדם ומאו. אבל במדת טובו וצדקתו אבטח ולא אפחד להביא ראיות לדעתי שנתינת ב' גיטין לעניי דעת כמוני הוא חומר דאתי לידי קולא

דהנה בנב"י מ"ק סי' צ' כתב דאין לסדר ב' גיטין כמו שכתוב בסדר הגט משום דהיישנין לחומר בדאורייתא דאין ברירה, וכבר קדמוהו בזה גדולי הקדמונים ואחרונים שהביאם הב"ש סי' קכ"ט ס"ק ל"ח ובגט פשוט סי' קכ"ב ס"ק ה' וסי' קכ"ט ס"ק ק"ו. ושם הביא תשובה מתה"ד ז"ל מכתובת יד שכתב דלאו שפיר דמי למיתב שני גיטין ואף דמפקפק בתשובה זו מ"מ הספק במקומו עומד אולי יצאו דברים האלה מפה קדוש הנ"ל. ובגט מקושר סי' קכ"ט ס"ק ק"ז כתב בסוף דבריו: אכן בומנינו זה לא ראינו מעולם שסדרו לכתוב ב' גיטין מפני הספק ושגור בפי כל המורים שאין נוהגים לכתוב ב' גיטין וכן נהגנו אחריהם לבקש אופן לפטרם בגט אחד וד' יצילנו משגיאות אכ"ר עכ"ל. ובעל גט מקושר היה בעל מלאכה אחת בעניני גיטין ולא נצחו אדם בלי ראיות גדולות וברורות. וכיון שגם הנב"י ז"ל סובר כן א"כ אין לסדר ב' גיטין [אם לא בענינים ידועים כמו אלי' וכדומה שהם ספקות לכל העולם] על דרך שסדרו מקדם. אבל הנב"י ז"ל בא לחדש אופן בסדר ב' גיטין שלא יצטרך לנחות בברירה דהיינו שלא יאמר המסדר לסופר ועדים והבעל שכתבין ב' גיטין מתחלה אלא יאמר להם אחר נתינת גט הא' שמעה הוא המסדר ועל ידי כן צריך לכתוב גט חדש. ומיום שראיתי דברי הנב"י ז"ל נפלאתי על אשר לא ידעו גדולי הקדמונים מלבד הג"פ [שנחלקו אם נותנים זה אחר זה או בבת אחת ואיך יעשו ב' גיטין נגד הך דאין ברירה] דברי חכמת הנב"י שהם נראים כפשוטים. ואף שאינו כדאי להרהר ולפלפל נגד מופת ישראל הנב"י ז"ל מ"מ יש ביד כל איש ישראל לברר טעם הראשונים וגדולים ממנו ואולי טעם הקדמונים משום ישרים דרכי ה' וכל מעשי הגט תלוי בדעת המגרש והסופר והעדים שצריכין לדין למסור ולכתוב ולחתום לשם גירושין והבעל צריך לתת רשות לכתוב גט שני וכבר פסק הב"ש סק"ד והגם פשוט סי' קכ"ב ס"ק ד' דאין רשאי לכתוב גט חדש מחמת ספיק' וצריך גם לנב"י ז"ל נטילת רשות מחדש, ואם כן אם יטעה המסדר את הבעל יש לענ"ד לחוש על נתינת רשות דהוי בטעות שלא נתנו אלא על הכוונה שהמסדר טעה וכל כוונת הבעל והסופר והעדים לשם גירושין מיוסדים על אדני שוא וטעות וכל מה שנוכל לתרץ על זה לא יספיק לעשות את הדרך הזה וכתדומה אני שמטעם זה לא בחרו הקדמונים בו ואף שז"א אני להגיד שהוא פוגע בהלכה ברורה דגט מוטעה מ"מ אין להכחיש שהבעל לא נתן רשות ולא היה דעתו ורצונו לגרש ע"י גט כזה רק אם אמת היה הדבר אשר דבר המסדר שמעה בגט ראשון, ע"כ יגרע דרך זה מדרכי הראשונים ז"ל.

ואם נפרט כל הענין לדון בב' גיטין בנידון דידן הרי לפנינו ג' דרכים וכל א' וא' יש בו חשש:

יקרתו הגיעני קודם הלילה, ושמתני בשלום תורתו, ומה דשאל על אשה ועלמא, שנקראת כן בפי קרובי ומכירי' ושם קודש אין לה ובערכאות ובבתי דיני הממשלה נקראת ועלמא לואיוע והיא רוצה להתגרש איך ליכתוב בגט והארך מעלתו קצת בענינים הנוגעים לזה. כי באמת גמי' ערוכה היא ברובא קרי' לי מרים ופורתא שרה, דכותבין מרים דמתקרי' שרה, דשם דנקרא ברוב העולם הוא העיקרי' אך כאן תמי' בעיני על מעלתו שלא חקר על שם העדיסה שלה דאף במקומו שאין נותנין שם לנקיבה בבה"כ מ"מ משעת לידה נותן לה שם וצריך לחקור אי מתחילה הי' לה שני שמות כמו שנכתב עתה בערכאות רק אח"כ קיצרו העולם וקרובי' ולא קרו לה רק בשם א' עד שכמעט נשתקע שם שני וזלת בערכאות ובבתי דינין שלהם, וא"כ כן הוא פשוטא דיש ליכתוב תחלה שניהם דמתקרי' בשם אחד. דמה דעולם קורין לה בשם אחד לבד הוי כקיצור השם. ועי' תשוב' בות אפרים חלק אה"ע סי' פ"ה באורך בזה דיש מקום לומר שאם נכתב שני שמות לבד דכשר. ועיין טיב גיטין ממנו בליקומי שמות שמה כמה ענינים בזה.

ואם חותמת עצמה בשניהם ועלמא לואיוע כותבין שניהם דמתקרי' ועלמא. אולם אם אינו חותמת בשום פעם רק בשם א' ועלמא. אזי הדין עם מעלתו ליכתב ועלמא דמתקרי' ועלמא לואיוע. (ה) ומעלתו לא הזכיר מזה כלל. ע"כ לענ"ד מתחילה לחקור על שם עדיסתה. ואם אינו יכל לברר זה, צריך לחקור על חתימתה. ואם גם זה אינו יכול לברר שפעמי' חותמת בשם א' ופעמיים בשניהם פשיטא דשם אחד הוא קיצור השם משניהם וצריך ליכתוב תחילה שניהם ודמתקרי' ועלמא. אולם אם אינו חותמת עצמה רק בשם א' ועלמא לחוד. אזי דינו כדע' מעלתו שנכתוב בגט ועלמא דמתקרי' ועלמא לואיוע ומה שפקפק חד מטופלני תורה דשם דלא שייך על זה דמתקרי' כיון דלא נקראת בפי כל בשניהם. עיין מ"ש מרן הגאון בחתם סופר אה"ע ח"ב סי' כ' דעל כתיבת שטרות וכדומה וכ' שייך דמתקרי' אי קורין הכתב עי"ש היטב הנה גוף דין זה הוא אריכות גדול בלשונות הפוסקים אחרונים שאין כעת פנאי להארך בזה ועי' היטב בשו"ת בית אפרים שטברר דבר זה היטב בכמה תשובות והעולה לדינא כי בספרו תורת גיטין והוא כמעט הלכה פסוקה שאין להרהר אחריו. וכתבתי רק הנראה לדינא וחכם כ"ב יראה לברר הדבר על אמיתתו האך הי' שמה בשעת לידה והאך חותמת עצמה. ואם אין לברר הדבר מאין נתוספה לה שם בערכאות על לא דבר. ולענ"ד קיצור הדברים כמ"ש ודי למבין.

ומה ששאל בכתיבת שם לואיוע הנה אין אני בקי בטבטא שלכם. והעיקר בזה שכותבין כמו

הא דמגרש את אשתו שביהודא בשמו שביהודא ושם דגליל עמו, שעל שני דינים האלה סמכו המרדכי ובעל התרומות ושאר גדולי הקדמונים ו"ל כל דיניהן דכותבין שם עיקר וטפל עמו. ואם לא הוי הערכאות דומה למקום אחר בוודאי פורתא קרי' להו ויותר מפורתא שאינו מצוי ושאינו מבורר שלא ישתקע לעתיד לבא.

ולא שייך כלל לחלק פה משום שזעלמא לואיוע לא הוחזק רק בערכאות ולא בקרב מחנה ישראל כעין שאמרו גבי מוטר דהא גדולי הראשונים, הרי"א בהרי"ף ושאר גדולים כתבו באמת שגם במוטר צריך לכתוב גם שם הא' מחמת גמי' הנ"ל ועוד דגם לפסק הלכה דלא כתבין הוא רק משום ששם ההוא לא נתנו לו כי אם על ידי שהמיר דתו וכגון זה דבר מכווער ואין כותבין אותו בשטרות שכותבין ע"פ מצות תורתנו הקדושה. וגבי גר נמי אמרין דאע"ג שנשתקע שמו מנכרותו בישראל כיון שלא נשתקע בין א"י כשר אם כתבו גם שמו מנכרותו וקרינן בו דמתקרי' והא דאין כותבין אותו לכתחילה היינו נמי משום שגנאי הוא לו שם זה ואינו חפץ ואינו רוצה בו. ומהא דכתב הרא"ש פ' השולח סי' ב' דאין ראוי לכתוב דמתקרי' על חניכה שקוראין הא", היינו כמו שסיים משום שכותבין וכל שום וחניכה ונכלל בו שם זה שקורין הא' וא"כ אדרבה משם ראה שלהרא"ש תלי' מלתא בהא שקורין הא"י (כמו שפי' גם תה"ד סי' רל"ה דבריו) ועל זה כותבין לדידיה כל עיקר וכל שום וחניכה והא דכתב הרא"ש "דאין ראוי לכתוב על אותה חניכה דמתקרי' היינו משום דאותה "חניכה קרוב ללשון עברי' כמו שכתב בפירוש והיינו לדעתני כמו יצחק שקורין אותו איזאק דבזה גם אם ישראלים קורין אותו כך אין אנו כותבין והרא"ש ו"ל מדרך העולם ודרך זמנו נקט שלא קראו אז את שמות האלה רק הא"י. ועוד שבימינו גם ליכא למיחשב הערכאות לבתי דיניהם של א"י כיון שגם ישראלים הם שופטים בארץ. וגם פוק הוי שבתי דיני הממשלה בימינו ובמדינתנו הם בתי דינים לכל יושבי הארץ בלי שום חלוק ולא בלבד מה שטחויבים כלנו לשמור ולעשות את כל המשפטים אשר יוציאו גם מעצמן יביאו בני ישראל גם את משפטן שבין אדם לחבירו לפני כסא דין הממשלה ולמה יגרע שם זה משם הראשון ועלמא שאף הוא בכלל שמות שאין להם קדושה שאין עושין לה מי שברך וכדומה כל ימיה. על כן לענ"ד אין חלוק בשני שמות האלה רק דשם ועלמא הוא שם דקרי' לה רובא. ולא נודע לי שום סברה לצד אחרת שיקרא שם ועלמא לואיוע נשתקע ושלא נוכל לכתוב כאן דמתקריא.

מרדכי הלוי הורוויץ.

סימן י"ז

בעוה"ש"י פה אונגוואר אור ליום ו' עש"ק וישלח תרמ"ג ומרדכי גדול ליהודים הוא ניהו תלמידי ורב חביבי הרב הגדול המפורסם החכם השלם כמ"ה מרדכי הורוויץ סג"ל נ"י אב"ד ור"מ דק"ק פ"פ דמיין המעטירה יע"א.

(ה) עיקר הדבר שלחני' הגאון סג"ל ז"ל הסכים לכתוב כן כי כן הוא כמוצא לכל יודעי תסלכות הסמות צמודינתי שחינס חותמים רק צסם שקורין ולא צסמות הנכתבים צערכאות וכן נוסס צסנתו צעריסס לל סלכרתי ולל סצצתי צסעת קציצת זוכצתי שלחני' הגאון ז"ל סג"ל לל נודעו דרכים סללנו.

שאלות ותשובות

בטל ברוב היינו משום שאם יבשלם יתן טעם וזה לא שייך הכא. והנה באמת ר"ע איגר ז"ל כתב בהגהותיו על דברי התו"ט הנ"ל בלשון ולי נראה דאפילו במין בשאינו מינו וכו' וזה מכוון משא"כ להקשות על התו"ט בלשון וצ"ע לענ"ד אי אפשר דהא לאו כ"ע גמירי להך טעמא שכתב הר"ן דהוי משום שאם יבשלם יתן טעם ועי' בפ"מ בפתיחתו לה' תערובות ועי' בש"ך סי' צר"ו ס"ק ו' שהביא האו"ה דהטעם משום דאינו מינו הוי ניכר האיסור שאפשר להסירו — על כן נראה לענ"ד שמהר"ג ז"ל הקשה לשאל פה דבר פשוט דכיון דהתורה אסרה צמר ופשתים יחדיו ואנן מפרשינן דכוונת התורה רק על צמר רחלים (כדאמרין בירושלמי דצמר סתם אינה אלא צמר אילים) אם כן איך אפשר לימר דצמר רחלים וצמר גמלים הוי מין במינו הא אם צמר רחלים הוי מין אחד עם צמר גמלים האיך ידעינן דלא אסרה התורה את כל המין צמר אלא על כרחך דצמר גמלים לא הוי מין צמר כלל ואיך אפשר לומר דהוי מין במינו. ואף שאפשר ליישב בכל הני דחוקים דשם לוי מ"ט אינו דומה להני דנדרים דף נ"ד ובריש פרק בתרא דעכו"ם שהביא התו"ט כמובן ועל כל פנים צריך עיון דהתו"ט קראו מין במינו.

והנה הרב המפרש מה"ו צב"א ז"ל כתב שם וז"ל: ודע דלדעת התוס' בע"ז ס"ה ע"ב היתר בהיתר לא בטיל היינו אם ע"י תערובתן והתחברותן נולד האיסור משאי"כ כאן דבצמר רחלים וגמלים לא נולד האיסור אבל להר"ן בנדרים דף נ"ה דהיתר בהיתר לא בטיל אפילו אם עדיין לא נולד אסור לדידיה למה בטל צמר רחלים בגמלים עכ"ל. (ועיין בתוס' ר"ע שם ס"ק ל"ה).

אמנם לענ"ד לא קשה כלל לשיטת הר"ן אמאי בטלי צמר רחלים בצמר גמלים דהא לדעת הר"ן הא היתר בהיתר לא בטיל היינו דוקא במין במינו אבל בשאינו מינו כדאי בטיל כמובן מסברתו הידועה ובוה טובן מה שכתב הרמ"א בס"י צ"ט סעיף ו' דכיות חלב שנפל למים ונתבטל ואח"כ נפל מן המים לקדרה של בשר מותר אעפ"י שאין בכשר ס' נגד החלב שהרי נתבטל המים וכן כל כיוצא בו עכ"ל ואף שנדרחקו לפרש דבריו מ"מ פשוט דלדעת הר"ן היה צריך הרמ"א לאמרו דאף דהיתר בהיתר לא בטיל היינו במין במינו משא"כ בחלב שנפלה למים וכן הבין הפ"מ את דברי הרמ"א הנ"ל. וכיון דצמר רחלים בצמר גמלים הם כאשר אמרנו נחשבים למין בשאינו מינו אם כן שפיר בטלים לדעת הר"ן אע"ג דהם היתר בהיתר.

ומעשה נבא אל כוונת הרב מה"ג אדלער ז"ל לכל עומקה דהתו"ט היה רוצה לפרש טעם דצמר רחלים בטיל בצמר גמלים וכתב דהוא משום דהוי מין במינו ואדרבה על ידי זה גדלה ורבה הפלואה אמאי בטל הא הוי היתר בהיתר אלא ודאי דלא הוי מין במינו כאשר אמרנו ושפיר בטיל.

ועיון תו"ט ריש מס' שקלים שסובר שלא כדעת התוס' הנ"ל והוסוף על דברי תוס' להקשות בזה הלשון ואכתי קשה לי דנולף מבשר בחלב וניחא

שקורין אותה רק צריך ליכתוב באר היטב שאין יכול לטעות ולקרונה באופן אחר

אין כעת להאריך במילין. ויהי לו חדוה וגילון, כאות נפשו ונפש ידידו המוקירו הק' חיים צבי הירש מאנהיימער חונה פה הי' והגליל.

סימן י"ח

בעוה"י ח"י שבט תר"ן לפ"ק ורנקנורט ע"ג מיון יע"א שלום וברכה לכבוד ידידי היקר נ"י.

על מה שכתבת לי ידידי נ"י אודות הדברים אשר כתבת על הגאון מה"ו נתן אדלער כ"ץ ז"ל בספרי "רבני ורנקנורט" אמר להגיד לך כי יש אתי עמי נכתובים דברים הרבה לפרש כוונת הגאון הנ"ל בדברי הקצרים מאוד שהדפוס הרב ה"ג מה"ו צב"א ז"ל בספר משנת רבי נתן ולמען כבוד הגאון ז"ל היקר בעיני שנינו אכתוב לך אחרים מן אותן הדברים שכתבתי על גליון ספר משנת רבי נתן הנ"ל.

הרב הגאון מה"ו צ"ב אויערבאך ז"ל אינו צריך לעדותי שהיה עמקן טופלג ובקי כאחד הגאונים ורוב דבריו שכתב בפירושו לדברי הגאון מה"ו נתן ז"ל הם ברורים כאשר הוכחתי כבר במקום אחר מספר היקר לשון זהב מהגאון מה"ו דוד טעבלי שיף כ"ץ ז"ל אבי"ד דק"ק לונדון שהיה בן עירנו ומה"ו נתן אדלער ז"ל למד אצלו בימי ילדותו ומהרבה דברים שהקשה בעל לשון זהב על המשניות עשה מה"ו נתן אדלער ז"ל בלשון קצרה על גליון משניות שלו רושם שלא ישכחם והם הם שכיון עליהם כאמרו צ"ע או צ"ע גדול או עיין עליו בובחים או ברמב"ן על התורה וכדומה והג' מה"ו בנימין צבי אויערבאך כיון על האמת כי בהרבה מקומות כתוב על הספר לשון זהב ממש בדברי המפרש (ושם ברבני ורנקנורט ציינתי את המקומות האלה) ומדהחוק כהני שנכתבים וגמצאים בפירוש בלשון זהב מוחוק נמי באחרים שהוסוף ה"ג מה"ו נתן אדלער ז"ל מעצמו. אמנם בדברים אחרים נראה לי דרך אחרת.

כמשנה ראשונה מאימתי קורין נכתב בצדו: "עין עליו" והרב המפרש כתב שדעתו להקשות אמאי אמרו לשון רבים וכיון אהא שכתב בזה ה"ג בעל שנות אליהו אבל לענ"ד רצה בזה לעורר דהא איתא בפרק ב' קרא ולא השמיע לאונו יצא הרי דלשון קרא שייך נמי אם לא השמיע לאונו דאמירה היא שישמעו דבריו ואם אחרים ישמעו הוא עצמו לא כ"ש משא"כ הקריאה היא לעצמו וכיון דקרא ולא השמיע לאונו הוא כדועבד יצא אבל לכתחילה לא אמאי נקטו במשנה לשון קורין והול"ל מאימתי אומרים וכו' ואנשי כנה"ג באמת יסרו בברכת השחר פעמים באהבה ואומרים שמע ישראל וכו' ולא וקוראים וכו'.

בכלאים פרק ט' אמתניתין דצמר גמלים שטרפן עם צמר רחלים אם רוב מן הגמלים מותר כתב התו"ט משום דהוי מין במינו וכו' וכתב מהור"ר נתן אהרן מין במינו: וז"ע והרב המפרש כתב שדעת מהר"ג דאפילו מין בשאינו מינו מותר כאן דהא דלא

גדולים כאלו לא יצאו מפי הרמ"א דברים ישרים לפסק הלכה שכתב בלי שום ספק שהאב לא יכול לפדות ע"י שליח. ובאמת כל אשר ראה את דברי השואל והמשיב בריב"ש סי' קל"א יראה שהריב"ש מודה בגוף הסברה להשואל כאשר כרך הח"ס ז"ל אלא שהח"ס ז"ל רצה לפרש את דברי השואל שכוונתו דאף שרשאי לפדות ע"י שליח מ"מ משום דרוב פודין בעצמן היה לתקן הכרכה לפדות את הבכור אבל פשוט שהרמ"א ז"ל לא פרש כן ואם כן מאן דחי ליה לגברא דבא הרמ"א ז"ל בזה.

ואחריו הדברים הרבים שנאמרו בענין זה אכתוב לך מה שנראה לענ"ד באותה הקושיא שהרעישו עליה את העולם והיא קושית השער המלך פ"ו מה' אישות דכיון דאמרו בקידושין ו' ע"ב דמתנה ע"מ להחזיר מהני בפדיון הבן אם כן מוכח דאפשר ע"י שליח דאי לאו הכי הוי תנאי שאי אפשר לקיימו ע"י שליח.

ובמהגהות הג' מה"ז עקיבא איגר ז"ל על הי"ד סי' ש"ה מתרץ דהפדיון באמת אי אפשר ע"י

שליח כהרמ"א אבל נתנית המעות אפשר ע"י שליח והתנאי להחזיר המעות לא קאי אפדיון אלא אנתנית המעות וכן הביא במהגהות יד אברהם שם בשם סה"פ והוסיף להביא ראיה מהא דבכורות דף נ' דרב אשי שדר ל"י לרב אחא שבסר וזו בהדי פדיון הבן וכו' הרי דנתנית המעות ע"י שליח מותר ואני ראיתי בספר אבני מלואים סי' ל"ח ס"ק ה' שכתב גם כן ממש כדברי הני גאונים דבפדיון לא שייך שליחות אלא בנתנית המעות ע"ש. אבל אעפ"י ששלשתן נתנבאו בסגנון אחד לענ"ד הוא צריך ביאור דהא נתנית המעות היא הפדיון ואין בדברי האב כלום אם אינו נותן המעות וכל הדברים שדבר לא נצטוו בתורה והם רק לפרש הנתנית שהיא לפדיון אבל מעשה המצוה היא נתנית המעות ואם יאמרו דאין שליחות בפדיון הבן איך יעלה על הדעת דהיינו הדברים ולא מעשה הפדיון, הא אם לא דבר לא עכב ואם לא נתן עכב ומברך נמי קודם הנתנית ולא קודם האמירה שיהי' עובר לעשייתו וחוינון שפלפלו אם כהן יכול להיות שליח בפדיון הבן ואם איתא נתנית המעות אינה כלל הפדיון ואמאי לא יעשה כהן שליח לתת המעות והרבה יכולין עוד להקשות כמו דאם לא החזיר המעות לדעת הני גאונים בודאי אין בנו פדיון הרי מוכח נמי לדידהו דהתנאי סובב והולך על הפדיון ואף שיש בזה לפלפל מכל מקום די ודי במה שכתבתי להראות שבוה דברי הרמ"א אינם מסולקים מקושית השער המלך ואי נימא שבעל אבני מילואים ותברו רצו לומר שלא דבר בלבד אלא שהפריש מעות הפדיון ואח"כ שלח המעות לכהן ע"י שליח מה הועילו הני גאונים בסברתם שרצו לתרץ בהן קושיא מטתנה על מנת להחזיר הא אם אחר שהפריש המעות ונגמר הפדיון בלי תנאי שוב אינו יכול להתנות בשעה שנותן המעות ליד שליח ואם התנה בשעת פדיון ממש לא תרצו כלל דמוכח גם לדידהו שיש תנאי בפדיון. על כן נראה לענ"ד דרך אחרת. דהנה הרמב"ם בפ"ו מה' אישות מנה ארבעה מיני תנאים והקשו עליו אמאי לא הביא הא

לי דליבא למילף משום דחידוש הוא עכ"ל (ועי' חתם סופר ח' י"ד סי' פ"ג בסופו) ואם כן יש לומר דהתוי"ט לשיטתיה אול בזה דלדידיה היתר בהיתר לא בטל אף במין בשאינו מינו. אמנם לענ"ד יש בזה הרבה לעיין דאף שהרבו האחרונים לדמות הך שכתבו החוס' הנ"ל עם הך דהיתר בהיתר לא בטל אינו ברור כל כך דהתוס' והתוי"ט לא דברו רק אם נאסרו ע"י תערובות וכיון שאסרה התורה תערובתן לא יבטלו אם לא בגזירת הכתוב כמו בבשר כחלב אבל היתר בהיתר ממש שלא נאסר כלל לשיטה זו באמת בטל ולא אמרינו בענין זה דהיתר בהיתר לא בטל אלא לסברת הר"ן בנדרים נ"ב בטעם מין במינו לא בטל. ואם כן מ"מ שפיר בטל צמר רחלים בצמר גמלים דלסברת התוס' היתר בהיתר גמור קודם שיבא פשתן בטל ולסברת הר"ן הוי מין בשאינו מינו כמו שאמרנו. ועתה אכתוב לך מה שנראה לענ"ד בכירור פסק אחד שהביאו בשם הגאון מה"ז נתן ז"ל.

כתשובת ח"ס הי"ד סי' רצ"ד הביא בענין פדיון הבן דעת הדגול מרבבה שכתב ב"ד סי' ש"ה שאם האב אינו במקום הבן לא יכול לברך כי אולי מת הבן בביתו ולמיהב לבן חוקת חיים גם כן יש לפקפק וכו' ולכן המוכח שבדרכים שיעשה שליח עכ"ל ע"ש וכתב הח"ס ז"ל ואני אומר אעפ"י שאמרה הגאון זצ"ל בואו ונסמך על מורינו הגאון חסיד שבכהונה רבי המובהק מה"ז נתן אדלער זצ"ל שהוא קבל עשרים צוואנציגער בפדיון בכור התורני מה"ז אייוק מאת אביו מו"ה עוזר מק"ק צעהלם בעיר וויען ביום שלשים ואחד והבכור היה אצל אמו בק"ק הנ"ל וזה היה בשנת תקמ"ה לפ"ק ביצקי מים על יד מורי הגאון הנ"ל והיו במסיבה ההיא עוד מופלגי תורה ולא רפרף אדם בזה כי בלי ספק מ"ש הרג"מ סוף דבריו הוא האמת דסמכינן אחוקה דאתי מוכח רובא עכ"ל בזה ושוב כתב הח"ס וכיון שוכינו לדין נראה לי להיפך מהגאון הנ"ל (הדגול מרבבה) דלפדות ע"י עצמו ולסמוך ארובא מעלייתא עדיף טפי מע"י שליח וכו' עכ"ל ע"ש.

חזינון מזה שהח"ס ז"ל הכריע נגד הדגול מרבבה על ידי הלכה למעשה שראה מרבינו נתן ז"ל ואל המעה לפרש הלשון בכור התורני מה"ז אייוק מאת אביו מה"ז עוזר וכו' שהיה מה"ז אייוק אביו הבכור ומה"ז עוזר אביו אביו הבכור והוא היה שליח בנו מה"ז אייוק, דזה ליתא בשום אופן דאם כן היה גבי עובדא הנ"ל תרתי לגרעותא ע"י שליח ושלא במקום הבן והאיך כתב הח"ס דלפדות ע"י עצמו עדיף מע"י שליח אלא ודאי שהגאון בעל ח"ס ז"ל שכתב תשובה הנ"ל בשנת תקס"ה הכיר כאשר כתב את הדברים האלה את התורני מה"ז אייוק הנ"ל שהוא היה אותו הבכור שפדה אביו מה"ז עוזר והיה בן עשרים שנה כאשר כתב עליו הח"ס התורני מה"ז אייוק.

קרי דע"פ הגאון מה"ז נתן קמה וגם נצבה דעת הרמ"א ז"ל בסי' ש"ה שלא לפדות הבכור ע"י שליח אף שכמעט כל האחרונים והט"ו והש"ך בראשם דחו את דברי הרמ"א ז"ל בשתי ידים ואחריהם עשו הרבה

דעל מנת שיורא הוא וכוונת שיורא גבי מתנה על מנת להחזיר היינו שיויר בזמן רצוני לומר כמו שמשׁייר בגוף הדבר למשל המתנות בבהמה ואינו נוהן את כל הבהמה כמו כן יש שיויר בזמן דהיינו שאינו נוהן את הדבר לעולם אלא שמשׁייר הזמן הבא, והנ״מ אי ע״מ שיורא הוא או תנאי הוא לענין מתנה ע״מ להחזיר הוא אם צריך לעשות קנין חדש בהחזרה או לא דאי הוי תנאי צריך לעשות קנין ואי שיורא הוא פשוט שאין צריך קנין חדש דהא על זמן זה לא נתנו כלל. וכיון שלשיטת הרבה ראשונים אין צריך לעשות קנין בהחזרה הרי דמתנה ע״מ להחזיר שמה מתנה גם אי שיורא הוי ולפי זה יש לומר דבכל שאמר ע״מ והתנאי בטל אמרינן דע״מ שיורא הוי היכא ששייך שיורא והקושיות שיש על זה להקשות מדברי השׁך הנ״ל יש לתרץ ואם כן אם התנאי בטל גבי ע״מ להחזיר הדין גבי פדיון הבן דאם החזירו פדוי משום דשמה מתנה ואם לא החזיר יש לו עליו דין ידברים אבל הבן עכ״פ פדוי כיון דהתנאי בטל.

ואפילו לולי דברינו נראה דאם לא החזירו פדוי כיון דאפילו תפיסה מהני ולא שייך הכא משום טובת הנאה דעכ״פ בהיתר ומדעת שניהם בא לידו ובוהו מכוון החילוק לדינא בין פדיון הבן לאתרוג דבאתרוג אפילו בסתם ולא החזירו לא יצא כמפורש בשׁע א״ח תרנ״ח דהתם אין להמקבל שום זכות באתרוג אם לא מדעת הנותן ומטילא אם הוי שלא כרעת הנותן לא יצא משא״כ הכא דינא לכהן זכות על הפדיון וסני אם בהיתר בא לידו. ואף שיש בזה לעיין דכיון דבנו פדוי בעל מנת גם אם החזירו משום דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אם כן יש לומר דלא מהני תפיסה דהרי המצוה נעשה כהלכתה ואין לכהן תו זכות על המעות אבל אין להאריך פה באלה הענינים כיון דעכ״פ יש לומר דבנו פדוי אם לא החזיר כאשר בדרנו. **ועל** ידי הדברים האלה נפל יסוד כל הקושיא על הרמ״א ו״ל מהך דמתנה ע״מ להחזיר ולא נשאר כי אם לתרץ אותה הקושיא שהקשה בעל יד אברהם מהך דרב אשי שדר וכו׳ כי כל מה שהקשו השׁך והט״ז הוא כאין נגד הך קושיא פליאה וכי לא ידע ולא ראה הרמ״א ו״ל האי עובדא דרב אשי בגמ׳ מפורשת. ועוד תמוה שהשׁך והט״ז שהטריחו עצמם להביא ראיות נגד הרמ״א לא הביאו הא דרב אשי.

אמנם לענ״ד פשוט דמהא ליכא למשמע מניה דהנה בפסוק דקדש לי לא אמרה התורה רק ובכור אדם בבניך תפדה ולא כתבה כלל המצוה רק על האב וכן בפרשת משפטים בכור בניך תתן לי ורק בפ׳ קרח גבי ואני הנה נתתי לך וכו׳ דחשבה התורה את מה שנתנה לאהרן ובניו נאמר כל פטר רחם לכל בשך אשר יקריבו לך באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכר האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה ולכאורה משמע מהאי קרא דגם גבי כהן איכא מצוה דהא פדה תפדה דהכא אכהן קאי אבל זה אינו ועיין במס׳ קידושין כ״ח ע״א דדריש בהך קרא דאם לא פדאו אביו הוא מחויב לפדות את עצמו משום דפדה

דצריך להיות אפשר לעשות ע״י שליח והכ״מ שם תירץ דלמסקנא דפסקינן קדשה ע״ת ובעל סתם אחוליה אחליה לתנאיה לא צרכינן להך תירוץ דכתובות ע״ד ע״א ומובן מעצמו דלתירץ זה אין קושיׁ על הרמ״א. אמנם הרב המגיד כתב שם בסוף דבריו ואין זו קושיא לפי שכבר ביאר רבנו פ״ד מה׳ חליצה ויבום דין החליצה שהיא כשרה אעפ״י שלא נתקיים התנאי ובכאן לא כתב אלא דברים שיש בהן תנאי מה-הן הדברים שצריך להיות בתנאי כדי שיועיל עכ״ל. הרי דהרב המגיד סובר דלהרמב״ם באמת כלל זה דצריך להיות אפשר לקיים ע״י שליח ברור וקים להלכתא אלא שלא הביאו משום שאין נפקותא אלא אחליצה ובחליצה כבר פסק דאין תנאי ובאמת מטעם זה. ואם כן חזרה קושיית השער המלך על הרמ״א למקומה.

אבל הכט נא וראה דבר פלא באורח חיים סי׳ תרנ״ח כתב בדין דמתנה על מנת להחזיר באתרוג דאם לא החזיר לא יצא כדברי רבא אבל בי״ד סי׳ שׁה סעיף ו׳ כתב המהרר דבמתנה על מנת להחזיר הבן פדוי ולא כתב דאם לא החזירו אין בנו פדוי ואין זה שכחה כי גם הרמב״ם כתב בפרק ח׳ מהלכות לולב ה״י ואם לא החזירו לא יצא ובהלכות בכורים פ״א ה׳ ח׳ לא כתב אלא וכן אם פירש ונתן לו על מנת להחזיר הרי בנו פדוי עכ״ל ולא כתב דאם לא החזירו אין בנו פדוי ובשׁך סי׳ שׁה ס״ק ח׳ כתב דעת הרשב״א דאם נתן סתם ע״מ שיחזירו אפילו לא החזירו אין בנו פדוי משום דלא גמר בלבו ועל זה כתב שם השׁך ע״י בא״ח סי׳ תרנ״ח סעיף ד׳ וה׳ עכ״ל. אבל באמר בפירוש ע״מ שתחזירו לא כתבו כלל האיך הדין אם לא החזירו אלא סתמו דבנו פדוי אם נתנו על מנת להחזיר ואולי באמת פדוי אף שלא החזירו משום דתנאי בטל ומעשה קיים ואם רוצה יחזיר הכהן ואם לאו לאו ובכל אופן הבן פדוי והמהרר אף שכתב בכסף משנה דלא ס״ל להרמב״ם אותו הכלל דאפשר לעשות ע״י שליח מכל מקום נקט כדרכו לשון הרמב״ם בפדיון הבן והרמ״א ו״ל ראה וידע ודקדק בלשון הרמב״ם והמהרר ומניה סליק וכתב דהאב אינו יכול לפדות ע״י שליח הלכך אפשר שהבן פדוי לדידיה בין החזירו בין לא החזירו דהתנאי בטל ומעשה קיים.

ואפילו לדעת הרשב״א מובא בשׁך שם דבסתם דעתו שיחזיר הכהן אף בלא החזירו אין הבן פדוי יש לחלק ולומר דבמפורש ואמר על מנת להחזיר והתנאי בטל ולא החזיר בנו פדוי כעין שכתבו הקדמונים דבאנן סהדי עדיף מתנאי מפורש שאינו מועיל ומכל שכן לדעת הט״ז ס״ק ו׳ דבסתם ורגיל להחזיר נמי רק בהחזירו אינו פדוי אבל בלא החזירו פדוי כודאי יש לומר דאם התנה להחזיר ולא החזיר פדוי כיון דהתנאי בטל ולא גרע עכ״פ מסתם. ויש פה מקום להסביר הרבה אבל אין הזמן גורם להאריך בהך פלוגת׳ בגמ׳ דחולין קל״ד ע״א אם על מנת שיורא אי תנאי הוי ועי׳ בשׁך וט״ז ו״ד סי׳ ס״א סעיף כ״ט ואני הארכתי בזה בסוגי׳ דמתנה על מנת להחזיר והעליתי דמתנה על מנת להחזיר אפשר ששמה מתנה גם אם אמרינן

ויש לומר דברים שבלב אינן דברים ואף דאיכא אגן סהדי מ"מ אגן סהדי לא מהני אלא היכא דאינו סותר את דבריו משא"כ אם אמר בפירוש הרי אלו קרבן אם לא יקצצו לא אמרינן אגן סהדי דאינו רוצה להקדישו אף אם לא יקצצו דהא אמר בפירוש שרוצה להקדישו אם לא יקצצו וזה ברור ומכוון. אמנם כל זה אם אמר בפירוש והתנה אם לא יקצצו היום משא"כ אם אמר סתם הרי אלו קרבן ונפש זיקא שפיר מהני האגן סהדי ואמרינן דאלו היה יודע שלא יקצצו לא היו מקדישין כפירוש הר"ן ורש"י ז"ל.

ךלפי זה מיושב הכל דהא התוס' כתובות דף ע"ד ע"א ד"ה תנאי כתבו הטעם דכיון דהמעשה אלים כל כך שאינו יכול לעשותו ע"י שליח לא יכול התנאי לסתור אותו ע"ש ואם כן הא תינה אם התנאי בא להחליש את המעשה כבכל מקום משא"כ הכא אם לא אמר בתנאי אלא סתם הרי אלו קרבן ונפש זיקא דלא היו האגן סהדי סתירה לדיבורו לא היו הקדש כלל ורק כיון דאמר בתנאי אם לא יקצצו היום ועבר היום ולא נקצצו דהוי האגן סהדי סתירה לדבריו מהני המעשה אם כן אדרבה כל המעשה לא נתקיים כי אם על ידי התנאי ולהחזיק את המעשה אמאי לא מהני התנאי אם המעשה חוק שא"א לעשותה ע"י שליח הא התנאי כאן אינו נגד המעשה אלא אדרבה להציל ולקיים המעשה בא.

היוצא מדברינו שכל הקושיות על הרמ"א ז"ל לאו כל כמיניהו לסתור את דבריו וכיון דחוינן שהגאון מה"ו נתן אדלער ז"ל עשה למעשה שלא כבעל הרגול מרבבה בודאי ידע שהקושיות שהקשו על הרמ"א לא יכלו לזנו את דעתו ממקומה. והנה מצאתי בספר יוסף אומץ ה' פדיון דף כ"א ע"ב כתוב מפורש בזה הלשון: „כשאין הולד במקום הפדיון ראיתי נוהגין שהאב לוקח בידו סדן קטן כפולה לכמה כפלים עד שיהא קצת דוגמת ילד והוסיף לזה, ונוהגין ככל הנ"ל שאחר שאמר האב הרי הוא שלך מוסיף ואמר בכל מקום שהוא עכ"ל — הרי חוינן שמנהג ודנקנורט היה מיטי קדם לפדות שלא במקום הבן כמו שעשה מרן ר' נתן ז"ל — ואסיים בהעקפת תשובה אחת שכתבתי לידיו המופלג בתורה ובוראה כש"ת מה"ו יחיאל מיכל פירטה נ"י מק"ק האנוניא ביום י"ט אדר שני הרמ"ג לפ"ק וזאת אשר כתבתי;

ע"ד שאלתו בענין בן בתו שיח' אם יש לעשות שליח לפדותו כאשר אביו שיח' הלך על ירוד לייפציג או יותר טוב שיפדה האב במקום שעומד את בנו באתי להשיב בדברים אחדים האלה. הנה אין צורך להרבות דברים לפני כבוד מ"כ נ"י אשר שבילי תורתנו הקדושה ושערי התשובות אשר מיטיהן אנו שותין פתוחין לפנינו ורק אחת אדבר דבבודאי אין ספק דמצוה בו יותר מבשלוחו גם לדעת האחרונים שנהלקו פה אחר על הרמ"א ז"ל והסכימו שיכולין לפדות ע"י שליח והכל מודים שטוב יותר לפדות ע"י עצמו בריחוק מקום מע"י שליח רק שחששו — כמו שכתב רבן של ישראל הח"ס בס"י רצ"ד — אהא שלא יצא הולד עדיין מחשש נפל ר"ל והאב אינו יודע בכבודו מפני

תפדה כתיב וצריך ביאור דבשלמא אי קאי אאביו שפיר דרשינן לא בלבד פדה אלא גם תפדה משא"כ אי קאי אכהן מאי דרשא איכא אלא ודאי דהפירוש הוא דלמאי אמרה התורה אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה ולא כתבה בקיצור אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה ולמה לי תפדה גבי בהמה טמאה אלא ודאי דקרא אתי לאשמעינן דגבי בכור האדם כ' פדיות הנה ובבהמה רק פדיוה אחת ולזה כתבה התורה אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה ושפיר נדרש הכתוב כדרכן בקדש לבי מיני פדיון אף דנכתב בכהן. וצריכין לפרש קרא דאף דכל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לדי' באדם ובבהמה יהיה לך, מכל מקום אי אתה רשאי לקח הבנים מאבותיהם אך פדה תפדה את בכור האדם ואין לך חביעה עליהן אלא על פדיוניהם ולפי זה פשוט דהך פדה תפדה שאמרה התורה לכהן לאו למצוה נאמר כי אם לזכות שנתנה לאהרן ולבניו והוי כמו האחרים שנאמרו שם בענין ההוא המתחיל בוידבר די' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי — ובוה מכוונים דברי הרא"ש בפ' יש בכור וז"ל ובצרפת ובאשכנז אין כהן מברך כלום וכן מסתבר דכהן לאו מצוה קעביד אלא מקבל מתנות כהונה וכו' — (בתשובת הגאונים) הובא ברא"ש פ"ק דקידושין וסוף בכורות ובמור ש"ע סי' ש"ה לכאורי' משמע דהבכור שייך לכהן אכן באמת המוה מאוד ועיי' בפתחי תשובה שם.)

וכיון דברור דכהן לאו מצוה קעביד אם כן אין ספק דהכהן יכל לעשות שליח לקבל את הפדיון אם אביו הבן אמר לו שרוצה לפדות ורוצה לתת לו הפדיון ושליחות הכהן לא מעלה ולא מוריד ומדויק לשון הרמ"א שכתב ואין האב יכול לפדות ע"י שליח ומטילא ליכא שום דאיה מהך דרב אשי דיש לומר דלאו רב אשי עשה את השליח אלא ר' אהא הכהן. **והשתא** דאתית להכי אולי יש לתרץ בפשיטות גם אותה הקושיא טמנתה ע"מ להחזיר בכהאי גונא דיש לומר דכיון דהכהן יכול לעשות שליח נקרא אפשר לעשות ע"י שליח דדוקא בחליצה ששניהם אינם יכולין לעשות שליח אינו תנאי.

אגב זה הנני אומר לך מה שנראה ליבענין הקושיא שהקשו השער המלך שם בסוף דבריו אמרה"ט דבהקדש אין עושין שליח משום דהוי טילי מהך דנדרים כ"ח דתנן הרי נטועות אלו קרבן אם אינן נקצצות יש להן פדיון ומוקמינן לה בגמ' באומר אם אינן נקצצות היום ועבר היום ולא נקצץ יע"ש ואם איתא אפילו נקצצו נמי כיון דא"א להקדישו ע"י שליח הו"ל תנאי שא"א לקיימו ע"י שליח ותנאי בטל והמעשה קיים עכ"ל. — ויש ליישב דבגמ' שם פריך פשיטא ומשני כגון דאיכא זיקא נפישא ופרש"י דה"א דלא גמר בלבו להקדישו אלא אדעתא דמיתבר להו זיקא אמר הכי והר"ן פירש שאלו היה יודע שלא יקצצו לא היה מקדישין ואי לא אמרו במתנתין ה"א דלא יקדשו אף אם לא יקצצו ע"ש. ולפ"ז זה לא קשה דהא על כרחך צריך ביאור אמאי באמת לא אמרינן אגן סהדי דאין כוונתו להקדיש

ישן, שהיה טמון באוצרות כתב יד לידידי המנה היקר מה' שלום ועליגמן גאלדשמידט ו"ל ובאותו רגע שראיתיו הכרתי שהוא כתב ידו של הגאון מהו' נתן מו' ו"ל שהיה ראש ב"ד בימים ההם ועל ידו יצאו ויבאו כל הדברים שנעשו בענין הזה כנודע ולא אספר בשבתה כי הנני נתן לפניך את התשובה ותראה בעיניך את יקרה ואת ערכה.

הנה עיקר הענין כבר נודע מספר אור ישראל להרב הג' מהו' ישראל ו"ל אב"ד דק"ק קליווא ומספר אור הישר לשמעון קאפענהאגען, וידעת שהמעשה שהיה כך היה, ביום ד' ח' אלול תקכ"ו נשא איצק נייבורג ממנהיים את לאה בת יאקב גונציהוויץ מבונא, וביום שבת הראשון אחר חתונתו קודם התפלה בהשכמה ברח איצק נ"ב חוץ לעיר וחוץ לתחום ואחר החקירה מצאווה והחזיקוהו לשוטה וחסר דעה והלכו הוא ואשתו ואנשים ממשפחת שניהם לק"ק קליווא ושם אמר הבעל להרב מהו' ישראל הנ"ל שאינו יכול לחזור למקום דירתו משום סכנה גדולה ומזכרת לברח לענגלאנד ובקש שיסדר לו הרב גט לאשתו והרב הנ"ל סדר להם הגט בו ביום כ"א אלול שנה הנ"ל וכששמעו במנהיים מסידור הגט הזה כתב האב"ד דשם לק"ק ורנקנורט ביום ה' תשרי תקכ"ו שיפרסמו בורנקנורט (שהיה אז שעת היריד) 'שהגט הנ"ל פסול ושהאשה לאה הנ"ל היא אשת איש ורבני ורנקנורט והאב"ד הגאון מהו' אברהם ליסא וצ"ל כראשם כתבו ביום ח' תשרי להרב דקליווא וספרו לו כל הדברים אשר כתב האב"ד דק"ק מנהיים והפצירו בו שיסכים גם הוא שהיה מסדר הגט לפסלו ולהטיל עליה (על האשה לאה הנ"ל) איסור גרושה דרבנן כו' שלא תולול באיסורי וחומרות א"א דאורייתא וכו' ובנתיים הך אתתא בחוקת א"א קיימא וכו'.

אמנם הרב מהו' ישראל לא הסכים לזה וחרה אפו ועמד על דעתו שהגט כשר ועל זה השיבו בורנקנורט עם הפרסום שהגט הנ"ל פסול והאשה אמורה אכ"ע, וכמעט כל גדולי הדור ההוא התעסקו עם הדבר ורובם ככלם עמדו לימין הרב דקליווא ובפרט הגאון בעל נודע ביהודא ו"ל שכתב לק"ק ורנקנורט שיגידו לו את מעמם ונמוקם אבל כמו שכתבו מצד הרב דקליווא לב"ד ורנקנורט מי שמך לאיש שר ושופט עלינו לפסול את הגט שסדר הרב הנ"ל, כן השיבו גם גדולי ורנקנורט להגאון בעל נ"ב ו"ל מי מחייב אותם לפרסם מעם הפסק הם גבו עדות כיון שהרב דק"ק מנהיים נתן את הדבר בידם ועשו כדת וכדין ואין לשום אדם רשות להרהר אחריהם וגביות עדות שגבו פה לפני שתי בתי דינין כתבו בפנקס מיוחד בשם פראטוקאל כפרטוקאל הוה נכתבו פרטי כל הדבר אבל ידוע כי הב"ד דנו את הפראטוקאל בשרפה שלא להרבות המחלוקת וגם את התשובה הזאת גנוו על כן ששתי עליה כעל כל הון כי היא אור מוצל מאש.

חס לטון סמסוס צענון הגט דקליווא לוח צלות.

ס"ב

וען כי נבהו בנות ציון, ה"ה איזה גאונים רבנים המצוינים בהלכה אשר פיערו פיהם לבלי חוק, לשפוך בוז

דחוק המקום. ועל זה יש לימר שלא לחנם האיר השם את עיני הדור שהמציאו את הטעלעגראף ויכולין עתה להודיע למרחקים באותו יום שהבן חי וקים וזה גלוי מלחא בעלמא הוא ומועיל ואם כן יצא מכלל נפל ואין שום חשש פקפק לפדות במקום האב ומטיילא הוי מצוה בו יותר מבשלוחו, ועל כנון זו נאמר שכל החכמות שבעולם נתנו לכבוד התורה הקדושה רק שיש להסתפק האין יעשה סעודת המצוה שמקורה בדברי חכמינו ו"ל כדאיתא בגמ' לדעת רש"י ו"ל — הנה מהא שכתב התרומת הרשן סי' רס"ט ו"ל: ואם עשו הסעודה בשבת שכבר פדוי הוא אם לא נתאכלו המעות מאן נימא ל' דא יכא פרסומא כי האי גוונא שאין רואין הפדיון בשעת הסעודה וכו' משמע שצריכין לעשות הסעודה במקום הפדיון שיהי רואין הפדיון כדי שיהי פרסומא. אמנם לפי רש"י ו"ל אהא דישוע הכן שכתב שמשחה היו עושין לפדיון הכן משמע דהוי הסעודה לישועת הכן ואם כן הוי בנ"ד פרסומא טפי במקום הכן כמובן. ועוד שגם לטעמיה דתה"ד שהוא משום פרסומא וכמו שהבינו האחרונים ובתוכם בעל נהג כצאן יוסף שהוא כדי שיהי מפורסם שהאב פדה את בנו גם צריכין לעשות במקום הכן, דאם האב אינו במקום הכן כוודאי צריך לעשות פרסום במקום הכן כדי שידעו שנפדה. דבמקום שהאב שם ליריד אין מכירין איתו כ"כ ואין יודעין שיש עליו חיוב לפדות וא"כ עיקר החיוב לעשות סעודה בנ"ד במקום הכן. — אבל לענ"ד בענין כזה ליכא ספק שאין צד אחד מתנגד לצד השני ויכולין לקיים שניהם ולעשות סעודה במקום המצוה והאב: והאב יודיע למרחקים ע"י הטעלעגראף שהבן כבר נפדה ועושין סעודה גם במקום הכן ואמו על ישועת הכן ושניהם הוי סעודת מצוה, ובפרט לדין שאנו אין נוהגין ככני דינוס לברך שהשמחה במעונו ליכא שום פקפוק ואיכא סברה ישרה לעשות כ' סעודות. — וע"ד נוסח דברי האב והכהן בפדיון שלא במקום הכן ע'י כב"י מה שהביא בשם מ"כ ובס' יוסף אומץ ה' פדיון כתב ראיתי נוהגין לקח וכו' עד בכל מקום שהוא. — ואסיים כברכה שהש"י יתן ויוסף שמתות בכפלים בתוך משפחתו ויזכה לראות כוב"ב עוסקים בתורה ובמצות תורה וגדולה במקום אחד כאות נפשו ונפש מוקירו ומכבדו

טרדכי הלוי הורוויץ חוננה פה ק"ק הנ"ל.

סימן י"ט

צ"ס ער"ח ניסן תר"ץ לפ"ק ורנקנורט ע"י חוין יע"ח.

אתה ידידי נ"י, חשבת שהפרותי על המדה בספרי רבני ורנקנורט ח"ג בענין המחלקה שהרעושה את עולם הגדולים בישראל על דבר הגט שנתן בקליווא ואני אמרתי שם שהדין עם רבני ורנקנורט ולא אתה לברך כי אם רבים אמרו לי שאולי רק אהבתי לגדולי ורנקנורט היא הוליקה את עמי והיא נתנה את דבריה בפי אמנם זה כשתי שנים מצאתי ראייה מפורשה ועד נאמן לדברי אשר כתבתי שם והוא כתב יד

בכל ישראל ושאר גדולי הדור ומפורסמים רבנן קשישאי דיינים מופלגי דקהלתנו יע"א ובפרט הגאב"ד גר"ו דקהלתנו יע"א השם יאריך ימיו אשר ידוע ומפורסם שהוא שימש גדולי הדור, וכולם לא נטו לראות דרך מרחוק לחפש אחר דעתו להורות דין נגד מה שהוא פסק מפורסם בש"ע, ודיו בדיון שלא מצינו בהדי' מבואר בש"ע לעיין בדברי שו"ת האחרונים, ואף בזה אינו מצד החיוב, רק עדיף יותר לישא עיני' משרשי דינים מש"ס ופוסקי' הראשונים, לכן גם בזה אחזנו בעקבות רבותינו אשר מעולם אנשי השם גדולי דורינו שכל מה שהוא פסק מפורסם בש"ע חלילה מלמצוא שום צד מלחלוק עליו, ואם יפול איזה דבר ספק ממה שלא נמצא דינו בהדי' מבואר בש"ע, או גם אנחנו לא נמנעו מלהביא ראיות וכברות לזה מש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים, וכולם כאחד יהי' מכוונים לעדת ישראל מוכנים, כדי שיהי' לזה לבם פונים, ולזה החלנו בע"ה צורינו וגואלינו, ומשגיאות נקינה, כי עליו בטחנו ונשעננו.

וענינו ואמרנו אמירה לשם גבוה, ולשפוט שפוט משפט הגירושין הללו ומעשיהו עפי' פראטוקאל וג"ע המונחי' לפנינו, אם מתוך המעשים והדברים שעשה ומדבר המגרש ר' איצק נייאבורג, הוא מתוך שמוט ושגוען או לא, והנה אנחנו בתחלה ודאי אין צריכין לברר מתוך הפראטוקאל וג"ע רק שהוא טיקרי שוטה ומשוגע לדבר אחד, ולזה אם יבורר כן, ודאי לפי שורת הדין אין אנחנו צריכין לחקור יותר כי כבר הלכה מרווחת בישראל דברי הרמב"ם אשר הובא בב"י באה"ע סי' קכ"א, דמי שנטרפה ונמצא דעתו משוכשת תמיד בדבר מן הדברי' אע"פ שהוא מדבר ושואל פנינו בשאר דברי' הרי זה פסול ובכלל שוטים יחשב וכן פסק בש"ע ח"ט סי' ל"ה ס"ה, וגם הטור בח"ט סי' ל"ה טביא ג"כ דברי הרמב"ם, ואף אמנם שכתב מתחלה שוטה פסול להעיד ומביא שם הארבעה דברים המנויים בפ"ק דחגיגה, ואח"כ כתב והרמב"ם כתב, ומשמע לכאורה דאתי למיטר דהרמב"ם פלג אמה שכתב מקודם, כבר כתב שם הפרישה, וז"ל אל תטעה לומר שלפולגתא עם מה שכתב לפני זה כתב רבינו, אלא הוי לי' כאלו כתב והרמב"ם כתב בלשון אחר, ונלמוד מדבריו שלא דוקא בהני דנקיט הכרייתא נקרא שוטה אלא ה"ה כל שנטרפה דעתו וכו' עכ"ל, והרי שדבר פשוט בעיני הפדישה דינו דהרמב"ם עד שמפרש דגם דעת הטור מסכמת לדעת הרמב"ם וכן בטי"ד סי' א' הביא ג"כ ב"י דעת הרמב"ם בזה לענין שחיטה, ואף שבש"ע שם לא הביא רק הארבע דברי', כבר כתב הב"ש באה"ע סי' קכ"א דדעת הב"י לפסוק בדעת הרמב"ם, וכמ"ש בח"ט סי' ל"ה בהדי', ומ"ש ב"ד סי' א' סימנים המפורשים בהגיגה לדונמא קתני ולא דוקא וכן פסק מהרש"ל בספרו ים שלמה בפרק הכל שוחטין סי' ד', סוף דבר כבר כתבנו בהקדמתנו שאין אנו רשאים לזו מרבני הש"ע שפסק להלכה בח"מ כהרמב"ם ומכ"ש שכל האחרונים מסכימי' לדעתו, ואל תטעה לומר דהרמב"ם כתב דין זה רק לענין פסולי עדות, זה שיבוש גמור הוא, דהא עיקר דינא דברייתא

לדחוק, ולשפוך סוללה למקום קרוב ורחוק. על הגאב"ד גר"ו ושני ב"ד דקהלתנו יע"א להיות עדת בני ישראל בעיניהם לצחוק, בענין עסק דגיטא הנעשה לאשה לאה בת מ"ה יוקב ג"ה מק"ק בונא, מאישה כ"ה יצחק, אשר העמדנו ליעקב לחוק שהגט הוא בטל ומבוטל ושם גירושין מעלי' יהי' נמחק, ושפכו חמתם עלינו להודיעם טעם הדבר בריות ולא בדחוק, וכאלו תלמידיהן אנו והיינו בצמא שותין את דבריהם אף מרחוקי' ולחמו עלינו כחיצים שלא כראוי וכחוק, אף אמנם כבר מצאו ידינו לרחק מי שראוי לרחוק, בכל זאת אחזנו במידת הענה כראוי לזרע ישראל ויצחק, ולאחזו במדת השתיקה כדי שלא יהי' ח"ו התורה לביזה ולשחוק, ואנו כמחרישים נעמוד ולא נענין על כל עניני דברי ביות שלהם עלינו ושחוק, רק היינו משיבים עליהם במענה רך ומשיב חמה, שאנחנו נאחזו במידת החכמה, שאין אנו מגלין טעמינו בזה להיות נשמע קול ברמה, אחר שכבר היינו רואין שתכלית כוונתם רק כולה קנאת איש מרעהו להשתרר עלינו ביד רמה, ועי"כ לבם חלק לחלוק עלינו לקנטרם בדברי' כאשר באמת סופו מוכיח על תחלתו שהרבה מקנטרם אותנו ביד רמה, אף שלא ידעו מגוף המעשה הנעשה בעסק הגט מאומה, רק סמכם על דברי המסית ומדיח ר"ש ק"ה אשר קסת הסופר בידו והכל באוני מרמה ויהי' ח"ן דברי תורתנו הקדושה עי"כ לביזה ולכלימה, לכן אחזנו במדת השתיקה שלא לגלות בזה טעמי תורה, כדי שכל עדת בני ישראל יעשו כשורה, כפי אשר יצא הפס"ד מפי הגאב"ד גר"ו ושני ב"ד דקהלתנו יע"א אשר הוציאו משפט הגט זה ומעשהו לאורה, בשפה ברורה אחר הטרחות ויגיעות רבות אשר הי' לנו עם שני צדדים שהי' עומדים לפנינו בחורף העבר כמה שבועות מיום ועד לילה כחשיכה כאורה, אך כדי שלא יאמרו דור אחרון, שמבלי טעם ודאי' ברורה, גורנו אלה החוקים, לכן כדי להיות אנחנו מנוקים, לפני השב"ה ולפני עדת ישראל אשר כנסף מווקקים, נרשם חרות על הליחות טעמינו וראיות ברורות מש"ס ופוסקי', אך לא כדרך בומן הזה בשו"ת אשר אנחנו רואי' אשר המה כוונתם רק להראות חריפות של הבל, להפוך ולבלבל, בדברי חידודי' מה שאינו נוגע כלל לשרושי הדין, ולבם פונים אחרי דברי שו"ת, ואינם שטים כלל על לב דברי הטור וש"ע, אשר אנחנו מחויבים שלא לנטות מדבריהם ימין ושמאל, אחר שכבר נתפשטה הוראתם וקיבלו עליהם כל עדת ישראל הלכה למשה מסיני, ומה לנו לחקור ולפשפש אחר הקדמוני' אשר חלקו על הש"ע, אשר גם בעלי הש"ע כבר עמדו על דעתם, ובררו הלכה כשטלה, להיות דרך הישר וסלולה' וקבעו בש"ע להלכה ברורה לעם סגולה, להיות נוהג בזה עד כי יבנה ארמון על תלה, וכה דרכינו מעולם אשר אנחנו היינו משמשים גדולי גאונים מפורסמים לשם ולתהלה, ה"ה הגאון המפורסם אשר הי' אב"ד ור"מ בקהלתנו יע"א מהרי"ך וצוק"ל בעל המחבר שו"ת שב יעקב, ואחריו ה"ה הגאון המפורסם אשר הי' אב"ד ור"מ בקהלתנו יע"א מהר"ר יעקב יושע וצוק"ל בעל המחבר פני יהושע, אשר אור תורתם נתפשטה

שאלות ותשובות

בפ"ק דחגיגה איזה שוטה וכו' לאו אפרטי דיני מיתניא, אלא קאי אכל כללי דינים שפסלו חו"ל שוטה, והנה הרמב"ם לא מצינו שמדבר בשום פעם להורות לן איזה שוטה רק פעם אחת בהלכות עדות, ואם איתא דבדינים אחר' סובר הרמב"ם דבעינן דוקא שיהא אחד מארבע דבר' א"כ למה לא הביא דינא הגמ' בשום א' מן הדבר' אשר כולה תלמודא מלא ממנו שהשוטה נפסל בהם, ושאינן מעשוי מעשים, אלא הדבר נראה לעינים וברור הוא דהרמב"ם כתב דינו בהלכות עדות וכונתו אברייא זו דחגיגה דלאו דווקא הני ארבע דברים, וממנו נלמוד לכל החורה כל היכי דפסלינן שוטה שהוא כה"ג ולא הוצרך לבאר דין שוטה בכ"ט שהוזכר דאטו כי רוכלא ליחשב וליל, שכדאי הוא הב"י שהביא דבריו לענין גיטין וכן הב"ש שם וכן המהרש"ל לענין שחיטה, והדין מוכרח מעצמו כאשר כתבנו דבכל התורה כולה דין א' לשוטה, ומעתה כאשר ברור הדבר לפסוק הלכה כדעת הרמב"ם אין אנו צריכין עכשיו לבאר אלא לראות באצבע ועין בעין דכל מי שיש שום שכל ואינו שוטה בדבר מן הדבר' שלבבו יבין מתוך הפראטיקאל וג"ע, שעכ"פ הוא שוטה ומשוגע גמור בדבר אחד מהדבר' מלבד מה שנבאר אי"ה לקמן, שאף לדעת הני תרי יחידי ה"ה ר"ש ור"א שהובא בב"י אה"ע שם שרוצים לפקפק על דעת הרמב"ם דבעינן דווקא סימנים המפורשי בחגיגה אפ"ה כנ"ד גם המה מוד' דדין שוטה גמור יש לו כמו שנבאר אי"ה לקמן אבל עכשיו אין אנו צריכין עדיין לכל זה כי כבר כתבנו שעיקר הוא להלכה כדעת הרמב"ם וטור וש"ע וכל האחרונים כמותם, ואין אנו צריכין לעשות שום ספק בדבר זה והלואי שיהא ברירן לן כולה הילכתא בסוגי' דתלמודא כפי דין זה, ואין אנו צריכין עכשיו לבאר רק כמ"ש לברר מתוך הפראטיקאל וג"ע ע"פ החוש והשכל, אף לאיש אשר קצת הבנה בלבו שעכ"פ ה' מטורף המגרש בדעתו באחד מהדברים.

הנה החלת דברנו יאיר, וגם לשום בזה התנצלות נגד כל המון ישראל מגדולי ועד קטנים, שכל המעשים שנעשו מאתנו, לא בשביל די קבל רוח ויתורא בנו ומכ"ש שהי' כוננתו לבנות חכמי הדור ח"ו, לא תהי' כזאת בישראל כי ידוע ומפורסם בשער בת רבים כי מעולם רוח נמוכה בקרבנו, ותא הוי כמה מחלוקות בין חכמים שהי' בימינו (ה) אם הי' לנו שים יד ושם וזכר כלל בעינים ההם, אך שמנו יד לפה ולמשוך עצמינו מסלע המחלוקות, אך כנ"ד הי' מן ההכרח גדול כאשר נבאר, ובטטו ובקשה מהקורא שיעיין בדברינו אלה ואז ודאי ידין אותנו לכף זכות וכשם שהוא ידין אותנו וכו', יעינו נא הקורא' בכתב הראשון הלא העתקנו אות באות בפראטיקאל מהגאון החסיד המנוח אבי"ד דק"ק מנהיי' וצ"ל וצירופיו האלופים הדייני' עם לומדי' מופלגי' אנשי יושבי בהמ"ד דשם, יחד עדה שלימה ושכינת' שרי' על כל בי עשרה, לאפרושי עלמא מאיסורא, איסורא רבתא דא"א התמורה, ועדרו עלינו

בפ"ק דופק בכתיבה נעימה אמירה, שורש המעשה אשר נעשה מהאיש כהר"א נ"ב בשבת שענק וויין אשר ברח מקהלם המפוארה היערה, וכמבואר שורש המעשה בכתבם הנ"ל הנכתב הי' תשרי תקכו"ן לפ"ק העבר, וביקשו מאתנו לדון ולעיין בדין מילתא איסורא, ולעשות כמצוה והתורה, והנה אחר שבא אגרות בת מחל"ת הנ"ל להגאב"ד נר"ו דקהלתנו יע"א, אסף ע"ז שני ב"ד דקהלתנו יע"א והוציא אגרת הנ"ל לפנינו כדי להתייען יחדיו מה נעשה לגדול המכשלה כזה, אשר לא נשמע מימינו עד היום הזה, אם מחויבים אנחנו להודקדק כלל לדין כזה, אחר שאין הוגג כפופ' תחת הרבנות דקהלתנו יע"א ועלתה אותו פעם הסכמותינו יחד אחרי שכבר נשמע קודם ביאת הכתב הנ"ל הרעש והמהומה גדולה בקהלתנו יע"א אשר הי' מרננין ומלעוים על הגירושין הללו שהכל בשגעון נעשה, באשר שהי' מפורסים כל השגעון שעשה בק"ק מנהיי', והנה בכל זאת החדשנו, אך אם גם עתה נחריש אחר התעוררות מהגאב"ד המנוח ו"ל וצירופיו הנ"ל, ודאי לא יודקק עוד שום רב וב"ד לדבר זה באשר שהם לומדים ק"ו אם בקהלתנו הרמה, אשר היא ראש לכל מדינות אשכנז, הגדולי' שבהם שמו יד לפה ועשו עצמם כמהרישים א"כ מי ידים יד בשארי קהלות קדושות לדבר שום דבר בעסק הגירושין הללו, וח"ו יצא מזה לכל ישראל תקלה, לכן נכנסנו עצמינו לעיינא במילתא איסורא רבתא הדין, ועלתה בהסכמותינו, מלבד שמתוך מעשה הנוכח בכתב הגאב"ד המנוח וצ"ל וצירופיו הנ"ל ניכר ר"ל ששגעון פרח בו על בריחתו וחילול ש"ק ונסתר ביער כמה שעות, ואח"כ נחבא בבית אינו נימול אחד, ומבקש ממנו שיוליכחו למדינת ענגילאנד, עד שבטרחות גדולות ויגיעות רבות והוצאות מרובות החזירוהו לבית אביו וגשאר שם איזה ימים אח"כ בק"ק מנהיים ולא הי' שום אדם יודע למה רץ ועל מה רץ עד שהמלך במסיבו ביום ש"ק שענק וויין והוא בתוך שבעת ימי המשחה אשר מדרך נימוסי גלילותינו לשמוח המחוחני' וחתן וכלה יחד, ובפרט לילך לבהכ"נ לקרוא לתורה, והוא ברוח יברח ונתחבא ביער בלי לחם מים ומזון, וגם הי' ניכר לנו מתוך הפשר הנעשה בק"ק מנהיים כמבואר בהעתק פראטיקאל אשר הי' חתומי' בו אבי החתן ואבי הכלה שהם בעצמם החזיקו אותו למשוגע כאשר שנכתב בו בוח"ל וא בלד דש הוגג הנ"ל מיט אנדרר אין עהלויכין שטאנד אלש קאבאכלי הוי הלטיין ווערדו וכו', גם הכרנו שגעונו מתוך מעשה ב"ד של הרב המסדר בקליווא המבואר ההעתק בפראטיקאל אשר נשלח באותו פעם מהגאון החסיד המנוח אבי"ד דק"ק מנהיי' וצ"ל וצירופיו הנ"ל, שאמר המגרש ר"א הנ"ל בעת נתינת הגט שמוכרח להרחיק נדוד מחמת סיבה ולשם מצוה הוא מגרש שלא לעגן אשתו, והנה אם הוא הי' מגרש לשם מצוה והכל בטפורש ושום שכל, איך שייך לבר דעת לוותר לאשתו סך ארבע מאות ר"ט לכתובה דאורייתא, ולא עוד אלא שהיא הי' משלם כל ההוצאות הגט והוצאות נסיעת הוגג לקליווא, וגם ההוצאות לחזור לבונא, עד שעשה עוד נפשו לעבד לזה לאיש מלוח, ושאר דברים תמוהי'

(ה) כוננו מחלוקת צ"ן סגלון צטל פ"י וס"ג מס' יסונק ו"ל.

ה' עומד בשגעון שלו בשעת כתיבת ונתינת הגט, ויותר ניכר עוד שגעון שלו שעוב ביתו זו אשתו ורכושו וכל אשר לו, ועשה עצמו ב"ח נגד אשתו כאשר כתבנו, גם מבואר בפראטוקאל בפונקטי ו"ן הנ"ל כל זה ה' להם ג"כ לבירור גדול, שעדיין ה' בשגעונו בשעת כתיבת ונתינת הגט וה' אסור להם לשתוק בדבר זה, ואדרבא מצד ענינות הגאון החסיד המנוח אב"ד דק"ק מנהי"ו זצ"ל, סילק את עצמו מלפסוק דין משפט גט הזה, רק נתן הוא ו"ל וצירופיו דעתם עלינו לבאר משפט הגירושין הזה ומעשהו, וא"כ אי' איפוא מצא מקום הרב המסדר דקליווא לדבר דברי בוינות על הגאון החסיד המנוח אב"ד דק"ק מנהי"ו זצ"ל וצירופיו הנ"ל, אחרי שהוא לא ה' מדבר שום דבר רע בכתבו אלינו, אין זה כי אם רוע לבב ורמות רוחא של הרב המסדר הא דנקטא ל' וה' מבלבל דעתו, לזה גם הנחנו אנחנו אותו מלהשיב אליו כלל, רק כאשר הכרנו מתיך תשובות הרב המסדר הנ"ל, שאנחנו מיוונו האמת, שהוא לא ידע מכל השגעון שעשה בק"ק מנהי"ו ושעדיין ה' עומד בעת כתיבת ונתינת הגט בכל השגעון שלו שהוא בן מות, ושהוא בסכנה, ואנחנו הכרנו שזה ה' הכל בערמה ורמי' ע"י ר"ש ק"ה כאשר שלא ידע שום אדם בעולם שום דבר של סכנה, וכדי להיות נקיים מה' ומישראל, להיות מתון בדבר באיסורא רבא חומרא דא"א, אספנו יחד לגבות עדות של ה"ה התורני הר"ר מאיר טו, כאשר שבקהלתינו הרמה ה' הוא משמיע לרבים דבר זה ברחובות ובשווקים מיד כשבא ממענץ באותו פעם עד שהקול נשמע אלינו ולזה נגבה אותו עדות כאן בב"ד כדין תורתנו הקדושה, ובמבואר עדותו בפראטיקאל ואח"כ כתבנו לקהל ק"ק בונא ו"ן, בחודש מרחשון העבר, והעמדנו האשה בחוקת ספק מגורשת, עד כי יבואו לפנינו למשפט, כל סיעת אנשי בונא, אשר ה' במעמד הגירושין, ולחקור וללבן הדברי' מפה לאוון ולא מפי כתביו, אחרי שידענו ומפורסם בכל גלילותינו שה"ש ק"ה בעל ערמה ותחבולות הוא, וידע לכלכל דבריו במשפט, ולהטעי' דברי שקרי' וכזבי' שלו ולהטעות בזה לבריות, לכן הכרחנו אותן לבוא לכאן, גם כדי לשמוע מהם מה שיענו על כל העדות אשר נשלח לנו הן מק"ק מנהי"ו והן מה שנגבית כאן בב"ד, וה' לנו כח והרמנא לעשות כן, ראשון הגאון החסיד המנוח אב"ד דק"ק מנהי"ו זצ"ל וצירופיו הנ"ל אשר הוגג הנ"ל עומד תחת ממשלת הרבנות שלו, נתנו דעתם עלינו ועשו אותנו לדיינים, שנת קהילתינו המפוארה וע"א ובי"ד רבא דפה הוא ראש לכל גלילות אשכנז, גם בבונא לא ה' אב"ד שם בעת ההיא, לכן הכרחנו לעשות כן, ואחר שנשלח כתב זה לקהל ק"ק בונא בא כתב שנית מהרב המסדר בקליווא הנכתב ב"ה מרחשון העבר והעתקנו אותו בפראטוקאל מגוף הכתב אשר מוסף עוד שו"ת המתחיל ואלה דברי האחרונים, ולא העתקנו ראיותיו ופסקי דיניו להכשיר הגט, כאשר שהכל הולך וסובב על שטות אחד ולהפוך ולבלבל בדברי' שאינו ענין כלל לנדון שלפנינו, ולפי שראינו שעדיין ה' עומד הרב המסדר בעצמו בנצחוננו להכשיר הגט ושופך בו ומלעיג

מאוד בעיני כל רואי' המעשה ב"ד הלו, ונקצר בזה באשר שכבר מבואר הדברים תמוהי' מאד בפראטוקאל, בפונקטי ו"ן אשר עיין בעיין נראה לכל אדם השגעון שלו הנה מלבד כל זה ה' הקול מפורסם בקהלתנו יע"א שר"ש ק"ה בתחלת נסיעתו מק"ק מנהיים אמר בדרך שדעתו לראות לעשות גירושין, ולהעלים כל מעשים משגעון שלו, וכאשר באמת נגבה אח"כ עדות ע"ז עד אחד בחודש מרחשון העבר ועד אחד בחודש אדר העבר, ומאז נתאמת בלבינו כאשר באמת סופו הוכיח על תחלתו, שר"ש ק"ה הנ"ל ה' מעלים מהרב המסדר הנ"ל כל השגעון שעשה בק"ק מנהיים ולזה האמין הרב המסדר הנ"ל את כל דברי שטות ושגעון של המגדש, ונתאמת מאוד בלבינו שאף בשעת כתיבת נתינת הגט עדיין ה' בשגעונו, באותו שגעון שבק"ק מנהי"ו כי שטוי' בחדא מילתא מיסרך בעת נתינת הגט שהוכרח להרחיק נדוה, ואיך שייך לבר דעת שתיכף סמוך אחר החתונה יעווב אשתו וביתו ורכושו וכל אשר לו להרחיק נדוד למרחקים מעבר לים ואין שום אדם יודע מעם בריחתו ושום נדוד סכנה, לכן נתאמת מאוד בלבינו שהגט בשגעון נעשה ועכ"פ ה' משוגע לדבר אחד שנפל שגעון סכנה בלבבו והגט בטל לדעתנו אם לא בדרך רחוק חוץ מהיקש השכל, ולזה כתבנו להרב המסדר בקליווא כמבואר ההעתק בפראטוקאל הנכתב בעשרת ימי תשובה תקכו"ן העבר, וע"ז קבלנו תשובה מהרב המסדר בקליווא, אשר מבואר ההעתק בפראטוקאל הנכתב ו"ן תשרי העבר, והעתקנו אותו בפראטוקאל רק מה שצריך לענין גוף המעשה אשר נתהווה אצלו כי מה שמבואר עוד בכתב הרב הנ"ל בא אלינו בשו"ת להכשיר הגט, אף אם שהוא בעצמו כתב שלא ידע מכל השגעון שעשה בק"ק מנהי"ו, ויסודו בני' בשו"ת שלו על דין עתים חלים ועתים שוטה, ואין זה ענין כלל לנדון שלפנינו, כאשר שהיינו מחויקי' אותו בחוקת משוגע בשעת כתיבת ונתינת הגט, שבאותו שגעון שעשה בק"ק מנהיים אשר כ"ע ה' מחויקי' אותו ע"כ למשוגע, עדיין שטוי' בחדא מילתא מיסרך, וה' מדבר כן בשעת כתיבת ונתינת הגט, וגם עשה מעשה כן וברח למדינת ענגילאנד בשגעונו, ודרך כלל כבר כתבנו שהמעשה ב"ד בעצמו יעיד מהשגעון שלו, כאשר רמונו ומראי' עין בעין קצת בתשובתנו זו, ועיקר מבואר בפראטוקאל בפונקטי ו"ן, והנה כאשר ראינו שהרב המסדר בקליווא, אף אפשר שתחלתו ה' באונס, כאשר כתב בעצמו שלא ידע מכל השגעון שהי' בק"ק מנהי"ו, מ"מ סופו ברצון שבא בנצחוננו של שטות להחזיק דעתו להכשיר הגט אף אם הוא שלא כדין, ומדבר דברים אשר לא כדת, בדברי בוינות על הרב הגאון החסיד המנוח אב"ד דק"ק מנהי"ו זצ"ל וצירופיו הנ"ל אשר מעולם לא ה' להם שום אשמה ומעל בעסק הזה, כי בודאי ה' אסור להם להחריש ולהתאפק על איסורא רבא דדין, אחרי שהם קרובי' אל החילול וגם הוגג הם כפופים תחת ממשלת הרבנות שלו וצירופיו והם ה' יודעי' מכל השגעון שעשה בק"ק מנהי"ו וכאשר נראה להם עיין בעין מהמעשה ב"ד מהרב המסדר מפורש בתוכו שעדיין

שאלות ותשובות

וכבר כתבנו בקיצור בחקירה י"ח, ומה שהשיב ר"ש ק"ה ע"ז בתשובה י"ח, כל השומע יצחק לו, שכמה וכמה ימים מיום שבת שענקוויין ואילך עד לאחד הגירושין יחשב הכל לפעם אחת ומכ"ש שעשה מעשה כפי מחשבה שגעון שלו וברח ללונדון, אין לך מוחזק חמיד בשגעון גדול מזה, והנה ר"ש ק"ה השיב ע"י בתשובה י"ט אינו יודע וכו' אף שקשה להאמין דבר זה, באשר שהקול ה"י קול מפורסם במנהיים, מ"מ עכשיו אנו רואין שאמת כן הוא שברח ללונדון, ור"ש ק"ה בעצמו אמר שהמגרש בעצמו אמר לו שאין נשאר במדינה זו, וא"כ ודאי תשובה זו תשובה י"ח שטות גדול הוא.

ג יעיינו נא הקוראי בעד השני המוזכר בפראטוקאל אי כחנו אם הוא שגעון או לא, גם בעד הרביעי גם בעד הששי גם בעד השביעי, כל הני עדות שמעו כן דברי שגעון מפי המגרש עצמו, מלבד שארי עדות אשר נאמרו בפראטוקאל כסדרן אשר שמעו מפי קרובי ומפי אחרים, וכפרט הקול מפורסם שהעידו מה שמדבר בשגעונו, והנה דברי עדי הנ"ל מכוונים ג"כ עם מה שהעיד ה"ה התורני כ"ה מענדלי לילג (3) מפה גם עם מה שהעיד ה"ה התורני כ"ה מאיר מו הנ"ל מפה כמבואר בפראטוקאל מה ששמע מפי ר"ש ק"ה בעצמו והכל מכוונים כחדא עם מה שהעידו עדים דברי השיגוען ששמעו מפי המגרש עצמו, וגם מבואר להמעין מתוך כל ג"ע איך שר"ש ק"ה הוא מוכח ש ממה שאמר מן אחר שבת שענקוויין ואילך לא הרגיש בו שום דבר שטות וכמו שכתב בפראטוקאל בקושיא ובחקירה פונקטי וי"ז הנעשה יום ג' וי"ן טבת תקכ"ז העבר, גם בקושיא ובחקירה וי"ן שס, גם בס' י"א וי"ב שם סוף דבר כל המעין בני"ע הן העדי' ששמעו מפי המגרש עצמו שראו מעשה השגעון שלו הן אותן העדי' שהעידו ששמעו מפי קרובי המגרש ומפי רחוקי הן מה שהעידו מהקול מפורסם מהשגעון שעשה במנהיים כל מי שיש לו רק הבנת לב, יראה ויבין שהכל ה"י בשגעון מה שאמר שהוא בן מות והוצרך להרחיק נדוד, ובאותו שגעון ה"י הולך והומת מתחלה ועד סוף עד שעשה מעשה וגירש את אשתו מתוך שגעון שלו והכל בשגעון אחד הולך וסובב וברח ללונדון, ועוב ביתו ומשפחתו וכל אשר לו, איך יתכן ששום בר דעת יעשה כן, אחרי שלא ידע שום אדם שום דבר מהסכנה, וכבר כתבנו באריכות בפראטוקאל המדובר בינינו יום ה' טו"ת טבת הנ"ל העבר המתחיל מתחלה חורנו, יעיינו נא הקוראים שם עד גמירא, גם יעיינו נא הקוראי במה שאנחנו היינו מדברי בדברי תוכחת מגולה לר"ש ק"ה ביום הנ"ל המתחיל אח"כ אמרנו וענינו לר"ש ק"ה שמע בני מוסר וכו' ויעיינו נא עוד הקוראי בקושיא ובחקירה וי"ן הנעשה אור ליום ב' י"ג טבת הנ"ל, כללו של דבר, כאשר יתן איש עינו בכל הגע' המבואר בפראטוקאל ובשרת של ר"ש ק"ה וגם בקושיות וחקירות אשר היינו מסתירים את דבריו פנים לפנים עד שבכמה מקומות לא מצא מענה להשיב

בדברי בוזנות רבות על הגאון החסיד המנוח אבי"ד דק"ק מנהיים וצ"ל וצירופיו הנ"ל שלא כדת, תחת אשר היינו מלמדי' עליו וכות במכתבינו אשר כתבנו לקהל ק"ק בונא י"ץ, שהרב המסדר לא ידע מכל השגעון אשר נעשה בק"ק מנהיים וכמבואר בכתב הנ"ל, ומי יתן שהי' מקיים החריש תחרישון וכו' ולשתוק עד שיצא הדין טפינו, והי' לו לכבוד ולתפארת, אבל הוא לא עשה כן, והכניס עצמו בדברי ריב, ולהחזיק דעתו להבשיר הגט שלא כדת, ומה גם שהוא לא אדון כלל בדבר זה, ולזה אמרנו והסכמנו בדעתינו שלא להשיב אליו כלל, רק אנחנו נהי' כמחרישים לראות אם יבוא אנשי בונא לכאן או לא, וכראות אנשי בונא שאנחנו טחרישי' מלענית עוד, ואין רצוננו לדבר כלל בכתב, הוכרחו לבוא לכאן בימי חנוכה העוברי, ומאו עמדו לפנינו כמה שבועות וחקרנו ודרשנו בדרישות וחקירות הרבה אשר רק קיצר הדברים כתבנו כל פעם ומבואר בפראטוקאל עם כל הג"ע, הן מה שנשלח לנו מק"ק מנהיים והן מה שנשלח לנו מהרב המסדר בקליווא והן מה שנגבית כאן בב"ד, ואחר שגמרנו כפי דעתנו החקירות והדרישות מאנשי בונא, אמרנו לר"ש ק"ה כפי המבואר הנזכר בפראטוקאל לאחר כאן תשלום גמר הפראטוקאל המתחיל באשר שכבר חקרנו וכו' עד עדיין האשה בחוקת ספק א"א כדקיימא, והנה אף אמנם שכבר מאו החלטנו בדעתינו, שהיא ודאי א"א, כאשר נבאר א"ה ולהראות עין בעין שעכ"פ היא בחוקת שוטה ומשוגע לדבר אחד ואז כבר כתבנו שאף בזה ה"י די להחזיקה לודאי א"א כפי דעת הרמב"ם וטור וש"ע וכל האחרונים המפורסמים אשר קבעו כמותו הלכה. א כבר כתבנו בתחלת דברינו עין בעין נראה מתוך כתב הראשון מהרב החסיד המנוח הגאב"ד דק"ק מנהיים וצ"ל וצירופיו, וממעשה ב"ד של הרב המסדר בקליווא בתכלית הקיצור, ונתבאר באריכות בפראטוקאל של פונקטי וי"ן הנעשה ה' מרחשון תקכ"ז העבר, והנה מה שהשיב ר"ש ק"ה ע"ז בפונקטי וי"ן עין בעין יראה השמות גדול שהשיב ר"ש ק"ה ע"ה, מלבד מה ששאלנו עליו בפונקטי ח"ת שם, עין בעין יראה השמות גדול עד אין קץ וסוף מה שהשיב ע"ז בפונקטי וי"ן.

ב בחקירה י"א וי"ב מיום הנ"ל וגם מתשובות ר"ש ק"ה מ"א וי"ב ע"ז אשר הוא בעצמו הודה שהוא החזיק את המגרש בשעת מעשה במנהיים למשוגע והנה הוא בעצמו החזיק אותו למשוגע בעבור הכריחה ואומר שצריך להרחיק נדוד בשביל הסכנה, ובאותו שטות ושגעון ה"י עומד ג"כ בבונא כמו שהשיב ר"ש ק"ה בעצמו על החקירה ט"ז הנעשה ג' טבת תקכ"ז העבר, וע"ז שאלנו אותו בחקירה ט"ז מיום הנ"ל למה העלימו וכו' יעיינו נא הקוראי מה שהשיב ר"ש ק"ה ע"ז בפונקטי ט"ז שהוא לא ראה בו שטות ממעשה שבת שענקוויין ואילך ולא ה"י רמי אנפשי' וכו', הלא עדיין ה"י עומד בשגעונו, כי זה הוא שגעון יותר ממעשה דמנהיים במה שרוצה לגרש את אשתו ורוצה לעזוב את ביתו ורכושו וכל אשר לו ואין שום אדם יודע כלל שום נדוד סכנה וגם כפי שאמר ר"ש ק"ה בעצמו שהוא לא ה"י יודע באותו פעם מהסכנה ושלא גילה המגרש עדיין

הגט, והם אינם יודעים כלל שום דבר קטן או גדול מכל הפראטוקאל וגו' רק המה בוני' דבריהם על דברי המסית ומדיח ר"ש ק"ה הנ"ל, ובשכיל זה כאשר דאינו שעדיין לא נחה ושקטה התחבולות וערטות של המסית ומדיח ר"ש ק"ה הנ"ל, הכרנו בשתי בתי כנסיות דקהלתנו יע"א ב"ג אדר ראשון תקכו"ן העבר כמבואר ההעתיקה בפראטוקאל, סוף דבר היינו מטתינו מלגמור הדיו עד בא תשובה אלינו מלונדן מהרב המפורסם המאה"ג מהור"ר מעבלי שוף כ"ץ נר"ו הנ"ל אב"ד דשם, על כתב חרם שלנו, אם יבוא המגרש לכאן או לא, והנה קבלנו באותו פעם תשובה שהמגרש הבטיח שיציית לדברינו לבוא לכאן, וכאשר באמת בא לק"ק מנהיים י"ט אדר שני הנ"ל העבר ובא אח"כ לכאן ברח"ח ניסן העבר ואז נודקקנו אח"כ לגמר הדיו ויצא מאתנו הפס"ד כמבואר בפראטוקאל.

ועתה נפרש טעמינו על פסק דינינו, מלבד שכבר כתבנו בתשובותינו זו והיינו מראים באצבע בקיצור בתשובה וגם היינו מראים על העדי' הנוכרים בפראטוקאל אשר ע"פ דין תורה כשרים להעיד ששמע דברי השגעון מפי המגרש, וגם היינו מראי' באצבע על דברי ר"ש ק"ה אשר הוא עצמו העיד בשגעונו וגם הרב המסדר בקליווא במעשה ב"ד שלו ובכתביו אלינו המבוארים בפראטוקאל, המה בעצמם מעידי' על השגעון של המגרש, אשר הי' בשעת כתיבת ונתינת הגט כאשר שהכל הולך וסובב אל שגעון אחד שהוא מוכרח להרחיק נדוד מפני סכנת מות אשר עליו, סוף דבר שעשה באמת כוונת שגעון שלו וברח ללונדן, והנה עכשיו היא כעת במקומו במנהיים ויוצא ובא ביד רמה, גם נתפרסם שמה במנהיים הסכנה שאמר המגרש בשגעונו למגדולים ועד קטני' ואינו מפחיד, אך יוצא ובא ביד רמה ביד כל, וא"כ הדבר נראה לעינים, כשמש בצהרים, שמה שהי' מדבר בתחלה מכתה מיני שגעון, אף שלא הי' יודע שום אדם מסכנה שלו הכל בשגעון ינהג ועשה מעשה שגעון שלו, ומלבד הגיע המבואר בפראטוקאל אשר העידו ששמעו כן מפי קרובי המגרש, ומלבד עדות הנשים אשר מבוארים בפראטוקאל ומלבד אשר נראה עין בעין ע"י קושיות וחקירות מר"ש ק"ה ותברירו קרובי האשה אשר כל הקורא אותן יראה מתוכן שהם עצמן ג"כ עדים על שגעון שלו ושיראה מתוכן עכ"פ שהוא משוגע לדבר אחד, שאמר שבא לכלל תפיסה ויהרג אם ישאר במדינה זו הנה מלבד כל זה אין שום אדם יכול להכחיש איך שהחויקו אותו ק"ק מנהיים בין אינ' ונימולים למשוגע, כאשר ידוע שתהם כל העיר, כאשר בא לק"ק מנהיים מבריתתו היערה כל הטון עם מגדולים ועד קטנים בין אינ' ונימולי' החויקו אותו למשוגע עד שנחפרסם גם כאן בקהלתנו יע"א מיד מהשגעון שלו, ולזה כבר הזכרנו בפס"ד שלנו שהי' מחויקים אותו כ"ע בהוקת משוגע, ולכן תמהנו אנתנו על חכמי וגאוני הדור, איך לא הרגישו בזה שדבר פשוט הוא, והנה אחרי שידוע וכאשר יעידון ויגידון עדיין כל אנשי ק"ק מנהיים שהחויקו אותו בשכיל מעשים שעשה בק"ק מנהיים למשוגע וראי' אין יכול להכחיש שום אדם שכדאי הוא

כן תמצאו בשו"ת של קרובי האשה, איך המה הי' מוכחשים ומסותר' דבריהם, מכל הנ"ל כד יעינו הקוראים היטב יראו שהכל בשגעון ינהג המגרש, ולא הי' לו שום פחד הסכנה רק שלא ברעת ידבר ועשה את כל המעשים האלה, ולפחות הוא נחשב למשוגע לדבר אחד, ואין שום אדם יכול להכחיש הדברים הברורי' כשמלה, אשר כל השומע ויראה את הפראטוקאל מרישא ועד גמירא כתובין כסדרן, חוש הראות יגיד לו שעכ"פ הוא משוגע לדבר א', וכן החלטנו בדעתנו שהיא א"א גמורה לכל הפחות לדעת הרמב"ם וטור וש"ע וסייעתם, אשר כודאי אין שורת הדיו ראוי לנמות מדבריהם לקבוע הלכה כמותן הן לקולא והן לחומרא, והנה עם כל זה היינו אנחנו מתונים בדיו, ואמרנו וענינו באותו פעם לר"ש ק"ה והעמדנו את האשה רק בהוקת ספק מגורשת כדי שלא יהא שום צד לומר לפני המון עם אשר אינם יודעים כלל מכל ג"ע ופראטוקאל הנ"ל, ויתעם בדרך רמי' ותחבולות שלו שהסכנה היא אמת ותדע שהוא באמת אינו רשאי להיות במדינה זו, וימצא שום אדם שיאמין לדברי תחבולות ורשעות שלו, בשכיל כך היינו מסכימים לדעת אחת שלרוחא דמילתא נמתין ונעשתה כל הצטדקאות שיבוא המגרש לכאן, וכתבנו בשכיל זה ללונדן להרב המפורסם המאה"ג מהור"ר מעבלי שוף כ"ץ נר"ו אב"ד דשם, אשר הי' חד מדייני מומחים דקהלתנו יע"א לעשות כל הצטדקאות שיבא המגרש לכאן, עד שלבסוף כתב אלינו שידיו מתרשלות מלעשות עוד בדבר הזה, באשר שכת רמאים הוא רואה, והכל ע"י גירי של ר"ש ק"ה שיש לו אח באמשטרדם שאיים על המגרש שלא יסע לק"ק פפ"ד, כי הביד יכופו שם ליתן גט מחדש, וכשישאר שם בלונדן מוכרחי' המה לבטל הגט, כאשר מבואר הכל אצלינו בכתב' וכתב אחד מבואר בהעתיקה בפראטוקאל, וכל זה הי' ע"י תחבולות ורמי' מהמסית ומדיח ר"ש ק"ה הנ"ל, אשר ביקש להטעות ולסמא את עיני הביד בזה, וכונתו שאם ישאר שם בלונדן שאנחנו הי' מחשבי' שהסכנה היא אמת, וגם שמחויבים אנחנו לצדד להקל משום עיגונא, ואנתנו ב"ד כאשר הכרנו כבר לשעבר ע"י פראטוקאל התחבולות וערטות ורשעות מהמסית ומדיח ר"ש ק"ה הנ"ל ועכשיו ביותר שביקש להטעות הביד כתבנו גזירת חרם להמגרש ללונדן שיבא לכאן ושלחנו ההעתק מזה להגאון החסיד המנוח אב"ד דק"ק מנהיים וצ"ל שיכתוב גם הוא כתב חרם להמגרש ללונדן שיבא לכאן והקול נשמע לאבי המגרש במנהיים מכתב חרם הנ"ל, ואז כדי לשום התנצלות בשכיל בנו שאין האשמה תלוי בו, רק שהוא נתעה ונטעה מגירי של אנשי בונא שלה לכאן כמה גופי הכתבים מבנו המגרש וכתב אחד מבואר בפראטוקאל ומתוכו יראה ויבין כל איש, איך שאנשי בונא רוצים להטעות אותו ע"י גירי דלהם, שהוא המגרש ישאר שם בלונדן וכדי להטעות בזה לביד שימצאו לומר שהסכנה היא אמת, ולמצוא מקום להכשיר הגט ולא הי' המסית ומדיח ר"ש ק"ה הנ"ל די בערטה ובתחבולה זו, אף הי' מרעיש אוה רבני וגאוני הדור, עלינו ב"ד שיכתבו לנו שו"ת להכשיר

והורגין עלי' אע"ג דאיכא חוקת פנויה שבשעה שנולדה פנוי' היתה, אע"כ מוכח בהדיא, כיון דתרי חוקות אלו הם בגוף וענין אחד, ודאי אולינן בתר חוקה בתרא דסותר גופה של חוקה קמא ואמרין עד השתא היתה פנוי' ועכשו היא א"א גמורה והורגין עלי', ועוד ראי' מהחוקה נדה בשכנותי' גופה דבעלה לוקין עלי' משום נדה, אע"ג דבדאי הי' לה חוקת טהרה שכמה פעמים ירדין וטובלין מטומאתה אפ"ה משווין לה כטומאה ודאית ומלקין עלי' והמעם ג"כ כמו שאמרנו כיון דתרי חוקות דסתרי הם בגוף וענין אחד ודאי אולינן בהד בתרא, ואמרין עד השתא היתה בחוקת טהרה ועכשו היא בחוקת נדה, ומכ"ש הכא בנ"ד שבלא"ה איכא נמי חוקת א"א אחרי שהקידושין הי' קידושין גמורין, כאשר שלא נשמע ולא נראה בו שום שמץ של שגעון קודם החופה, וא"כ בזה ודאי אוקמינן אחוקת ברי שלו, וא"כ יש לה חוקת א"א גמורה, ופשיטא השתא דאולינן בתר חוקה בתרא שמייע לחוקת א"א וזה אין שום אדם יכול להכחיש ממה שחי' מחויקין אותו כ"ע בק"ק מנהיים בין אינ' וניטולי' בחוקת משוגע, ותהוי חוקה זו יותר מחוקה דהחוקה נדה בשכנותי' דהתם החוקה רק ע"י שכנים ע"פ אומדן דעת שלובשה רק בגדי נדתה, ומכ"ש כאן שהחוקה למשוגע בעיני כל המון עם מגדולי' ועד קטנים ופשיטא שסומכין על חוקה מה שמחויקין אותו כ"ע, וכאותו מעשה דבנה מורכב על כתיפה וכמ"ש הטור וש"ע הנ"ל דלבתר תלתין יומין שהיתה מחוקת בא"א הורגין עלי' והתם תלוי הדין בתלתין יומין, דכל שיעורין חכמים כך הוא, והוא אומדן דעת החכמים דלפעמי' דרך עראי אומרי' זה בעלי וזה אשתו אף שהוא שקר, וזה לא שייך בנ"ד כי השכל והחוש נותן במה שמחויקין אותו כ"ע למשוגע שיפה כיוונו כי כל הרואה ושומע מהדברי' שהי' מדבר וממעשים שעשה ובפרט מה שברח ללונדן בשביל שאמר שסכנת מות עליו במדינה זו, ואומר שהתליון עומד לנגדו ורוצה להמית אותו, גם שארון ק"פ יר"ה רוצה להתפס אותה ולהמיתו, שעכ"פ הוא הוא בכלל שומה גמור שדעתו היא משובשת ומטורפת לגמרי בדבר מהדברים, ואין לנו להשיגה שוב שמדבר ושואל כענין בשאר דברים, וכמ"ש הרמב"ם להדיא ופסק כן בש"ע והסמימו עמו אחרוני' מפורסמי' וכמ"ש למעלה, ואין לנו לתלות ולומר בחששא ובדרך רחיקה להאמין לדברי' המסית ומדיח ר"ש ק"ה שהסכנה הוא אמת בשביל רציחה שעשה.

ועוד ראי' ברורה לדברינו דאולינן בתר חוקה כה"ג במה שמחויקין העולם, ממה שהביא בטוח"מ סוף סי' שפ"ה מה שהשיב מהר"ם מרוטנבורק להרשב"א בדיני מוסר, שאם החוק במסירה ג' פעמי' ולא הרגשנו בו צד תשובה, כל הקודם להורגו וכו', דהא סוקלין ושורפין על החוקות עכ"ד שם וע"ש, הרי להדיא אע"ג דהתם נמי שייך לוטר שיש חוקה לנגדו לומר קודם שנעשה מוסר הי' בחוקת צדיק וא"כ גם עכשו יש מקום ספק דילמא נשתנה דעתו וחזר לתמותו וצד תמות כמ"ע, אע"כ ברור הדבר כיון דהך חוקה בתרא סותר גוף הענין החוקה הראשונה של צדקתו ואולינן

האי חוקה לבד להחיק אותו עכ"פ למשיגע לדבר אחד. **וראי'** ברורה לדברינו, ממה דקיי"ל בקידושין פ' עשרה יוחסין דף פ' ע"א סוקלין ושורפין על החוקות, ומביא ראי' שם ממעשה שכן אחד הי' מורכב על כתפה של אמו, ואח"כ בא עלי' והביאו לב"ד וסקלוהו אף שלא הי' שם שום עדים שהיתה אמו רק מפני שהי' כרוך אחריו והי' מחויקי' העולם שהיא אמו ואולינן בתר חוקה בעדות ברורה והי' נסקלין עליהם, דאף בד"נ החמיר לן דרחמנא אמר ושפטו עדה והצילו עדה וספק נפשות להקל, לא הי' נכנס שום צד ספק בלבן של סנהדרין והי' דנין אותו למיתה באשר שמתוך המעשה שהי' מורכב על כתיפה, והי' כרוך אחריו תמיד נתחוק בעיני העולם שהיא אמו, וע"י חוקה זו הי' דנין אותה למיתה, ותו אמרין שם דמלקין על החוקות מדרב יהודה אמר רב החוקה נדה בשכנותי' בעלה לוקין עלי' משום נדה ומכ"ש בנ"ד שגם ע"י מעשים שעשה שנתחוק לכל העולם למשיגע וגם לנו ב"ד וכל מי ששמע מעשים כאלה נחשב בעיניו לשגעון גדול, כללו של דבר אחרי שידענו בכיורו שהי' נחשב בק"ק מנהוי' בחוקת משוגע בשביל מעשים שעשה, ותמיד הי' נשאר באותו שגעון אף בשעת כתיבת ונתינת הגט, כמבואר במעשה ב"ד ובכתבים שמהרב המסדר כ"ש וכ"ש שאנו מחויבין להחיק אותו עכ"פ למשוגע בדבר אחד, וזה ראי' שאין עליו תשובה.

ואל תהא נבהל להשיב ולומר, שעדיין יש להכניס אותו אף שהי' בחוקת משוגע רק בכלל ספק מגורשת, כיון שיש כאן חוקת ברי דמעולם הי' בחוקת ברי, וא"כ אין להוציא מהך חוקה דהי' מחויקי' אותו כ"ע בחוקת משוגע לודאי משוגע נגד חוקת ברי שלו, והוי תרי חוקות דסתרין אהדרי ותעמוד אותו רק בחוקת ספק מגורשת ותרצה לדמות דין זה למאי דאמרין שם עיסה בחוקת טהרה עומדת ומשכיל זה אין שורפין עליו את התרוטה בשביל שיש ספק נגדה, והוא רק ספק, כך תרצה להשיב על דברינו, אומרי' אנחנו שטות גדול הוא זה ולא דמי אלא כאוכלא לדני, דודאי התם גבי עיסה דהני תרי חוקות אינם מענין אחד ודחוקת טומאה הוא מצד רוב תינוקות מטפחין, וצד חוקת טהרה הוא מצד עיסה בחוקת טהרה עומדת, וא"כ בזה ודאי מאן לימא לן דאולינן בתר חוקה הרוב תינוקות מטפחין די' אולינן בתר חוקת טהרה דעיסה, משא"כ בנ"ד דתרי חוקות הכל הם בגוף ובענין אחד דעד הנה הי' בחוקת ברי ועכשו כ"ע מחויקי' אותו בחוקת משוגע, וא"כ חוקה דמעכשו שמחויקי' אותו בחוקת משוגע לאו סתירה הוא ממאי דהי' עד הנה בחוקת ברי, דעד עכשו אמת הי' ברי ועכשו נשתנה גופו, ואולינן בתרא ואודא לי' חוקה קטייתא ואלימא לי' חוקה בתרייתא להחויקו אותו בחוקת משוגע, וראיות ברורות לדברינו אלו ממאי דפסק הטאה"ע וש"ע סי' י"ט באיש ואשה שבאו ממדינת הים וכו', אם החוק בעיר למ"ד יום שהיא אשתו הורגין עלי' עכ"ל, והכל סוכב והולך למקום אחד שטעם שמחויקין אותה בחוקת א"א מטעם דלבתר תלתין יומין או ודאי כ"ע מחויקים אותה בחוקת א"א, וסומכין על חוקה זו

הנה ביארנו דבר זה בראיות ברורות מנחה מקומות שהוזכר בש"ס ופוסקים דאולינין בתר חוקה במה שמוחוק בעיני כל העולם, כאלו יש כאן עדות וראיות ברורות לזה ולזה מאוד תלונותינו על רבני גאוני הדור איך לא שמו לבם ועיניהם על מה שמבואר בפס"ד שלנו שהחוקק במעשים שעשה ודיבר המגרש בק"ק מנהיג שאינו רשאי להיות במדינה זו מחמת אימת וסכנת מות שעליו שמוחוק עי"כ בחוקת משוגע בין א"נ ונימולים מגדולים ועד קטנים וזה הי' דבר בפרהסיא שאין כל אדם יוכל להכחיש אותו ובודאי לא לחנם כתבנו חוקה זאת להורות שכוונתנו בזה שהי' מוחוק בעיני כל העולם למשוגע שחוקה זו היא עדיפא ויתר מעדות, ולא כמו שעולים על דעת רוחם של איוה רבנים שמתוך חכמתו של המגרש עשה עצמו כמשוגע, יפה הי' שתיקתם מדיבורם, הלא כל הרואה ושומע דבר זה יצחק להם, ישאלו נא למגדולים ועד קטנים, אם יכנס כלל שום רשע באוניהם לומר שהי' עושה עצמו כמשוגע בדרך חכמה, והלא המדבר דבר זה שומה יחשב באוני כל השומע, מלבד שלפי הדין אין מקום כלל ליישבדברי מעשה שגוען שעשה אדם ליישבם בדרך רחוק, דאל"כ גם כארבעה דברים שמנו ח"ל יש ליישבם בדרך רחוק, אימר נגטריפס אחדא, וכדי שתשרה עליו רוח טומאה וכדומה, אלא ודאי אחר דקים להו לח"ל כיון דבפשטות הדברים אנו אומרים דבדרך שמות ושגוען הוא עושה כן, אין אנו צריכין ללמוד עליו זכות בדבר רחוק לומר שעשה כן בישוב דעת ולמיתלי בדבר רחוק מפני מה עשה כן, א"כ כ"ש וכ"ש הכא כנ"ד שאין שום אחד מגדולי ועד קטנים בין אינ ונימולים כולם מחוקקי בחוקת משוגע, מהמעשים שעשה ודיבר בסכנת מות שעליו, אין מלמדין עליו זכות לומר שהסכנה היא אמת, או שבכוון עשה ודבר כן בשביל מום שבסתר שראה כאשתו ורוצה להפטר ממנה כמו שכתבו איוה רבנים פשיטא שאין אנו לתלות וללמד עליו זכות בזה, סוף דבר נקצר בזה מפני בל תשחית הנייר והדיו, וסופו מוכיח על החלתו שהוא בכאן במדינה זו, ואם הוא אמת כפי הסכנה שהמציא המסית ומדיח ר"ש ק"ה הלא הוא עדיין באותו הסכנה באותו פעם שברת, ואם הוא מפני שרוצה להפטר מאשתו יעשה בזה נסיון שיחזירו לבעל אבדה אבידתו ואז יראו ששיש וישמח כבעל נעורו, לאשת נעורו ונחה ושקטה הארץ, בלי צווחה ובלו פרץ, ודבר זה גם להמסית ומדיח ר"ש ק"ה הנ"ל ידוע, כמו שמבואר בפראטיקאל שגם הוא החוקק אותו למשוגע וכיון שכל המעשים שעשה ודיבר המגרש בהיותו בק"ק מנהיגים עדיין הי' מדבר כן בשעת כתיבת ונתינת הגט ועשה כן מעשה וגירש את אשתו, וגם עשה מעשה וברח למדינת ענגילאנד כמו שמבואר הכל בכתב הרב דקליווא ובמעשה ב"ד שלו אשר התקנו אותו הכל בפראטיקאל, והכל מטעם סכנה שיש לו עליו והרי הכל הולך וסובב בשגוענו ואין לך מבואר יותר מזה, שהוא עכ"פ משוגע לדבר אחד וכבר כתבנו בתחלת דברינו שאין אנו צריכין יותר כיון שכבר הוקבע הלכה בש"ע וכל האחרונים הסכימו להלכה כדעת הרמב"ם

בתר בתרא ואמרינן עד השתא הי' צדיק, ועכשיו אולינין בתר חוקה שמוחוקין כל עלמא שהוא מסור.

ונדוּלָה מוז מצינו עוד שהפרסום מה שהוא מוחוק בעיני המון עם אולינין בתדיה אף נגד חוקת ממו, וכמו שכתב ב"י בטח"מ סי' קי"א מחודש סי"ג וסי"ד בשם תשובות הרא"ש סוף כלל צ"ט, ראובן שהוציא שט"ח על שמעון ואינו מוצא לו נכסים אלא בתים של לוי מוחוק בהם וכו' עד שהרי בכ"מ הפרסום מועיל שסוקלין ושורפין על החוקות עכ"ל וע"ש, הרי להדי' אף ששם הוא חוקת ממון שלוי מוחוק בבתים ולא שייך לומר קרקע בחוקת בעלי' עומדת כיון דלא ידעינן כלל שהבתים הי' של לוי רק ע"י הפרסום בעיר ש"מ דהחוקה של הפרסום היא גדולה כ"כ, כאלו נתברר הדבר בעדי' שהבתים הי' של שמעון אחר זמן החוב, וכ"ש כנ"ד שיש לילך אחר הפרסום בא"נ ונימול, וכן בנו של ק"ו שכל הרואה ושומע ממעשי' מחויק אותו בחוקת משוגע, ועכ"פ משוגע לדבר אחד פשיטא שהיו עדות ברורה שהכל בשגוען ינהג ובפרט שיש לנו עוד חוקה חוקת א"א, פשיטא שיש לנו להחשיב תרי חוקות להחזיקה בא"א גמורה, כיון דכל מה שהחזיקו העולם למשוגע במה דשמי' בחדא מילתא מיסרך, שהוצרך לברוח לענגילאנד, באשר שהוא בסכנה במדינה זו ואמר כמה פעמי' דברים כאלו הוא בסכנה, כמבואר הכל בפראטיקאל ונ"ע, ואף בשעת נתינת הגט לא זו טמנו רוח שגוענו הלך, אך הי' עומד בשגוענו בשעת כתיבת ונתינת הגט שהוא בסכנה, כאשר העיד ע"י המסדר בקליווא וגם אנשי בונא עצמן, וכן עשה ג"כ אשר זמס, וברוח יברה לענגילאנד למלאות שגוענו, וא"כ אין להסתפק בזה עוד שום נדנד ספק שהגירושין בטילין ומבוטלין.

ואל תשיבני על ראי' שלישיית שכתבנו לעיל מהוחוקה נדה בשכנותי' בעלה לוקה עלי' משום נדה, אע"ג דאיכא עלי' חוקת טהרה, אפ"ה אולינין בתר חוקה בתרא שסותר חוקה קמא ממה שמוחוקה השכנים אותה בחוקת נדה, ואמרינן עד עתה טהורה היתה ועכשיו מחוקינין אותה בחוקת טמאה כמ"ש דלכאורה זה לאו ראי' היא די' שאני התם החוקת טהרה דילה לאו חוקה היא באשר שכל הנשים עלולות ומומינות לראות בעת זוסתה, לכן חוקה ראשונה לאו חוקה היא זה לאו קושי' היא דהא דמטמאינין מעת לעת שבנדה הוא רק דרבנן ואפי' מרבנן רק תולין לא אוכלין ולא שורפין ואפי' בזה הוא רק בתרומה וקדשים אבל לא בחולין ובהדיא כתבו תוס' בפ"ק דנדה דף ב' דמוקמינן לה בחוקת טהרה הרי להדי' דחוקת טהרה דידה חוקה גמורה היא ולא משווינין לה כלל ספק בהכי, אע"ג דעלולה לראות אע"ג דאיכא שור שחוט לפניך דהא ראתה עכשיו ואפ"ה אמרינן השתא הוא דראתה, ואף לקולא סמכינין אחוקת טהרה ולא משווינין כלל ספק בהכי וא"כ כ"ש שראוי למיטר גבי הוחוקה נדה בשכנותי'. כיון דאיכא חוקה דטהרה ג"כ, דליהוי עכ"פ ספק ולא מלקינין עלי' אע"כ כמ"ש דתמיד אולינין בתר חוקה בתרא הוכא דסותר עיקר הגוף וענין של חוקה קמא.

כ"ע מודי' דדין שוטה ומשוגע יש לו לכל הדברים.

ונביא עוד ראוי לדברינו דכ"מ שחוינין שהוא תוספות שמות גדול אף שאינו מד' דברים האמורי' בחגיגה, אפ"ה בכלל שוטה הוא וכמ"ש הריב"ש הנ"ל דהא בהדי' אמרינן בניטין דף ס"ד ע"ב קטנה שאינה יודעת לשמור את גיטה, אינה מתגרשת, ואיזה קטנה שיודעת לשמור את גיטה כל שמשמרת את גיטה מדבר אחר, ומפרש מאי קאמר, אר"י הכי קאמר כל שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה מתקיף לה ר"ה בר מנח, הא שוטה בעלמא היא, ופרש"י ואין לך משלחת וחזרת יותר ממנה, מדלא קתני שמשמרת שטר אחר, מכלל דלא שטר הוא אלא מידי דלא דמי ל' עכ"ל, הנה נעיינן בדברי אהר"י דלא שטר אחר מחמת גיטה, האין ר"י דאמר כל שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה, האין יכול לפרש הברייתא כן דמה סי' הוא שיודעת לשמור את גיטה משום דזה ודאי לאו קושי' היא דאיכא לפרש הברייתא דרבותא אשמועינן דאף שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה ג"כ יודעת לשמור את גיטה קרינן בי' לכן הוצרך להקשות דאדרבא שוטה היא, ועדיין קשה מאי קושיא די' כאן שאינו מאחד מד' דברי' לאו שוטה היא לכל הדברים, ומגלן דקרינן בי' משלחת וחזרת, אע"כ דבר ברור הוא, כיון דשמות גדול הוא נמי שוטה היא לכל הדברים, ובודאי משלחת וחזרת היא, הרי לך דאי' מפורשת בתלמודא דכל היכא דחוינין שמות גדול לית בי' פלוגתא דשוטה הוא לכל הדברים, והש"ס דנקיט די' דברים לדמיון בעלמא נקיט לומר אלו השמויות המה שמויות גדולים וה"ה לכל כיוצא בהן שמות גדול, וא"כ מאן חכים או מאן שכל דלא יאמר דכל הדברים שעשה ודיבר המגרש, ובפרט הגירושין שעשה ומוותר מטונו וברח ללונדן, דכל אלו שמויות הם שמות ושגוען גדול ואין לך משוגע יותר מזה.

ועוד נראה לנו להוכיח הוכחה גמורה, דכ"ע מודים בני"ד אף לדעת הני תרי יחידאי ר"ש ור"א דבכלל שוטה ומשוגע הוא לכל הדברי' דע"כ לא פליגי אהרמב"ם וסיעתו, אלא היכי דחוינין דהוא שוטה רק בדבר אחד, והוי נותנין עינינו ודעתנו לבדוק בשארי דברים אם פקח הוא, וחוינין דפקח בשארי דברים, אי אמרינן דלא הוה דין שוטה לכל התורה, משא"כ אי לא בדקינן ל' בשארי דברי' אם הוא שוטה או לא וחוינין דהוא שוטה בדבר אחד, א"כ יצא מכלל דעת בני אדם ויצא מחוקת ברי ומחויקינן ל' מסתמא שהוא שוטה לכל הדברים, כל כמה דלא היחוק לן ודאי גמור שהוא חכם לשארי דברים, וזה ודאי סברא ברורה מעצמו, דמג"ל לאפשי' מחלוקות בין הפוסקי' בין הרמב"ם וסיעתו ור"ש ור"א, דלא מציינו מחלוקת זו אלא היכא שבריר לן שהוא רק שוטה בדבר אחד ובשאר דברים אנו ידעינן שהוא חכם משא"כ אם בריר לן שהוא שוטה בדבר אחד ובשאר דברים לא ידעינן או ודאי כ"ע מודי' מה"ת ליתלות לן שהוא שוטה רק בדבר אחד, ודאי טפי אמרינן כיון שיצא מכלל דעת והוא שוטה בדבר אחד אמרינן ג"כ בשארי דברי' הוא שוטה, כל כמה דלא חוינין בהדי' שהוא חכם, וא"כ

דלאו דוקא צדיכין הני ארבע דברים אלא ה"ה לשוטה בדבר מן הדברים דין שוטה יש לו לכל התורה כולה כאשר כתבנו זה בתחלת דברינו.

אך ליתר שאת וליתר תוקף נבאר אף לדעת הני תרי יחידאי שרוצים לפקפק על דעת הרמב"ם ולומר דבעינין דוקא מהני ד' דברים, בני"ד גם המה מודי' דדין שוטה יש לו לכל הדברים כאשר נבאר בעו"ה.

ראשון הלא מבואר בתשובות הריב"ש כסי' תס"ה, והובא בב"י אה"ע סי' קכ"א וד"ל הריב"ש סימני שוטה מפורשי' בפ"ק דחגיגה וכו' וכן מי שמאבד כל נכסיו לדעת ואמרינן נמי בפ' מי שמת האי שמוטא יתירא הוי בי' דמשחרר לכולה עבדא עכ"ל, הרי דאם רואין אנו שמאבד מעותיו בחנם בדבר שאין לו בו הנאה, וכמ"ש רשב"ם ע"ז ומשחרר ל' לעבדא זו היא איבוד ממון בחנם שאין לו בו הנאה עכ"ל, ובודאי לא שייך לומר שלא הו' לו שום נכסים כ"א עבדים אלמא חוינין, דאם מאבד מקצת נכסיו שאין לו שום הנאה ממנו ולא ידעינן בי' טעמא תלינין דמחמת שמות עשה כן והוי בכלל שוטה המאבד מה שנותנין לו וא"כ בני"ד אין לך שמות יתירא דחוינין ביה ממה דחוינו במשוגע מעשה ב"ד של המסדר הגט שהי' מוותר לאשתו לכתובה דאורייתא ארבע מאות ר"ט וגם לשלם כל ההוצאות הנסיעה הן בהליכה והן בחזרה, עד שהוצרך לשווי' נפשי' עבד לזה, וכתב שטר מירפא מידו ועיין בעינין נראה שגם במסדרי הגט מקיים כס מאמר חו"ל אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שמות שהם חשבו שהמגרש גירש את אשתו לש"ש שלא לשווי' עיגונא, באשר שהוצרך להרחיק נדוד אם זאת בדעת מיושבת של המגרש מי הכריחו לוותר כ"כ ממון רב עצום נגד אשתו די שהרבה טובה עשה לה שנתן לה גט בחנם, ולא ביקש מאתה לשלם לו ההוצאות, והוא עשה דבר והיפוכו שאיזה ימים אחר החתונה משלם לה כתובה דאורייתא שאין כאן חיוב בשום דין שבעולם הן כדא"ה והן כד"י והדבר מבואר לכל איש בער שחוק שנה ראשונה היא שנת חזרה אף אם היא נתארמלה לא הו' לה שום פרוטה יותר מסך הנדון שלה וא"כ בזה שעשה לה טובה הרבה כ"כ שלא להניחה יושבת עיגונא הו' נותן לה כתובה דאורייתא וכי סבורי' הו' המסדרי הגט שיעלה זה על דעת שום אדם שדבר זה יהו' לש"ש שמוותר לה כתובה דאורייתא עם שאר סך ממון המבואר במשוגע מעשה ב"ד שלהם ולא עוד ששלחו אותו ריקם מבלי לבוש ועיכבו בבונא כל המלבושים שלו היתכן זה לשום אדם שלא להחזיק אותו כי אם בכלל מאבד כל מה שנותני' לו וגדולה שמות זה יותר ממה שאחז"ל ששמות יתירא חוינין בי' שמשחרר לעבדא וזה לא לכד הו' מאבד כל מעותיו כנ"ל, אלא אף שמגרש לאשתו בלי טעם איזה ימים אחר החתונה בשגוען שלו מחמת הסכנה אשר לא יודע לשום אדם בעולם בין א"נ ונימולים ומכ"ש שכעת הוא יוצא ובא ביד רמה ומפורסם שהכלהי' מחמת שגועוא"כ חוינין שהי' מאבד כל מה שנותנים לו והכל הו' בדרך שמות ושגוען ושמוטא יתירא אית בי' ובה

קושי הלחם משנה שם בזה הלשון עלח"מ ורבנו לשיטתו דלעיל היד עכ"ל וזה דבר חכמה כמובן לכל מעיין ועתה ראה נא שם דברי הרמב"ם היד שכתב העבדים פסולין לעדות מן התורה שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו מכלל שאחיו כמותו מה אחיו בן ברית אף העד בן ברית ק"ו לעכו"ם אם עבדים שהם במקצת מצות פסולין העכו"ם לא כ"ש ע"כ וכבר תמה בכסף משנה שם וכתב ודרשה זו שכתב רבינו ליתא התם וצ"ע היכא איתא — ואין כאן מקומו לברר הענין — ולבעל מרכבת המשנה שאף דין דשוטה פסול הוא להרמב"ם מיוסד על דרשה הנ"ל דאחיו כמותו מבורר עוד יותר מה שכתב הגי' מה"ו נתן זו"ל כמובן). דברים אשר לא יזכרו פה כי מה לנו היום לפרסם עד כמה גדלה המחלוקה בימים ההם הלא די לנו במה שעיינינו רואות היום אמנם דבר אחד לא אמנע מלהזכיר כי אחר שהכריזו ששרפו בחצר בית הכנסת אותו המכתב שכתבו "רבני פולין" כדי להראות שכל דבריהם לא נחשב לכלום והם בטילין ומבוטלין אמרו בזה הלשון: ורב ברכות עם שובע שמחות יחולו על ראש האשה לאה הנ"ל אם תקיים דברי הפסק ב"ד כאשר קבלה על נפשה . . . שאף אם כל הרבנים שבעולם יתירו לה להנשא לאחר לא תנשא בלי היתר מהגאון אב"ד ושני ב"ד דק"ק ורנקנורט ומכל שכן אם תקיים מצות השבת גניבה שגנב . . . שמעון קופנהגנען ותחזור לבעל נעוריה ר"א נ"ב הנ"ל ויקיים בה ובבעלה מקרא מלא דבר הכתוב יתן ד' הבאה אל תוך ביתך כרחל וכלאה וכו' וכן כל מי שיסייע לדבר מצוה זו לעשות שלום בין איש לאשתו וכו'. וכרוז דק"ק מנהיים טסיים ואומר: "ועתה הטו אוניכם לקול הכרוז שיצא מבית קודש קדשים אמ"ו הגאון החסיד המפורסם אב"ד ור"מ דק"ק ורנקנורט ועמו תרי ב"ד רבא וכל קדושי".

וכרוזים הללו עשו רושם גדול ורבים השתדלו לעשות שלום בין איש לאשתו כדי להשקיט את הריב עד שנתמלא רצון ב"ד ורנקנורט והמגרש חזר ונשא את אשתו ושמעתי מפי הגאון המנוח מה"י משה מעניץ וצ"ל הרבה מה שאמר בעל ההפלאה ו"ל בענין זה ואין כאן מקומו רק עוד אחת אניד לך שסדרו להם קידושין בלשון הרי את עורך מקודשת לי וכו' ומובן שלא עשו דבר תמוה כזה רק מפני השלום. מרדכי הלוי הורוויץ חפ"ק הנ"ל.

בנ"ד שברור לן שהמגרש הי' שוטה בדבר אחד עכ"פ ואם הי' ידוע זה להרב המסדר בקליווא מכל שגועונו שעשה ומדבר המגרש בק"ק מנהיי' וגם בנסיעתו לבונא וגם מה שאמר בשעת כתיבת ונתינת הגט שהוצרך לברוח ללונדון מחמת אימת מות, שהכל הי' מחמת שגועונו, והי' חושב הרב המסדר בעצמו שזה מקרי רק משוגע לדבר אחד, והי' בודק אותו בשאר דברים, ומצא אותו בחזקת פקח אוי הי' מצא מקום לומר לפי דעתו שזה מקרי רק משוגע לדבר אחד וכשר לדעת ר"ש ור"א, משא"כ השתא דכתב הרב המסדר בעצמו שהוא לא הי' ידע מכל השגועון שעשה ומדבר בק"ק מנהיי'.

עד כאן לשון המסופר שכתב הגי' מה"ס נתן זו"ל

והנה תחונה עיניך, ידידי ניי, שהפסק את הענין באמצע הדיבור כי הרעש היה הולך וגדול והסמיטו בורנקנורט לשתוק לכל דברי ריבות שכתבו הרבנים אשר שמעו לקול שמעון קופנהגנען. ואחרי שהגאון בעל נודע ביהודה כתב כי אחד מדייני ורנקנורט הוא קרוב להמגרש ונוגע בדבר ולא האמין לא להרב האב"ד מה"ו אברהם ולא לראשי הקהל שכתבו אליו שלא היו דברים מעולם, באמת מה היה להם לעשות הרי לא רצה לשמוע האמת ולא לראות בעין פקוחה רק האמין לדברי שמעון ק"ה הנ"ל שכמעט לא יצא מפיו דבר אמת בענין הזה.

הרב דקליווא ושמעון קופנהגנען כתבו ספריהם אור ישראל ואור הישר ועל ידם בא הרבר בתוך מחנה ישראל באופן נאה להם ודייני ורנקנורט שמעו הרפתם ולא הושיבו אותם דבר. אמנם עתה מצאתי שני כרוזים נדפסים על שני עלים על שם "כרוז למען דעת כל עמי הארץ" הראשון הוכרו בורנקנורט ביום א' ג' אדר תקכ"ח לעת ערב אחר הפלת מנחה בבה"כ ישן וחדש והשני הוכרו במנהיים ביום עש"ק ח"י אדר תקכ"ח בבה"כ קודם הפלת ערבית. ומובן שבכרוזים האלה לא דברו בלשון רכה והרבה דברים קשים נאמרו בהם נגד גדולי ישראל ובפרט נגד הגאון בעל מרכבת המשנה (אחר שראינו שהיסוד הראשון שבנו דייני ורנקנורט את הפסול הוא הרמב"ם שכתב בה' עדות פ"ט הלכה ט"ו השוטה פסול לעדות ולא שוטה שהוא מהלך ערום וכו' אלא כל מי שנטרפה דעתו וכו' נכון להעיד פה שבספר מרכבת המשנה במקומו כתב על

מפתחות ותקונים

שאלות ותשובות 24—66

סי' א' בענין קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו וביאור דברי הרמב"ם פ"ו מהלכות נזירות ה' ט"ו. ובענין השוחט לחולה בשבת חולין פ"ד ע"ב

סי' ב' (ה) ביאור דברי הירושלמי בסוגי' דביצד מפרישין חלה בטומאה ב"ט (3) בענין כל הראוי לבילה וכו' (ג) בענין גדי עוים חולין ק"ג ע"א.

סימן ג' בענין ברכת שהחיינו בין המצרים. סימן ד' במה שהביא המחבר בא"ח סימן תרפ"ו שמתענים ג' ימים לאחר פורים.

סימן ה' בענין סמיכות גאולה לתפלה בשבת.

סימן ו' ביאור דברי בה"ג בב' עורות הקורקבן.

סימן ז' בענין חידושיה דבשר וחלב.

סימן ח' בענין דבר שיש לו מתירין.

סימן ט' ע"ד מקוה ע"י סילונות מוואססער= לייטונג.

סימן י' בענין העברת שער הזקן בתער לרפואה.

סימן י"א ביאור שיטת הר"י מטראני במילי לא מיסרין לשלית.

סימן י"ב בענין ראוי ומוחזק גבי ירושת בכור.

סימן י"ג תשובת הגאון אב"ד דק"ק קאוונא נ"י בענין הנ"ל.

סימן י"ד באיסור מיוחדת ומופקרת לכהן.

סימן ט"ז באשה ששמה זעלמא ונקראת בערכאות וזעלמא לואיזע האיך כותבין בגמ'.
סימן ט"ח בענין הנ"ל.

סימן י"ז עוד בענין הנ"ל תשובת אמ"י הגי' מהחצ"ט אב"ד דק"ק אונגוואר וצ"ל.

סימן י"ח ביאורים אחדים על דברי משנת רבי נתן להגאון מה"ו נתן אדלער ז"ל ובענין פדיון הבן שלא במקום הבן.

סימן י"ט תשובה בענין הגט שנתן בקליווא מכתב יד הגאון מה"ו נתן מז"ל.

קונטרס השמות 1—15

בסימן י"א סעיף ג' מנחם המכונה מענדלן בן יהודה צ"ל בן יהודא באלף לבסוף ועי' כנסת יחזקאל סי' ט"ט שרצה לפסל גם אם חתם עצמו באלף והשב יעקב שם השיג עליו וכתב דכשר אם חתם עצמו כן וגט הנ"ל שתחת ידי לא נחתך ולא נכפל ואולי פסלוהו מחמת האלף כי פסול אחר לא ניכר מתוכו ואפשר שמתחלה הסכימו לכתוב באלף ואח"כ נמלכו ופסלוהו —

סדר הגט 16—20

סימן א' סעיף 14 אחר שאמר הרב לסופר עד „אייגענטהום ויין“ נשמת וצריך להוסיף דברים האלה: הסופר: איך געבע דאו פער-געמענט, דיא טינטע, דאו טינטענפאס, דיא פערער אונד אללעו שרייבצייג דעם . . . בן . . . צום געשענקע, דאס זיא ויין פאלל-שטאנדיגעו אייגענטהום וייען.

שם סעיף 17 בסופו נשמת וצריך להוסיף: „אונד דער אנויכט דעו סופר זעלבוט.“

שם סעיף 22 אחר הדברים „ווען איהר פארהער“ יש להוסיף: „אונד איינער פאם אנדערן אונאבהאנגיג“

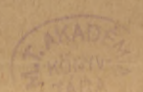
סימן ב' סעיף 20 בד"ה האזט דוא צריך לומר: „איינען שוורד געטהאן, איין פערבאט אופ דין גענאטמען, האזט דוא“ וכו'.

שם סעיף 26 שורה ו' חסר אחר אדר: „איהר“ וועזענטליך שאדען כמובן.

שם ריש סעיף 31 חסר: הרב לכל העומדים.

סדר חליצה 21—23

סעיף 20 שורה ב' יש למחוק „זיא ניממט אן“ ונכון לומר „זיא בעשווערט זיך“.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 476.

12 H 33A
446
ספר

מטה לוי

130 סלטה ספרים קטנים נפתחים

א' עט ברזל והוא קונטרס השמות כתב יד ישן על שמות גיטין שנתנו
פה קהלתנו יצ"ו והוספתי עליהם קצת הגהות וביאורים,

ב' סדר הגש וסדר חליצה עפ"י מנהג ורנקנורט

ג' שאלות ותשובות

ממני הצעיר

מרדכי הלוי הורוויץ חפ"ק ורנקנורט על נהר מוין יע"א

ורנקנורט על נהר מוין

בדפוס אלימלך ברי אברהם סלאבאטצקי

תרנ"א